

260830

Minerva

1830.

Opto tibi vultum multa et præclara minantis.

HORAT.

ELSŐ KÖTET.

GRÓF NÁDASDY FERENCZ

Fogaras Földének örökös Ura, Horváth Ország Bánja, Budai Erősség
Hormányozója, Hadi Fő Vezér, Fehér Vármegyének Fő Ispánnya.
Szül. 1708. Sz. Mihály Hava 30^{kan} m.h. 1783. életének 75^{dik} Esztendőjében.

Pesten, Schmid János Könyvtár Intézetéből.

FELSŐ MAGYAR-ORSZÁGI

MINERVA.

Nemzeti Folyó-Írás.

—
S A T O D J K É V .

1830.

ELSŐ KÖTET,

JANUARIUSZ, FEBRUARIUSZ, MARTZIUSZ.

A Felséges Kir. Magyar Helytartó-Tanács' kegyes engedelmével.

KASSÁN,

ELLINGER ISTVÁN' CS. KIR. PRIV. KÖNYVNYOMTATÓ'
ÉS ÁROS' BETŪVEL 'S KÖLTSÉGEIN.

ELŐSO MAGYARORSZÁGI

MINISZTERVÁZ
260830

Él Magyar, áll Buda még!

KISFALUDY KÁROLY.

F O G L A L A T.

Fogaraszöldi Gróf Nádasdy Ferencz, Cs. Kir. Fő-Hadivezér
Élet-rajza.

Első Füzet. — Januariusz.

	<i>Lap.</i>
1. Értekezés a' pénz' természetiről. (<i>Némethy Pál.</i>)	17
2. Útazás az Ebédlőből a' Hálósobába. (<i>Fogarasy János.</i>)	52
3. Ragasztékos Utóljáróink' helyes-leírása. (<i>N. P.</i>)	65
4. Könyvismertetés. (<i>Közli Kazinczy Ferencz.</i>)	69
5. Epigrammák. (<i>Honvári.</i>)	80

Második Füzet. — Februariusz.

6. Attila' két nagy csatája. Feszler után. (<i>Némethy Pál.</i>)	81
7. A' Szerelemről. (<i>Fogarasy János.</i>)	92
8. Válogatott darabok az Ánglus Szemléből. (<i>Egy Társaság által.</i>)	113
9. Torquato Tasso. Egy Felvonás, — egy Jelenés Göthéből. (<i>Szalay László.</i>)	130
10. Különös Idő-mérés. — Elmésséggel többet nyerhetni mint kéressel. — Különös példája a' láng-észnek, Düval Bécsben. — Sokrát és Kritiás. — A' hajótörés. — A' rabszolga és az arany-nyíl. (<i>Horváth János.</i>)	139
11. Bacó' Értekezései külömbféle tárgyacról. (<i>Sup. K. J.</i>)	145
12. N. V. Fajszai Ányos Ignácz, a' jeles Hazafi. (<i>B. M.</i>)	154
13. Sappho. (<i>Csemniczei Csemniczky Sándor.</i>)	156
14. A' Lant' érdeme. (<i>Némethy Pál.</i>)	158
15. Epigrammák. (<i>Árvay Gergely.</i>)	160

	<i>Lap.</i>
16. A' Játék, erkölcsi és orvosi tekintetben. (Dr. Ba- logh Pál.)	161
17. Válogatott Darabok az Anglus Szemléből. Időnk- re és Hazánkra alkalmaztatva. (Egy Társaság által.)	174
18. Zwingli szíve. — A' legelső piros rózsa. (Edvi Illés Pál.)	184
19. Lékavár. Eredeti hazai Román. (N. A. Kiss Sámuel.)	186
20. Titus' szűnyoga. (Edvi Illés Pál.)	202
21. A' meghólt Unoka. Vígjáték I. Felvonásban. (Rej- tényi László.)	203
22. A' különböző tárgyakra fordított figyelem elfáraszt 's megújít. (Némethy Pál.)	225
23. Ki a' pallérozott ember? (Staut Jó'sef.)	233
24. Epigrammák. (Árvay Gergely.)	235
Jelentés, egy Bécsben kiadandó ilyen című könyvről: „Wiens Tage der Gefahr und die Retter aus der Noth,” mellyből való jövedelme a' vizáradás által nyomorúságra jutottaknak felsegállításokra for- dítottatik	236
Tudósítás, a' Méh („Die Biene”) nevezett alatt Pes- ten kiadandó Német Folyó-írásról. (Weber Jó'sef.)	—

FOGARASFÖLDI
GRÓF
NÁDASDY FERENCZ,

Mária Therésia idejébéli Cs. Kir. Hadi-Vezér.

Főbb helyet érdemelnek kétség kívül ama derék Bajnokok a történetek leírásában, kik megvetvén a halált 's azon ezer veszedelmet, mellyek azt a harczmezőn megelőzik, részt vettek azon háborúban, mellyet az Austriai Háznak Császári és Királyi Széke ellen Európának nagyobb része indított akkor, midőn az elfelejthetetlen Mária Therésia, ropant Birodalomnak 's számos Országoknak egygyetlen egy nagy reményű leány-örököse, megdicsőített Atyjának elhunysa után felséges székére kívánt felülni. Ezen halhatatlan Vitézeknek egyike volt Gróf Nádasdy Ferencz, Fogaras földének örökös Ura. A Hazának hathatós védelmezésére, egy boldogabb csillagzat alatt született 1708-ban Szeptember' 30-kán, 's dicső tetteivel nem csak utólérte Őseit, hanem

meg-is haladta. — Ó volt az, ki a' vitéz magyar fegyvert dicsővé 's rettentővé tette ismét, Nemzetét olly fénybe helyeztette, hogy irigy szemmel nézhette méltán egész Európa.

Már azon háborúban-is, melly VI-dik Károly' halála után tört-ki, jeleit adta herkulesi bátorságának 's vitézségének; már ezek voltak előpostáji ama' fényes győzedelmeknek, melyeket az Austriai-Ház' védelmezésére annak székénél lerakott. A' Sahai ütközet után 1742. Május 25-kén, midőn az Austriai-sereg Herczeg Lotharingi Károly' vezérlése alatt Moldvába nyomulna, 's a' Lobkoviczi haditesttel való egyesülés végre hajtatna; Gróf Nádasdy akkor Hadi-Főstrázsamester 600 huszárokkal Pisekre küldetett előre, a' tartalék ellenséges sereget elfogta, 's számtalan butyort kerített kezére. Lovagjai ez alkalmatossággal annyi ezüstet, aranyat zsaroltak, hogy egy órát egy forinton adtak-el. Nádasdy Pisek városát felkérte, 's mivel a' Francziák azt felelték, hogy semmi Huszároknak magokat meg nem adják, katonáit lovairól leszállította, a' város mellett lévő salupokra ültette, az ellenséget kőhídjáról elűzte, 's Baranyai, Ybs, 's Herczeg Eszterházy Generálok' segítsége által a' városba

nyomúlt, egy igen megrakott magazinumot elfoglalt, 's a városban lévő 500 órkatonákat hadifoglyokká tette.

Hasonlóképen vétetett-meg Cseh-ország' fővárosa is a Francziáktól, 's 1743-ban fő gond vala, a Bajorok' 's Francziák' egyesülését hátráltatni 's gátolni. E' végre mindjárt tavasz' elejével seregeink' jó része Reichersbergre 's Vilshofra küldetett. — Ama' nevezetes, Francia-felekezetű Lacroix, a' ki Pfarkirchet 400 emberrel szállotta volt-meg, Nádasdytól 's Bärenklautól megtámadtatott, megverettetett, 's hátramaradt népével elfogattatott. — Május' 9-kén Nádasdy, Minucci Bajor Generális' megtámadtatására rendeltetett, a' ki közel Braunauhoz jól besánczolt táborban állott 8000 emberrel. E' parancsolatot olly derekasan hajtotta végre, hogy szinte 4000 ember maradt az ellenségből a' csatamezőn, e' mellett Minucci maga, Gabrieli 's Preysing Generálisok elfogattattak, a' sereg' minden butyora kezeire került; 's kik épen maradtak, elszórattattak.

Szinte négy esztendőök folytak-el, hogy Francia-ország dicsón uralkodó Királynékkal 's Frigyesseivel háborút folytatott, a' nélkül, hogy azt nyilván üzente volna. Ez 1744-

ben történt Aprilis' végével. A' Francziák négy tetemes sereget állítottak. Lajos maga vezette Alsó-Németországban seregét, 's itten több városokat hódoltatott-meg, 's előbb mint az Angolok 's Hollandiabéliek megjelenhettek; hanem e' szerencsés előmenetele közben megjelent Károly Lotharingiai Herczeg az Austriai seregekkel a' Franczia határoknál, 's csak Rajna vize választotta-el az ellenséges földtől, — és itt vala az, hol Nádasdy hadi érdemeinek enyészhetetlen dicsősségét nyerte-el; mivel e' Magyar-hős vala az első, ki a' Rajnán átkelt, és a' többi seregnek az útát Franczia-országba megmutatta. E' fő általmenetel Schrecknél történt. Minekutánna tudniillik Nádasdy az Eszterházy' 's Forgács' Ez'redjét magához vette, hidat állíttatott e' folyón, 's azon a' sereget Julius' 2-kán olly szerencsésen vezette által; hogy egy embert se vesztett-el. Ámbár az ellenség a' folyónak túlsó partját három dragonyos Ez'reddel lepte-meg; megtámadtatta őket Pannoni Vitézeivel, 's szerencsésen elűzte. Ezen általmenetel, kezdete volt az új győzedelemnek; az Austriai-katonaság Alzatziába nyomúlt, 's Nádasdy folyton folytatta merész 's bajnoki lépéseit; Julius' 5-kén meghó-

dította Lauterburgot, 's nem sokára azután Korona-Fejérvárt vette-meg. Alzátziai-Zabern mellett ismét megtámadta az ellenséget, igen véres titkózzettel illette, a' várost várával együtt bevette, 's az egész seregnek felnyitotta az útát, hogy a' Francziákat Straszburgon túl-is úzhesse. Nádasdy' vitézi bátorsága által a' Pfalzburgi kősziklás völgytorkolatoknál a' Lotharingiából Alzátziába nyomakodó ellenséget fenntartóztatta, Savernet bevette, Arsurt, a' ki nagy erővel nyomúlt előre, megverte, 's hátrálásra kinszerítette. — E' szerint, már ez időpontban Nádasdy, vitézsége 's rettenthetetlen bátorságának híre egész Európában zengett, 's midőn utóbb a' 2-dik Burkus-háborúban, derék Magyar seregeit vezérlette, Daunon kívül az ő haditalentomától várta kiki a' háború' szerencsés kimenetelét.

1746-ban a' háború' lángja az Olasz-országi Státusokat borította-el, Nádasdy részt vett az itt lévő hadi munkában-is; 's győzedelmes vitéznek kelle Olasz-országnak őt ismerni, a' kit Német-'s Franczia-ország mint győzhetlent tisztelt már. A' megnevezett esztendőnek Martzius' 17-dik napján Adda folyónál tökéletes győzedelmet vett a' Spanyolokon, melly győ-

zedelemnek az a' következése volt, hogy Mayland az ellenségtől elvétetett. Nem sokára azután, midőn Placzenchnél ama' véres csata történt, Nádasdy e' városhoz nyomúlt, 's két nappi meg-szállás után megvette, jeles zsákmányt tett, 's 7000 emberből álló őrizetét fogságra ejtette. Szeptember' 5-kén pedig Genuát vetette Királynéjának hatalma alá.

Ezután a' békesség' örömeit kóstolta egy ideig Magyar-ország' szeretett Királynéja, de nem sokára a' nyugalom' édes órájiban harsogott ismét a' hadtárogató, 's Therésia' szerencsés birodalmát felzavarta. Fridrik a' Burkus Király, három külömbféle helyeken rontott be Sléziába 1757-ben, 's a' dicső Királyné' Vezérei mindenfelől siettek az ő óltalmára.

Nádasdy, valahol csata volt, megjelent, de a' Koczemiczi ütközetben vívta-ki nevét a' feledékenység' porából, 's méltóvá tette a' halhatatlanság' koszorújára. Súlyos vala a' harcz, mellyet az Austriaiak a' már gyakran győzedelmesen előnyomuló Burkusokkal viseltek, a' kik szerencséjeken, 's Királyok' mély belátásain építették reménységöket. Az Austriaiak több ízben kinszerítették ugyan az ellenséget arra, hogy nekik engedjen, de ez új erővel

rohant mindenkor rendjeinkre, 's nem hagyta kezeiből a' győzedelmet kicsikarni; a' szerencse már a' Burkusok' részökre látszott hajlani, midőn Nádasdy egyszerre ott termett, hol az ellenség épen nem remélette a' tartaléksereggel mellyet vezérlett, magát a' sereg' bal szárnyához csatolván, hallatlan mérészséggel az ellenségbe vágott, Ijjedés 's rendetlenség foglalta-el az ellenséges tábort, többé nem álhatott ellen; az Austriaiak ellenben használták a' szerencsés szempillantást, a' Burkusok közzé nyomultak, ezeket szaladásba ejtették, 's megvala a' dicsőséges győzelem Nádasdy' merész 's idején nyújtott segedelme által nyerve. A' Koczemiczi diadalom által megvolt, úgy szólván, Fridriknek mieinknél nagyobb ereje-is törve. Nyerte volna-meg e' csatát; egész Német-ország-nak Ura lehetett azonnal. Minekelőtte még a' háború elkezdődnék, political mesterkedése 's ravaszsága által látszott már több Német-orzági városokon uralkodni; legalább voltak több olyanok, mellyek neki nem könnyen mertek ellenállani. E' csata által tehát a' Burkus-névnek parancsoló nagysága egyszerre eldöntetett.

Nádasdy utóbb-is üzte a' minden készülethez kapkodó ellenséget, 's nem engedett neki

semmi időt magát öszszeszedni; e' szerint még nagyobb lett az ellenség' vesztesége, több emberei 's hadijelei elfogattak. Minekutánna Prága-is felszabadított az ostrom alól, Nádasdy mint hív árnyék követte minden felé a' Burkus Királyt, meggyőzött seregét vitéz Magyarjaival szünet nélkül háborgatta, 's olly közel volt mindenkor hozzája, hogy ez se más felé nem mert bátorságosan elillantani, se magát veszedelem nélkül hátra nem vonhatta.

Nem messze Görlicztől Lausitzban, hol a' Bavariai Herczeg, 's Winterfeld (Burkus Vezérek) egy jól megerősített dombon táborot vertek; Nádasdy derék katonái által őket megtámadtatta. Villámsebességgel nyomultak a' Magyarok elő, se a' veszedelemtől, se a' keménynyakú ellenféltől nem irtózván, az ellenséges sántzokat Szeptember' 7-kén megtámadták 's véres csatával illették, mellyben Winterfeld Generál a' csatamezőn maradt, más két Generálok pedig elfogattak. — Most már, midőn Winterfeld nem vala többé, jó alkalmatosság adta magát elő a' Bavariai Herczeg' seregét megtámadni; 's valóban Nádasdy vagy ezt kívánta minden halasztás nélkül a' hirtelen vett győzedelem után megtámadni, vagy pedig a' védelem 's ka-

tonaság nélkül lévő Sléziába nyomúlni 's Bresszlaut meglepni; de a' sok mars 's vagdalkozás által meglankadt Magyarság kémelést 's megnyugvást kívánt. Ide járútlak más okok-is, mellyek a' dolgot hátráltatták, 's a' Herczegnek alkalmatosságot adtak, magát Sléziába vonni, 's Nádasdy előtt Bresszlauba beérni. Nádasdy nyomban követte őt, körülvette az erős Schveidniczi várat, 's bár minden hadikészületekkel 's élelemmel bővelkedett; Magyar Achilleszünk olly vitézül vívta még-is, hogy magát, alig állhatvánki tizenhat napi ostromot, megkellett adnia November' 12-kén 1757-ben. 6000 ember tette-le 4 Generálokkal fegyverét; 48 zászló, 164 ágyú, igen sok puskapor, golyók, 's egyéb hadiszerek kerültek Nádasdy' kezeire. Innét Bresszlau felé ment győzedelmes seregével, mellynél az ellenséget az ő sánczolt táborából kiűzte, nagy részét Kleist, 's Schönaich Generáljaival felkonczolta, két nap múlva pedig a' Herczeg Marschal Bevernt fogva kapván, egy nap múlva a' várost meghódoltatta.

Nádasdy' híre elterjedett a' legtávulabb tartományokon, több Nemzetek' előkelő emberei keresték barátságát, 's jól eltalált festett képe olly kincs vala; melly után vágyakodva kapko-

dott minden. — Mária Theré'sia se felejtette-el annak érdemeit megismerni, a' ki olly nemes hozzáragaszkodással buzgódott minden veszedelemmel szembezállani, hogy az ő királyi székét bátorságba 's nyugodalomba helyeztesse. A' katonai Cs. Kir. Theré'sia-Rendnek nagy Keresztje, a' Komárom- 's Székesfejérvár' Vármegyék) Főispánysága, a' valóságos titkos belső Tanácsosság, 's királyi Kamarásság' méltósága, 's a' General-Hadimarschali rang voltak azon megkülömböztetésnek nyilván való bizonyosságai; mellyekkel e' dicső Királyné a' vitéz Nádasdy iránt viseltetett. — 1756-ban pedig a' Dalmatziai Horváth-országi 's Sclavoniai Bánságra emelte, hol ő, noha a' villongó háború' theatromától távol volna, az Uralkodó-Ház iránt való hűségét 's szeretetét el nem múlatta megbizonyítani. Távollévén-is, sokat segített Nádasdy az ellenség' megrontásán, midőn nem csak számos sereget küldött esztendőnként a' gondjára bizott tartományokból a' harcz' mezejére, hanem arra-is fordította igyekezetét: hogy e' sereget gyakorlottan, felkészülve, 's a' csata' elfogadására mindenkor készen küldje az ellenség' eleibe; úgy, hogy ezen időszakaszban a' Horváth-országi Ez'redek, alkalmas voltokra, 's vitézségökre

nézve, minden egyéb. Ez'redekét meghaladtak, 's a' lealázott Burkusoknál vitézségöknek hosszú visszaemlékét hagyták.

E' nevezetes Magyar hős, érdemekkel telyes, 's egyedül a' Haza' javának szentelt életét 1783-ban, késő öregségében végzette-el. Nádasdy férjfiúi erős nagy lélekkel bírt, melly mindenkor nagy dolgokkal foglalatoskodott. Egészen hadivezernek teremvén, nem csak az ellenségén, hanem önnön magán-is tudott győzedelmeskedni, mivel a' legfárasztóbb katonai munkákat puhóság nélkül állotta-ki, a' katonai állapotnak sanyarúságai, mellyekben a' közlegényekkel gyakran önként osztozott, nem verhették-le. Ha valami plánomot kelle végrehajtania, semmi nyugodalmat nem engedett addig magának; míg azt nem tellyesítette. Nádasdy keveset beszélt, de annál többet végezett. Minden elkezdődött történeteket helyesen 's éleelműleg tudta megítélni, 's minden kétes ügynek kimenetelét mély belátással meghatározni. Ő merész volt, karja szerencsés 's vitéz; feltételei korán értek, hanem épen olly korán hajtottak-is végre. — Erre nézve e' hazai jeles Bajnoknak cselekedetei nem csak azért érdemlik-meg a' dicsőíttetést, mivel azok nagyok, 's jobbára szerencsés követke-

sűek voltak ; hanem a' különös csudálkozást azért érdemlik-meg , mivel azokat kevés magyar seregeivel hajtotta végre , mindazonáltal önnön igyekezete , 's bölts magaviselete által annyira kipallérozta ; hogy merészségökkel minden ellenséges haditestet meghaladtak , 's a' Burkus-Veteránusokkal mérközhettek. Ő az ő Magyar 's Horvát katonáiba annyi bátorságot tudott lehellenni , bizodalmokat annyira megtudta nyerni ; hogy sokkal nagyobb számú ellenség' elnyomására vezéreltettek , Spartai hidegvérúséggel támadták azt meg , ha csak Nádasdy vezérkedett , mivel erősen hitték : hogy ezen Hadivezérnek , a' mi lognehezebb , az se lehetetlen. — Ezen őt kedvelő seregei által nyerte-meg bámúlásra méltó győzedelmeit ; általa , 's ő általok lett a' Nádasdy- 's Magyar-Huszárok nevezet az ellenség' füleiben rettentő szózat !

Nádasdy' példájából láthatjuk azon igazságot : hogy egy nagy Genie , úgy szólván ; az emberek' akaratját magának alája veti , 's hogy a' világ' tiszteletére senkinek nagyobb jussa nincs ; mint — azon Férjfiaknak : kik nagy virtusokkal bírnak.

1.

Értekezés a' Pénz' természetiről.

Alig van közönségesebb, használhatóbb 's szükségesebb portékánk a' pénznél. Megfordúl az minden ember kezén, ha tsak valamennyire művelt a' Hazája; láthatnunk azt mind a' roppant oszlopokon büszkélkedő palotákban, mind a' föld felett tsak alig felemelkedő kusornyókban; ostromolja ez mind bíborban öltözött Nagyjaink', mind majd nem mezítelen Szegényjeink' szíveiket. 'S pénzel járják a' vásárt, mint köz-mondásunk tartja, — sőt ugyan, e' szerént: mennyei üdvözséget is szerezhetünk magunknak pénzen, — azt akarván vele értetnünk, hogy pénzünkkel legnagyobb 's elkerülhetetlenebb szükségünket is megorvosolhassuk 's elháríthassuk. A' pénz — minden, a' mit kívánnom kell, hogy éhségemet csillapítsam, hogy testemet a' hidegtől oltalmazsam, hogy mezítelenségemet elfedezzem. Pénz nélkül köztetek, a' természet' minden kincsei mellett, csak koldús vagyok, 's ezen veszedelmes érczet szükségesebbé tettétek életemnél, — így szól a' híres Ekhartshausen.

De mind ezen közönségessége, használhatósága 's szükségessége mellett setét éj környékezi többnyire pénzünket, 's durva homály fedezi szemeink elől. — Úgy vagyon! alig lesz-

nek homályosabb fogásaink valamelly dologról, mint a' pénzről. Még műveltebb Férjfiaink-is előítéletekkel halmozzák a' felőle indított beszélgetést, vagy némán hallgatják. — Valóban nem újjomból szopom. —

Azomban más tekintetből-is figyelmet érdemel a' pénz. Készítményjeink 's előállítmányaink' természetöket, előhozásokat, szerkeztetésöket, mivóltokat, becsek nevedekését vagy csökkenését ösmérvünk nem tsak illendő, hanem szükséges és hasznos-is. Miként ítelhetnök különbben azokat meg? miként szerezhethnök családás nélkül be? miként adhatnök azokat veszteség nélkül el 's cserélhetnök másokkal fel? A' pénz ellenben olly készítmény, mellynek tökéletesebb 's pontosabb megrostálgatása 's feltagolása, minden egyébb készítményeink' természetöket felvilágosítja. Elég légyen értekezésem tárgya fontosságáról; — most már a' dologhoz. —

1. *A' Pénz eredete.*

Minden embernek szükség természeti alkalmaztatása 's szerkeztetése szerint foglalatoskodnia. Tselekedtető elméje (intellectus practicus) szakadatlan munkára ösztönözi őt, és soha sem henyélteti, mint lényt (substantia.) Mert elménk akkor-is, mikor munkától óvna 's pihenésnek adná magát, cselekvő lesz 's foglalatoskodástól szünésünkben mutatja foganatos munkálkodását. — Ezen mindenkori foglalatosságunk 's munkálkodásunk kihat testünk által az érzéki világra, — és szüli ez úton a' különbféle előállítmányokat vagy készítményeket, mellyek mind nagyobb vagy

kisebb beccsel bírnak, a' mint használhatóságok nagyobb vagy kisebb, és fellyebb vagy alábbvalóan felelnek-meg az emberek szükségeknek. — De más részről életünk' feltarthatása, kellemetesítése 's könnyítése-is munkát kíván. Mert semmiért semmit sem adnak, a' munkátlanság elviselhetetlen unalmat, kerülhetetlen zűrzavart szűl testi szerkeztetésünkben, eltemet elevenen. El kellene valóba éhségünkbe vesznünk, unatkozásunkban halnunk, el kellene minden kényelem (commoditas) nélkül lennünk 's az élet legborzasztóbb terheire hagyatnunk, ha mit se állítanánk elő.

Midőn pedig minden munkának, előállításnak 's készítésnek az a' változhatatlan természete, hogy annál hamarabb, könnyebben 's tökéletesebben vitessen véghez, mennél többször visszonoztatik; — igen könnyű megfejtlenünk, miért korlátozza minden ember magát az előállítás' bizonyos nemére? miért választ bizonyos élet 's munka nemet ki-ki magának? 's miért nem terjed inkább minden szükséges készítésekre ki? — Így vólt ez ugyan hajdan, de a' tökéletesedő műveltség mást parancsol, a' munka felosztását szűli 's ez által nemesíti készítményeit. E' szerént a' földmivelő csak szánt, vet, arat 's csépel; — a' Szűcs bőr; — a' Szabó posztó-nemű köntösöket készít; — a' Pék kenyereünkről gondoskodik; — a' Csizmadia sarunkról; — az Asztalos kényelmünket elégíti-ki; — a' Hangász füleinket; — a' Képiró szemeinket gyönyörködteti; — a' Költő érzetinket; — a' Szónok elménket; 's a' t.

Felesleg készít tehát minden a' tőle választott munka nemében, 's e' mellett ki nem

elégítheti egy-is tulajdon készítményjei által minden szükségeit; hanem ezeknek legnagyobb részét, más nélkülök szükölködő embereknek szolgáltatván, alkalmat nyer fogyatkozásainak kipótolásokra 's elégítésekre. — Így a' Földművelő felesleg természetett búzájáért köntöst, kenyeret, sarut, 's a' t. szerezhethet magának; — a' Szabó köntöséért búzát, bort, kenyeret; — valamint a' többi Mesterek 's Művészek-is mind kielégíthetik szükségeiket készítményjeiknek másokkal való felcserelésök által. Imhol a' csere származása! —

De ezen közvetlen csere kimondhatatlan nehézségekkel 's terhekkel köttetik össze. Hogyan határozhatjuk-meg a' felcserélendő készítmények' költsönös becsöket? hol keressük-fel azon személyt, kinek szüksége van készítményünkre, 's tőlünk óhajtott magáét fel akar-ná cserélni miénkkel? Nekem, mint Szűcsnek, ki kenyeret akarnék éhező Háznépemnek szerezni, olly Péket kellene előbb fürkésznem, kinek szüksége van bundámra; — mint Költőnek, ki ruha nélkül szükölködöm, olly Szabót keresnem, ki Verseimért szívesen ide adná készítményét; — 's ekkor-is mi lesz sinór-mértéke cserémnek? Ha Pékemnek elkerülhető szüksége van bundámra, nem téríti-meg bizonyosan költségemet 's fáradságom jutalmát; verseimre nézve pedig alig lesz megkívántató érzete egy Szabónak. — 'S ezen csere még inkább nehezedik a' munka' ügyesebb felosztásával, tehát a' mesterségi 's művészégi művelődéssel, melly azt kívánja szorosán, hogy a' készítmények' egyes részei 's nemesítései külön tagoktól vitessenek véghez. Így, én a' tó drójtát húzom, más metszegeti, harmadik sí-

mítja, negyedik élesíti, ötödik lyukasztatja, hatodik papirosokba rakja; — én készítem a kés nyelét, más kalapácsolja vasát, harmadik reszeli, negyedik feni. Hol keressünk már mi olly személyt, ki ezen készületlen tárgyakat becserélje, még pedig, — jól megjegyezzük, — a' nekünk elkerülhetetlenül szükséges dolgokért? 's min alapítsuk cserénket?

Ezenkívül kisebb dolgokat sem lehet egy könnyen ez úton szerezni, a' marhát 's más egyéb jószágot fel nem darabolhatván kár nélkül mindenkor; — így, Diomedesz fegyvere kilencz ökör árú volt, hogyan szerezhetné-meg felét, vagy a' felejóságú fegyvert, kinek ennyire 's ilyenre volna szüksége? Hát a' marha ide 's tova hajtogatása, vagy más akármilyen jószág ide 's tova vitetése mennyi terhekkel van összekötve? mennyi veszedelmeknek kitétetve míg cseretársat találhatunk? —

Mind ezen igen nagy 's tőlünk mindenkor rébzett nyugodalom 's boldogság megalapítások tekintetében igen fontos terhek 's nehézségek kiküszöböltetésekre szükséges valami közbenjáró portékának — a' pénznek elvont értelmében — meghatározása 's bevétele, — mellyhez minden gondolható tárgyak árát *) lehes-

*) Futólag említhetem itten az érték (valor) 's ár (pretium) különbségét. Az érték valami általjányos, (absolutus) 's a' tárgyba foglaltatik magába, mellynek nagyobb vagy kisebb használhatóságától függ, úgy, hogy mennél inkább kielégíti valami szükségünket, annál értékesebb legyen az: a' tárgyak ára ellenben viszszányos, (relativus) az emberek véleményektől, környülményektől, alktól határozódik, 's gyakran értékét is meghaladja a' tárgynak, 's így az ár nem egyéb, mint a' dolog értékének pénzre határozása.

sen szabnunk, — mellyen minden szükséges dolgokat szerezhetünk, még legbecstelenebbeket-is, — mellyet könnyen vitethetünk 's tethetüük akarhova által.

2. *Ezen közbenjáró portéka külömbfélesége 's neve.*

Közbenjáró 's mindennek becsét határozó portékánk, vagy: mellyen mindenféle készítményeket szerezhetünk, miféleségét a' közvélemény, szokás, kényelem (commoditas) 's kereskedésbe való használhatóság állapítja meg, nem a' Kormány parancsa.

A' régi Rómaiaknál, 's úgy tetszik majd minden hajdani Nemzeteknél, a' marha vólt a' csere eszköze, mértéke, vagy mindent beszerző portéka, — innen eredtt ezen közbenjáró jószág' latán neve — pecunia. — Vitéz Eldődeinknél hasonlóan a' marha használtott annak, mert még Szent István Koronásunk alatt-is marhára büntetik a' vétkeket. — Terra-Novában a' hal' bizonyos neme, Szerecseny-országban a' vas, Abyssziniában a' só, másutt a' bőr, csiga, kagyló; Skotzia bizonyos falujában, — Szmith bizonyosága szerint, — a' szög használtatik ezen arányra ma-is.

Legközönségesebb azomban 's már legrégebb időkbe használt közbenjáró portéka az érczből készült pénz. Az ércz, földünk' minden részeiben, legalább valamennyire művelt részeiben használtatik annak, 's már Ábrahám, ebből csinált bizonyos pénz nemén vette-meg Sára temetőjét. Az Indusok, Fenicziaiak, Egyiptomiak, Persák, Görögök 's Rómaiak művelték azután 's terjesztgették szélesebben

kereskedésök által ezen megbecsülhetetlen tálmányt. 'S Ásiából kijött Nagy Atyáink-is jókor megesmerkedtek győzedelmes fegyvereik segedelmével, a' Görög 's Római, akkor időben majd nem közönségesen használt ércz közbenjáró portékákkal 's különösen a' Görög penza nevéktől, mellyek a' dénárnak tized részét tettek, elnevezték azokat — Pénznek. De tsak hamar magok-is követték e' részben szomszédjaik', példáikat, 's a' földgyomrából előásott érczekből jókor, már Sz. István, de kivált I-só Béla Királyunk alatt verettek mindennek árát határozó portékákat, mellyeket, mint tsak most mondám, Pénznek kereszteltek 's neveztek - el.

3. *Azon portékának megválasztása, mellyet pénznek használhatunk.*

A' pénzt eddig elvonottan (abstracte) fontolgattuk, 's külömféleségét, a' mint valóban van földünkön, úgy adtuk-elő; következik mostan azon portékának vagy minek megválasztása, mellyet Pénznek használhatnánk. Ez pedig nyomba szemünkbe tűnik, mihelyt a' közbenjáró portéka' szükséges minéműségeit előszámláltuk.

A' közbenjáró vagy pénzbeli portékának:

1. Értéke 's becse csökkenése nélkül eloszthatónak kell lennie, úgy hogy a' készítményeknek mind legnagyobb mind legkisebb árát meghatározhassa 's kielégíthesse. E' szerint a' marha, gyöngy, gyémánt 's több e'félék nem használthatnak annak, mert felrészeltetésökkel majd becsoket vesztek, majd

ekkor-is értékesebbek, mint sem a' lególcsóbb portékákat beszerezhetnők általok.

2. Nem lehet igen nagy területű ára viszonyába, (in relatione pretii) mert így által-tétetése hasonlóan alkalmatlan, mint a' cserénél. Így az Abysszinusok só, és Spártaiak vas pénzek nem állapotunkhoz valók, midőn egyetlen egy bunda árát-is szekerem szükség vólna czipelnünk.

3. Mennyisége hirtelen ne változzon, még pedig se ne kevesedjen, se ne nevedjen, mivel becse így majd hamar felhághatna, majd leszállhatna, melly ezer zavarnak oka a' vételben 's adásban, és károsítja a' birtokosokat. A' hal 's szög tehát nem használtathatnak nálunk e' nézőpontból, midőn hamar sokszoroztathatna számok.

4. Pénznek határozott portékánknak sok helyeken 's minden ember előtt szükség tulajdon beccsel bírnia, különben viszont cserére szorúlunk, 's orvosolni kívánt bibénk gyógyulatlan marad. Vallyon mi készítményeket szerezhethénk némelly Indus-népektől pénznek használt csigákon kebelünkben?

5. Pénzünknek legkisebb részekre kell osztathatnia 's ismét öszszetétethetnie a' nélkül, hogy becsibe csökkenést szenvedne, 's minémiségének az egész világon egyenlőnek lennie. Mert a' birtokos különben bizonyosan károsodik, ez által szegényedik 's elidegeníttetik a' további készítményektől.

6. Végre elég keménynek szükség lennie, hogy a' dör'sölésnek ellentálljon 's megjegyztethessen. Mivel ellenkező esetben becséből veszít, 's alkalmatlan az adásban vevésben.

Mind ezen előszámlált szükséges minéműségek az érczekben találtnak fel egyedül, még pedig leginkább az aranyban 's ezüstben. A' többi érczeknek e' nézőpontból való fontolgatásait kinek-kinek magányos szorgalmára hagyván, a' megnevezettek igazán eloszthatók értékök' csökkenése nélkül; — nem nagy területűek becsökhöz képest; — nem nevedhetnek szerfelett hirtelen; — mindenütt és mindennél tulajdon becsel bírnak; — elosztathatnak 's öszszetétethetnek kár nélkül; — egyenlő minéműségűek mindenütt; — keménységök által végre ellentállanak a' dörzsölésnek 's megjegyeyztethetnek. A' tiszta ezüst 's arany ugyan puhább ez utolsó tekintetbe, hogy sem kívántatna, 's majd meg nem félel várakozásunknak. De a' mindenható emberi elme könnyen segít a' mostoha természetben. Öszszevegyíti ezen nemes érczeket a' nemtelenek bizonyos mennyiségével 's elég megkívántatott keménységet költsönöz azoknak. 1830

Ez a' nemes érczhez vegyített nemtelenek bizonyos mennyisége nevezetik Csatolatnak (ligának), melly azomban a' pénz értékének becsülésében nem is tekintetik; mivel a' nemes ércztől való elválasztása több költségbe kerülne, mint ér az elválasztott nemtelen ércz.

A' külömbféle nemzeteknél külömbféle a' csatolat is; — sőt ugyan azon Országban sem egyenlő az soha. Szükséges tehát kérdeznünk 's kitapogatnunk, mennyi arany vagy ezüst, mennyi réz vagy más bányászna legyen öszszevegyítve? Ennek meghatározására a' márka vagy félfont az ezüstben 16 látra; — az aranyban 24 karatra, a' karat pedig

tizenkét gránra oszlik-el. Így, ha az Ország ezüstpénze 12. latosnak vagy a közéletben próbásnak mondatik, egész márkába 12 lat ezüstöt 's 4 lat rezet értünk; ha arannya 23 karatosnak 's 6 gránosnak tartatik, ennyi arany 6 grán nemtelenebb bányásznával lessz öszszetéve egy márkában.

4. *A pénzbeli portéka becsének nevelkedése 's mivolta.*

Pénzbéli vagy minden készítménynek árát határozó 's kielégítő portékánk tehát az Ércz. Legyen szabad már most Értekezésem folytába ebből készült közbenjáró portékánkat Pénznek neveznem; a dolgot a mint van (in concreto) tekintenem, 's arra figyelmetessé tennem Olvasóimat, hogy, a mint mondám, nem a Kormány parancsa tette az érczet pénzé, hanem mivel mindenektől óhajtott becsel bír, 's az adás és vevés legalkalmasabb korcsolyája (vehiculum), fellyebb említettem minémúségei miatt, azért választatott közönségesen azzá. —

Azomban a nyers ércznek igen csekély, vagy épen semmi sem az értéke, mivel utak csinálásánál, házak rakásánál 's más apróbb igen jeletlen használatoknál egyébre alig fordíthatatik. — A körülte elkövetett fáradozás, különösen az olvasztás által lesz használhatóbbá 's ekkor nyeri először tulajdon becsét.

Használhatóságát 's becsét újra neveli azon tulajdonsága, hogy az adás 's vevés korcsolyájának, tehát Pénznek választatott, még pedig annyival, a mennyivel alábbszállana, ha más portékát fordítanánk helyébe pénzre.

Az ércz becse 's használhatósága nevekedik az által-is, hogy megbélyegeztetik 's jegyeztetik, de erről a legközelebbi szám alatt akarván beszélni, hallgatással mellőzöm mostan el.

Végre az-is hágatja pénznek választott érczünknek becsét, hogy egy része házi eszközöknek dolgoztatik fel, 's ékességekre fordítottatik. Mert ezek által ritkább leszsz az, 's annyival drágább. És viszont, aranyból, ezüsből készült ékességeink 's házi eszközeink igen drága árúak, mivel anyagjok (materiajok) nagyobb része pénzé veretik, úgy hogy alig szerezhetik bé azokat a gazdagabbak, a kereskedő Nemzet pedig csak mérsékelve élhet velek.

De ezen nemes érczek becse-is változható. Így, ha Á'sia lemondana tellyesen az ezüstpénzel való élésről, leszállana ennek értéke 's arra egész földünk kerektségén. Mert kevesebben óhajtának, minthogy használhatósága csökkenne, így ezüstünk' eddig Á'siába használtott része felesleggé lenne, pénzünk megtöbbülne 's mind ezen okoknál fogva becs-telenedne 's olcsódna. — Sőt ma-is kevesebbet ér az ezüst Európában, mint Á'siában. Mivel itt műveletlenül hevernek a bányák, a kereskedés roppantabb, tehát több pénzt kíván; e' mellett a Keleti fényűzés sok ezüstöt 's aranyat elemészt; ez által a pénzt kevesíti 's drágítja. Ámérikában ellenben még kevesebbet ér mint nálunk, mert hasonlíthatatlan gazdag bányákkal bír, — kereskedése majd nem egész a mi korunkig, mint gyarmaté csekély, mert káros és veszedelmes volt. — a' fényűzést csak nevérol ösmeri, tehát

nem vesztegeti erre 's nem drágítja ezüstjét. — Déli Amerika Nagy-Szabadítóját, a' vitéz Bolivárt nem rég egy sunda, minden házibútorok nélkül szűkölködő szobában találta köpönyegén ülve a' hozzá ment Angol-Tiszt, ki hasonlóan bízásra kéntelenített több gazdag Országok' hatalmas Kormányozójánál telepedni. Mit várhatunk alattvalóitól a' hiúság tekintetében?

Közönségesen mennél ritkább 's többektől óhajtatik valami, annál becsesebb 's drágább az. Napszamosokat akarnának p. o. sokan fogadni, azok pedig, talám az idő mostohasága miatt, csekélyebb számmal gyülekeztek fel piacunkra: drágán fizetik - meg bizonyosan a' napszámot; ellenben, ha a' munkások felesleg; napszámot fogadók szembetűnetlen számúak, leszál kétségkívül jóval amazoknak napi bérek. — Épen így van minden egyéb Jóságok 's pénzünk tekintetében-is a' dolog.

Ha nem egyenlő-is azomban minden környülállások közt a' pénz' értéke; bír mindazonáltal az, valamint minden más használható dolgok, valódi (realis) értékkel, mind a' különözöttekre (privatusokra), mind az Országra nézve, — 's nem pusztá képe az értéknek. De erről alább bővebben, — halljuk még előbb Garniét, minekelötte más tárgyra mennénk által. Garnie állításunk ellen így okoskodik: A' pénz a' cserélésnek, vagy az adásnak 's vevésnek korcsolyálya. Tehát csak a' különözöttekre, nem pedig az egész Országra nézve bír értékkel. — Hanem a' mi a' különözötteknek érték; az lesz bizonynal az Országának-is. Hiszen ez tsak különözöttekből öszszeszerkeztetett Egész; 's a' mi fejr

vagy fekete a' különözöttre, fejer vagy fekete lesz az tagadhatatlanul a' nem más személyekből álló Országra nézve-is.

5. *A' pénz verésének 's készítésének haszna és költsége.*

Már fellyebb látók, hogy az érczeknek használhatóságok 's becsök nem tsak az által nevedik, mivel pénznek fordíttatnak; hanem veretésök 's készítésök költségeik által is, mellyeknek a' pénz becséhez kell adatniok, midön jegyeztetésök, felosztatások, különös részekre daraboltatások 's becshatározások előmozdítsák használhatóságokat a' kereskedésben. Késedelmes vólna valóban, és sok tsalódásokra szolgáltatna alkalmat a' veretlen érczdaraboknak használlások az adásban 's vevésben. Az Adónak elébb nyomoznia kellene jószágaért nyert ércze' minéműségét 's mennyiségét, gyakran hijába tékozolnia a' felette drága időt ez által, 's többnyire még-is megcsalattatnia; — a' tudatlan pedig nem ritkán szörnyen károsodhatna az illy nemű fizetés mellett. De külömben-is nagyobb értékű a' vertpénz a' veretlennél, mert az ama körül tett fáradozásoknak 's munkáknak lehetetlen nem nevelnie az ércz becsét. — Vallyon nem többet ér-e az arany fülönfüggő azon darab aranynál mellyből készítettett? többet valóban, — miért? — mert használhatóbb, mert a' Mester idejét, ügyességét, szenét, reszelőjét 's más műszereit fordította reá, munkáltatta vele, 's fogyasztotta benne.

A' pénzverést magoknak tartották-fel kizárólag a' Kormányok, mind azért, hogy

hasznot húzzanak belőle; mind, hogy egyenlők legyenek a' vertpénzek, — bár e' részben gyakran a' szükség ideje úgy kívánván híjjányosságot vagy kárt szenvedni láttzassanak - is az Országok, midőn kisebb mennyiségűeket 's roszzabb minéműségűeket kapjanak kezeikbe, mint sem megvagynak határozva; — mind végre, hogy kezeskedjenek belső értékek mellett. Mivel a' Kormány kezeskedése mindenütt és mindég bátorságosabb a' különbözöttekénél, és épen ez által-is alattavalóinak korábbi kárát a' pénznek valódi értéke helyre állítása által pótolhatja.

Anglia Kormányja ingyen vereti a' pénzt, tehát veretése költségeit nyilván ajándékozza Polgárjainak; — melly költségek azomban Adó által térítettnek vissza az Országlószéknek. Az előbb mondottakból mindazonáltal világos, hogy ezen bánás-szer mellett Anglia elveszti külföldön pénzveretése' költségeit, midőn pedig bőven vitetik - ki vertpénze, azért: hogy más Kormányok a' veretés költségeit-is hozzátóldják pénzek értékéhez. Mert ez okból Angliában olcsóbb a' pénz, mint külszágokban, 's haszonnal vitethetik - ki, melly körülállás győzhetetlen ösztöne a' kivitelnek; — külföldről pedig kész pénz soha sem vitetik Angliába, mert kárral esne-meg bevitele; hanem csak veretlen, ottan verendő érczdarabokat visznek magokkal, mellyeknek egyenlő értékek vagyon a' vertpénzel földrészünk' ezen szigetjén.

Előbb mondtam, hogy kizárólag veret pénzt a' Kormány, 's épen ezért nagyobb nyereséget húzhat belőle. Mivel kéntelen az Ország egyedül kezéből várnia az olly igen

szükséges vertpénzt. Vallyon nem vagyunk-é kitétetve a' Mészáros' vagy ahárminó Mesterek' kényeinek jószágaik' árába, ha egyebektől nem szerezhetjük azokat bé? — Azomban egy cseppet sem ártalmas az Orzágnak ez a kizárt pénzveretés, 's a' belőle húzandó haszon 's nyereség szoros korlátok között tartatik a' vertpénz mennyiségétől 's szükségétől. Így p. o. ha olly szükséges és óhajtott a' vertpénz, hogy 90. márka verettért 100. márka veretlen érczet kaphatni, 10. márkát nyerhet százon az Ország; ellenben, ha szükségtelebbs, úgy hogy 95. márka verettért vehetni csak 100. márka veretlent, nem szedhet 5. márkánál nagyobb nyereséget soha. Mert különben, ha több nyereség után ásítózna, 's ez utolsó esetben - is 10. márkát akarna nyerni; egy sem viszi veretlen érczét a' Kórmányhoz, hanem megtartja kincstárában. Lehetetlen tehát mindég, hogy sok pénzt veressen valamelly Ország, 's e' mellett sokat nyerjen.

Az előbbeniekből következik továbbá, hogy az Ország soha sem határozhatja meg törvénye által a' veretés költségét, vagy inkább nyereségét, valamint a' pénzlábat*) sem, vagy mennyivel érjen többet egy márka vertpénz, ugyan illyen nehézségű veretlen ércznél. Ha nagyra hágatja költségét 's nyereségét, nem kap nyers érczet polgárjaitól; ha vertpénzének értékét sokkal nagyobbra teszi a' veretlenénél, ez esetben sem. A' vert 's veretlen ércz mennyiségének viszszonnyától; — {szük-

*) A' vertt és veretlen pénz viszszonnyának meghatározása *Pénzlábnak* (Münz-fuss) neveztet ik. —

ségességének, tehát ez vagy amaz ércz óhaj-
tásának lépcsőjétől függ e' részben minden. A'
sokaktól kívánt ritka vertpénz valóba drágán
fiztetik - meg.

Úgy, de sok vertpénz olvasztatik - el, 's
vitetik más Országokba ki? Ebből kára van
az Orzágnak mindég; — az első esetben meg-
semmisítetik munkája; — a' másodikban ide-
gennek dolgozott. — Igen, ha nem töldja ér-
tékéhez a' veretés költségeit. Mert ha nem
ingyen készítette azt, soha sem szenvedhet e'
részben veszteséget, 's hidegvérrel nézheti
mind a' kettőt. Ha megolvasztatik, az okoz
magának kárt, ki megolvasztotta; — ha ki-
vítetik, akkor a' külföld vagy egészen meg-
fizeti a' veretés költségeit, vagy legalább va-
lamennyire, — melly utolsó esetben a' kivívó
veszít 's elrezzentetik további kivitelétől. De
hogy tsak valamennyire fizesse azt vissza, nem
gondolható, ha hibátlan a' veretése, ha aka-
dályoztatik benne a' csalás, és kivált ha ere-
deti. E' tekintetből kerestetnek 's óhajtatnak
egész földünkön a' Hollandus-aranyak és Spa-
nyol-piaszterek; veretésök' költsége minden-
kor megtérítettik; szükségek és óhajtasok,
valamint veretésök nyeresége - is szembetűnő-
leg nevededik. Hollandia ez okból megenge-
di aranyai kivitelét, bár Spanyol-ország —
szokott alapjai szerint — tiltsa. — Megjegy-
zést érdemel 's nem helytelen lapon hozód-
hatik-fel az-is, hogy a' szomszéd Tizedekben
felszabadult Déli-Ámérika legközelebb Spa-
nyol Anya-országának Piasztereit Dollárokká
változtatván, — nem viseltettek Khina lako-
sai ezekhez olly bizodalommal, mint ama-
zokhoz elébb, 's jóval kevesebb portékát ad-
tak

tak ugyan olly mennyiségű Dollárokért, jóllehet csak amazok fordítottak ezekké 's csupán jegyeik változtattak - el, nem pedig minéműségek.

A' Kormány, mint adós, nem tagadhatja soha meg Hitelezőitől fizetendő pénze veretésének költségeit. Ha p. o. 200,000 mérő gabonát veszen az Ország, mindég értetődik azon feltétel, hogy vert 's nem veretlen pénzen adatott és vétetett, — különben a' mennyivel többet ér akkori pénzláb szerint a' vertpénz a' veretlennél, annyit veszítene az áros.

Azt sem parancsolhatja végre a' Kormány, hogy a' különözöttek' kereskedésökben a' pénz nagyobb értékűnek tekintessen jegyeztetése szerint, valódi belső értékénél, — vagy, hogy az egy latot nyomó vertpénz, veretése költségével két latot érjen, 's annyi portéka adattasson egy latért, mennyi elébb kettőért adatott.

6. *A' pénz értékének változása.*

Külömböző Országokban különbözik a' pénz értéke-is, a' mint jobb vagy rosszabb minéműségű és nagyobb vagy kisebb mennyiségű az ugyan azon jeggyel jelelt pénz. Minéműsége az aranyhoz vagy ezüsthöz vegyített nemtelenebb ércznek mennyiségétől függ. E' szerint Szász-ország ezüstpénze jobb, és az idegenek előtt becsesebb a' miénknél, ez ismét jobb 's becsesebb a' Poroszokénál; — mennyisége-is változtatja a' különböző Országok' pénzeiknek értékét. Ugyan e' tekintetből nem a' pénz jegyét nézik idegen Országok kereskedésökben, hanem minéműségét 's mennyiségét, és ezek-

hez szabják az érette küldendő portékákat. — Nem is kényszerítheti soha a Kormány Szomszédjait, hogy bélyege szerint számolják pénze' értékét, sőt tulajdon alattvalóit sem, hogy neves (nominalis) pénzt vegyenek-el valódi; p. o. egy lat ezüstöt három latos-pénnz helyébe. Sőt a' pénznek fordítandó ércz nemét-is csak úgy határozhatja-meg, ha olyat választ, melly alkalmas a' különbözőtkek' kereskedésökben. Így, Numa határozhatta pénzét rézből, midőn előtte-is ezt használták a' Rómaiak, 's csekély értékű portékákkal bírtak 's kereskedtek alattvalói.

A' Kormány ugyan azon nemű pénzének különböző időkben különböző értéket tulajdonít. Megparancsolja, hogy egy latot nyemő pénze, négy latosnak tekintessen. A' kereskedésben e' szerint felhág a' portékák ára 's többet nem adnak ezen neves pénzen, mint adtak elébb a' valódin. Tsupán az adósok nyernek ez által; mert kényszerítheti a' Kormány különbözőt Hitelezőit, hogy illy felhágatott, de nem valódi értékű pénzel engedjék cselekvő adósságaikat (activa debita) kifizettetniek; — sőt alattvalóinak-is megengedi adósságaiknak illy pénzel való lefizetéseket.

7. *A' pénz se képe, se mértéke a' dolgok becsének.*

Némellyek azt állítják, hogy a' pénz csak képe a' dolgok becsének. Megengednének mi ezt, ha semmi tulajdon becese 's értéke sem lenne pénzünknek, 's miüdegynek tekintetne akár ólomból, akár ezüsből veretnének a' talérok 's húszasok. De minden adásban, vevés-

ben a' pénznek tulajdon valódi értéke vétetik tekintetbe. Midőn aranyon veszek bizonyos mennyiségű posztót, szorgosan megfontolja a' Kereskedő, vallyon megfelel-e az arany értéke eladott portékája értékének, s' vagy-on-é köztök egyarányúság? Ha az arany körül-metszés vagy dör'sölés által értékében csökken, kevesebbet vehetünk rajta, mint különben. Bankó-czéduláink az érettek adandó pénzt ábrázolják igen-is; de pénzeink nem a' rajtok veendő portékák értékét, hanem ezekkel mindig egyenlő értékűek az adásban, vevésben; — azomban nem közönségesen, mint a' világszerte híres Hume állította, hogy t. i. egy Ország, sőt egész Világ pénzének tellyes értéke megfelelne a' minden portékák értékének, úgy, hogy, ha mind e' világon találtató pénz' értéke egyenlő kettőhöz: minden most lévő portékák értékének -is olyannak kell lennie. Az által tesszik ezen vélemény igaznak, hogy a' pénz mennyisége nagyobbodván, alábbszáll; 's kisebbedvén fellyebbhág viszszonezati értéke. De így van ez minden egyéb portékák tekintetében: ha p. o. bőven termelt bor, leszáll; ha pedig szűken, — felhág annak értéke 's becse a' többi portékákhoz képest. Mondhatnók tehát szinte úgy, hogy a' bor' tellyes értéke, megfelel minden más portékák értékének 's egyenlő egészen ezzel. A' pénz ezenkívül csak igen csekély része nemzeti gazdagságunknak 's javainknak. — Nem képe ezek szerint pénzünk portékáinknak, hanem valódi tulajdon értékkel bír 's csupán korcsolyája, segédje kereskedésünknek 's cserénknak, — mint ilyennek pedig nem szükség egyenlőnek lennie, és soha sem-is egyenlő

portékáinkal. Külömben megfelelne a' hajó értéke-is a' rajta vitt portékák értékének, a' mi még csak nem-is gondolható.

Montesquieu ellenben kereskedésünk mértékének nevezi pénzünket. Ennek azomban változatlanoknak 's minden környülmények közt, minden helyyeken, minden időkben egyenlő értékűnek kellene lennie, mert a' mi változik, a' mi habzik, a' mi mindenfelé hajlong, nem mondathatik portékáink mértékének soha. De épen ilyen nemes érczeink 's pénzeink értéke; — különbözik az a' különböző időkben 's helyyeken szünetlen, és épen ezért nem használtathatik mértéknek. Korunkban Ámérika nem becsüli annyira ezüstjét, mint Európa; — ez nem annyira, mint Ásia fellyebbi jegyzeteim szerént; — sőt az egyes Országok közt-is nagy e' részben a' különbség, mint szünetlen tapasztaljuk. Ámérika feltalálása előtt pedig sokkal nagyobb értékűek voltak az érczek, mint utánna; 's gazdag bányák' feltalálásokkal még inkább megolesúlhatnak.

A' búzát használhatnók leginkább portékák mértékének, midőn más dolgokkal összehasonlítva minden időben egyenlő, vagy csak igen igen keveset változott értékűnek találjuk azt. Mert termesztése szünetlen egyarányúságban van a' föld népességével 's annak művelődése 's terjedése szükségesképen öregbíti ezt, és viszont a' népességnek gyarapodása, művelteti 's terjeszteti a' búzát. Hasznos tehát a' pénznek különböző időkben volt értékét összehasonlítanunk a' mindég legváltozatlanabb búza értékével 's becsével, hogy láthassuk ezen összehasonlításból nemes érczeink értéköknek nevededésöket 's alábbszal-

lásokat, hogy láthassuk pénzünk felettebb változhatását, 's kitessen ebből hogy minden portékáink értékök' 's becsök' mértékét semmiképen sem teheti.

Ezen özszezhasonlításból kitetszik, hogy ugyan azon mennyiségű búzáért ma négyszer annyi ezüstöt kell adnunk, mint 1520-ik esztendő előtt. De miért nem tízszer annyit? midőn tízszerre nevededett ezüstünk Amerika felfedeztetése által. — Azért, — mert az ezüst hatszorta szükségesebb lett ez alatt; — nagy része edényeknek, házi eszközöknek fordítottván 's az igen megnőtt kereskedésben használtatván.

Nem igaz tehát ezen sorok szerint ama híres Montesquieunek következendő állítása: Semminek sem kell olly változatlannak 's állapotottnak lennie, mint annak, melly minden portékák mértéke, az-az: pénzünknek. Mert nem ollyannak tapasztaljuk ezt. Nem mértéke tehát a' pénz minden értékeknek, hanem csupán a' portékák árának, sőt ennek sem, mert igen változó, nem állapíttathatik meg értéke, nem tétethetik változhatatlanabbá soha.

Épen illy alaptalan a' tudós Szmith állítása-is, ki a' munkát tartja minden portékák mértékének, e' szerint okoskodván: — az előállító, a' munkás mindenkor egyenlően becsüli fáradságait, — nagyobb munkájának nagyobb, kisebb fáradságának kisebb, tehát mindenkor ugyan azon értéket tulajdonít. De abból, hogy egyenlő értékű valamely dolog mindég a' munkásra nézve, nem következik, hogy ugyan egyenlő legyen megjutalmaztatásának értéke-is. Hol sokak a' munkások 's

kevesek a' bérlők, csekély lesz igen munkájok értéke; nagy pedig az ellenkező esetben. Így Éjszaki-Ámérikában két forint a' nap-szám kényelmes étellel 's itallal együtt; Francia-Országban két forint, harmincz krajczár vólt a' villongások' kezdetén. Közönségesen nagy az olyan országokban, hol a' szorgalom sebes lépésekkel tökéletesedik; — középszerű, mellyeknek szorgalmok megállapodott; — 's csekély, mellyék szorgalmokban alábbszálanak. Változik tehát a' munka értéke, a' környülményektől függ, következésképen nem lehet portékáink mértéke.

Külömböző időkben 's helyeken változván minden gondolható portékák' értéke, nem lehet semmi határozott 's bizonyos mértékét azoknak találnunk. Azomban, a' mi időnk 's régibb kor, valamint ugyan azon hely 's kor portékáinak értékét még-is kitapogathatjuk 's tudhatjuk visszazonnyokban. Amazt ugyan, ha korunkat az elmúltakkal hasonlítjuk-össze, bizonyosan tudván bizonyos portékáknak előbbeni 's mostani értékét. Ezt pedig, ha valamelly portékát felveszünk mértéknek, 's ehez szabjuk a' többieket. Ezen második szer csak történeti (historische) jegyzeteket kíván meghatározására, — különben semmi nehézségekkel sem köttetik-össze. Így kérdzem p. o. mennyi bort, búzát, szövetet, szántóföldet, rétet, mezőt 's a't. adtak Róma építtetésekor, vagy ez, amaz Polgármester alatt egy ökörért, — előveszem jegyzeteim 's készen mindjárt munkám. — De nem illy könnyen sül ám szándékom, ha korunk, 's a' közép, vagy ne talám a' Római- 's Görög-ker portékáinak értékét akarom kifürkészni köl-

tsönös viszszonnyában, — vagy mennyivel különbözzön portékáink értéke, az ugyan azon portékák hajdani értékétől? —

Ezen kérdésünk megfejtésére bizonyos portékával kellene bírunk, mellynek értéke szüntelen változatlan marad 's e' szerént mértéknek használtathatna. Legillyenebb kétség kívül 's leginkább érdemelne a' búza e' részben figyelmet. A' búza ugyan-is legközönségesebben, már az első emberektől használt termék, 's legelső szükségét pótolván-ki szüntelen, még pedig többnyire minden embereknél egyenlően, a' népességgel csuda egyarányúságban vagyon mindég, úgy, hogy búzánk mennyiségének csökkenésével, népességünknek-is ritkúlania kell, és viszont népességünk' kisebbedésével, amannak-is kevesebbednie kell múlhatatlanúl. A' termesztett búza 's népesség' ezen egyarányúsága bizonyos, változatlan, meghatározott, közép értékét szűli amannak, mert soha sem termesztetik felesleg, és egyenlően óhajtatik mindég, így szüksége nem változik 's minden embertől használtatik. Azomban közönségesen szükség vennünk ezen közepszerű értéket, mert a' rideg, terméketlen esztendőktől okozott nagyobb ára búzáknak csak kivételt szenved, 's mindenkor hirtelen elrepülő 's bizonyosan elenyésző csapás. — Ehez szabhatjuk tehát legbátrabban korunk' 's eldődeink' minden portékáit, ha változott értéköket ki akarjuk tapogatni.

Az adóknak, vevőknek azomban nints soha ezen különbségök' ösméretére szükségök, sőt a' portékák' tellyes értékét sem igen elkerülhetetlen tudniok. Megelégedhetnek ők azon

kor 's helyly portékáinak visszszonyos értékével 's ennek ösméretével, a' mellyben 's a' mellyen az adás és vevés történik, továbbá azon tudattal: hol, mikor, mit 's mi szerént kelljen adniok vagy venniék?

Úgy de minden dolgok, kivált a' pénz értékének illy habozása 's játéka mellett, igen bizonytalanok lesznek minden kötelezések, (obligatziók) kivált mellyeknek feltételei továbbacska terjednek; egyik fél nyer, másik bizonyosan veszít 's károsodik, még pedig, a' mennyivel hágott vagy szállott az eggyezésben kötött dolog' értéke — pénzbeli eggyezésünk megcsalnak bennünket. — Hasztalan panaszkodok! az egyszer határozott feltételeket, török szakad be - kell töltenünk, bár tárgyainak értéke változott. Mert soha sem állapíthatjuk meg ezt, 's az érték változás szerént nem méréselhetjük a' kötött feltételeket. — De itt-is, mint legtöbb esetekben, magunk okozzuk szerencsétlenségünket 's gondolatlanságunknak tulajdoníthatjuk veszteségünket. Vegyük kötéseinkbe 's eggyezéseinkbe a' búzát sinórmértékű, mellynek értéke, csak most felhozott állításaimmal eggyezőleg nem olly változható, mint pénzünké, vagy más portékánké, 's nem veszünk erszényünkéből; mert ugyan olly értékű 's idomú (proportionata) jószágot kapunk vissza, a' minőt adtunk. Vagy a' dolgok értékének nevedésével fiztessen több az adott summánál idomosan (proportionate) nekünk, melly azomban visszásznak, jogtalanoknak, (injustum) erkölcsstelennek tetszene; — vagy az adott pénz' mennyisége 's minéműsége köttessen - le; hány lat? mennyi mértékű? (vallyon 12. vagy 13 latos-é az ezüst), mind

ezek foglaltassanak az eggyezésbe, jóllehet e' részben sem állandó pénznek verettetni szokott érczünk bece 's értéke.

Épen e' tekintetből nem elég a' felvett nemes ércz' mennyiségét tudnunk időnkbeli 's a' régikori pénzek értéköknek kitapogatására 's meghatározására: szükség azon változásokat-is ösmélnünk 's azokra ügyelnünk, mellyek nemes érczeink becsökben 's értékökben történtek századoktól óta. Így csupán Amerika felfedeztetése négyről egyre szállította az ezüstöt 's háromról egyre az aranyat. Minő befolyást várhatunk e' részben Orosz szomszédinktól az Ural hegyeiből? nem határozhatom ugyan-meg, de jövendőlkhetem. —

8. Több érczek viszszonyos értékét nem lehet meghatározni.

Több Kormányok igyekeztek bizonyos mennyiségű aranynak 's ezüstnek ugyan azon értékre való hozatalán, az-az: hogy bizonyos mennyiségű arany érjen öt forintot 's ugyan olly mennyiségű ezüst-is tegyen öt forintot. Azomban süker nélkül, mert valamint az arany 's ezüst' értéke meg nem állapíthatatik; épen így nem állapíthatatik-meg azoknak viszszonyos értékök, vagy hogy mennyiben használtasson az ezüst arany érczünkhöz képest. Ha p. o. több ezüst fordítatik ékességekre, házi eszközökre, több 's inkább óhajtatik a' kereskedésbe, nevedik annak értéke 's bece mindjárt az aranyé felett; ha ellenben több arany, akkor az ezüsthöz képest ennek értéke hág fellyebb.

A' csak most mondottakból következik, hogy semmi a' közönséges életben változható

értékű portékák' becsét sem határozhatjuk meg, hanem a' kereskedésben való élés, a' mint ennek vagy amannak használatját eleibe teszi a' másíknak, a' mint ezt vagy amazt inkább óhajtja 's használhatja az emberek' haszonvágya.

Innen az érczeknek szüntelen változó viszszonyos értéke nem függ azoknak bányákból való viszszonyos kiásásoktól; vagy, nem annyival becsesebb az arany ezüst érczünknel, mennyivel ritkább, mennyivel kevesebb ásatik 's olvasztatik elő. Humbold bizonyosága szerint ugyan-is negyvenötször több ezüst ásatik ki Amerika 's Európa bányáiból, mint arany; tehát ennek 45-ször kellene becsesebbnek lennie amannál, a' mi azomban nem történik. — Mert Mekszikóban úgy van az arany az ezüst-höz, — — — mint 15 $\frac{3}{5}$ az 1-hez.

Franciaországban mint 15 $\frac{1}{2}$ az 1-hez.

Khinában — mint 12 v. 13 az 1-hez.

Japoniában — mint 8 v. 9 az 1-hez.

Az ezüst mindenektől jobban óhajtatik, inkább használtatik, ékességekre, házi eszközökre bővebben fordítottatik, szóval nagyobb mindenféle használata az aranyénál; — innen értéke nevededik e' felett, kivált Á'siában, hol a' fényűzés 's pipere tellyes divatjában vagyon a' megnevezett érczből.

De nem csak nem határozhatjuk meg az arany 's ezüst viszszonyos értékét játszi változása miatt; hanem, ha lehetne, sem kellene azt tennünk. Mert azon határozása mellett-is különböző lesz a' különböző időkben 's helyeken érczünk viszszonyos értéke, 's ha p. o. az ezüst értéke felhág, egy sem fizeti adósságát ezüsttel, hanem mind az óltóbb arannyal

Hitelezője nagy kárára. Ez által ugyan-is annyit veszít tőkéből, mennyivel fellyebbhagott az ezüst határozott értékénél. —

A' rézpenz értékének az aranyéhoz vagy ezüstéhez szabása és állapítása nem von illy szomorú következéseket maga után, midőn a' törvény sohol sem hagyja helyben, hogy az aranyban vagy ezüstben felvett adósság rézpenzbe fizetethessen-le. — A' rézpenz jővén legközelebb szóba, méltassuk ezt rövideden figyelmünkre, 's lássuk

9. *A' réz - 's billonpenz eredetét, természetét.*

Az arany és ezüst becse 's értéke nagyobb, mint sem belőle vert pénzen minden legkiseb értékű dolgokat szerezhethénk. Nem lenne legalább alkalmas, kényelmes olly apró darabokra osztatása, minőt a' becselenebb dolgok kívánnak kiegyengettetésökre, bévételökre, vagy minőt a' nagyobb summák kívánnak kiegészítettetésökre. E' fogyatkozás kipótolására vétetett folyamatba a' réz 's billonpenz, melly utólsó $\frac{1}{4}$ ezüstöt 's $\frac{3}{4}$ rezet foglal magába. Mind a' kettő egyedül, neves, nem valódi értékkel bírhat, 's nem szükség, hogy arany vagy ezüst töredékét foglalja magába. Mind a' kettő valóságos képe jó pénzünknek, vagy hitel levele, (Credit-Zettel) mellynek jó pénzben kellene kifizetődnie. Nagyobb érték tulajdonítatik ugyan-is illy nemű érczeinknek, mint a' millyennel bírnak, 's csak mint a' nemes érczek' képviselői, kivált a' kisebb értékű dolgok beszerezhetőseiben vétetnek-el, — azon remény alatt: hogy

ha akarják Birtokossai, aranyra vagy ezüstre váltatnak - fel a' Kórmánytól.

Ílly természetűek lévén a' réz 's billon-pénzek, nem kellene velek adósságainknak fizettetniek. Mert arany 's ezüst, — tehát tellyes értékű pénzt költsönözött Hitelezőink megcsalódnak ez által; — értéketleneket, becs-teleneket, mintegy újra adósságlevelet kap-ván előbbeni nemes érczeik helyébe.

Ugyan e' nézőpontból vigyázzon az Ország, ne hogy illy nemű pénze szerfelett megszaporodjon, 's arany, ezüstpénzével egyarányúságba jőjön. Ez esetben rézpénzének hitel-levelének kifizetésére lesz csupán elegendő pénze, — hát magát 's tisztjeit honnan tartsa? hát alattvalóit 's Országát miből óltalmazza? Nem krajczárokat kíván pedig ez egy sem. — Hitel-levelét e' szerént ki nem fizetheti, megbukik, alattvalóit kéntelen megcsalni, a' pénzhamissításra szorúl, sőt már ugyan az által meghamisította pénzt, 's ennek minden előszámlált iszonyú következéseit vonja Országára. —

Ha t. i. kelletinél több 's szükségét meghaladó rézpénz forog az emberek' kezén, nem lesz mindjárt olyan használatú Tulajdonossá-nak, mint az ezüstpénz, mert az ezt képző réz meghaladja annak mennyiségét, nem fizet-tethetik jó pénzben ki elveszti hitelét, meg akar minden szabadúlni tőle, ez erányból hol-mi apróbb értékű dolgokat veszen rajta ösz-sze, ezeknek ára azonnal felhág; vagy kárá-val menekszik - meg tőle, vagy ezüstbe fize-tett nagyobb summákhoz toldja rézpénzének nagyobb mennyiségét. Az Ország ezt, épen mint a' hamisított pénzel való élést, helybe-

hagyja tulajdon kárának elhárítására. A' birtokos veszít általa, mert csak bectelen 's kevesebb jószágot szerezhethet illy pénzen; a' Hitelező hasonlóan, mert tellyes értékű költsön adott pénze helyébe nem valódi értékűt kap vissza; nyer ellenben az adós, mert a' Hitelezőitől felvett jó pénzt rosszal fizetheti az Ország engedelmével; csökken a' szorgalom, mert sohol sem jutalmaztatik értékes pénzel; megszűnik a' kereskedés, mert az igaz becsű ércz ládákra záratik, a' kerengéstől megvonatik, a' külországi adók 's vevők elmaradnak, félvén bectelen pénzben való fizettetésöktől; a' portékák ára felhág 's bizonytalanodik; — sőt még az idegen Országok folyamjában, (cur-sus) vagy rosz 's jó pénzek' visszazonnyában-is kitétsző 's hathatos benyomást teszen ez a' rézpénzel való élés engedelme. Ha ugyan-is, Londonban rézpénzel fizetődhetik egy része cserелеvelemnek (Litera cambialis) az Ország' hirdetmennye szerént, kevesebbe vétetik az mindjárt Berlinben vagy Bécsben el, midőn kevesebb valódi értéket kaphatok érte beváltásával Londonban, mint visel hátán.

Más részről azomban világos, hogy a' rosz pénznek ezen megengedett használata nem olly káros, és jó pénzünk értékét nem annyira veszedelmeztető, mint a' pénzhamisítása, midőn a' réznek magába-is vagyon bizonyos, bár jegyével meg nem mérközhető értéke, melly tekintetbe vétethetik használatjánál, e' mellett pedig a' mértéket meghaladó csatolat, (liga) nemtelen ércz, egészen elveszíti becsét, szemügyre sem méltatható mennyisége miatt 's csak név szerént vagyon annyi temérdeksége, a' mennyijűnek neveztetik.

Legjobban cselekszik a' Kormány, ha népeinek adott, de igen nagyra szaporodása által szükségtelemmé lett rézpénzét beváltja nyilvános táraiba ezüstért 's aranyért, ne hogy az meghaladván szükségét, elveszítse vólt hitelét. Valóban, illy rézpénzt beváltó nyilvános tára alapításával bizonyos lehet a' Kormány, hogy a' rézpénz belső értéke veszedelem nélkül szállhat alább, 's a' legközelebb említett káros következesek nélkül változhatik. Mert nagyobb, sokkal nagyobb mennyiségben fogja használni ekkor azt a' kereskedés, midón a' nyilvános tára felelnek tulajdonított értéke mellett; — és becsét úgy tekinteni, mintha valóban ezüst vagy arany-pénz darabját foglalná magában, midón akár mikor felváltódik illyenre. Szóval, épen olly szerkeztetése lenne rézpénzünknek e' szerént, mint Bankó - Czeduláinknak van, mellyek csupán iszszonyúra szaporodásokkal vesztetik el hitelöket 's becsöket, de akkor sem szállíthatják alább a' pénz értékét. — Egyedül azon majd nem kikerülhetetlen rosz következetne az illyen rézpénzből, mellynek bélyeges értéke jóval felyülmúlná valódi értékét, hogy sokakat ösztönözne 's tévesztene veretésére. Mellynek akadallyoztatására legnagyobb mesterséggel 's művészi lélekkel szükség annak készíttetnie.

10. *A' vertpénz minősége.*

Minőnek kell lennie a' vertpénznek? ezen kérdés vétetődhetik legközelebb szemügyre. Legczélarányosabb 's alkalmasabb lenne az, ha olly érczdarabokból állana, mellyeknek

neve mennyiségüket 's minéműségüket meghatározná. Nem kellene tehát mondatnia garasnak, forintnak vagy aranynak, hanem, hány latú vagy gránú, minő jóságú 's mennyi csatolatú, vagy nemtelenebb érczel vegyített aranyat 's ezüstöt foglaljon magába a' vertpénz. Bélyege jelelje-ki mind minéműségét, mind mennyiségét, 's neve-is e' szerént állapítódjon-meg. Hallatlan haszna lenne az illy pénz veretésének, — kivált hamisítása, bővebben megmondottam; veszedelmei 's káros következései egészen elenyésztetnének általa. Mert nem játszódhatnának semmiképen sem ki a' Hitelezők neves értékű, hamisított, tehát képzelt pénzel, midőn költsön adott mennyiségűt 's minéműségűt kénytelenítetnének Adóssaik visszafizetni, 's nem dühödhethnének a' zavar szélveszei kereskedésünkön 's szorgalmunkon illy esetben, midőn ekkor is igaz szerkeztetését mutatná-fel pénzünk' bélyege, 's köntöse alá nem takarná, nem rejténé megrontott portékáját. —

Ne engedje azomban soha a' Kormány, hogy alattvalói meghatározott minéműségű 's mennyiségű ugyan, de veretlen ércdarabokkal fizessék adósságaikat; mert a' mint feljebb látánk, többet ér mindég a' vertpénz, vagy inkább a' vert ércz a' nyersnél. E' szerént Hitelezőik elvesztenék a' veretés költségeit, mellyek értékesebbítik szüntelen, még pedig szembetűnőleg, pénzünket.

Hogy pedig mostan mondottam minőségű, bélyegű 's nevű lehessen a' pénz, Kormányunkat illeti ennek veretése. Melly mindazonáltal soha sem essen-meg ingyen, hanem bizonyos nyereséggel mindenkor. Ezen nye-

reség a' veretésre hozott ércdarabok nagyobb vagy kisebb bővségétől függ. Az elsőben nagy a' vertpénz szüksége 's vágya, innen nagyobb nyereség vétethetik veretésétől: — a' másodikban ellenkezőképen lesz állapotja 's csekély nyereséggel verettethetik, különben, ha ekkor-is nagy nyereséget óhajt, vagy semmi érczet sem hoznak Pénzverőműhelyébe, vagy igen keveset; — 's már épen ez által jóval alább csökken lehető haszna. Egészen a' környűállásoktól függ e' részben a' Kormány' 's vertpénzének sűrűbb vagy ritkább keresése, forróbb vagy hidegebb óhajtánya, nagyobb vagy kisebb szüksége után határozza tőle veendő nyereségét. Mennél keresettebb, óhajtottabb 's szükségesebb lesz, annál nagyobb a' becse, az értéke-is, tehát annál nagyobb haszonnal készíttethetik.

Még többet nyerhetne jóval az Ország, ha tőlem javasolt, kényelmű, közönségesen használható, aranya 's ezüstje igaz mennyiségének 's minéműségének béllyegét viselő pénzt veretne műhelyébe. Az illy szerkezettű pénz ugyan-is nem csupán Alattvalóitól, hanem az idegenektől, sőt az egész földkereségétől óhajtatna. Mert közhasznú lenne a' kereskedésben, béllyege kezeskedne jósága mellett, tétovázás nélkül vétetne-el örömmel mindentől, sőt olcsóbban adnák érette a' portékákat-is, midőn használhatóbbsága miatt nagyobb értékkel bírna. — A' köz óhajtmány által sok illy pénz kívántatna; — roppant mennyiségbe kínáltatnának az illy drága pénzt verető Kormánynak a' veretlen érczek; 's illyen környűállások közt jóval felhágathatná veretésük' nyereségét. Szóval, minden, a' mi
a'

a' dolgok használhatóságokat neveli, neveli azoknak értékét, becsét-is. Mert épen használhatóságokban áll értékök, ki nem látja pedig, hogy használhatóbb sokkal ezen most leírt minőségű pénz, annál, melly eddig kezünkön forog? 's hogy már az által nevedne becse, tehát veretésének nyeresége; ha mindjárt a' több felhozott okokat levonnánk-is. — Ezen akaratlan kicsapongásomért engedelmet kérvén, térjünk vissza újjont pénzünkhöz, 's legközelebb minőségét fontolgtván, lássuk most

11. *Annak legalkalmasabb alakját (forma.)*

A' mi temérdekségét (massa) illeti, külömböző nagyságúnak szükség a' pénznek e' részben lennie, hogy mind nagyobb, mind kisebb értékű dolgok árát kiegyengethesse, meghatározhassa 's kielégíthesse. Apróbb nemű pénz mindazonáltal ne veretessen nagyobb mennyiségbe, mint ezt kereskedésünk elkerülhetetlenül kívánja. — Külömben a' gyakori dör'sölés által sokat füstbe vetünk nemesebb érczeinkből, mellyet eltávoztathatnók, ha nagyobb temérdekségű, tehát értékű pénzekkel bírnánk kitetszőbb summáink' lefizetésükben. De már a' sok idővesztés, öszszetevési 's átküldési teher-is temérdekebb (massivae) pénzeket kívánnak. Sokkal kevesebb dör'sölés, idővesztés, fáradság 's munka mellett olvashatok - le ezer forintot tallérban, mint tízesben, vagy épen garasban. Hát ezenkívül, mellyiket rakhatom könnyebben öszsze, 's mellyiket küldhetem több mértföldekre nagyobb bátorsággal? —

Az így temérdekelt pénznek ezután szükséges területet költsönöz a' Művész. Ez-is olyan legyen, melly csekély dör'sölésnek tétessen-ki. E' nézőpontból a' több helyeken használt négyszegű pénzek igen alkalmatlanok voltak, elhallgatván többi czéleránytalanságokat. — Legterületlenebbek tehát a' dör'sölésnek legkevesebbé kitétettek az egészen gömbölyű és az egyenlő hosszúságú 's vastagságú kerek pénzek. — Alkalmatlanok lévén azomban ezek kereskedésünkben; más, területesebb ugyan, de használhatóbb alakhoz kén-telenítettünk folyamodni. Ez a' hajdan is, de kivált korunkban közönségesen használt lapályos - henger alak (plani-cylindrica forma.) A' két megnevezett, de használhatatlan alakok után ez legkisebb területű, a' dör'sölést leginkább akadályoztató, e' mellett mind a' fizetésben, mind öszszetevésben, mind áttételben legalkalmasabban 's kényelmesebben használható. Ne veretessenek mindazonáltal igen vékonyá, mert ez által területe, és így dör'sölhetése nevededne, 's használtatása némelly terhesebb környülállásokkal köttetne - özsze.

Végre belyege, olvasható betűkkel jelezze ki a' pénz mennyiségét 's minéműségét. Hasznait ennek fellyebb láttuk. — Ne legyenek azomban igen kidüljedtek a' betűk, mind a' nagyobb dör'sölhetés akadályoztatására, mind a' leolvasás, öszszerakás 's más helyre küldés alkalmatlanságainak kikerülésére nézve. A' hasznosnak szolgáljon e' tekintetben a' szép mindenkor, kivévén, ha valamelly nevezetes nap', történet', vagy személy' emlékére veretnek.

12. *A' pénz dör'söléséből származott kárt
ki szenvedje?*

Ez vétethetik még utólján kérdőre. A' vert 's kerengő pénz ugyan-is, mint más akár-mi dolog, megemésztődik lassanként használata által. Elkerülhetetlenül fogy, romlik az dör'söltetése miatt. Minthogy pedig dör'söltetése, tehát fogyása, romlása, értékének kisebbedése igen észrevehetetlenül történjen-meg, úgy, hogy pusztá lehetetlenség legyen annak pontos meghatározása, mennyi veszett-el belőle a' különös egyes személyyek használata által; a' közönség, vagy az azt képző Kormány köteleztetik az innen származott kár' elviselésére 's nem más. Külömben tsak az érezné 's szenvedné ezen kárt, ki utóljára kapná az illy dör'sölt pénzt kezébe, lakolna tehát egyedül mind azokért, kik vele éltek előbb, a' mi hallatlan igazságtalanságra mutat. De ha rossz úton, haszonkeresésből, gonoszságból, p. o. környűlmetzsés által rontatott-meg a' vertpénz, ne vegye-el akkor a' Kormány ezt tellyes értékében; lakoljon érte az, ki gondatlanul tellyes érték szerént fogadná-el az illy pénzt.

Végjegyzetül szolgáljon azon érszrevétel, hogy a' pénznek, vagy adásunk vevésünk kikerülhetetlen szüksége, pénzé teszi 's használja még az érték nélkül szűkölködő dolgokatis, más értékkel bírók, minők nemes érczeink, átallyányos szűkiben. Sőt Rikardó tellyesen bemutatta, hogy az épen minden érték 's becs nélkül lévő dolgok-is használtathatnak, még pedig kereskedésünk veszedelmeztesítésén kívül, pénznek, — ha tsak Bankinté-

zetekkel bírunk, mellyekben ezen értéketlen neves pénzért akármikor kaphatunk nemes, valódi becsű érczdarabokat. — Itt nyílik a' pénzt képző 's ábrázoló jegyek' tágas mezeje fel, melly azomban széles kiterjedettsége miatt különös figyelmet 's rostálgatást érdemelvén, hallgatással mellőztetik itt - el. —

NÉMETHY PÁL.

2.

Útazás, az Ebédlőből a' Hálósobába.

Három lépésnyi út, mondják sokan, ezt szem behunyva-is megtehetted volna! De kérem ne oly hirtelen az ítélettel. — Köz hibájok az embereknek a' hirtelen ítélet, pedig sokszor a' legcsekélyebbnek tettsző környűlmény fontos következésű történetnek leve szűlő oka, 's hidjétek-el édes Olvasónéim, hogy életem Históriájának legemlékezetesebb szakaszát, azon útazás halhatatlanítja, mellyet az Ebédlőből a' Hálósobába tevék.

Ha Yorik' lelke volna az enyim-is, úgy a' legérzékenyebb útazásnak, melly valaha véghez vivődhetett quintessentiáját várhatnátok tőlem. Ah! de szerencsétlenségemre essős időben fogék munkámhoz, 's ilyenkor ki lehetne képes valami mulattatót írni. Szél zúg Házam körül; ablakomat sűrűn csapkodják az esső cseppek, 's ha kitekintek, nézetem kopár hegyeken akad-meg, mellyeknek bér-

czein gyász-ködök szédelgenek. Az illy komor jelenetek, 's a' vastag vízes levegő nyomása, a' legkicsapongóbb szeszös lelket-is bús melancholiába sülyesztheti.

Épen a' mint a' Kalendáriumba veres tentával híven feljegyzém, Augusztus 5-ike vala, 's szeredán. Semmi rosszat nem gyanítva, korábban költem-fel mint szoktam. Álomra nem emlékezem tisztán, tehát az Úrra bízom; kegyes Olvasó Uram, találja-ki, mit álmodtam? Első kilépésem kis kertembe vala, a' kelő nap' arany súgarai akkor kezdének felsütöni, felhőtlen volt a' látkör, 's a' reggeli harmatcsepp brilliántot játsza a' virágok' kelyhén. Isteni reggel! kiálték, be gyönyörű vagy, első idvezletem, mellyet a' fecskék' hálás ficserlései közzé vegyíték, néked légyen szentelve. Csaknem Poétai andalgásra hevültem, midőn egy a' kert allyjában egyedül álló violának látása magamhoz téríte. Szegény virág! egyedül hervadsz-el, illatos kebledet híjában nyitád-ki, balsamát senki nem fogja érzeni, míg büszke társaid egymás ölébe símúlva megelégedve virítanak virágtáblámban. Köny fakadt szememben, elgondolám sorsát, 's az enyímet-is, ah! sajnosan érzém be kínos egyedül lenni! gyorsan egy pár violát ülteték a' magánosan szomorgó mellé, 's kajladt levelei újra éledni látszának. Erős feltét kele keblemben, hogy lemondok a' rideg nőtlenségről, 's megházasodom. De hol, 's kit vegyek-el? ezek meg annyi incognita quantitasok valának előttem, mellyet a' világ' minden Algebristái bajosan találhatnának-ki. —

Elég hozzá, parancsolám, fogjanak, 's magam csinosításához, körmeim' metélléséhez

kezdék. Az Istenért Tens Uram! kiáltá az öreg gazdaszszonyom, nem jó r-res napokon körmöt vágni. Úgyé? — A' kocsisom egész Ügyvédlői fogásból kezdé mutogatni, hogy a' hám-istráng 's a' tartó elszakadt, 's megigazításával egy nap telik. Andor bírám szokott phlegmával emlité, hogy most dolog' ideje van, nyakunkon az aratás, nints ideje a' szer-te kószálásnak. Tudja Tens Uram! mindennek ideje van, ideje a' vetésnek, ideje az aratásnak, ideje az evésnek, ideje az ivásnak, ideje a' lefekvésnek, ideje a felkelésnek, ideje a' honulásnak, és épen most tellyességgel nincs ideje az útnak. — Bravo! argumentum a priori, csak a' kár, hogy kevés győző okok találatnak benne reám nézve. Az időnek igaz, hogy befolyása van e' hóldalatti világban az emberek' minden tetteire, erről a' bírámval tartott dialogizálás után-is elmélkedtem, 's hosszas vi'sgálódásaim resultatuma egy filosofiai értekezés leve az időről, melyet midőn a' Hálósobából való visszaterésemet fogom leírni, három Caputokban adándok-elő a' gondolkozni szerető olvasónak, addig — béketúrést!

Nagy-Sándor midőn Indiába útnak, sok csuda jeleneteket látott, sok veszéllyel küzdött, sok alkalmatlanságokat szenvedett; 's ha honn úlyón Olimpia Aszszonnyal Macedóniában, annyit látni 's tapasztalni soha a' hazai havasokon nem lett volna szerencséje. A' beszéllő fákat, az égből aláhulló szövétneket, a' nézésével gyilkoló Baziliskust, a' mezítelen járó Gymnosophistákat, csak Indiának mesés tartományaiban találhatta-fel. Dicső dolog hát az útnak. Még Szándoki Sógor-is

azt szokta mondani: hogy experientia nélkül vak az ember. Igaz, rajta sokat-is segített az útazás, midőn az Insurrectio alkalmatosságával forma ruhában, egy barna kantzán, egész parádéval tevémeg a' Haza' határ széléig a' híres grand tourt, 's minekutánna egy telet T. Mező-városban elveszteglének győzedelmi retirárával, mint hajdan Xenophon tért haza bajtársaival. És Humboldt-is Niebuhr és a' halhatatlan emlékü Don Quizotte, 's Sancho Panza de la Mancha 's a' t. nem az útazás által vívák-é-ki neveiket a' feledés' homályaiból? Útaznom kell hát nékem-is 's azzal punctum.

Már kiporlotta vólt a' portól pókháló lep-te kocsimat Pista, 's a' tíz évekkel ez előtt patkót vesztett délczeg tátosokat kezdé kivezetni; midőn szomszédim Csernyei és Komlódi Urak, egy aratási közös-ebédre invitálának. Sors! te halandók' despotája miért dülod-fel reményem' arany álmait? Mikor képzetem ideál világokban kerengett kincs, gazdagság 's egy szép Nő rémlettek túl a' kék hegyeken előmbe, akkor tűnni kell a' bájos scénáknak, 's csak az ebédre hívó gyermek áll előttem lesve válaszomat. Megtörlém homlokomat, melyen a' megdöbbenés' hideg veréjtéke izzadott-ki, 's hirtelen felelek: elmegyek. Pista fütty közt vezeté-viszsa a' tátosokat, 's Andor bírám most az egyszer villám sebességgel mene dolgára.

Tsudálatos, hogy egy embernek mozdúlatja, sok másoknak vagy bút, vagy örömet okoz. Mint lehet az? kérdi Ipszilándy Uram. Bizony édes kedves I. Uram, nyílt szívűleg szóllván, én meg-nem tudom azt az Úrnak magyarázni. Ennye szette vette, kiált haragra lobbanva,

Zörgő Úr ő Nsga, hogy mér íróttolat venni kezébe, ha a' jó lelkiismeretű olvasót fel-nem tudja világosítani. — Pardonne moi Monsieur! nem gyanítám előre, hogy az Úr által leszek szerentsés olvastatni, külömben előkészületeket tettem volna a' tudományok' minden ágai-ból, hogy az Úr' kérdéseire, a' leglehetőbb pontossággal megfelelni képes lehessenek.

Kesztyűt ránték, pálczát ragadék, 's egész hideg vérrel ballagdogállék-ki Cs. Úr arató-jába. Cs. Úr szokása szerént kaczagva fogadott, beszélgetésünk egyről 's másról folyt, 's hogy Aszszonyságodnak Tanácsosné Aszszonyom', unalmat ne okozzak, ellene állok, bár milly' nagy resignatióban kerüljön-is, azon kísértésnek, melly ezt velem leíratni akarja. Tudom azt, hogy az aszszonyoknak velek született fő-gyengeségök a' kívántsóság. De hitelen kéztől érttem Aszszonyságodnak neme gyengeségein, és hibáin való felemelkedését. Szívemelő érzés hatott át, az Aszszonyságod' magos érdemeinek előszámlálására: mennyi órákat szentelt szép-lelke tehetségeinek kifejlődésére, csak az-is bizonyosság, hogy Aszszonyságod fél egész napot tölt-el öltöző asztalkájánál, 's még-is míg ebédre csengetnek, alig tudja ezer színű pántlikákkal bokrozott főköötőjét, ámbrás illatokat gőzölgő fejére illeszteni.

Szép az írói pálya! virág ösvényeken halad előre a' Geniusztól ihletett lelkű író. Magas ideákon felleng képzete. Gondolatai olly tárgyakra bukkannak, mellyeket előbb sejteni nem-is mert. Ró'sa alakban tűn-fel phantasiájában egy mágusi varázskép, 's ha hideg reflexioval mered reá, szét-foszlik a' báj tűnemény, 's egyszerre mint én az aratóban leli magát.

És itt új jelenés! három szekér, kettő szarvatlan, egy szarvas lovaktól húzatva, tarka barka aszszonyi, 's gyermeki gruppokkal megrakva egyszerre csak ott terem, leszállnak, ni egy két leány, mind a' kettő bizony Isten valóságos Angyal! a' mi több falumbéliek, 's én, a' kába, vak voltam eddig látni kellemeiket. Úgy vagyunk mi emberek, a' szemünk előtt fekvő tárgyakat szeretjük csak fél szemmel tekinteni! 's hányszor nem siklik-el nézetünk, egy szép bámúlatra méltó alakon, csak azért, hogy minden nap megpillantjuk, de restek vagyunk mélyebben vi'sgálat alá venni. Hányszor nem tömjéne az tapasztalatlan városra tévedt falusi ifjú, egy kenőcs által magosított Szépségnek az alatt, míg ott-honn egy ró'sa artzú hölgy virít a' grátziák' egész teljében, kit ő a' szegény csalatott, nézésére-is alig méltóztatott. —

Minő ide 's tova való kapdosással, minő sietéssel, még-is kevés előhaladással, mint sürgött, forgott, mint teprenkedett mindenik, az valóságos impozans látomány vala. Eggyik ládát nyitott, 's szedte-ki az általa hozott készítményeket belőlle; más abroszt, kést, kanalat keresett-elő; a' harmadik egybedugta kezét 's csillagokat vi'sgált, csak hogy most épen délkor lévén, a' másképp elég tiszta égbolton, eggyet-is találni nem lehetne szerencséje; a' negyedik sopánkodott, hogy miért van néki több esze mint más gyalog sétálónak, 's esküdt, ha tudja ennyi baj és nyughatatlanságban kerültét a' mezei ebédnek, szívesebben maradt volna otthon; néhányan, köztök a' genialis Cs. Úr, czövekeket vertek-fel, 's egy asztalt hollyheztetének rájok; egy

negyed rész tuczet gyermek a' fenékiig kiapadt víz árkon keresztül úszván, túl magossan nőtt fűbe nyargalódzott. Szegény Yorik! ha te ezt lássad, 's Hogarth' ecsetjével miniatürben lefesthessed, egy szép epizódával többet iktathattál volna érzékeny utazásodban. O quantum in rebus inane!

Miért nevet olly stomachaliter a' Kisaszszony? óh kérem tsendesedjék! már magamon kívül vagyok attól tartva, ne hogy a' szerfelett való rezegés által, piczin szép szácskája, majd megnagyúlva félre-vonúljon, 's gyenge tüdőjének finom szövedékei elszakadozzanak, nem tettszet talám olvasni, hogy ha jól emlékezem egy Berliani Dáma, a' sáfrány megszaglása által okozott nevetésben holt-meg. Méltóztassék bár Ráji Historia plantarum-át megolvasni, ott igen fontos argumentumokat lelend, a' nagy nevetés káros voltának megmutatására, óh kérem, kérem, nékem felettebb szívemen fekszik a' Kisaszszony' drága élete!

Elkészült végre az asztal, két parallelába állított szekér közt 's egy ernyő terült-el felette. Illy hajlékban ebédelték hajdani Nomád eleink, kiktől haj

*a' Magyar a' mostani,
be el-tudott fajzani!*

Ebédünk igazán derekabb volt a' Chinai Császár' mezei ebédjénél. Barátság, nyájas beszélgetés, víg tréfák fűszerzék éttkünket, 's az enyimet különösen a' szemközt ülő lyánka' szelíd pillantásai-is. Felejtém az étket, egészen az Isteni szemekbe süllyedtem, mellyekben meg annyi Amor ült 's ismeretlen hév gerjedelmeket lövelt szívembe. Szép Nelli,

ha te lehetnél élettársam! e' vágy lengett ajkamon, 's kicsibe múlt, hogy ki-nem szalasztám.

Egy interessant discursus kezdődék, mi-ért nints a' szép nemnek bajszsza? Hoszszas vitatás után az én véleményemre hajlott a' társaság, ki-is megmutatám, Porta Baptista Magia naturalissából, mellyet tanuló koromban át forgattam vala, hogy ennek oka a' hidegség; mivel a' szőr rendszerént a' test' melegbb részein szokott kinőni. Hidegek az aszszony' ajkai, monda egy, de forrók csókjai. Bár én-is kostolhatnám, gondolám lyánkámra pillantva! A' beszélgetés mélyebb lett Cs. és K. Urak néhány humorral tellyes félreszökéseket vegyítének közben, de mind ezeket Olvasóim eránt való tisztelettel bátorkodom elhallgatni.

Ez yólna hát a' híres kikiáltott ebéd! kiálta S. Úrfi asztaltól felugrottában. Meg ne haragudjék Uraságod Igazházi Uram, pirúltan vallom-meg, hogy bizony nem felugrott, mert ezt a' háta megett való szekér-kerék, 's az oldalánál ülő P. Kisaszszony miatt, nem teheté, hanem minekutánna a' kívül felől ülők felkeltek, ó-is osztán lassan kikőlt, 's a' t.

Jól tudtam, édes Nádhegyi Uram! jól tudtam, mihellyt láttam, hogy szemüvegét tudós órára felteszi, 's ezen élettöredékemet olvasni kezdi, meg-fogja tőlem kérdeni, ki vagyok? Engedelmeből, én nem a' tudósok hanem a' velem egy szőrü bőrű bohók számá-
ra írtam. Mindazonáltal, minthogy talám többen-is találkozhatnak, kik hasonló kérdéssel ostromolnak, múlhatatlanúl kötelességemnek ismérem, tovább ki létemről való tünődését függőben nem tartani. Ismérkedjünk-meg hát egymással. Én születtem Anno — — Mind-

szent havának 12-ik napján, a` rák jegy alatt. Tudja az Úr, hogy a` Czizió, nem kedvezőleg jövendől, az Octoberben született gyermekről, hanem légyen kegyes ehinni Authori parolámra, hogy bennem az ott kitett hibák között, egy sem találhatik, `s erről, ha egymást közelebről megismérni szerencsések leszünk, öntapasztalása-is meg fogja győzni. Nevem Trándátfalvi Gáspár de eadem szolgálatjára.

Míg a` költsönös léha czeremóniák, a` noble társaságok törvényre szerént véghez mentek, addig én a` szép Nellinek kézszorításom által igyekezém bizonyítgatni hódolásomat; de fájdalom nem viszszaózá. Nyelvem lekötve áll, `s nem tudhatá kirebegni azt, mit íranta szívem érze. Akartam valamit mondani, de elhalt ajkaimon a` szó. Ah ekkor érzém leghathatóságban; milly` nagy szüksége lenne Literaturánknak egy szerelmi beszélgetést tanító könyvre: für die elegante Welt!

Tölt az idő, a` nap már hanyatlani kezdett. Gyors vágatással jött a` szekér, melly Nellit elvijeendő vala. A` többi szekerek-is megfordulának. Jel adaték, `s minden a` szekerekbe szálla. Mintha egy tündér illetve volna meg báj-sceptrumával asztalurkat úgy eltünt, `s helyén csak a` pusztá pázsint marada. Látám felülni imádottamat, `s villám sebesen elvitetni, utánna nyulongtak karjaim, ah hasztalan! még csak vissza se tekintett. Félek, nagyon félek, édes Olvasóim, hogy ma a` hálószobába meg nem érkezem. — Leírhatatlan vólt csábulásom, közelgeték az ájúláshoz. Menedéket keresék a` verselésben, a` Músa intett, `s szerelmem` kínjai következő versekbe olvadának:

Tudod a' zöld gyepet te!
Száradt árok mellette,
'S arany kalász fedezte
Föld széleit övedzte;
Ott hév nyarunk' melegén
Tikkadva dültem le én,
És izzadástól ázott
Fejem reád lehajlott,
Te nyájasan törűted,
Ah enyh terült körűted!
Tudod, ha szomj epesztett
Korsód' vize feresztett —
Jó ízű étkeiddel
Szájam, szemem telék-el;
'S édesen alélt az iny
Kalácsaid' fűszerén.
Szemed' báj pillogása,
Mint gyöngyeid' csillogása,
Szelíden lövelt felém.
Ah szent öröm szált belém!
Tudod, midőn felülél
Szekérbe 's elrepülél,
Milly szem lesüllyedéssel
Vivtam a' csüggedéssel!
Szívem szakadt belőlem,
Hogy eltűnél előlem;
Azólta mind' óhajtok
Ah 's hasztalan sohajtok!
Ha köd borúl napomra
'S bús fátyol homlokomra,
Az esti hóld világon
Köny leng a' Myrtusz ágon,
'S Kerted' homályi közzül
Egy jaj feléd kilendül;

Tudjad, szívem így remeg:
Óh Szépem emlegess - meg!

Idvez légy lelkeimtől Isteni Poësis, te ég-
ből szált keserv-enyhítő! Ha kisírhatjuk egy
fennyen rívó Elégiában bánatunkat, könnyen
túrjuk vesztésünket. Bizonyság erre önn ma-
gam, e' verseim pathoszszal való eldeclamálása
után úgy megkönnyült szívem; hogy Cs. Úr' jó
ízű kaczagásait, hasonló hangos hahotával
viszszonozhattam.

Itt igen illő helye volna egy kiugró jegy-
zetet tenni, a' büről, a' szerelemről, azoknak
külömbféle főbb-és al-nemeiről; gyógyíthataso-
kat eszközlő orvosi szerekről, nyakba-vetők-
ről (amulétumokról,) 's több illyekről; de úgy
két hónapig se érkezhethém-meg a' hálószo-
bába, hová pedig szív szakadva vágyok. Az
útazás sok alkalmatlanságokkal van egybe köt-
ve, sok helytt mászhatatlan meredek szirtok
nyúlnak ég felé, másutt sűrűn egybe nőtt tö-
vissek szúrdalnak. Ha mindég virág terítne
pályánkat könnyű volna a' haladás. Hahj!
de sokszor zuhan vad mormogással előnkbe a'
hegypatak, 's elzárja kis ösvényeinket, 's mi kik
eddig gond nélkül fűty közt haladánk, most
főre külcsoltt kezekkel átkozzuk a' végzetet.

Egy féle útazás sints annyi bajnak kitéve
mint a' szerelmeseké. Nékik a' legszebb ró-
'sák alól-is kígyók sziszegnek elékbe. Ta-
pasztalni szerencsétlensége vala ezt Szándoki
Sógornak, kinek-is mostoha nénémhez tett
szerelmi útazását, azon szenvedett sok csudá-
latos, és nagyon szívreható, bájos, még-is
valóságos, viszontagságokkal tellyes történe-
teit, szándékozom a' közelebbi Pesti vásárra
egy metszett kuprummal, több illuminált plá-

nokkal in Fólio fényre bocsátni. Ezen nagy fokú munkámban, sok interessáns czikkelyeket iktatándok, mellyek által mind a' mestersegek, mind a' tudományok, mind pedig a' kereskedés, sok új és soha nem ismért ideákkal gazdagíttatnak. Mennyit fog még vele nyerni a' honni Literátura? mennyi dísz ömlénd belőle a' nyelvre, a' kritika nagy megelégedésére? mint vonúlnak a' kontár firkálók éjji huhongó baglyokként, dicső sűgarai elől szennyos odvaikba.

Szemtelen! szemtelen! szemtelen író! nem pirúl illy nágy dícséretet bigyeszteni, még talám a' hóldban vagy hol lévő irkafirkájára? így hallok sok lúdmérgű Recensenst gádogni ellenem. Édes kedves Rec. Uraim, olly cynissal csak nem bírok, hogy mint a' bűdösbanka önn fészketemet csúnyítsam-le, 's hogy munkámat dícsérjem arra önn becsérzésem kisztet. Hitessék-el tudós minájú fejekkel Uraságtok, hogy én magamnak leg megkérelhetetlenebb Kritikuska vagyok. Bizonyítják ezt azon sok számtalan szüleménnyeim, mellyek még születésök előtt, a' bús semmiségbe visszabukni kéntelenítették, mivel bírói székem' megvesztegethetetlen ítéletét ki-nem álhatták; melly a' hajdon virágzott Spárta' törvényei szerént ezt kiáltja: *Félre az idétlen gyermekkel.*

Távol valék hát képzetemben a' magamnak választott jegyestől. Most érzém legsajnosabban sorsomat. Egyedül hordozni a' ház' gondjait igen nehéz vállamnak. Nem, nem, ez így tovább nem lehet! Mi nem lehet tovább? kérdi Cs. Úr, — hogy ifjülegénykedjem. Bravo! nohát leányt kell kérünk. Azt, felelek, még pedig N. Kisasszonyt. — Helyes, helyes! most, vagy mindjárt? — Most, most, és most!

Házasság, hadverés közbenjárók nélkül meg-nem eshetik. A' legtanúltabb Generál-is elébb Spionok által kikémleli az ellenség fektét, erejét, 's úgy intézi-el azután a' harcz plánját. Csak vaktában néki rugtatni a' veszélynek, káros vakmerőség, melly egy visszapótolhatatlan bánomba végződik. A' tórból ereje megfeszítésével kiszabadulni akaró Oroszlán keményebben magára húrkolá a' háló bogjait. Mások segédje által többet kivihetünk, mint önn fejeskedésünkkel. De vigyázz, olly ember segédjét fogadd-el, kinek bízatsz hű szívében. A' csélcsap' csapodár' beszédére épült remény ledül, mint a' kártya vár, és hujába pityeregsz a' gyermekkel, mert magától újra nem épül.

Megnyílt a' titkos ajtó, 's egy tündér Szála tárá-ki előttem kebelét, tömve volt az, innepi köntösben öltözött személyekkel. Béléptemkor, hangos Isten hozta hangzott bájosan fülembé. S. Úrfi vezeté előmbé a' szép hósztin patyolat lepte Nellit. Enyim vagy hát; kiálték, örökre!

Lakadalmi mécsek lángoltak a' csillogó luszteren. Ró'saszín kedvben úszott az egész társaság. Most lassú majesztással lépdelt előmbé az Isten' szolgálja. Jobbom a' Nelliét szorítá 's a' valás' szent rendtartása pecsétlé kötésünk. Örök hűség esküje hangzott ajkainkról, 's az áldás kívánat buzgón ömledezett minden szívből felénk.

Enyim vagy hát kiáltám még egyszer öröm részegülten, 's olly hévvel nyújtám karjaimat imádott hölgyem' ölelésére, hogy keményen belé sújtván, az ágyam előtt álló szék' karjába — Junó helyett felhőt ölelék!

Fogarasy János.

3.

Ragasztékos Utóljáróink' helyyes Leírások.

Drága Nyelvünk vetkezeti lassanként már-is dicső kecsekkel 's kellemekkel diszeskedő Tavaszszát, melly annyi kétségek, vesztét 's tellyes elkorcsosodását rettegő zajok 's tollviharak közt lebegtette legközelebbi Tizedekben műveltebb Hazánkfiait; — és rendkívül sebes evedzőkkel, vitorlákkal repül előbbeni hajótöréssel fenyegető hányattatásainak nyugodalmat ígérő kikötőjéhez. — De így, és nem másként kellett ennek történnie. Ki békét óhajt, az fegyvert köszörüljön; ki csemetéje gyümölcsét akarja látni, az fáradozzon, kétségeskedjen előbb körülé 's hartzoljon mellette: a' tavasz, nyár, ős és tél: zivatarjaival. —

Így fáradoztak, kétségeskedtek 's hartzoltak tudósabb Hazánkfiai-is Nyelvünk körül, (kiknek érdeemes neveik mélyebben be-vagnak minden Magyar-nak hálát rebeső szívébe oltva, mint sem felhozásokat szükségesnek tartanám) 's izzadozásaik Nyelvészményünket (Nyelvtudományunkat) azon határozott pontra emelték, mellyen a' több igazán művelt Nemzetekéi állanak; — úgy, hogy megalapítván annak Főtörvényei minden kétségeket kiküszöbölhetünk már most Nyelvünkből, a' szavak származtatásokat, öszszetételeket 's egyéb változásokat; nemkülömben a' mindég nagyobb műveltségre jutás által származott új fogatok' kitételekre elkerülhetetlenül

szükséges szókoholásokat dönthetetlen talpigazságokra építhetjük valahára, 's kivált Helyyesírásunkat, — melly a' Nyelvek tökéletességében olly régtől büszkélkedő Németeknél ma-is szélveszek közt haboz, — (kivált a' h, ie, sz, és y betűk használásokban) olly változhatatlan törvényekre hozhatjuk a' Szönyomozás segedelmével, hogy rövid időre majd semmi külömbiség sem lesz e' részben Tudósaink között.

Vajha! elérném erre nézve féltételem Ragasztékos Utóljáróink tekintetében, — mellyeknek, valamint minden egyéb szavaink Helyyesírásokra jegyezzük elébb-fel a' következő alaptörvényeket:

1. A' Szakaszt és Széphangzást fel-nem vehetjük Helyyesírásunk alapjául; hanem

2. Mindent a' Szönyomozás parantsaihoz kell e' részben szabnunk, mellyek azt kívánják:

a) Hogy a' szóváltoztatásnál a' Gyökér szüntelen eredeti valóságában maradjon;

b) Hogy a' változtatást eszközlő 's megalapított végzetek pusztán járúljanak a' Gyökérhez — megkivántató Magokbanhangzóikkal.

Ezen két alaptörvényekhez járúlhat jegyzésképen az-is, hogy Mássalhangzóink' szükségtelen összehalmazásokat szorgosan kerüljük, mivel keleten született Nyelvünk természete ezeknek esküdt ellensége.

Ezek szerént már most megvetvén az eddig, még híresebb Íróinknál-is bevett szokást és széphanagzást, tárgyul felvett ragasztékos Utóljáróink Helyyesírásokba hagyjuk Gyökérutóljáróinkat eredeti valóságokban, 's toldjuk Ragasztékunknak a' Beszéd egyéb részeiben-is megalapított végzeteit pusztán hozzája, és így minden további habozást levetkeztvén győződünk-meg újra néhány szavainknak Nyelvünk felséges természetére 's egyszerűségére vitetett Helyyesírásokról. — Az eddig mondottakat azomban

szóban forgó szavainkra alkalmaztatván: elhalgatjuk a' kétségen kívül lévöket, millyenek p. o. értem és érettem, velém, rám és reám, nekem 's a' t. 's csak az ide tartozható és perben lévö Utóljáróinkat vesszük szemügyre. Tehát

1. A' *ben* Utóljárónk ragasztékjával bennem, benned, benne vagy benem, bened, bene lesz, a' mint gyökerét két vagy csak egy *n*-nel írjuk; — amúgy t. i. ha magábanhangzó; emígy, ha mássalhangzó betűn kezdődő szó előtt áll. De minthogy a' kétféleség 's Nyelvünk természetével ellenkező Mássalhangzók szerfelett való szaporítása elkerülésére az elsőbb esetben-is élhetünk és élünk egy *n*-el, bizvást írhatjuk ragasztékjával-is így: benem, bened, bene, 's a' t.

2. A' *be* ragasztékossa belém, beléd, beléje; a' hajdan szokásban völt *bele* Utóljárónktól, mellyet az 1192 és 1210. esztendőök közt íratott Halotti Beszédünk tartott-fel következő szavaiban: és vetéve vőt ez munkás világ*bele*; — vezesse vőt paradizum nyugolmabele; — és adjon neki mönyi országbele útát; — de használunk-is öszszetett szavainkban, mint beleveszett, belefúladt 's a' t.

3. A' *ből* Utóljárónk ragasztékjával: belőlem, belőled 's a' t. mivel amaz hajdan *belől* völt, mint kitetszik a' második Halotti Beszédből, melly a' többek közt ezt mondja: kit Úr ez napon ez hamos világ tömnöczebelől mente. Innen ezt belőlem, valamint

4. Ezen ragasztékos Utóljáróinkat-is: *rólam*, *nálam* 's *tőlem* hibás kettőztetett *l*-el írunk, mivel gyökérutóljáróink szüntelen csak eggyel íratnak, mellyekhez a' Ragasztéknak pusztán kell járúlnia,

5. A' *hoz* Ragasztékossa hozám, hozád, hozája 's a' t. a' hajdan szokásban völt *hoza* Utóljárónktól eredett, mint az *a* vonása bizonyítja.

6. *Alol, elöl, eránt, felöl, felül, közül, megül, mellől, nélkül, után,* szavainkhoz pusztán járúljon a' megkívántató ragaszték, tehát a' végbetük soha sem kettőztessenek-meg.

7. *Elébe és felébe* öszszetett Utóljáróink öszszetételeiknek első tagjokhoz veszik a' ragasztékot, így kell tehát lenniük: *elémbe, elédbe, eléjébe* vagy *elejébe*, öszszehúzva *elibe*; *elénkbe, elétekbe, eléjébe*, vagy *elejébe*, öszszehúzva *elikbe*; — *felémbe, felédbe, feléjébe* vagy *felejébe*, öszszehúzva *felibe*; *felénkbe, felétekbe, feléjébe* vagy *felejébe*, öszszehúzva *felikbe*. — Többen akarnák ugyan ezen két szavainkat ragasztékjaikkal rendes törvényekre húzni 's igen használtatni: *elémem, elémed*; — *felémem, felémed*, — de meg-nem öröködhetik törekedések, mert ez esetben a' kivételt semmiképen sem szenvedhető törvény szerént, — hogy t. i. a' rövid *a* és *e* betűkre végződő szavaink legkissebb nevedésekkel vonást kapjanak, mint *eke, ekét, ckék, ekém, ekéd, ekéje*; — ezen kivételt nem szenvedhető törvény szerént mondám: *elébém, elébéd, elébéje*; *felébénk, felébétek, felébéjek* — iratódhatna egyedül, melly a' törvényes szokással ellenkezik 's valódi nyelvrútitással ütközik egybe.

8. *Körül* Utóljáróink ragasztékossa *körülem, körüled, körüle*, és nem *körülöttem, körülötted*, mivel *körül* és nem *körülött* a' gyökere; épen illy kaptára van *megülem, megüled, megüle* 's a' t. ragasztékosunk-is ütve.

9. *Közé* szavunk ragasztékja: *közém, közéd, közéje*, valamint *közülem, közüled*, 's a' t. sokaktól kettős *z*-vel iratik, de a' mint gyökere mutatja elég hibásan.

Kettős Utóljáróinknál mindég csak a' már szóban vólt szavaink vévén-fel ragasztékjainkat, bátran elmellőzhetjük azon végjegyzéssel, hogy, ha ki mas,

talám igazabb alapját 's szerét elmélné-ki, — legalább a' tölem felvett ragasztékos Utóljáróinkat érdeklő Hellyesírásunkat, mennél hamarábbi közléseket Nyelvünk javának 's tökéletesedésének tekintse. Mert csak a' többektől megfontolt 's több oldalokról tekintett és fürkészett dolog tűntetheti elő ez igazat 's az egyes ember szüntelen ki-van tételve az egyoldalúságnak, valódi művelődésünk legártalmasabb 's győződelmesebb ellenségének. Ugyan e' nézőpontból lehetetlen többi beszéd részeinkhez-is nem fognom, tellyesen meg-lévén a' felől győződve, hogy ha mi természetlent 's képtelent hozok-fel értekezéseimben, Ellentársaim egész Hazánk 's isteni Nyelvünk hasznára megjobbitándják.

Némethy Pál.

4.

KÖNYVISMERTETÉS.

Ode latine sur Carlsbad, composée vers la fin du quinzième siècle par le Baron Bohuslas Hassenstein de Lobkovitz, avec une traduction polyglotte, une notice bibliographique sur ce poëte, des observations sur l'ode et sur l'antiquité de ces thermes, par le chevalier Jean de Carro, docteur en médecine des facultés d'Edimbourg, de Vi-

enne et de Prague, et praticien à Carlsbad pendant la saison des eaux. Prague, de l'imprimerie de Schönfeld. 1829. 66 lapra. — Lobkovitz Bohoszlónak lithographolt arczképével, és a' Hassensteini vár' romjaival, és a' hegy' aljában épült ferdőházakkal.

Doctor de Carro Úr Lobkovitznak (szül. 1462. 's megholt 1510. Novemb. 12.) itt megnevezett versezetét több nyelvekre fordítátele, 's itt együtt adja. A' Nyelv' és Mesterség' barátjainak kedves dolgot teszünk, a' mint ugyan hiszszük, ha azt a' Minerva' Olvasójival közöljük; látni fogják, azon egy munkát adván, minden Író 's minden Nyelv mint festi a' maga külömségeit.

Latín nyelven : (lap I.)

Fons Heliconiadum merito celebranda cohorti,
 Unde tibi latices calidi, venaeve meantis
 Sulphuris, aut vivae, dictu mirabile, calcis?
 Per terras Siculumne ignis qui provocat Aetnam
 Id facit? an Stygii forsán vicinia Ditis
 Has tepefecit aquas? Bajarum littora cedant,
 Atque Antenoreum prospectans unda Timavum,
 Et quae coeruleo consurgit proxima Rheno,
 Nobilitata tuo, sanctissime Carole regum,
 Interitu. Quantas emittit in aera bullas!
 Aspice quam varie lapides et marmora pingit,
 Per quaecunque fluit. Vix ipsa coloribus Iris
 Collucet totidem. Felix per secula mana,
 Fons sacer, humano generique salutifer esto!

Redde seni validas vires, pavidacque puellae
 Formosam confer faciem, morbisque medere
 Omnibus, et patrias accedat laetior oras,
 Quisquis in hac lympha fragiles immerserit artus.

Francziáúl: (lap II.)

*F*ontaine consacrée aux hymnes du poëte,
 Quel est donc le foyer de ta chaleur secrète?
 D'ou vient ton lit brulant et de soufre et de chaux?
 La flamme dont l'Etna n'embrase plus les nues,
 S'ouvre-t-elle vers toi des routes inconnues,
 Ou, voisine du Styx, fait-il bouillir tes eaux?

Qu'elles sont loin de toi ces fontaines vantées
 Dont Baia voit jaillir les ondes sulfurées,
 Ces sources que jadis visitoit Antenor
 Et celles que voudroit t'opposer l'Allemagne,
 Près du Rhin azuré, qu'autrefois Charlemagne,
 Le plus pieux des rois, illustra par sa mort.

Quelle cause, agitant tes cavités brulantes,
 Fait bondir ces milliers de bulles pétillantes,
 Que ta surface voit se résoudre en vapeurs?
 Partout où vont roulant tes vogues fugitives,
 Par quel charme peins-tu des teintes les plus vives,
 Ces marbres dont Iris enviroit les couleurs?

'Ah! puisse l'avenir, pour le bien de la terre,
 Conserver de tes flots le trésor salutaire!
 Qu'a la vierge palie ils rendent la beauté,
 Au débile vieillard sa force renaissante,
 Et que de tes baigneurs la troupe languissante
 Emporte, en te quittant, la joie et la santé.

Alexandre Dumas
 de Paris.

Második Francia fordítás: (lap III.)

*Source, digne des chants qu'inspirent les neufs soeurs,
D'où viennent de tes eaux les bouillantes ardeurs,
Et ces veines de soufre, et ce dépôt calcaire,
Que laisse sur ses bords ton onde salutaire?
Jaillis-tu de l'Etna par de secrets canaux?
Puises-tu la chaleur aux gouffres infernaux?*

*Qu'on cesse de vanter, Baïa, ton air suave,
Les thermes d'Abano, l'ornement du Timote,
Et la source fameuse, où les peuples du Rhin
Virent de Charlemagne et la gloire et la fin.*

*En bouillons écumans ta gerbe se déploie,
Au travers de rochers elle s'ouvre une voie;
Incrusté par tes eaux le marbre à l'oeil surpris
Offre les jeux changeans des nuances d'Iris.*

*Source heureuse et sacrée. . . Ah, coule d'âge en âge,
Rends à l'homme souffrant la force et le courage
Du vieillard qui s'éteint restaure la vigueur,
De la vierge pudique anime la langueur!
Soulage au moins les maux qui semblent incurables,
Que l'infirme, en plongeant dans tes eaux secourables,
De son corps épuisé retrempe les ressorts,
Et chérisse, au ritour, l'image de tes bords.*

*H. Chodowiecki,
pasteur de l'église française
à Potsdam.*

Németül: (lap IV.)

*Quelle, vom Sängerkhor der Musen würdig zu feyern,
Lief aus verborgenem Schacht, vom Lager feurigen Schwefels,*

Wo der brennende Kalk aufbrausend zischt, erglühst du?
 Kommt dir vom Feuerstrom, der Ätna's Flammen entzündet,
 Unterirdisch die Glut? Erglühst du nachbarlich rauschend
 Um den Flammenpsuhl der finsternen Mächte des Orcus?
 Baias Gestaden nicht entströmt ein edlerer Heilquell,
 Nicht des Limavus Gebiet; dir weichen die heilenden Bäder
 Nahe am bläulichen Rhein, als Todesstätte des heiligen
 Königs Karl geweiht. Wie üppig die Perlen dir schäumen,
 Wie das gespülte Gestein mit Iris Schmelzen du färbest!
 Spende durch heilenden Strom den leidenden Menschen Gesundheit
 Manches Jahrhundert noch! Des Greises gealterte Sehne
 Stähle zu neuer Kraft; laß rosig von neuem erblühen
 Schüchternen Jungfrau'n Reiz, und banne jegliche Krankheit,
 Daß zum heimischen Heerd stets lehre mit fröhlichem Muth, e
 Wer in die heilende Fluth die erkrankten Glieder getaucht.

Bittersberg.

Második Német fordítás: (lap V.)

Quelle, des Preisgesangs werth vom Schwesternchore am Pindus,
 Sage, wo schöpfst du die brodelnde Fluth? Sind's Ufern von
 Schwefel,

Streichend im Flöz, o Wunder! sind's Lager zischenden Kalkes?
 Siedet das Feuer dich, das im Sikulerlande den Ätna
 Thürmet hinan? Wie, hat die Nähe des stygischen Pluto
 Diese Wasser durchglüht? Weicht Quellen am Strande von Baja,
 Du, die nach dem Limavus schaut, nach Antenors Rastort,
 Und die sich dort die Nachbarin hebt den bläulichen Rheinstroms
 Weithin berühmt, weil Karl ja hier, der Könige frommster,
 Ruhet im Grab. — Wie sprühet der Gischt hochauf in die Lüfte!
 Siehe, wie bunt bemahlet der Quell gleich Marmor die Steine,
 Wenn er darüber nur fließt! Nicht Iris schillert in also
 Herrlichem Farbenspiel. — Fleuß hin im Schwunge der Zeiten,
 Heiliger Born, ein heilender Hort dem Menschengeschlechte!

Greifen erfrische von Neuem die Kraft, der schüchternen Jungfrau
Röthe die liebliche Wang' auf's Neu, und jegliches Siechthum
Heile, daß froher kehrt zu den theuren Fluren der Heimat,
Wer je in diese Welle getaucht die entkräfteten Glieder.

Weuzel Aloys Swoboda,
k. k. Humanitäts Professor
am kleinseitner Gymnasio
zu Prag.

Csehül : (lap VI.)

Wridle weleslawné, Helikoniadek z pewu hodné,
Dokud twé prameny wrancj, nebo wyslakugjci,
Az k po diwu, spolu sry a wapna ziveho tu zily ?
Zdazli ohen, w Sikulu fraginach, genz Utnu popauzi,
Déz to delá ? ci snad sausedstwo wladare Orka
Dwé wody ohriwá ? Ustuptez wy brehy Bajáke,
Z wrchowište hrdé Antenoraského Timawa ;
Dy spolu, genz wynikas neyblizái Dhenu sinému
Dslawené Karola neyflawnegsiho ze Králu,
Zahinutim. Gakoweto wypanstj do wzduchu prandy !
Hled, gak rozmanity barwen tady kámen a marmor,
Kamkoliw odplywá. Blaho po weky preysti se, wridlo
Poswatné, a budiz rodu lidskemu zdrawonosné.
Starcorwi sllu wracug cerstwau, demcatku bledému
Dwáre milospanilé ucarug ; ano weskeró léci z
Meduziwe ; weselegsi wrat se do otciny lúna
Kdozkoli pohranzi do tokú twych audy chorobné.

Karol Winarický.

Magyarúl: (lap VII.)

Forrás, mellynek ezer lant zengi ditséretit, honnan
 Jőnek hő vizeid, 's a' méz' és kén' ere benned?
 A' te tüzed, 's melly a' Sicilia' térein Aetnát
 Lángoltatja, rokon? vagy hevítnek Avernusi szikrák?
 Bájának hátrálj orvos vize, 's te, ki Timárus'
 Szomszédjában eredsz, és te, ki ditsőited a' helyt,
 Hol Károly lakozott 's elholt, Germánia' fénye.
 Oh mint lökdösi fel buborékait! oh mi színekkal
 Festi-be mentében a' márványt és valamit lél.
 A' menny boltozatán eleven színeivel az Íris'
 Íve nem ég inkább. Folyj, boldog, századokon túl
 Szent kút fő, folyj, és hozz idvet az emberi nemnek!
 Adj az öregnek erőt ismét, add vissza pirossát
 Hervadozó lyánykák' orcájinak, 's üzzd-el az élet'
 Kínjait, hogy minden, ki vizedben megfüröd, innét
 Epen térjen-el, és vígan láthassa hazáját.

Kazinczy Ferencz.

Második Magyar fordítás: (lap VIII.)

Forrás, a' Helikon' seregétől hirre veendő,
 Honnan rejtekeid, 's ereidnek hév folyamatja?
 És, csuda mondani-is, kénköd' élő mesze honnan?
 A' melly tűz Aetnát felidézi Szicília' földén,
 Az hat-é itt? avvagy Plútó' szomszédja hevité
 A' vizeket vallyon? Bájának partjai, hátrább,
 Hátrább, Antenoros Timát néző folyam, és melly
 Rajna körül nemesebb lettél Károly' fejedelmi
 Vesztivel! Im melly nagy tajtékot hány fel az égbe!
 Márványt 's más köveket mint fest sokféle színükké!

*Ennyi vegyülettel maga Iris aligha ragyoghat.
Folyj-le szerentsésen, 's boldog, sok századon által,
Szent forrás! Javulást terjessz-el az emberi nemre;
Adj az öregnek erőt, 's a' félenkes hajadonnak
Kellemes arcot hozz, 's gyógyíts bár melly nyavalyákat,
Hogy haza-partjaihoz vígabban jusson-el újra
A' ki töredlékeny tetémét e' vízbe meríti.*

Szeuere Pál.

Ángolyúl: (lap IX.)

Fountain! whose fame poets will long time sing
All hail! say whence thy steaming torrents spring,
When, bursting thro' the sulphury vein they boll,
As heated by the fire where Cyclops toll
In Etna's forge? or rize they from below,
Where Pluto's furnaces still hotter glow?
Baiae must yield, und where Antenor led
His crew, Timavus's rocks must hide their head,
The waters too which, near the Rhine's blue wave,
Shed warmest tears on mighty Charles's grave.
As struggling from the earth the bubbling spring
Mounts up in the air! What colours does it fling
Along the pebbly hed, and morble shore
Where'er it strays! E'en Iris could no more.
Then, sacred fountain, happy be thy flow
For ages, soothing every human woe!
Strengthen the old, and should the virgin seek
Thy aid, paint roses on her lily cheek;
Cure all who come, restore them to proclaim,
With grateful health, the wonders of thy fame.

W'iluot.

Görögül: (lap X.)

Eis Karóλου θέρμας.

Ὡ κρήνη Ἐλικωνιαδῶν πολὺ γ' ἄξια ὕμνου,
 Τοῦτο ποθεν σοι ῥεῦμα πυροῦν, ἢ θείου ἰουτος
 Αἰδὲ φλέβες, τιτανου τ' ἀσβέστου, θαυμ' ὀνομάζειν;
 Ἡ τοσα γῆς ὑπο πῦρ Σικελὴν προκαλοῦμενον Ἄιτην
 Τεύχει; ἢ τόδ' ὕδωρ και ἀναξ που ἦνε Στυγὸς περ
 Πληβιος ὦν; μάλα σοι Βαίῳν εἰζειν ἀν ἀκτη,
 Ἡδ' Ἄιτην ὄρεον το θκοπει πρὸ γε κῦμα Τιμάουον,
 Ἡδὲ τὰ κυανέω προς Ῥήνω ἀνιθταται ἐγγύς.
 Κάρολε σοῦ κλυτὸν ἔκ ποτμου βεβαθτοτατ' αὐδρῶν
 Καιρανικῶν. Πῶς πομφόλυγας πρὸς ἠέρα βαλλει.
 Ὡς και, ἰδοῦ, λιθαδας και μαρμαρα ποικιλε παυτα,
 Ὡδπερ ἐπιρῶση. οὐ γ' Ἰρις τοιήδε φαανθη,
 Δαιδαλλουσα νεφος. Γενεῶν δια δ' ἐυτυχες αἰεί,
 Ὡ κρήνη θειη, φορέεις ὑγεινὰ βροτοῖσιν
 Και τε γεροντι μενος κρατερον, κουρη τ' αποδοιης
 Ἄιδοιη καλοῦ εἶδος, ἀκος νοόσαις τ' ἀναριθμοις.
 Χαιρων εἶθε λήην τις ἰκοιτ' ἐς πατριδα γαῖαν,
 Κυματι τωδ' ἀπολουβάμενος περὶ πῆματα γυιῶν.

Jules Beyer,
de Dresde.

Lap XI. áll egyy 'Sidó fordítás Juda Jeit-
 teles, és lap XII. egyy másik, M. I. Landau
 nevekkel jegyezve, mellyeket elhagyok.

Olaszúl : (lap XIII.)

O fonte, degno degli eterni canti
 Dell' Eliconio coro! Da cui avesti
 Il calore dell' onde, e quelle vene
 Dello scorrevol zolfo, e della viva
 Calce che di stupor l'alma confonde?
 Nella Sicula terra il foco forse,
 Che l'Etna irrita, n'è cagione nascosta?
 O la magione del vicino Dite
 Scalda quest'acque? A te cedan di Baia
 I rinomati lidi, e ceda l'onde.
 D'Abano, onor delle Antenoree spiagge;
 Cedan le terme sì famose al mondo
 Della citade che al ceruleo Reno
 Prossima sorge, u riposa in pace
 La spoglia tua mortale, o magno Carlo
 O de regi il miglior! Ve quante iunalza
 Bolle nell' aer! Ve come i sassi e i marmi
 Variopinge, emulando Iride bella!
 Scorri felice in ogui etade, o sacro
 Fonte, al genere uman tanto salubre!
 Il perduto vigore al vecchio rendi,
 Della donzella timida alle guance
 Rendi la rosa di beltade, e á tutti
 I morbì rei poni rimedio; e quindi
 Piu lieto torni al patrio suol chiunque
 Le membre inferme entro quest'onda immerse!

Nicolo Barbieri

*Professore nel I. R. Ginnasio
di Pavia.*

És még itt a' levél, mellyel Doctor de
 Carro Úr, Szemerének a' kiseded könyvnek egygy
 nyomtatványát megküldötte:

Monsieur !

Je m'empresse de vous envoyer ci-joint mon Commentaire sur l'ode de Lobkowitz, en vous remerciant sincèrement de votre version que le petit nombre de connoisseurs de la langue hongroise que nous avons ici, trouvent excellente et digne de l'original. Nous voyons peu de hongrais à Carlsbad, mais je suis bien flatté de leur offrir deux bonnes versions.

J'espère compléter celles qui me manquent dans le courant de cette saison, Carlsbad étant une polyglotte vivante et ambulante, et la réunion annuelle de beaucoup de savans de divers pays.

Mon opuscule paroît aussi en allemand mais j'ai pensé que vous liriez plus volontiers l'original.

Agreez Monsieur, l'assurance de ma considération très-distingué. Carlsbad 28 Mai 1829.

Le Chev. Jean de Carro
M. D.

5.

E p i g r a m m á k.

LIDI.

Gyöngé *Lidit* vaj milly sullyos terh nyomja, sokáig
Nem lesz ő azt képes hordani. — *Titka vagyon.*

NELLI.

Nelli csudát tézzen szemivel; mert a' mi tüzet szép
Balszeme gyújt, a' jobb, melly vak elóltja legott.

ÖLYVI.

Ölyvivel egy tudós sem mer versengeni; minthogy
Szembe ha száll vele, ő száll neki üstökibe.

VIDOR.

Tépi *Vidor* hajait, hogy rajta kaczagnak; az esztlen
Véli kopasz ha leend, fogja siratni világ.

A' KEGYEK.

A' Kegyek - is hölgyek, 's bár isteni származatúak,
Mint ezek óhajtják, őket imádja kiki.
A' ki az ellen vét, lázítja fejére haragjok',
'S jaj neki, e' három lyánka ha ellene kél!

EGY LYÁNKÁHOZ.

Gond bú epossze bohót, bölcs azt mind szélnek ereszti;
Engemet illy bölcsé, lyánka, ölelve te téssz.

CRITICA.

Lángba van a' tarló. Hagyján! Ha elég szemet, és gaz,
Tisztában kél, 's fog benne tenyészni vetés.
Tisztúl így ész, 's ízlet Criticának faklyatüzétől,
És mind a' kettő szebb virúlatra fakad.

Honvári.

6.

Attila két nagy csatája.

(Feszler után.)

Marczianusz Keleti-Császár' kevélysége, hadra készítette Attilát. Épen akkor küldötte gyűrűjét, ajánlotta kezét 's a' nyugoti Birodalom' felét hasonlíthatatlan Vitézünknek a' derék 's kecses Honória, Valentinian Nyugoti Császár' testvérje, — azon feltétel alatt, ha megmentené személyét Konstantzinápolyi apáczaságából, hova kegyetlen testvérje 's kegyetlenebb anyja távoztatták számkivetésbe. Az ígéret kitudódott 's visszavitetvén a' szűz Olaszországba, setét tömlöczre hurczoltatott. Attila kéri Honoria 's Öröksége kiadatását: mind a' kettő megtagadtatik tőle. — A' Vandalok Királya Geiszerik pedig elvágott orrokkal 's fülekkel küldte feleségét, a' Nyugoti-Góthok Királyjának leányát Áfrikából Honnyába. — Étziusz Római Vezér a' Vandaloknak kiírtásokra készül ez alkalmat használni a' Góthusokkal egyesülve; de Geiszerik barátját Attilát szállítja 's kéri-meg feltartóztatásokra. — Klodeband végre néhány Frank hadak' (familia) Királya hasonlóan Attilához folyamodik nyughatatlan testvérje Klodion, 's ennek frigyesse Étziusz ellen. — Napkeleti ellenségeit ez okokból megveti most a' Vitéz, Nyugoton kemé-

nyebb ellentállást, bővebb nyereséget, ditsőbb koszorút reménylven. Geiszeriket a' Vandalok' derék Királyát nagyra becsülte Attila, 's ezért vezeti Szávához gyűlt seregeit először-is barátja segedelmére a' Gothusok ellen. Hét-száz ezer emberével kelt által a' Rajnán. Rettegte Gallia, rettegte Étziusz e' roppant népet. A' Római Vezér Theodorikkal Nyugoti Gothok' Királyjával igyekezett fegyveressét egyesíteni. Sokára sül-el szándéka 's ekkor lehetséges egyiksemséget (neutralitást) akar tartani, a' Gothusok 's Hunnusok költsönös elgyengüléseket reménylven ezen borongós háború által.

Attila útjában minden apróbb Nemzete-
ket meghódoltatott 's csapatjaihoz csatolt. Így érkezett Aurelianumhoz, mellynek óltalmát Szangibán Alánusok' Királya válalta a' már akkor nyúlászívű Rómaiaktól magára. Theodorik-is megindul idősebb fiaival Thoriszmundal 's Theoderikkel Aurelianum védelmére, veszedelmes következeseket jövendőlvén ezen város megvételeből tulajdon Országára. Erős őrizetet küld bele 's nyomosan akadályoztatja dühös ostromát. Attila most seregének egy részét a' büszke falak alatt hagyván, másikkal általkél a' Ligerisen. Theoderik válogatott Vitézzit a' Ligeris folyó és Gebenna hegy közt terülő Mauricziai síkságon állította-meg. Számosabb volt a' Hunnusok' tábora, de Theoderik az övéivel Birodalma határán állott, készen fegyverkezett, megette a' Hunnokat, mint hajdani ellenségeiket még most-is kérelhetetlenül gyűlölő Gothus nép, készen — még pedig a' hadimesterségben jóval gyakoroltabban Attila Hunnusainál 's Frigyesseinél. Ezenkívül Attila idegen Országban keresett bo-

rostyánt, rettegnie kellett Frigyeseit, retteg-
nie a' sarczolt Gallusokat, rettegnie körülvé-
tetését. Egy elvesztett csata tenkre teszi ha-
talmas Országát, tenkre győzni tanúlt népét;
mert az erőszak szerzette Frigyessei elpártol-
nak, a' szabadságát nehezen felejtő Gallia meg-
tagadja eleségét tőle.

Mind ez fellelkesítette Attilát, meggyűj-
totta képtelen vitézségét. Egy homályosb iszo-
nyú éj után, mellybe Harczolóit éjjeli tüze-
léseik mellett bejárta, elrendelte 's bizodalom-
ra tüzelte; — egy iszonyú éj után fúvatott
lelkesítő jelt a' véres harczra. Mint omlik az
üvöltő szélvész a' nagy tenger' habjain, 's za-
varja maga előtt annak zajgó hullámain; úgy
rohannak szikrázó szemekkel 's erősen dobo-
gó szívekkel a' Hunnok és Nyugoti-Gothok a'
kétes viadalra. A' reggel homályaiba halál le-
beg; halál, — melly áldozatjait kiszemelte,
nyilait már repíti 's dönti soronként mind két
részről a' vitézség fiait. Csend lesz néhány
pillantatokig a' csatamezőn, de az nem egyéb
egymást felváltogató szélfúvatok' borzasztó hal-
gatásainál, mellyek a' szélvész dühödő ijedel-
meit nagyobbítják. Tüzesebb lesz a' harcz'
dühe, Attila Vitézei a' Nyugoti-Gothok' sűrű
csoportiba hatnak; a' harczkürtök' borzasztó
rivadásai, a' Királyok' 's Vezérek' tüzelő sza-
vai, az Éneklők' lelkesítő dallai megújítgat-
ják az öldöklő viadalt. Izzadnak a' Gothok,
százanként hullatják ellenségeiket, de ezerek
boszszulják-meg elesett társaik' halálokat. Ter-
hasedik a' Hunnok boszszuállása; a' Dácia-
ban megöletteknek lelkeik látszanak onokáik-
nak életökért 's becsületökért harczolni. —
Erősen áll a' Gothus, rettenthetetlenül viasko-

dik a' Szyttyák mindent pusztító 's felülhaladó vitézségekkel — míg — ezen borzasztó nap felséges áldozatja Attila Frigyesének súlyos karja alatt el-nem esik; — míg — Theoderik kétszázezer elesettjei közt vérében nem fetreng, 's a' drágán megvett győzelem tiszteletét a' Hunnok Fejedelmének át nem engedi. Az alatt, — míg a' megveretett, de nem meggyőzetett Nyugoti-Góthok szeretett Királyjok' testét sírba eresztették 's Ormánál véres tetteket és boszszúállásokat esküdtek, mellyek az Örökök' Országában megörvendeztessék elesett Fejeknek dicsőült lelkét; — az alatt visszater Attila Aureliánumhoz, feltöreti kapuit 's szép rendel vezeti fegyveresseit a' városba, mellynek ő megkegyelmezett és mellyet kemény parancsaival megőrzött Katonáinak dühöktől.

A' Góthok' szerencsétlensége egyesítette velük Étziuszt. Ennek tanátsára elhagyta Thorismund a' csatamezőt, visszament Toloszába, elfoglalta Királyi székét, boszszúállást esküdven ellenségei ellen, Attyának, Theoderiknek szerencsétlen haláláért. Egész népe fegyverre repül, egész Gallia, egész Hispánia siet lobogó zászlói alá. Thorismund 's Étziusz már egyesültek; Attila elérvén szándékát barátja Geiszerik boszszulójának, Theoderiknek megbuktatásába 's kiirtásába, Galliából elkészült; látta e' mellett a' veszedelmeket-is, mellyek fejére borognak mindenfelől. Békés gondolatokkal, de védelmezhetőképen hagyta-el Aureliánumot; útjában frigyes, nem ellenség szerént viselte magát.

A' hazájok felé tért Hunnokat Rémi megett érte utól Étziusz' és Thorismund' egyesült serege. A' Katalauniai térségen kellett Vi-

tézünknek táborba szállania, vagy világszer-
te híres nevét épen olly útálatos, mint bi-
zonytalan szaladás gyalázatjával megmotskol-
nia. Eddig szerencsésen elkerült minden csa-
tát, de itt igen közel jutott már hozzája az
ellenség. Kéntenítettett illy környülállások
közt merni, sőt visszamenetelének szerencsé-
je-is egészen egy megnyert csatától függött. —
Az ellenségnek fordul tehát, vele szemközt
táborozik Étziusz. A' két sereg' ereje igen
egyenlő volt. Egyenlő vitézségű, a' halál' 's
veszedelem' utján már gyakran forgott Vezé-
rek parancsoltak mind két részről; — itt Ar-
darik, Valamir derék testvéreivel, Oresztesz
Edekon fiával Odoaczerrel; amott Thorisz-
mund, Merove, Szangiban; kik mindnyájan
sokszor megbizonyították már példátlan ret-
tenthetetlenségöket, a' becsület 's szabadság
mellett lebegő halál képét pedig, mint vala-
mi meghitt barát' alakját jótévéleg 's kiírtha-
tatlanul rekesztették szíveikbe. Itt Attila,
amott Étziusz állott elől, mind a' kettő Ve-
zércsillaga 's tellyes bizodalma övéinek, mind
a' kettő lelkesítettve erejétől, rendeltetésétől,
becsétől. Amaz mérész, bátor 's elszánt: ez
vitéz 's vígyázó; amaz férjfi-kora tellyes vi-
rágjába még mindég hirtelen, tűrhetetlen 's
elhatározott; ez élete bekeletjébe már megszo-
kott a' környülállásokra várni, történeteket
készíteni, 's arányához lassú lépésekkel köze-
ledni. Mind ketten gyakorlottak a' legbor-
zasztóbb 's szövevényesebb zavarodásokból
hasznot húzni. Mind ketten egyenlők éles
elmével, szorgalomba 's szemességbe. Attila a'
szerentsének kívánt parancsolni, Étziusz azt
részére készült tsalogatni. Így állottak ezen

Század' két legnagyobb erejű Férjfiak egymás ellen a' legvéresebb 's nyakasabb viadalra készen.

A' csatamező' kitárt térsége lassanként domborodott halommá, mellynél a' csendesen susogó Matróna folydogált. Itt adták Merove Vitézei véres előjátékát a' következő nap borzasztó viadalának. Történetből buktak este felé a' Gepidákra, kardra kerül a' dolog, olly iszonyúan dühösködik a' két fél egymás ellen, hogy már több ezrek fetrengtek mind két részről vérekbe paizsaik 's láncsaik töredékjein, a' mint a' Királyok egész erejekkel elősietnek 's a' keseredett öldöklőket elválasztják egymástól.

Szürkületkor gyülekeztek Attila sátorába a' Királyok, Herczegek 's Vezérek. Tellyes várakozással hallgatták a' Jóslo' jövendöléseit, mellyeket a' nép megnyúgtatására húzott tanácsba a' Király több Vitézeinek jelenlétökben. A' Rómaiaknak 's Hunnoknak szerentsétlenségét, a' legfőbb Vezérnek halált jelentettek a' feláldozott állatok' belső részei; Attila meg-hittebb az Istennek végzéseivel, mint Papjaik: önnjavára magyarázta a' jövendöléseket. Étziusz, így szóllott ő, elesik; a' Hunnuszok elvesztik utolsó ellenségöket, ki megeröltetésökre méltó volt; ez egyedül azon szerentsétlenség, melly Szittyá Vitézeinek előttök álhat.

Nap feljöttével rendelte a' harczot-el Attila ellenségeinek szemek láttokra, a' Keleti Góthokat Éjszaki frigyesséivel jobb szárnyra állította Valamir vezérlése alatt; kinek mestere Étziusz maga kívánt lenni Keletrómai katonáival; többi segédnépeit 's frigyeseit balra rendelte Ardarik' parancsába Thorismund és

Gothusai ellen. Homlokokon állott Attila, körülé a' többi Királyok 's adózó Herczegek várták új vitézi tettekre vezető jejelgetéseit. Szemközt csillogtak Merove és Szángibán, ki- nek hűségéről mind eddig kétségeskedett a' Nyugot' Vezére.

Mozdúlatlan állott mind a' két sereg egész kilencz óráig. Csak most ösmerte-meg Étziusz fontosságát azon dombnak, mellyről a' Hunnok roppant táborát 's ennek egész hely- hezetét átnézhetette, kikémlelhette. Megtáma- dás helyébe tehát, mellyet Attila már régtől tűrhetetlenül óhajtott, — a' halmokra húzó- dott Thoriszmundal. Mindjárt első mozdulá- sa elárulta szándékát. Attila nyomba néhány válogatott csapatokat nyomít előbb a' domb megvételére; de Étziusz megelőzi amannak el- késett küldötteit. Véres csata után, nagy vesz- tességgel, az elhibázott arány kínzó érzetével térnek most ezek vissza Királyok' soraihoz. A' visszszanyomattak' csüggedező kedvetlenség- e az egész seregen csak hamar elragadhatott; a' hosszabb késedelem pedig időt engedhe- tett volna az ellenségnek alkalmas helyhez- tetésébe való körúlsánczolására; ezt nem kel- lett a' Hunnok Uralkodójoknak bevárnia. Ma- gához gyűjti tehát egy pillanat alatt népének legmérészebbjeit 's félénkebbjeit, hogy férjfiás szavaival amazokba nagyobb álhatatosságot, ezekbe nagyobb bizodalmat öntsön.

„Nem először állunk ma, — így szólott ő, — a' vitéz halál 's győzelem közt talál- tató kétes úton; — ott — hol inas karjaink crejének kénytelenítették hódolni a' legvité- zebb Nemzetek, — ott tanúltuk magunkat ös- merni: számláljátok - meg sokaságát győzödel-

meiteknek; mérvétek-meg becsét tetteiteknek, mellyek által Királyokat tettetek adózóitokká, 's félvilágot hódoltattatok alattvalóitokká. — Veletek született hívattatástokra való minden késztetésem aránytalan szőszaporítása, annyiszor megmutatott vitézségteknek büntetésre méltó becstelenítése lenne. — Egy pillanatot a' dombokra! rettegés, kétségkedés hajtotta ellenségeiteket oda; a' hely történhető alkalmas vóltában, nem karjok erejében 's szívök elszánásában keresik ők szabadulásokat és bátorságokat. Rajta, vitézek! a' Római fegyverek gyengesége, az egész sereg semmisége, melly onnan felül akarja truczolni megtámadásainkat, ösmeretes, igen ösmeretes előttek. A' Római vitézek nem élnek többé; elfajult Onókáik a' csatamező első porától-is lenyomattatnak. Épségük, megmaradások reményjét az Alánok, 's Nyugoti-Góthok vitézségökön alapítják; — oda, testvérim! ott várakozik még reánk egy fényes győzödelem. A' Római testek inainak Hunn-kardoktól szükség elmetszetniek, hogy elfajult tagjaik ne mozdúlhassanak többé. Utánam Vitézek! csak azért tett minket a' kedvező szerencse olly hatalmas népek' Uraivá 's Parancsolóivá, hogy a' mai csata örömeire készítsen-fel bennünket, Kinek közölünk megengedtetik hólnap az előttünk sugarzó győzödelmen nyert öröm' érzete, azt egy nyíl sem sebesítheti ma meg; kinek az Istenek halált rendeltek, el-nem kerülheti az veszedelmét munkátlansága ölén, a' szekérvárban sem. Rajta! itt van a' felséges pillanat! nyilam hegye jeleli-ki néktek azon arányt, mellyen dühötök' pohara kiömöljön 's vitézségtek fellobbanjon. Kinek szívében most

nyugodalom után való rébzés, sohajtozás emelődik, míg maga Attila harczol; az megért már az útalatos halálra, méltó a' megvetésre, a' feledékre.“

Attila megkopogatja ekkor 'rettentő paisát, riad a' tábori kürt, hangoztatják vitézségre tüzelő énekeiket a' Dallosok. Megsarkantyúzza vidám csődörét a' Király; utánna rohan haláltlehellő népe, a' szélesen kitért mező reszket a' tajtéknó lovak villám sebességű előugratások alatt. Nyilak zápora jelenti az Alánoknak 's Nyugoti-Góthoknak a' halál kérelhetetlen béreltjeinek megérkezésüket. Zabolázhatatlan tűzzel ugratnak ezek a' dombon felfelé. Étziusz az első, ki bátorságba vezeti a' térségre katonáit. Mint a' példátlan elfajúltság 's kimerülés tanúit, nem mint részeseit vezette ő ezeket a' csatapiacra. Thoriszmund ellenben rezzenthetetlen áll a' dombon harczolóival a' Hunnok előrenyomulásoknak ellent, — erővel hat ő csoportjaikba, kezdődik az iszonyú mézárulás, elkeseredés 's kétségbeesés zárják-el a' megszaladás' minden útait, a' győzedelem minden lehetségeit. Már ezer Góthus-sisakok csillognak a' harczolók' lábainál, már ezer Hunnus-kaponyák hevernek vérbe porba, már ezer némúlt holttestek fedezik a' halmot 's még egyetlen egy lábnyi területű föld sem foglaltatott-el, a' bizodalomnak még egyetlen egy sűgárja sem enyészett, a' a' lelkesedésnek még egyetlen egy szikrája sem aludott ki. Az alatt, míg Attila derék segédjeivel ellenséges csoportok közepettén Nyugotnak állapotját igyekezné elválasztani; — az alatt egyesülnek Valamir és Ardarik, hogy a' szijas Vitézeket, kiket a' Római sze-

rencse akart a kétséges dolognak segítségére 's csavarítására szolgáltatni, — egybeolvadt erővel körülvegyék 's bezárják. Thoriszmund látja a közelgető veszedelmet, sietve vonúl harczoló népeivel a' dombról lefelé. Csatarendbe várja üldözőit Étzinsz oldalánál. Mint az ömlő felhőszakadástól megindított sziklatöredékek, úgy hemperegnek ezek utánna. — A' dühödő megtámadás 's tüzes ellentállás megújítatnak. Minden eleső Hunnus, minden elhúnyó Gothus vadabb, emésztőbb tüzet gyújt az Övéibe; a' becsületért 's szabadságért vérzés; ezen sokat határozó csatában mind két részről reménylett győzelem óhajtmánya, elfojtja az életért való szorgoskodás leggyengébb lobbanásait a' Harczolóknak szíveikben. Oroszlány dühvel folytattatik egész estvig a' borzasztó csata. Egy sem mozdul helyéről, mellyet a' tornyosodott testeken foglalt magának; foglyokat itt csak a' halál csinál. A' megölettek véreiktől 's testeiktől megáradva nem fér partjai közt a' Matróna; szomorúan búsong már a' búcsúzó nap' utolsó sугára pirosuló hullámain. — Lehetetlen Hunnusainknak kiegészíteniek a' Nyugotigothok' mészárlásait; lehetetlen ezeknek azon nyílásokat betölteniek, mellyeket a' Hunnus fegyver csorbított soraikon. A' köd és éjszaka szükségessé tették mind a' két seregnek a' vissza menetelt. Háromszáz ezren hevernek lelketlenül a' csatapiaczon két részről, mind mellyén van sebessítve; nehezen lehet elhatározunk, vallyon az özszeomlott Hunnus, vagy a' vérében fetregő Gothus harczolt-é vitézébül. A' Nyugot' Vezére igazgatta ugyan a' csatát; de egy Római sem érdemlette meg a' vitéz halált.

Győzhetetlen váltak-el egymástól a két seregek, csak jobb rendel mint Thoriszmund 's Étziusz, tért szekérvarába Attila. A Nyugotigothok' Királya néhány csoportjaival eltevedett siető visszavonulásában; — a mező esmeretlensége Hunn táborba vezeti őt. Új harcz dühödik. Thoriszmund fején megsebesítetik, csupán derék Vitézeinek kimondhatatlan vitézsége által ragadtatik-el a bizonyos fogság' veszedelmeiből. Étziusz, hív frigyessének segedelmére sietett, az ellenség közepébe kerül. Szerencséjére hamar észrevette tévedését, üsmeretlen ért a Gothok táborába, hol paizshordozóitól őriztetvén álmatlan éjjelt töltött-el, — tellyes lévén a következő nap' történeteinek bús várakozásaival.

Attila új csatára készült egész éjjel, 's más nap fúvatta kürtjeit, 's csörtette fegyvereit; de felszöllíttatás nélkül semmit sem akar kezdeni.

Étziusz rettegte a második csatát, mellyben vagy Attila vagy Thoriszmund győzne. Az első esetben Galliát elvesztette volna Róma; a másodikban veszedelmes ellenséget táplált kebelében 's Thoriszmund' új hatalmát félhette a Nyugoti Birodalom. Örömmel megtelve ment azért Attila sátorába a csata után következett nap estvéjén, 's kijelentette, hogy Thoriszmund' Testvérje, az ifjú Theoderik jelles segedelemmel közelget 's még azon estve csatolódik Báltya táborával a Hunnok romlására. Attila kiösmérte nyomba a hazugot, de nem akarta világosságra hozatni csalárdságát. Tettetett köszönettel fogadta-el a békés visszamenetel tanácsát, 's ez által, még Aurélianum mellett felfogott szándékának elő-

mozdítójává tette Étziuszt, gyermek kora' tisztelt Nevelőjét.

Ugyan azon éjjel csalta - meg Étziusz a' Nyugoti-Góthok' Királyát-is ama hírrel, hogy Attilának segédseregei útban vólnának 's Testvérje Theoderik Királyságára vágyódna; — és arra bírta, hogy nap feljöttével mindjárt készülne 's délbe már egész seregével Tholosza felé sietet Thoriszmund.

Attila még néhány napokat mulatott táborában, azután szándékát Geiszeriknek a' Góthok hadától való megmentésében 's Klodeband Királyságának megerősítésében elérvén, Pannóniának indult 's Olasz-Ország romlására készül.

Némethy Pál.

7.

A' Szerelemről.

Mi az, a' mit szerelemnek nevezünk? indulat, vagy szenvedelem? ismeretes eléggé vagy még igen-is ismételten? Nincs semmi a' világon, mit annyira ajakokon pengessenek az emberek, mint a' szerelmet. Minden a' szerelemről csácsog, senki sem isméri; minden érzi, 's nincs ki helyyesen felvilágítsa; mert a' szerelem nem minden szívben van egyaránt; 's ugyan azon szív nem tud ma olly

hévvel szeretni, mint tegnap. Próbáljuk-meg, 's futólag elmélkedjünk a' szerelemről.

Temperamentum, karakter, hivatal, rang, mesterség, megannyi különbséget szűlnék a' szerelemben. Egy lassú 's hidegvérű nem szerethet úgy, mint egy nyugtalan 's tüzes; a' nyiltszívű, mint az alattomos és titkolódzó; az Úr mint a' paraszt; a' kereskedő mint a' mesterember; a' ravasz mint az ártatlan. Ugyan azon ember különböző időkorában nem mindég egyformán szeret. Az ifjú esztendőben a' szív lángolóbb, az érzések hevesebbek; az ideák elevenebbek, mint az értkorban; 's a' ki ifjúságában a' legkicsapongóbb szerető volt, majd midőn sűrű redőket von az idő homlokára, midőn behavazzák fejét a' gyorsan elszálló esztendők, midőn behamvad a' szív, ha szúrja-is pókháló lepte szemeit egy szép termet, kéntelen megvallani, hogy szunnyadó érzéseit semmi fel-nem csiklandhatja, 's visszashajtván múlt jó napjait, így kiált-fel: Fuimus Troës.

Négy okból szoktak szerelmesek lenni. Vagy csak a' szépséget szeretik, vagy csak a' személyt, vagy mind a' kettőt vagy egyiket sem. Syphon p. o. nem igen kényes a' szerelemben, sőt igen-is felettéb tudja magát alkalmaztatni. Mit gondol Aszszonyságod, milyen tetszik néki? egy fiatal? egy világi? egy angyal? egy víg kedvű? egy karesú? egy kövér? egy elmés? egy komoly? egy szőke? egy barna? egy nagy? egy kicsiny? egy leányaszszony? egy kisaszszony? — Nem. Éj hát milyen? Egy Özvegy 's rút, de — gazdag.

Dámon feltette magában, hogy Themirát szeretni fogja, 's szerelmét az által vágyik

kinyilatkoztatni, hogy Themirának édességekkel, apró napi történetekkel kedveskedik. Themira szép egy olly tulajdon, melly a' szemet legérdeklőbbben gyönyörködteti, egy kisétség finnyás-is, mivel csupán szépet akar szeretni. Dámon egy nap sem múlatja-el nála délután négy óraker pontban megjelenni. Themira már háromkor nyugtalanúl várja, 's minden minutában kinéz ablakán, 's képzeljétek Uram, Dámon azért szereti Themirát, mert szép, 's Themira-is őt, mert ő-is szép.

Lisander szeret Kallisztébe szépséget, ifjúságot, szép lelket, víg kedvet; ha Kalliszté elveszti az elsőt, hiszitek-e, hogy Lisander a' két végsőért épen olly forrón fogja szeretni?

Válér többé nem szereti inkább Isaurát, mint más Szépeket; 's ha bár képzetei most is szüntelen ott bolyongnak, hol Isaura jár, kél, ül; ha szája örömet hintené csókjait lépteire: még-is magahitt makacs szíve kész elhítenni ön magával, hogy őt többé nem szereti, nem-is szeretheti. Mi ennek oka? vágyik tudni a' Kisaszszony? Válér nem akar remény nélkül szeretni.

Az első indulat melly minden Ifjú szívében kicsirázik, a' szerelem. Pallász hasztalan fedezi Aegiszszével a' fiatal keblet, azon is áttör Érosz' nyila. A' hideg rigoristák' sanyarú parancsai csak kevés ideig uralkodhatnak a' sarjadoszó érzéseken; 's az iskolai törvények nem bírnak olly hathatósággal, hogy az ifjú' hév gerjedelmeit bilincsre fűzhessék. A' tartózkodás lassanként bátorsággá, a' bátorság zabolátlansággá válik.

Hylás bévégzé Akadémiai pályáját, 's úgy repkedett egyik Nympha' öléből a' másikéba,

mint a' pillangó virágról virágra. Öt év alatt több volt ezer szeretőjénél 's többször ezer-nél esküdt örök hűséget. De szíve olyan volt, mint a' száraz tapló, minden szem' szikráitól lángra gyúlt. Most Laisznak tevé hódolását, 's már azon fántázirozott, mimódon ismerkedjék-meg Danaéval. Most barna arcz tettszett, majd a' kék szemet imádá. Szóval egész élete nem egyéb volt, hanem minden szereimes bohóságoknak, alhatatlan gyönyörködéseknek, gondatlan kicsapongásoknak egybesummázatja. 'S mi lett vége? Hylás most fejét, majd kezét fájlalta, ma nem nézheté a' napvilágot elgyengült szemeivel, 's hólnap nem tudá járni tántorgó lábain. Szegény Hylás! néki a' természet igen lány szívet adott, melly minden Szép' láttára viaszként olvadt, de az ész szűk marokkal szórá magvait fejébe, 's az-is kopár sziklára esék; — és Hylás — szerelmeinek gyászos áldozatja lön. Akarnád elkérülni a' Hylás balsorsát? egy igen próbált praeservatívát ajánlok, 's ez: ne tedd azt mit ő tevé. Gördítsd-el lábad elől a' követ, mellybe más megbőzlott, 's nem fogsz orrodra bukni. Hasztalan kecsegteted magad' azzal, hogy ha leesel, megint felkelsz, mert úgy zuhanhatsz alá, hogy nyakad törik. Kerüld a' hálót 's nem fogsz benne megfogatni.

A' tüzes Ifjú' szíve csupa érzés, csupa láng. Szerencsés, ki ezt a' lángot úgy tudja mérsékelni, hogy ne gyújtson, ne égessen, hanem jöltévőleg melegítsen, mint a' nap. A' szerelem észrevétetlen lopózik a' szívbe-bé, 's ennek érzelmeit tisztábbakká, lángjait nemesbökké teszi. Nem ismert vágy, valamelly

titkos szükségnek eleven érzése, csirázik - ki a' fiatal kebelben. Kíván 's nem tudja, mit? Megpillant ekkor egy lyánykát, 's szokatlan hév futja-el érzékeit. 'S ha egy illy bóldog látás' édes pillanatában rokon szívre találhat, mellynek dobbanásai olly szentek, olly tiszták, mint az övé; akkor nyájas alakban repedi körül mind a' kettőt a' mennyszülte szerelem. Lesüljedt szemekkel közelítnek egymáshoz, szótlan álnak, míg Amor adja ajkaira a' szót, 's akkor egymás keblén lelik mind azt, a' mit a' világ édest adhat. 'S az illy szerelemről osztán elmondhatni a' közpél - da szóval: „Az első szerelem el-nem hül.”

Némelly ifjú hidegebb vérű, 's jég keble nem képes érzeni a' szerelem hatalmát. Van ollyan - is, ki makacson szeretni nem akar, 's szántsándékkal igyekszik elfojtani azt a' szent szikrát, melly a' legkisebb féregbe-is csudát tesz. De nem marad soká büntetetlen; Amor rettenetes bosszút áll a' vakmerőn, 's olly leány iránt gerjeszt lángolást benne, ki osztán makacs lesz elfogadni szerelmét. Filémon már hatvan tavaszt látott, még-is sebzetlen szívvel tört át a' Szépek' seregén. Már kőszívűnek hitte minden midőn a' maszkos bálban a' most virítani kezdő Elvirát meglátja. Fülíg szerelmes lesz belé, viszont szerelemért esdekel, hasztalan; Elvira nem akarja a' gyönyörű tavaszt a' sanyarú téllal párosítani.

Megesik az-is, hogy az évek' teldegelésével a' szív-is változik. Kit előbb elragadtatásig szeretett, megunja; 's kinek közellétét nem szenvedhette, kitől egy belső ántipáthiai gyűlölséggel iszonyodott; majd annak adja magát, annak él, annak hal. Angelika húsz,

harmincz évnyi korában csak amúgy válogatott a' szeretőkől, most egyiknek adott egy biztató szót, majd a' másnak sűgött valamit; most egyiknek dűlt ölébe, majd a' másnak osztá csókjait; vóltak ollyak-is, kiket maga körül nem szenvedhetett, az illyek elől orfintorgatva fordítá-el arczát, vagy más szobába illanta vizítjek elől. Az idő tólt, Angelika úgy hánt szeretőivel, mint köntöseivel, fel's levette őket, vagy-is a' köntösök elszakadtak, 's a' régi szeretők mentek újak jöttek. Mi levé belőle? Angelika negyvenedik születése innepén annak adá kezét, kit a' harmintzötödiken pofon csapott vele.

A' szerelmeskedésben felettébb elmerűlt Ifjak valamelly pestises góztól szédűlnek-el, 's a' természet semmit-is olly rettenetesen meg-nem boszszúl, mint a' szerelemmel való visszaélést. Nem kell itt azomban egybetéveszteni a' tiszta szerelmi gyönyört, a' buja kívánság' kielégítése' szomjával. Egy olly forrás ez, mellynek csepjeit ki egyszer kóstolja, azután szűnetlen szomjuhozza. A' világ' módi tónja az ebben való buborékolást culturának, kifinomított erkölcsnek tartja ugyan, de nem jobban lehetne-e nevezni kificzamodott erkölcsnek? nem ez öli-el azon gyenge csirákat, mellyek a' virtusz' számára sarjadoznak? Hamar kipárolog az édes részegség' má-mora, 's az eltévedt Ifjú riadva szökik-fel csalatásából. De nincs ekkor vezér csillag, melly előtte fényljek a' szédítő örömök' ösvényén. Az egyszeri kielégítés kívánsággá, a' gyökereket vert vágy hajlandósággá, a' megrögzött hajlandóság szenvedelemmé 's ez második természetté válik. Így buknak-el sok magokat

nagy reményekkel kecsegtető Ifjak a' pálya' kezdetén, vagy sokszor, a' mi sajnósb, közel a' célhoz. Azt mondja a' mese, hogy egy nagy város' kapujánál szembetalálkozott a' bujaság az oda igyekező halállal; „Ne töltsd itt az időt hasztalan, mond néki, én már megitatám lakosaival a' mérget.”

Lorenzo egyetlen fia egy derék apának, közel vala, hogy hívatalt nyerjen. Minden úgy esmerte őt, mint fedtelen karakterű Ifjút. De nem vala igaz, a' mit a' világ hitt. Lorenzo jól tudta azon paradicsomnak vélt kertcskéket, hol kaczér Nymphák nyájaskodtak a' ledér Ifjakkal, jól azon félrerejtett titkos zugokat, hol ólcsón árútták a' szerelmet, 's ezeket el-sem-is mulatá naponként szorgalmasan meglátogatni. Egyszer a' mi Lorenzonk sápadt, sovány lesz, majd mozgó csontvázzá vékonyúl, és undok fekélyekkel megrakva kínosan hagyja itt a' világ' örömeit. Reszkess Ifjú! mikor tévelyegsz a' szerelemben, akkor ön sírodat ásood; Lorenzo' sírján nőtt bogáncsok halld, szomorún susogják feléd: „Nem mind arany, a' mi fénylik.”

A' szerelemnek első mozdúlatai rendszerént tüzesek; rakétaként égnek szemei a' szerelmesnek, ha Imádotjtát megpillantja. Hozzá közel juthatni legfőbb vágya, azért mindenkép' útat módott keres a' vele való megismerkedésre. Bételik óhajtása, naponként kétszer-is elmegy hozzá, bizonyítgatni, mily hévvel szereti, mint nem élhet nélküle, mint lebeg kedves képe szüntelen körül. Majd lassanként kezd hűledezni az első szerelmi gyúlladás; 's ő-is ritkábban teszi udvarlásait, 's egy hónapban alig jelenik-meg annál, kiért

eleinte csak nem az örvöngésig epedett. Az első szerelmi ismerkedés leginkább szerelmes levélkéekkel szokott megadni; itt hát egy igen illő helye van egynek beiktatására. Ezt Lucziliusztól kaptam, kinek szívét egy nyitott ablakra vetett hirtelen pillantás rablá-el. Valóban annyi szépségekkel-is bír ezen levél, hogy én valahányszor olvasám, mindannyiszor elbájoztaték általa, 's ezt minden ifjú Uracskáknak irandó szerelmes leveleik' mustrajául merem ajánlani. Imhol szórúl szóra:

„Távol tőled érted epedő szívem nem lelheté egyébbe enyhülést, csak abba, hogy érzéseit e' néma betűkre bízza. Vajha ezen néhány sorok olly szerentsések lehetnének, hogy közelebbi ismeretségedbe juttatnának. Szemérem, bátortalanság, félelem mind eddig zárva tarták számat, mellyet csak egy lassú köszönetre bátorkodám előtted felnyitni. De így nem lehet tovább. — Szeretlek, híven szeretlek, 's ha te-is úgy szeretnél, ki lenne nálam boldogabb? De tán egy más szerencsésebb szeretőt boldogítasz, míg érted lángolva hervadok, tán másnak karjai közt gúnyoló kacajjal mosolygód gyötrelmeimet? ah ennek csupa meggondolása epe méreggel itat! Ah az első meglátás' édes pillantatában miként vert szívem feléd, le-nem írhatom. Szemeidből nyilak lövődtek mejjembe 's gyógyíthatatlan sebet okoztak. Vége van azólta nyúgalmamnak, öröömnek; minden pusztá körültem; a' felkelő vagy lenyugvó nap nékem csak hitvány látomány; a' teli hóld látja könyjeimet, mellyeket miattad hullatok. Mindenűvé csak te kísérsz engem', imádott Angyal! báj-

képed lebeg előttem ha ülök, járok, fekszem — álmom elrepült 's ha ollykor megérkezik-is, rémítő tüneményekkel gyötör, mivel téged mindég más ölében tüntet előmbe. Ha egy illy nyugtalan éjjelen átvánszorogva felkelek, legelső reggeli gondolatom te vagy. Ha kiindúlok szobámból szépséged mágnesi erővel vonz házad felé, 's észre sem vészem, midőn ablakod alatt vagyok, mellyen 'te kihajolva barátságos főhajtással fogadod köszönetemet, és a' midőn az aláz szolgálója leleng szép ajkaidról, az értett kedves hang bájos ingerrel hatja-át minden ízeimet. Magamon kívül, szívem' újult vérzéseivel tántorgok vissza tőled, ki olly közel még-is távol vagy hozzám.

Óh miért kelle téged meglátnom? most nyugodt, most csendes vólnék, könnyen telnének napjaim, midőn most kínozó kétkedés életem. De mit? Éretted nékem kedves még a' fájdalom-is, kínjaim' sohajtásaim' keservei édesek. — Ma énekelni hallalak, ezüst hangod bájoson hangzott felém ablakod üvegjein át, 's lelkemet egy soha nem érzett gyönyörrel itatá; ah! be édes lehet azon ajaknak csókja, melly illy mennyei zengzettel szelíden varázsol. Bizony a' fülmile nem csattogja olly gyönyörű hangzatokban szerelme édes kínjait, mint te midőn lassú hajlékony dalokban olvadozsz. Vajha valaha rólam emlékezne éneked! óh akkor az alkonyi szél susogná fülembé báj-hangjaid, 's szívem sohajtásá válva repülne öledbe!

Imádlak téged kit nem nevezhetlek! Ah mikor csillapodnak-le e' keserves hánykódások? mikor húlnak örömömbé könyjeim, mellyeket most szemeimből az érted epedés

sajtól-ki? mikor szoríthatnak ez árva karok? mikor fogom elfeledni kebleden minden eddigi szenvedéseimet? Te szívem legfelségesb bálványja, te nyújthatsz vigasztalást nékem; egy szó szép szádból, egy sorocska írás gyenge újjaidból, melly előtted való megjelenésemet parancsolándja, bátorságot ad csüggedésemnek, hogy téged házadban személyesen tisztelhessek. Szánakozz legalább rajtam, ha nem szerethetsz, egy anyyali testben lehetetlen anyyali léleknek nem lakozni. Ne vesd meg rabodat, ki egy hív szívet ajánl néked egészen áldozatul, fogadd-el lángoló szerelmemet, legalább nyújts reményt, hogy nem fogsz érzéketlen lenni az iránt, ki érted ég, érted él!"

Megjegyzék a' természet vizsgálók, hogy nincs a' nap alatt két egymáshoz tökéletesen hasonlító tárgy. De talán nincs semmiben nagyobb különbség; mint az emberek' érzéseiben. Vegyünk-fel például egy szerelmezt 's egy nem szerelmezt, lessük-meg őket nappali foglalatosságaikban, az ebédli asztalnál, 's estve lefekvésök után, 's mi tűnik előnkbe? Két olly egymástól különböző valóság, mint-ha egyik az Alpesek' hideg csúcsain, a' másik Afrika' perselő homok pusztáin született volna. Lullusz' vére didereg mint a' halé, Pamphilusz' keblében hevesb láng lobog a' viperánál; az úgy veszi a' világot, a' mint van; ennek minden tárgy, minden táj ró'saszínben tűn-fel. Lullusz napnyugta után mindjárt a' vacsoráról 's a' lefekvésről gondolkodik; Pamphilusz az alkony' csendjében édes elragadtatással halgatja a' kis madár' bájdalát, minden hang szívébe nyilallik, 's szerelmi sohajtato-

kat költ-fel benne; ő a' ró'sát úgy nézi, mint lánykájának virító arczeit, a' violát, mint annak szép kék szemeit; néki a' zefir' lengése kedvese' hangjait susogja, 's az estcsillag akként ragyog, mint annak derült homloka. Pamphilus nékenr jó barátom, sokszor vagyok kéntelen hallgatni szerelmes búsongásait. Ha Cydippéje más Ifjúval enyelg, akkor sír, eped, panaszkodik, 's ad gondot nekem a' vígasztalásra. Ha pedig feléje nyájason kacsint, egy kecsegtető szót súg, vagy egy lágy kéz szorítással visszánozza forró eskeit; akkor örömében magán kívül van, az egész világot szívéhez ölelné, hogy érezze, milly bódog ő! Tegnap a' kis mopszomat majd megfojtá csókjaival, mivel a' Cydippe' lilája-is olyan. Melyik tetszik a' kettő közül inkább, édes Olvasóim! hiszitek-é, hogy a' jégkeblű Lullusz bódogabb az érzelgős Pamphilusnál?

Gyakorta egy lánykát nem azért szeretünk, hogy tetszik nekünk; hanem azért, mivel őt mások-is szeretik. Épen olly bódogoknak véljük magunkat, hozzá símulhatunk, mint vetélkedőtársaink. Ön szerelmünk ingert kap, 's mindent elkövetünk, hogy azokat felűlmúlhassuk, 's abban valamelly győzödelmi pompát képzelünk, ha lánykánk bennünket mások felett megkülömböztet. Egy biztosabb szó, egy kétes mosoly magunkon kívül repítnek. Szerelmeseknek hiszszük magunkat, 's valóban csak ön magunkat szeretjük, midőn azon szívbe, kiért többen lánognak, mások' kirekesztésével vágyunk besímulni. Itt a' képe a' mostani kor' szerelmének. Nevet a' Kisasszony, de pillantson csak vissza múlt napjaira, 's látni fogja,

hogy mind ezt tapasztalni szerencséje vala. Nem vólt-é sokszor körül kerítve számtalan Imádóitól, kik közül mindenik igyekszik a' más felett bizonyítgatni, milly szép, milly gyönyörű a' Kisaszszony? Nem szorítá-é ma ez, tegnap amaz hó kezét? 's még-is nem maga mondá-é: a' férjfiak nem tudják mit érzene- nek? Egy jel, hogy ezeket a' nyájasságokat a' Kisaszszony-is léha csélcapságoknak tartja. Nem czélom azomban állítani, hogy olly esetek ne lennének, mikor rokon érzésekben olvadoznak szíveink. De mellyik szerelem egész tiszta, egész biztos? nem vélik-é sokan, hogy mesterkélt lágymelegséggel, ravasz tettetéssel szerelmök' tárgyát szorosban magokhoz csatolhatják? Az emberi szív örömet csal, 's még örömetebb hódol a' csalatásnak. Úgy megy mostani érzelgős századunkban; csalóka játékkal altatjuk-el a' Szépnemet, hogy annál könnyebben győzhessünk, 's ez nem bizonyosága-é hiúságunknak? Mikor legforróbban szeretünk, akkor csaljuk leginkább szívünket, mellynek mülékony gerjedelmei szétpattannak, mint a' szappan-buborék. Így válik mindennapivá azon tárgy, kire tegnap szerelemtől részegült tekintettel meredénk. Az újság ingerli örömeinket, 's ha avúl, az únalom csömört vegyít közéjük. Valóban nagyon elhabart tett az tőlünk, hogy a' külszínről olly hevesen ítélünk, 's minden szoros vi'sgálat vagy előrevígyázat nélkül érzéseinket sokszor érdem- lennek szenteljük. De soha ne kelljen-é hin- nünk egy bóldogító csalatás' édes bájjának? ah! úgy igen keveset számlálhatnánk az élet örömeiből, mellyek után azért kapkodunk olly serényen, mivel ritkák.

Az igaz szerelemről, mellyet igen helyesen a' valóságos világból a' Románok-Országába száműztek, ma senki sem tud. Most az aszszony kérés, a' férjfiú parancs által uralkodik, az első mikor akar, az utolsó mikor lehet. Most épen olly keveset tűnődik az aszszony férje rossz kedvén, mint a' pik-dáma a' maga királyának haragos tekintetén. Itt-is a' példák leginkább világosítanak, 's ha bár a' következő nem épen illő helyen álland ezen elmélkedésben, még-is minthogy eszembe jutott el-kell beszélnem. Lehetnek olvasóim közül olyanok, kiknek nagyon ínyekre esend ezen történet, 's belőle sok, nagy hasznú következtetéseket vonándnak magokra. Ez a' P—i Consistorium' aktáiból van véve. Thália' kedveltjei, mohon vadászszátok szüntelen az új víg játéki tárgyakat; imhol van!

Lámor végre, minekutánna hat évig valamely hivatal után hasztalan sohajtozott volna, egy Decretum által Udvari Concipistának kinevezteték. Ezt ő csak Linának köszönheti, ki az Előlülőnénel szobaleány. Lámor kétségbeesve szerelmét, kezét ajánlá néki, 's a' Lina háthatós kérésének a' Miniszter ellent nem állhata.

Már Lina a' lakadalmi ágy' készítésével foglalatoskodik; de Lámor legkisebbet sem akar arról tudni. Mindennap elmegy a' Cancelláriára, 's kötelességét végbeviszi úgy, mint azt egy fedhetetlen tisztviselőtől várni lehet. Hat hét múlva a' menyaszszony tűrhetetlen lesz, megtudja, hogy mátkája kézalatt derék Parthik után tudakozódik. Most erősködve kívánja, hogy szavának álljon; de Lámor ki-

fogásokat tesz, — röviden olly formát kezd gyanítani, hogy jóltévőnéjét meg-akarja csalni. A' Szép panaszt tesz ellene a' Consistoriumnál, — nincs semmi bizonyosabb, mint az, hogy Lámor veszteni fog.

Míg ő gondolkozva egy menedék eszközön a' Consistorium' palotájához közelget, meglát egy szolgát gyermekkel a' karján. Ez hat tallérért rávéteti magát, Lámor magával viszi a' Consistorium eleibe: Én szívesen, mond a' tanácsosokhoz, tellyesítném Linának tett ígéretemet, mivel halálból szeretem; de látjátok Uraim mi az akadály. Itt egy leány, kinek erős jussai vagynak. — — — Igen-is, mond a' kitanúlt szerelem leány, ezen gyermek tőle való, 's ő midőn engem elcsábíta, megígéré, hogy feleségül véssen, különben azt nem tettem volna.

Lina elájúl, a' Consistorium tünődésben jön. Minekutánna, így hangzik az ítélet, a' dolog más szempontból néződhetik, Lina elutasítatik, 's a' más személy Lámorral szembesítettik, hogy jussait bebizonyítsa. — Úgy hát azt kívánom, hogy minket tüstént copuláljanak, ne hogy én-is úgy járjak, mint Lina, 's talán egy harmadik-is vegyüljön a' játékba, mond a' szolgát. Lámor elsárgul; illy meszsze nem tanulta vólt meg a' rohlét. Ezt a' személyt ma látta legelőbb, 's egy vólt az a' legalyasabb piaczi olcsó portékák közül. Megcsaltam magamat, kiálta, látom a' felboszszantott ég' büntetését. Kegyelem, Uraim! engedjék-meg kötelességemhez visszatérnem; im kezemet nyújtom Linának. Leborúla az Ítélszék előtt 's felfedezé a' kikoholt csalárd-ságot. Könyörüljön a' Kisaszszony! rimánko-

dik egybekúlcolt kezezekkel Linának, egyszer jóltévője vala éltemnek, légyen most másodsor, ragadjon vissza az örvénytől, mellynek szélén tántorgok.

Hasztalan mászkált Lámor mint egy féreg Lina' lábainál. Távozzék, mond a' büszke Szép, én lemondok az Úr eránt való jus-saimról, utálok az olly csalárdot.

A' Consistorium csudálja hérószí elszánt-ságát egy leánynak, 's hogy őt követhesse, meghatározza Lámornak a' szolgálóval stante Sessione való copuláltatását. Egy a' tanácsosok közül felkél — a' viaszgyertyák szüntelen égnek — 's elmondja: quod Deus conjunxit. — Nem kell a' Törvényszékkal tréfálni, mond az Előlülő. —

A' szerelem' anyja a' restség. Fojtsd-meg az anyját, ha nem akarod gyümölcsét érésre hozni. Olly valódi 's hasznos foglalatosságokat adj hát lelkednek, mellyek szünetlen munkásságban tartásák. A' lélek tűz, 's a' tűzre ha fát nem tesz kialszik. Ha nem olly foglalatosságot adsz néki, melly a' virtuszra irányzódik, olyakat keresend, mellyek a' vétekre csábítják. Olvass olly munkákat, mellyek a' jót széppel, a' hasznost gyönyörköd-tetővel párosítják, 's észrevétetlen a' virtusz' szeretetét lehellik beléd. Mind azon könyveket, mellyek nem ezen czélra segítnek, ved meszsze tőled, mint contrabandális portékát, mint altató mérget, melly édes ínyednek; de majd létemésztő pestissé válik gyomrodban. A' buja Románok sokkal több erköltsöt tudnak megvesztegetni, mint sem annak század-részt-is a' jó könyvek visszazapótolhatnák. Távol légyen azomban, hogy a' Román olvasás

ellen kikeljek. Elősegítik ezek az ízlést, kifejtik a' szép' érzetét, 's midőn a' legnagyobb emberi tökélyek' ideáljait állítják az olvasó elibe, egy lelkes vágyat költnek-fel benne, azokhoz hasonló lehetni. De millyen Románok tenni-képesek ezt? a' virtusz' 's klaszszikai izlés' szellemében írottak! —

Még néhány hathatós orvosszereket a' szerelem betegeinek. — Válassz okos és erkölcsös barátokat. Midőn egy szerény ifjú egy kicsapongóval társalkodik, vagy a' jó a' rosszhat virtuszossá teszi, 's ez ritkán, vagy a' rossz a' jót-is elcsábítja, 's ez rendszerént szokott megtörténni.

Légy ügyelettel ön szerencsédre. A' szerencse szabad, tiszta szívet kíván, 's mihelyt észreveszi, hogy másnak tömjénezünk, hátat fordít felénk. Egyszerre szeretni 's előmentünket-is munkálódni nem lehet, egyik n. indég akadály a' másiknak, 's ha egy akármily jól megalapított szerencsét a' szerelem öszszedönteni képes, mit tehet abból melly csak alig kezdett épülni?

Keress foglalatosságot, melly szünetlen munkásságban tartson, 's gondjaidat a' szerelemről más tárgyra vonja. A' mese midőn Diánát vadászat' Istennéjének 's szűznek, Hypolitust vadásznak, 's a' Phédra' vétkes gerjedelmeire érzéketlennek festi, csak azt jelenti, hogy a' lélek két szenvedelemnek egyszerre rabja nem lehet, mivel az erősb mindég elnyomja a' gyengébbet. A' hely' tárgy' változtatása múlhatatlan revolutiót szűlnék a' szívben. A' Cabinétfeli ember, az Udvarnok, a' játékos, a' vadász ritkán szoktak szerelmesek lenni. Az elválás, a' távollét, az útazás

mind csalhatatlan gyógyító szerek. Hogy távozzam, hogy váljak-el, hogy vegyek végbúcsút attól, kit szeretek, kit imádok? kérdi némelly. Szoktasd magad kevésről többre, a' ritkán látásról a' soha nem látásra; ha nyóltz napig elkerülheted kedvesed' tekintetét, ei tizen öt napig-is egy kis erőlködéssel, 's tizenöt nap múlva egy hólnapig megkettőztetvén erődöt, 's még sem halsz-meg. 'S ha egy hónapig megállottad, hogy szeretődöt ne lásd, bizony egy kis szív keményítéssel kivihedd, hogy soha szeme' eleibe ne kerülj.

Válér a' had' kiütésekor átkot kiálta Mársz és Bellona ellen. Olly fájdalommal vált-el Lucingától, mint test a' lélektől. Mennyi könnyek! mennyi bús sohajtások! mennyi költsönös eskek egy szeghetetlen örök hűségről ömlöttek ajkaikról! Minden nap készült lovára ülni 's vég Isten hozzádat mondani néki; de még elfeledé ezt 's amazt, 's valóban mind a' legnevezetesbet. Végre elindult, — meglett a' béke 's Válér vizzatért honjába, de nem tudakolá Lucindát 's ha valaki emlité, megkérde: ki az? —

Ne hagyj magad soha elvakítatni kedvező véleményeidtől, mellyek Imádottad' hibáit híven béleplezik. Száz fénylő erkölts nem tud egyetlen hibát eltakarni. Egy kis ügyetlenség, egy bagatella, egy gondatlan szó sokkal inkább elijeszthetnek, mint sem ezer csillogó tulajdonok vissza édesíthetnének. — A' szerelem egy igen kényes gyermek, őt könnyen nevelheted, mert eledele remény, sohajtás, chimérák; erősb 's keményebb eledelek előlik. Legkegyetlenebb mostohája néki a' makacs Szép, ki meszsze üzi magától, de nem

marad büntetetlen, mert az értetlen gyermek majd durvának, vadnak fogja csacsogni a' világ előtt.

A' cokettéria, hűségtelenség, rosz hír, nem ijeszthetnek-el a' szerelemtől, nem azért, hogy nincsenek meggyőző próbáink, hanem nem elegendők egy aszszonyi hírre hamis fényt vetni. Az igazság eltűnik, ha szentségtelen kezekkel téped-le fátyolát; 's a' csalárd Szép arra fecskendi a' mocskot, ki azt benne keresni mérészlé.

Még egy nagy szerelmi tévelygésről kell szólnunk, mellyet a' fősvénység okoz. Az aszszony nem szerethet hasztalan, 's úgy sem, hogy okát ne tudja. A' férjfinak vagy szépek, vagy eszesnek, vagy gazdagnak kell lennie, hogy az aszszonyi szívet megbájolhassa. A' szép termet sok aszszonynak tetszik, az elme többnek, a' gazdagság mindeniknek. Előbb a' hasznos a' kellemetesnél, mi haszna a' zöld borágnak, ha gerézdek nem függnék rajta? Lisander minden tetszhető tulajdonokkal bír, ifjú, magas szép termetű, elmés, de szegény; csak megcsalt remény, hasztalan vágy lejjend az ő osztályrésze a' szerelem országában, a' leglágabb szívű hölgy-is ellentálland néki. Ergást' egész külsője undorító, termete arcza csömört okoz, de pénze van 's a' legmakacsabb virtusz-is néki engedni fog. Pénz az a' varázs fátyol, melly a' Vénusz' bájövével felér. Ész, érdem, ügyesség hasztalan zörgetnek a' Szépek' ajtaján, örökre zárva lesz előttök, 's csak arany kulcs képes azt feltárni. A' ki szeretni 's viszont szerettetni akar, mondjon végbúcsút a' szegénységnek, öltön csillogó ruhát magára, zsebjeit pengő

körmöczikkel tömje teli, 's így ha szólni nem tud-is második Don Juan lejtend belőlle.

Ha az aszszonyokban a' szerelmeskedés szenvedelemmé lesz, ez által ők több keserű pohárt kéntelenek kiüríteni, mint a' férjfiak. Pedig a' becsület nállok hívebben áll őrt. Vagy-nak olly aszszonyok, kik természeti tisztaságok, 's makacs erkölcsaik miatt hozzájárulhatatlanok. Az illyent egybehasonlíthatni egy olly várral, mellyet a' természet 's a' mesterség átronthatatlan töltésekkel, legerősb bástyákkal vett körül; erőszakos rohanással ezt megvenni lehetetlen, vagy árulás szükség megvívására, vagy egy hosszas a' taktika' leg-szorosb regulái szerint való ostrom, erre pedig kevés férjfinak van béketűrése.

Elég van olly aszszony-is, kinek mesterkélrt virtusz tulajdona, vagy más szókkal, ki érzékeny a' becsületre a' nélkül, hogy a' szerelemre érzéketlen lenne. Az illyen hasonló egy olly városhoz, mellynek derék garnizona van, de lakosai nyakasok, pártütésre hajlandók, 's minden pillantatban rettegni lehet a' revolutio' fergetegétől. Igaz hogy egy kis előrevigyázat által a' becsület ezen engedetleneket zabolán tarthatja, de ki lesz kezes, hogy a' becsület által regulázott érzékek magokat megvesztegettetni nem engedéndik.

Képzeljük a' szerelmet és becsületet úgy, mint két egymással szemben álló, egyenlő erejű haditábort, mellyek ha özszeütköznek 's ugyan azon egy tűz, egy vitézség lelkesíti mind a' két félt, a' becsület győz; de egy hosszas polgári-hadban a' szerelem néha néha nyerhet egy egy aprólékos győzödelmet, mert ő a' szerencsétlen ütközetekben vesztett

erejét mindég új truppokkal tudja pótolni; a' becsület pedig ha egyszer futásnak ered, soha meg nem tér. A' becsület egy sziklával körülvevett kikötő nélkül való sziget, mellyből a' ki kijön, soha vissza nem mehet.

Némelly aszszonyoknál a' becsület nem egyéb, mint ön hírök' szerelme; vagy-is intereszszejek, büszkeségek kívánja, hogy féltsék becsületöket. Climéné tudja, hogy becsületje' hírétől függ szerencséje, azért okos tettetni szerelmeskedéseit. A' becsület és intereszsze úgy véve őket, mint a' szüzesség őrjeit, egyet jelentő szavak; 's a' becsület intereszsze nélkül könnyen szakítható fék.

Van a' szerelemben egy fatalis crisis, 's kevés aszszony lehet attól ment; az, az: ó vagy szeretője hűségtelenségének, vagy annak boszszújának kitől függ, áldozatja. Bajos az aszszony virtuszának állapotja; ha szép, mennyi ostromokat, mennyi csábításokat kell néki kiállni; hálót terítnek-ki ellene Imádói, csalogató a' mézes búzaszem 's a' gyenge galamb megfogattatik. Ha rút 's nem sok szeretőkre tarthat számot, elég különös izlésű férjfiak vagynak, kik az ördögnek-is tömjéneznek. Ha férjnél van 's használhatja szabadságát, úgy síkos a' pálya, 's könnyű az elbukás rajta. Ha fiatal leány, 's nincs tapasztalása, egy pillantat-is megigézheti. Ha gazdag, akkor egy dú's keblű ró'sa 's sok ledér lepkék fogják körül dongani. Ha szegény, könnyen szakítható virág.

Igaz mondják némellyek, megvesztegeti az erkölcsöket a' buja szerelem, mocskot vét a' karakterre, 's gyógyíthatatlan sebeket ejt; de egy okos tiszta szerelem, egy szelíd indú-

lat nincs annyi veszélynek kitéve, sőt men-nyet derít reánk. — Mellyik lehet az az okos szerelem? nem az-é mellynek törvénnyel 's erkölccsel egygyező czélja van? ha az, mi törvényesebb cél a' házasságnál? mellyet mind a' polgári mind a' vallási társaság sanctionált. — De — fájdalom! most a' házasság sokaknak csak álarcz, mellyel kicsapongásaikat fedezik, — pedig midőn Procopiusz szerint, Justiniánusz egy Theodorát, egy komédiásnét, egy tánczosnét vesz feleségül, nem helyesebben cselekszik-é, mint ha egy Tibériuszszal Caprea' szigetébe vonná magát?

Már szeressen, kinek tetszik; ne vegye ezeket úgy mint rendszabásokat, mint törvényeket. Itt csak néhány futó jegyzeteket akaránk adni a' szerelemmel való visszaélésről 's az azt követő rosszszakról, mellyeket azok kénytelenek kóstolni, kik gondatlanul szürcsölik a' gyönyörűség kelyhét. Ha néhol egy egy vonások, mint töredezett tűkördarabok, valakinek képét elibe tüntetnék, ne nehezteljen azért az íróra, sőt inkább igyekezzék arczát olly színben tartani, hogy ne irtózzék-el önn maga-is vonásaitól. —

Fogarasy János.

8.

Válogatott Darabok az Ánglus Szemlélő-
ből. Időnkre 's Hazánkra alkalmaz-
tatva egy Társaság által.

(Folytatás.)

XV.

A' leányok' neveléséről.

Motus doceri gaudet Jonicos
Matura virgo, et fingitur artubus
Jam nunc, et incestos amores
De tenero meditatur ungui.

Hor. Ode VI. Lib. III. v. 21.

Felnőtt leánykánk kezd az Jónai
Tántzhoz 's örömmel, mellyre tanítatik
Nagy szorgalommal, 's így forognak
Gyenge korában eszén szerelmek.

Virág.

Kedves Úr!

Bátorkodok az Úrtól tanácsot kérni egy falusi
Kisaszszony' számára, ki közléről rokonom, 's nem
régiben küldetett hozzám, hogy nevelést adjak né-
ki. A' személy igen szép; de alig lehet képzelni
melly igen bárdolatlan teremtés. Úgy jött kezeim
közé, mint a' természet adta, félig készülve 's min-
den kimiveltetés nélkül. Midőn őt látom, gyak-
ran eszembe jut az a' szép vad leány, kiről az Úr
egyik levelében emlékezett. Kérem az Urat lé-
gyen segítségül, hogy által láttathassam vele melly

kellemei vagynak a' beszéllésnek 's millyen néma ékesszóllással bírnak a' szép mozdúlatok; mert mégmost mind a' kettő egészen esmeretlen előtte. Gondolatjait 's érzéseit még most tsupán nyelvével tudja kifejezni, 's csak azért szól, hogy vélekedését kijelenthesse. Szemeinek még most csak a' látásra veszi hasznokat, 's a' pillantatok' és tekéntetek' beszédében egészen járatlan. Ugy hiszem, hogy az Úr e' részben több segídséggel lehetne mint akárki. Már két hónap olta tanítom őt sohajtozni mikor baja nints; és mosolyogni, mikor kedvetlen; de megkell vallanom szégyenemre, hogy kevésre 's tsak nem semmire sem mentem még vele. Még most sem igen tud szebben menni mint mikor két esztendő volt. Ha nem mondom-is tudja az Úr, hogy a' menésen azt a' regulák szerént való 's mégis könnyüded mozgást értem, melly személyünknek olyan ellene állhatatlan kellemet ad, mintha muzsika szerént mozognánk. De ezen híjánosságot nem tulajdoníthatom néki vétekül; mert úgy tapasztalom, hogy nintsenek fülei, 's a' menésen nem egyebet ért, mint egy helyből más helybe való mozgást. Hogy könnyen elpirúl azt könnyen megbotsátanám néki, csak az elpirulás közben magát illendöképen tudná alkalmaztatni, szép ábrázatját az által szembetünöképen el-ne csúfítaná.

Sokaktól hallottam, hogy az Úr látta a' világot, 's a' finom nevelésről okosan tud ítélni, azért óhajtanék az Úrtól nevendékem' számára egy kis oktatást nyerni. Ha az Úr kívánságomat tellyesíti; utóbb ezen szép falusi leánynak kiházásítása erántis fogok az Úrral tanátskozni; mert nem titkolom-el az Úr előtt, hogy szerentséje csak személyétől és neveltetésétől függ. Vagyok az Úrnak

alázatos szolgálója
CELIWENE.

Kedves Úr!

Minthogy Celimene reám bízta levelének becsinálását 's az Úrhoz küldését; bátorkodom az abban megírt esetre az Urat figyelmetessé tenni; mert Celimene és én a' dologról különbözőképen vélekedünk. Én kipalléroztatlan ember vagyok, attól félek hogy ez a' fiatal leány a' megvesztegetődés' és megromlás' útján van. Kérem azért az Urat, adja értésünkre mit tart arról a' szép dologról; a' mit finom nevelésnek hívnak; mert attól tartok, hogy egészen más az, mint a' jó nevelés.

Az Úrnak

alázatos szolgája

N. N.

A' gyermek nevelésben igen közös hiba az nálunk, hogy leányainknál csak a' test' formálásáról gondoskodunk 's a' lélekét elmúlatjuk; fiainknál pedig olly igen törekedünk a' lelket ékesíteni, hogy a' miatt a' testről elfelejtkezünk. Innét van az, hogy egy fiatal leányka az egész város' legfényesebb társaságaiban-is ditsértetik és csudáltatik, midőn idősebb testvérbátyja még azon szobába-is alig mér béli lépni mellyben társaság van. Ezen helytelen szokás okozza azt-is, hogy sok férjfiak már életök' felét eltöltik, minekelőtte a' világban megesmertetnének, a' fejr személyek pedig már életök virágjában kimennek a' módiból, 's megszűnnek figyelem' tárgyai lenni. A' férjfi gyermekekről más alkalommal fogok szólni, 's most csak a' leányokat veszem célba; annál hajlandóbb vagyok ezt tselekedni, mint hogy sok leveleket kaptam, mellyekben az a' panasz foglaltatik, hogy Olvasóném utólsó darabjai-

mat nem értették, 's azért azt hiszik, hogy velek keveset gondolok.

A' leány alig vétetik-el dajkájától azonnal még minekelőtte az életbéli legmindennapibb dolgokat-is esmerné a' tántzmester kezeire bizattatik; 's testének tsúfos erőltetéssel való alkalmaztatására tanítatik, 's fejét merőn feltartani, mejjét kidüllyeszteni 's egész testével mozogni kénszerítettik, 's azzal fenyegettetik, hogy soha sem kap férjet, ha állása, járása 's mozgása helytelen lesz. Ez igen csudálatos képzelést támaszt a' leányban arról, mi történik közötté és azon férj között, kiről minduntalan beszélnek, 's kinek számára neveltetik. E' szerént minden igyekezetét személlye' ékesítésére fordítja, mint a' mitől a' szerént a' mit minden nap hall életének mind jó mind bal sorsa függ; természet szerént azt gondolja, hogy csak elegendő termetű legyen, már elég esze-is lesz ahoz, a' mi végre ő képzelődése szerént rendeltetve van. Személyének kellemesé tevése főgondjok a' szüléknek; minden költségök, minden fáradságok arra fordittatik; 's a' szülék ezen közös esztelenségének köszönhetjük azt, hogy a' kaczer fejérszemélyeknek száma a' mi időnkben olly igen nagy.

Ennek meggondolása bajossá teszi nékem a' választást, mit kelljen tanátsolnom azon Kisaszszony' nevelésére nézve, kiről a' fellyebb írt levélben szó van. De valóban minden esetre egy közép útat kell tartani. A' test' alkalmaztatásáról nem jó volna a' leányoknál elfelejtkezni; de lelkök' kimívelésére még sokkal inkább kell tekinteni. A' mint ezen kettős tekintetben a' figyelem erányoztatik, a' szerént fogja vagy a' lélek a' test' kívánságait követni, vagy a' test a' lélek' nemes tulajdonságait kifejezni.

Kleomira olly szépen tánczol, hogy szebben alig lehetne; de szemeiben lelke' ártatlanságát úgy kitündökölteti, hogy a' nézőktől szerettetik csudáltatik-is, a' nélkül, hogy legkisebb vétkes kívánságot vagy szilaj reményt-is gerjesztene. Az igaz mester-ség itt abban áll, hogy mind a' test mind a' lélek egyszer'smind műveltség-ki, 's ha lehet megtanulják nevendékeink testöket a' gondolatok' útmutatása, nem pedig gondolatjaikat a' test' tartása szerint alkalmaztatni.

XVI.

A' tántzról.

Saltare elegantius quam necesse est, probae.

Sall. Bell. Catil. §. 25.

Sempronia sokkal jobban tudott tántzolni, mint egy jámbor erköltsü Aszszonyhoz illik.

Lucziánusz egyik beszélgetésében egy hőlcset hoz-bé, ki barátját azért feddi, hogy az a' tánczot szerette, 's a' Bálókba járt. A' másik védelmezé kedves multságát, 's azt állítja hogy azt minden időben javalták a' leguagyobb emberek-is, hogy Homer Meriont nagy tánczosnak nevezi, 's azt mondja felőle, hogy ábrázatja kellemes vonásaival 's testének nagy hajlékonyságával, mellyet a' táncz által nyert, mindeneket fellyül haladott, mind a' Görög, mind a' Trójai táborban.

Ezekhez még hozzá teszi, hogy Pyrrhusz nagyobb hirt nyert a' maga nevét viselő táncznak fel-

találásával, mint minden egyéb tetteivel; hogy a' Lacedemoniak, kik a' Görögök között legvitézebbek valának ezen idő töltésre hazájok fiait nagyon serkentették, 's Hormus nevű tánczokat egész Ázsiában híressé tettek; hogy még akkor-is állottak fenn némelly Thessaliai emlékek, mellyek legjobb tánczosaik' tiszteletére emeltettek; csudálja tehát hogyan ellenkezhetik bőlts barátja két általa olly igen tisztelt férjfiaknak, Homernak és Hesiódnak vélekedéseikkel, kik közül az utolsó a' vitézséget és a' tánczolást egymás mellé tévén azt mondja: hogy az Istenek némellyeknek vitézséget, másoknak tánczolásbéli ügyességet adtak.

Végre eszébe juttatja, hogy Szokrates (ki Apolló itélete szerént a' legböltsebb ember vala) nem csak másokon csudálta ezen testi gyakorlást, hanem maga-is megtanulta még pedig öreg korában.

A' komoly böltselkedő ezen és egyéb nagy emberek tekintete által egészen megtérítetett, 's kérte barátját, hogy vigye-el őt magával a' legelső Bálba.

Én szeretek magamnak a' nagy emberek' példáiban oltalmat keresni; 's reménylem eléggé megmutattam itt, hogy nem sértem-meg értekezéseim' mélsóságát, ha a' következő levelet ide iktatom.

Kedves Úr!

Én már alkalmas korbéli ember vagyok 's szorgalmam által annyi értéket szerzettem, hogy gyermekeimnek jó nevelést adhatok, ámbár magam egészen parasztosan neveltetem-fel. Az idősebbik leányom, ki most 16 esztendőös, egynehány hónapokig tánczolni tanult. Ez és az anyja reá vettek tegnap estve, hogy velek együtt a' Bálba mentem. Megvallom, hogy nekem ki még soha előbb Bált nem láttam, eleintén a' csendes tánczok igen tetszettek,

's tsudáltam, melly igen a' muzsika hangja szerént történtek minden mozdulások. De nem sokára nagy bámúlással láttam, melly szertelen szabadsággal rángatták a' legények a' leányokat, 's ezek viszont amazokat. A' leányomról nem-is álmodtam volna azt a' szemérmertlenséget, mellyet itten benne tapasztaltam. A' szilajság 's pajkosság mind a' két nembéli fiatalok között hová tovább nevedett a' tántzolásban; 's utóbb egymásba ölekezvén, együtt sebesen forogtak 's a' levegőben ugráltak, úgy hogy a' leányom tzipőjénél sokkal fellyebb láthattam, mint az illendőség' sérelme nélkül megmondhatuám. Ezen megboszszonkodván, megragadám őt karjánál fogva, midőn épen egygyet ugrani akart, 's magammal haza vezetém.

Még nem ment-el egészen az eszem, hogy azt, a' mi fajtalanságra vezet, kedvelhessem. Meghiszem, hogy a' tántz eleintén a' végre rendelt ártatlan időtöltés volt, hogy a' két nembéli fiatalság között szép egygyetértés eszközöltessék, 's ilyen értelemben nem vagyok ellensége; de az olyan bolondságokat, melyeket itt láttam, soha sem fogom jóvá hagyni. Szeretném megérteni, mit mond az Úr a' dologhoz.

Vagyok

az Úrnak

igaz szolgája.

Nem tagadhatom, attól tartok, hogy levelezőmnek igen elegendő oka volt, leánya magaviseletével megnem elégedni. Mindazáltal még sem kárhoztathatom általjában a' tántzolás, sőt azt hiszem, hogy annyi gyakorlás nem tsak hasznos, hanem szükséges is benne, a' mennyi a' testnek illendő tartást, alkalmaztatást és mozgást szerezhet.

Midőn valakit legelőször látunk-meg, olyan képzetet formálunk magunknak róla, mellyet utóbb

igen nehezen felejthetünk-el: ezen okból kinek kinek azt kell óhajtani, hogy ne legyen külső maga alkalmaztatásában semmi helytelen és illetlen, és hogy mindenütt szép móddal tudja magát mutatni a' társaságokban.

Ide járúl az-is, hogy a' külső maga alkalmaztatás regulájának megtanulása kénszerítés nélkül való könnyüséget ad a' társalkodásban. Az efféle dolgokra pedig a' tántzmester szokott tanítani; jóllehet azt is szükségesnek tartom megjegyezni: hogy az, a' ki ahhoz, a' mit tántzmesterétől e' részben tanul, a' magából semmit sem ad, inkább czifrázó bohóvá lesz, mint jó nevelésüvé.

XVII.

A' henyélésről.

Libertas, quae sera tamen respexit inertem.

Virg. Eccl. 1.

A' Szabadság noha későn, de még-is reám tekintett.

Kedves Úr!

Minthyogy az időnek elvesztése legkipótolhatatlanul
Minthyogy az időnek elvesztése legkipótolhatatlanul
 ioglatanságra, nem szukoikounek nemesség nekui. A
 henyélés és dologtalanság' állapotjából valahára kiszabadulván, de az abba visszaeséstől most-is félvén, az Úrhoz folyamodom; mert az a' kedvetlen érzés, mellyel lefolyt életemre visszaneztek, a' jövőre nézve orvosságot keresiet velem.

A' hivalkodás olly közös nyavalya, hogy az aról való értekezést sokakra nézve hasznosnak tartom. Alig van egy ember, kinek reá egy kis hajlandósága nem volna; 's velem egygyütt több ezeren-is vagnak, kik azon bizonytalanság miatt, hogy két dolog között, mellyikhez fogjanak elébb, több időt töltenek-el, mint a' mennyi mind a' kettőnek véghezvitelére elégséges volna. Erre úgy látszik, az ad nékik okot, hogy nints bizonyos szükséges foglalatosságok, melly lelköket az álomból fel-ébresztené és mozgásba hozná. Ha kevesebb ürességem volna, több dologra reá érnék; mert akkor időmet rendesen felosztanám, egy részét a' foglalatosságokra, más részét a' multságokra; de most a' henyélés egész életemet elborítja, 's nem találok bizonyos megyéket, mellyek szerént kellene dolgaimat intéznem. Ha időnk a' foglalatosságok által valamennyire elvan foglalva, akkor ollyan folyóvízhez hasonlít, melly feltöltött partok közé szorittatván, bizonyos folyást tart; ellenben ha tsatornába nints véve, nints bizonyos folyása, hanem posványos tóvá válik, mellynek sem illendő mozgása, sem haszna nintsen.

Minden heves indulatot meglehet gyengíteni, és vagy a' harag' dühét vagy a' boszszúállás' kívánását jó foganattal lehet ellene állítani. De a' henyélés ollyan patak, melly lassan és csaknem észrevételenül árad, és minden jó tulajdonok' fundamentomát kimossa. Valamelly elevenebb természetű vétek jóval türhetőbb Tyrannus, mint a' léleknek ezen rozsdája, melly az életnek minden tselekedeteit megfogja és emészti. Csaknem kevesebb veszedelem tengeri szélvészben elveszni, mint e' miatt örökös tsendességben vesztegelni; 's nem használ semmit, ha valakiben ezer jó tulajdonoknak magvai vagnak-is, ha azoknak kimutatására ereje nintsen. A' halál minden embereket egyenlökké tesz; a' henyélés a' halálnak

igaz rajzolatja, 's a' léleknek valóságos álma; az sem hágy sem a' legostobább emberek, sem a' legjelesebb talentomuak között semmi kölömbséget-is észrevenni. A' nevezetes és ditséretes dolgokra való tehetőség, ha elrejtve hever, szintén úgy haszontalan a' birtokosnak, mint egy határ arany annak, a' ki hasznát nem veheti.

Holnap lessz az alkalmas idő, akkor mindent jobban elrendelek! a' holnapi nap eljő 's elmúlik; és én minduntalan az árnyékkal elégedem-meg, a' valóságot elmúlatván. Nem jut eszembe, hogy csak a' jelen idő az enyim; a' jövődő még nem született, 's a' múlt idő meghólt, és valamint a' Szülék csak gyermekeikben, úgy az-is csak azon tselekedetekben élhet, mellyeket véghez vitt.

Életünk' idejét nem az esztendők, hanem a' szerént kell számlálnunk, a' mint azt használjuk, valamint egy fekvő jószágnak betsét nem a' szántóföldek' kiterjedése, hanem azoknak esztendei jövedelme teszi. Mi nyomorúlt és gondatlan teremtmények! azon egyetlen egy esetben, mellyben a' fősvénység ditséretes dolog volna, legtékozlóbbak szoktunk lenni. Semmin sem aggódunk olly igen mint azon, hogyan vesztegessük-el észrevétlenül és haszontalanúl az időt. A' filléreket és krajtzárokat nagy gondal öszszezsugorgatjuk, 's azt, a' mi minden jószágnál betsesebb, gondatlanúl 's megvetve kiszórjuk. Mái világban semmit sem szokás úgy távoztatni 's elmúlatni, mint az idő minden részeinek híven használását; szorgalmas embereknek szintén úgy nem szeretünk hívattatni, mint ha valaki bennünket dolgos szamaraknak nevezne. De a' minden időbéli legböltsebb emberek e' részben egészen máskép gondolkoztak. Ki állithatná azt, hogy Sokrates vagy Demosthenes valamit vesztettek szép hírökből azért, mert fáradhatatlanúl törekedtek talentomaikat tökéllé-

tesíteni 's természeti híjanosságait orvosolni. Kiki tudja, melly munkával és szorgalommal tett Cicero szert ékesszóllására. Seneca Luciliushoz írt levelében azt mondja magáról, hogy egy napot sem töltött-el a' nélkül, hogy valamit ne írt vagy ne olvasott, vagy valamelly jó Íróból valamit ki ne vont volna; 's emlékezem, hogy Plinius egyik levelében, mellyben ideje' használásának külömbféle módjairól szóll, több időtöltések között a' következőt-is említi: néha úgymond vadászok, de Jegyzőkönyvemet akkor-is elviszem velem, hogy míg tselédeim a' hálókat és töröket kirakják, valami hasznost és tudományom' gyarapítására szolgálót tehessek, 's hogyha vadat nem kapok-is, legalább gondolatimból vihessek haza, 's ne teljék-el az egész nap valami nyereség nélkül.

Ebből láthatja az Úr, melly sok példákat és okokat fel-hordok magamnak, hogy szabadságomat megnyerhessem. De attól tartván, hogy a' közönséges okoskodásnak reám nézve nem lesz elég sikere, az Urat kérem, ne sajnálja gondolatait ezen tárgyról közre botsítani, különösen azért-is, mint-hogy azok nem tsak nekem, hanem sokaknak használhatnak. Mert míg az emberek a' henyélést ditséretes dolognak tartják, addig megjobbulásokat reményleni nem lehet; 's munka és szorgalom nélkül pedig semmi jeles tulajdont sem lehet megszerezni és birni.

XVIII.

A' szüléknek és gyermekeknek egymás eránt való kötelességeikről.

Gratulor, quod cum, quem necesse erat diligere qualiscun-
que esset, talem habeamus, ut libenter quoque diligamus.

Frebon. apud Cicer.

„Örvendek, hogy az a' személy, kit akármilyen volna-is, tartoznám szeretni, olyan ember, kit örömet szerethetek.”

Kedves Úr!

Én egy olly jó indulatú fiúnak szerencsés Atyja vagyok, kiben nem csak életemet, hanem életem módját-is megújulni látom. Felette igen hasznos volna az emberi társaságra nézve, ha az Úr gyakran írna olly értekezéseket, mellyek az efféle rokonságokat szívesebbekké tenni segítenék, 's a' természet' köteleit jó akarat, segedelem, tisztelet, kedvezés és engedelmesség által jobban özsze-szorítanak. Én ezt egy különös mód szerént kívánnám, 's nem hiszem, hogy valaki, a' ki egy jó színjátékot írni nem tud, alkalmas volna egy ilyen munkára; mert abban szükségesképen az emberi természet külömbféle titkos ösztöneinek 's hajlandóságainak kell előfordulni, mellyeket a' mindennapi emberek' szemei nem vesznek észre.

Hálát adok az égnek, hogy jó Szüléimet szántszándékkal sohasem bántottam-meg valamelly nagy vétékkel; de ha néha magánosan vagyok, 's gyermekségemtől fogva lefolyt életemre visszaemlékezek, még-is látok sok hibákat, mellyeket tudtom nélkül elkövettem, 's csak azután esmertem-meg va-

lóságokban , mikor egyszer magam-is Atyává lettem. Az előtt képzelni sem tudtam azon szívbéli örömet, mellyet egy Atya érez , midőn gyermeke valamely dítseretes dolgot tselekszik, sem azon indulatot, mellyel gyakran retteg , hogy gyermeke valami lealatsonyító dolgot talál tenni. Nem mondhatom-meg, melly bánatot érzék az édes Anyám ellen elkövetett sok gondatlanságaim miatt, midőn a' napokban feleségem az ablakon kinézése közben olly fejér lett mint a' fal, minthogy egyik kis fiúnkat a' jégen elesni látta. Ezen kevés emlékeztetések-is láttatják az Úrral, hogy számtalan hibák vannak , mellyeket az elkövetéskor a' gyermekek nem-is sejdítenek, 's nyomos meggondolás után utóbb, midőn magok-is Atyákká lettek, annál nagyobb fájdalommal megbánnak, minthogy azok, kik általok megbántattak, már nintsének életben. Hány ezer dolgok nem jutnak most eszembe, mellyeknek az Atyám igen örült volna, 's mellyeket én csak azért múltattam-el, mivel azt gondoltam, hogy intései az öregség akaratosságából származtak, holott most tökéletesen általlátom, hogy a' józan okosság' tanátsai voltak. Most már nem mehetek hozzá szobájába, 's nem örvendeztethetem-meg őt olly dolgok' elbeszéléssel, mellyeket csak azért szeretett hallgatni, minthogy engem' illettek 's én általam beszéltettek-el. Jó Atyám 's Anyám már régen a' koporsóba nyúgosznak, kik gyakran egygyütt ülve rólunk gyermekeikről 's bódogságunk' előmozdításáról tanátskoztak, míg mi talám a' háznak valamely félre való részében a' két öreget kinevettük.

A' dolog' valósága az, hogy az ember, ha az élet ezen fontos kötelességeire nézve csupán a' természetet követné, noha azoknak véghezvitelére ez-is hathatósan ösztönöz, sokakban hibázna. Az öregség általjában véve, olly kedvetlen dolog az ember előtt, a' férjfiúi meglett kor' közelítése pedig olly kedves,

hogy az Atyának az uralkodásról lemondás nehéz munkának, a' fiúnak pedig a' heves indulatoknak közegette az engedelmesség és tisztelet esztelenségnek látszik lenni. Kevesen vagynak, kik jó móddal tudnának megöregedni, 's még kevesebben, kik eléggé tsendes vérrel jönnének a' világra; úgy hogy, sem az olly Atya, ki csak kívánságainak enged, sem az olly fiú, ki mindent csak a' maga feje szerént tesz, soha egymás eránt úgy nem alkalmaztatják magokat, mint alkalmaztatni tartoznának. De ha az okosság a' természeti ösztönöknek azonnal ellenek áll, mihelyt azok a' másik fél javának munkálását gátolni akarják, akkor az emberi élet' ezen szent köteleire nézve az egymás eránt való költsönös szolgálatok váltják-fel egymást. Az Atya minden előforduló alkalmakkal áldást és boldogságot terjeszt fiára, a' fiú pedig tőle kitelhetőképen arra törekedik, hogy egy olly Atyjának méltó magzatja lehessen.

Illyen módon él Camillus az ő első szülött fiával. Camillus ollyan tsendes öregségre jutott, mellyben a' heves indulatok nem háborognak, hanem az okosság uralkodik. Halála' napját szelíd megnyugovással várja, 's fia az Atyai örökség' általvétele' esetét egy bizonyos aggodalommal gondolja, félvén, hogy talám nem tudja azt illendően birni és megtartani, mint az Atyja tudta. Azonkívül az Atyja semmit sem kételkedik, hogy barátjainak gyermekei jó barátot, jobbagyai jó Földes-Urat, 's minden esmerősei jó szomszédot 's kellemes társalkodót fognak fiában találni. Azt hiszi, hogy őt a' fia' magaviselete sokszor fogja az élőknek eszékbe juttatni, de egyszer'smind halálán való bánatjokat-is mind annyiszor enyhíteni. Ezen Földes-Úr és a' fia eggyeránt tiszteletben vagynak az egész vidéken 's példájok olly hasznos körül-belől lakó embertársaikra nézve,

mintegy Királyi Udvar' jó erköltsei a' Nemzetre nézve szoktak lenni.

Én és a' fiam nem vagyunk olly szerentsések, hogy tselekedeteinkkel és szándékainkkal olly sokakra hathatnánk, mint ezen nagy birtokú Urak; de még-is elmerem mondani, hogy az a' ditséret és javallás, mellyet fiam magaviselete által nyert, már sok öreg emberekben örömet gerjesztett. Más emberek' gyermekei-is követik példáját, 's nékem az a' kimondhatatlan gyönyörűségem van, hogy szomszédim, midőn fiammal egygyütt előtök el-megyek, gyermekeiknek mutatnak bennünket, 's ditséret' hangjával ezt mondják: *ezek azok.*

Az Úr nem fordíthatja idejét jobbra, mintha az efféle boldog egybenkötetések' költsönös örömeit mennél elevebben lefesti. Azt kellene gondolnunk, hogy az ilyen egybekötetésnek szentül fenntartására semmi sem kívántatik más, csak az, hogy kiki saját szívét megvísgálja. Ha t. i. minden Atya eszébe juttatná gyermek- és fiatal korabeli gondolatjait és hajlandóságait, 's ha minden fiú meggondolná, mit kívánt az Atyjától, míg még maga szabad ember nem volt; már ez az egyetlenség vizsgálatis elégséges volna annak eszközlésére, hogy az Atyák és fiak egymás eránt kemények és zabolátlanok ne legyenek. Mert ha egyszer közöttök az Atyai illendő hatalom és a' fiúi illendő engedelmesség megrontatnak és semmivé tétetnek; sokkal gonoszabb kegyetlenség és pártütés lép helyekbe, mint a' millyent egész Országok' felfordulása okozhat.

Ezen írásomat két levélnek idezárásával fejezem bé, mellyeknek egyikét egygy Anya írta nem réghen fiához, a' másikat pedig ez amához. A' levelek így következnek:

Édes Ferim!

Ha mulatságaid, mellyek mint fájdalommal értem, a' városban egészen elfoglalnak, minden idődet el-nem veszik, ne tagadj-meg Anyádtól annyi szempillantatot, a' mennyit ezen levélnek meggondolással való olvasása kíván. Azt mondtad a' minapában Latátzinak, hogy egy öreg Aszszony, ki falun lakik, az én holtig való fizetésemnek felével-is beérhetné; és hogy elment az Atyád' esze, midőn nagy károddal nekem özvegyi tartásúl esztendőnként négy ezer forintot hagyott. Azt sem vártam volna betsület érzésedtől, hogy Latátzit, ki édes Atyádnak sok esztendőig hűséges szolgája volt, azért a' mit ezen beszédedre néked felelt, olly kiméletlenül megszidhatnád.

Elsőben tehát azt kell tudtadra adnom Feri, hogy özvegyi tartásom' pontos kifizetését egyáltalján fogva megkívánom; mert testvér-húgaidra kell azt forditanom azon vétkes részrehajlásom' jóvá-tevésé végett, mellyel Atyádat arra birtam, hogy reád olly sokat költjön a' mennyit költött. Igaz úgy látszik, hogy fizetésemnek feléből-is élélhetnék; jóval kevesebből-is éléltem Feri, midőn téged karjaimon egy helyről más helyre hordoztalak, és sem enni, sem ruházkodni, sem valamit mást tenni nem jutott eszembe, minthogy beteges létedre veled annyit vesződtem, 's érted annyi könnyeket hullattam. Gondos dajkálkodásom által a' haláltól megmenekedtél, de jaj csak a' végre, hogy ifjúságod' erejét tisztátalan személyekkel tékozold-el, 's Anyádnak irigyeljed és sokaljad azt, a' mit tőle el-nem vehetsz. A' te két testvér-húgaid a' szobát őrzik és sírnak, búmat látván, mellyet előttök hasztalan rejtegetek. De ha tovább-is olly esztelen nyalka legény' módjára élsz a' Városban, 's mind magad eránt, mind hozzád

tartozóid eránt az illendőség' törvényeit tovább-is el-
felejtetted; özvegyi tartásomért való adósságod' fejében
jóságodat haladék nélkül elfoglalom, 's a' nélkül,
hogy érted többé egy könnyet-is ejtsek, téged' vég-
képen elfelejtlek, minthogy te mind édes Anyádat,
mind édes Atyád' intéseit elfelejtetted. Oh Feri! a'
végre éltem e eddig, hogy magamat ne nevezhessem

szerető Anyádnak

N. N.

Kedves drága Aszszony Anyám!

Holnap haza megyek, 's adósságomat térden
állva megfizetem. Alázatosan könyörgök Aszszony
Anyámnak, ne írjon többé olyan hangon. De ma-
gamnak-is gondom lesz reá, hogy többé ne kelljen
így írni, mert ettől fogva mindenkor és szünet nél-
kül leszek

kedves drága Aszszony-Anyámnak

szófogadó fia.

*U. I. A' hűgaimnak új kalapokat viszek velem.
Még egyszer alázatosan könyörgök, felejtsen-el Asz-
szony-Anyám mindent.*

9.

TORQUATO TASSO.

Egy Felvonás. — Egy Jelenés.

(Götheből.)

Tónihoz.

*E' hangok a' szív' hírvain rezegnek
 Leány feléd, kegyeld alakjait!
 Isméred őket, gyengéd szellemednek
 Rokonji ömlesztik sűgűrjait.
 Nem a' bűsznek kór álmai szűlének
 Illy lényeket űzven játékaik:
 Ők a' romok' éjéből fenn maradnak,
 Örökre fénylendők nekünk — mert vannak.*

*Tűnő élet leve a' föld fűjának,
 'S mi gyakran bűsz álmokba szenderűl,
 És költést im az Istenek adának
 A' dűlő szellemednek enyhitetűl,
 Mennyei ragyogtában hint ez zajának
 Hullámiba rűsát fűzéribűl:
 'S mint a' lecsendesűlt folyam' tűkrében
 Vadonjibűl szép álmival kilebben.*

HERCZEGNÉ. — LEONORE.

HERCZEGNÉ.

*Mosolyogva nézesz rám Eleonore,
 És 'nézed tennmagad' 's mosolygasz ismét.
 Mi okból? azt barátnédal tudassd,
 Elméltni látszol, örvendezni - is.*

LEONORE.

Igen Herczegném, örvendezve látom
 Kettőnket itt, felékesítve illy
 Vidékileg. Pásztornékként vidámak
 Vagyunk, 's foglalva mint a' boldogok.
 Koszorúkat fűzünk, virággal ez
 Kezemben inkább inkább feldagad,
 Magasb elméjű te, nagyobb szívű
 Gyöngéd karcsú borostyánt válogatsz.

HERCZEGNÉ.

Az ágak, mellyeket elméletek
 Között szövék, méltó fejet lelének,
 Virgilnek én hálálva felteszem.

(Virgil' szobrát koszorúzza.)

LEONORE.

Teljes vidám koszorúmat nyomom
 Lajos mesternek így fenn homlokára.
 Kinek tréfáji nem virúlnak-el,
 Az új tavaszból bírja részit ő.

(Ariosto' szobrát koszorúzza.)

HERCZEGNÉ.

Kedveskedék bátyám, hogy minket e'
 Napokban már vidékire vive.
 Sajátaink álmodhatjuk magunk'
 Órákig a' költők' arany korába.
 Kedvellem Belrigvardot, ifjúságom'
 Több víg napit tölték-el itt, 's ez új
 Vir és e' nap teremtik vissza az
 Elmúlt idő' érzelmeit nekem.

LEONORE.

Igen bennünket környez új világ.
 Ezen örökké zöld fák' árnya már

Örvendetes. Már enyhít újlag
 A' forrás' csörgzete, inogva reng
 Korány-szellőben az ifjúi ág,
 Ágyaiból néznek a' virág sorok
 Gyermek - szemeikkel nyájasan reánk,
 A' citromok' 's nyarancsok' téli házát
 Fedi-le a' kertész már biztosan,
 A' kék menyég felettünk nyugadoz,
 'S a' látkörön olvadnak a' havak
 A' messze bérczeken halk gőzbe fel.

HERCZEGNÉ.

Üdvezleném vidáman a' tavaszt,
 Barátnémtól ha meg nem fosztana.

LEONORE.

E' nyájas órákban ne emlegesd
 Herczegném elválásom' perczeit.

HERCZEGNÉ.

Ama nagyobb városban a' miket
 Elhagyni fogsz, kettőzve felleled.

LEONORE.

A' tiszt hív engem, hív a' szerelem
 Férjemhez a' rég már nélkülezőhez.
 Fiját hozom neki, ez év alatt
 Az illy hamar nőttet, hamar csinúltat,
 'S atya-örömeiben osztozom.
 Fiorenzo nagy és felséges, ám
 Minden felhalmozott kincsei' becse
 Ferrára' gyémántjaival fel nem ér.
 Várra ama' várost a' nép tevé,
 Ferrára naggyá lett fejedelmivel.

HERCZEGNÉ.

Inkább jó emberekkel a' kiket
 Eset hoza szerencse öszvefűze.

LEONORE.

Mit gyűjtte könnyen ismét szórja-szét
 A' sors. Nemeseket vonz a' nemes,
 'S mikép ti úgy le tudja tartani.
 Bátyád körül 's körüléd öszvecsatlák
 Magok' reátok érdemes kedek,
 'S ti nagy atyáitokhoz méltók levétek.
 Itt gyúla-fel vidámon a' tudás'
 'S szabad gondolkodás' világa, még
 Midőn a' dúrvaság' nehéz borúja
 Körülte a' világot elfedé.
 Esztei Herkulesz és Hippolit
 Nekem gyermeknek már füleimbe fenn-
 Hangzottanak. Rómmal 's Fiorenzóval
 Dicsérte Ferrarát atyám, utána
 Vágyék gyakorta 's im most itt vagyok.
 Itt ápolák az itt vendég Petrarchát,
 És Ariost példányit itt lelé,
 Itáliának nincsen nagy neve,
 Kit vendégének e' ház nem hiva.
 'S a' Geniuszt ápolni hasznos, ő
 Vendég-ajándékot ha nyújtsz neki
 Szebbet hagyánd helyébe majd neked.
 A' hely, hol egy jó ember álla, szent,
 Száz év' multával-is hangzik neve
 És tette vissza ónokájinak.

HERCZEGNÉ.

Ha mint te ők élénken érzenek
 Mi gyakran irigylém tetőled ezt.

LEONORE.

Mit mint kevés más tisztán 's csendesesen
 Élvedsz. Nekem mindjárt fel felfeszül
 A' telyes szîv, mit érzek; mondani:
 Midőn te jobban mélyen érzed — 's hallgatsz.

A' percz' tünetje téged nem vakít,
 Nem veszteget-meg elménczség, híjába
 Símúl csalfán hozzád hízelkedés;
 Érzéked áll 's erős, ízéd helyes,
 Ítéleted való, a' nagyba' nagy
 Részvéted 's ezt magadként ismered.

HERCZEGNÉ.

Határtalan hízelkedésnek a'
 Barátság' leplegét ne költsönözzd.

LEONORE

Igaz csak a' barátság, ő együl
 Ismerheti becsed' telyes körét
 'S bár a' szerencse és az alkalom
 Csinosodás' osztályát nyújtsa-is,
 Sajátod megmarad 's elvégre téged'
 Korod' minden nagy asszonyainál
 Felebb becsül nénéddel a' világ.

HERCZEGNÉ.

Reám kevésbé hathat ez Lenóre
 Ha milly csekély legyek meggondolom,
 'S a' mik vagyunk másoknak tartozunk.
 Az ó világ' 's az előidő' javainak
 Ismérete anyám' örökje csak,
 De tudományra 's tiszta értelemre
 Hozzá egyik leánya sem rokon,
 'S ha mérkőznék-meg egyyike vele
 Illethetné e' jog Lucretziát.
 És hidd nekem, én rangnak 's birtokomnak
 Nem néztem azt soha még, mit nekem
 A' természet, mit a' szerencse nyújta.
 Örülök elmés férfiak ha szólnak
 Hogy véleményöket megérthetem.

Legyen ítélet bár egy férfiról
 Az ó világból 's tettei' becséről,
 Legyen beszéd tudományról, tovább
 Terjesztve melly tapasztalások által
 Használ az embernek nagyítva őt,
 Bár merre fordul a' nemes beszéd
 Vígán kísérem mert kísérhetem.
 Örvendve hallom a' tudós tusát, ha
 Erők körül, miktől a' férfi-mell
 Olly nyájasan 's olly rettentőleg ing,
 A' szónok-ajk kellemmel játszadoz
 Örvendve ; ha ditsőség' 's messze bírtok'
 Fejedelmi vágya hév alagy leszen
 Az elmélőnek, és finom okosság
 Bölts férfitől gyengédeden kifejtve
 Cselek helyett bennünket megtanít.

LEONORE.

'S ezen komoly multságunk után
 Fülünk 's bel-értelmünk olly nyájasan
 Kinyugszik a' költőnek rímein
 Ki a' legkedvesebb érzelmeket
 Ömlesztzi nyájas hangokkal belénk.
 Tágas biralmokon leng-el magas
 Lelked, nekem a' költészet-sziget
 Borostyán -berkivel legkedvesebb.

HERCZEGNÉ.

E' szép szigetben úgy mondák nekem
 Szokott egyéb fáknál tenyészni a'
 Myrtusz vigabban, és bár nem csekély
 A' múza-szám, közöttök ritka lel
 Játék-barátnéjára, tán szivesben
 Akadnánk öszve a' költővel, a'
 Ki bennünket kerülni 's futni látszik
 'S keresni olyast mit nem ismerünk,

Végtére tán maga sem ismere.

Nem volna rendes, jó perczben ha lenne
Bennünket és hamar gyönyör-hevülve
Ismerne-el kincseinek, mellyeket
Régóta messze téreken keres.

LEONORE.

Tréfádat el kell türnöm, sért ugyan
De nem sért mélyen, minden férfiút
Becsülök és mindennek érdemét
'S Tasso iránt együl igaz vagyok,
Tekintete e' földön nem mulat
A' természetnek öszhangján figyel,
Mit a' történet nyújt az 's élet ad,
Azt keble kész örömmel felveszi,
A' messze elszórtat gyűjti kede
'S az életlent érzelme élteti,
A' közt nekünk gyakran nemesgeti,
És a' becsült előtte semmi lesz.
Ezen saját varázskörben lebeg
Ő a' csodálatos, kelünk vele
'S részt venni rajta vonz bennünk', felénk
Látszik közelgni és távol marad.
Látszik tekintni ránk, 's helyünkbe tán
A' bámulónak lelkek tetszenek.

HERCZEGNÉ.

Te a' költőt gyengéden rajzolád,
Ki édes álmok' országába leng,
De a' való-is látszik vonzani
Őtet hatalmasan, 's letartani.
A' szép dalok, miket fáinkon itt
'S amott függesztve fellelünk mikép
Arany almákként új Heszperiát
Illattal képzének, való szerelme'
Nyájas gyümölcsinek nem ismered!

LEONORE.

E' szép lapoknak én-is örvendek.
 Szét-ágazón dicsőit szelleme
 Egyetlen képet minden rímiben,
 Most fényes glóriában emeli
 A' csillag-éghez és tisztelve hajlong
 Előtte mint angyal felhők felett,
 Csendes virányokon leng majd utána,
 'S minden virágot koszorúba fűz.
 Ha távozik a' tisztelt szenteli
 Az ösvényen szép lába halk nyomát,
 Csalitba rejtve mint a' fülmile,
 Szerelem beteg kebléből tölti a'
 Léget 's berket panassza' bájszava.
 Kecses fájdalma és boldog busongta
 Minden fület vonz 's minden szíveket.

HERCZEGNÉ.

'S tárgyát ha elnevezi akkoron
 Leonorét osztoz nevűl neki.

LEONORE.

Neved szintűgy neked mint nékem az;
 És más ha vólna nehezemre esnék.
 Örülök, hogy hozzád érzelmeit
 E' kettős értelembe rejtheti,
 'S elégelem ha nyájas hangjival
 E' név eszébe juttat engem-is.
 Olly szererelemről itt szó nem lehet
 Melly tárgyait kivívni lángadoz,
 'S kizárva bírni és féltékenyen
 Tekintetét egyébnek tiltani.
 Midőn ama bődlog szemléltiben
 Becsedben elmerűl, már akkoron

Örvendjen ő könnyebb valómon-is,
 Ő nem szeret minket — bocsássd-meg ezt!
 Minden szférákból gyűjti mit szeret
 Alá egy névre mellyet hordozunk.
 Érzelmet osztja-fel velünk, szeretni
 Látszunk| mi|őt, és benne csak szeretjük
 A' legmagasbat| mit szerethetünk.

HERCZEGNÉ.

E' tudományba' mélyen elmerülél
 Eleonore, mondasz dolgokat
 Mellyek csak a' fület érdeklik, és
 Lelkembe sem térhetnek még nekem.

LEONORE.

Plátó' tanítványnéja te! nem érti
 Mit egy ujoncz csevegni bátorúl.
 Nagyon tévednem kellene, egészen
 Azt jól tudom, még-is nem tévedek.
 E' nyájas iskolában a' szerelm
 Kényes gyermeknek nem mutatkozik,
 Az ifjú, ki Psychével öszvekel
 'S az istenek' tanácsiban szavat
 'S azéket bír, itt 's amott egy mellből a'
 Másikba féktelen nem zajgadoz,
 Szépséghez és alakhoz' nem fűzi
 Azonnal édes tév, nem büntetik
 Gyors mámorát boszszú és únalom.

HERCZEGNÉ.

Bátyám jön|itt, ne árúljuk, vigyázz,
 Beszédünk ismét merre fordúla.
 Tréfájit tünni kellene, mikép
 Ruházatunk gúnyát tapasztalá.

Szalay László.

10.

Különös Idő-mérés.

A' szokásba jött külömbféle Idő-mérés' nemei, vagy az emberek' különösségei közé méltán szám-lálhatni ama' IX-dik Században, mint Fejedelem, mint bajnok, és előlmozdítója a' Tudományoknak, mindenkép halhatatlanná lett Ángoly Király, ama' nagy Alfred' idő-mérését. Ez, mint Hume Anglia Históriájában beszéli, minden napot három egyenlő métekek által, mellyeket lámpásra rakott, három egyenlő részekre osztott-fel. Egy részét fordította az álomra, testi tápláltatásra és sétálásra, más részét a' Státusi foglalatosságokra, harmad részét a' tanulásra és az Isteni tiszteletre. Virgil versét: *Phoebea lustrabat lampade terras*, kettős értelemben el lehet hát Alfredről mondani, ki palotájában, soha el-nem aluvó métekeket, világot tartott, és birodalmában a' Cultura' világát el-terjesztette.

Elmésséggel többet nyerhetni, mint kéréssel.

Az Ánglusok, míg még az övék volt, északi Amerikába szokták a' gonosztévő foglyokat küldeni, mint most Botanybayba. Az északi Amerikánusok panaszt tettek e' gonosztévő nem kért vendégekre, minthogy minden gonoszszágot bévittek ártatlan gyarmataikba (coloniáikba). De senki fel se vette panaszait, és a' gonosztévők' transportja fenn maradt.

Franklin azért egy visszatérő transport-hajón az Angoly Ministernek Valpólnak egy láda tsergős-kigyót küldött egy tsinos levéllel, mellybe a' Ministernek ezen mérges állatokat, mint a' küldött gonosztévőkért való költsönös ajándékát ajánlotta azon kéréssel, hogy ezen kigyókat, mellyek északi Amerikára nézve, épen azok, a' mik a' tolvajok és gyilkosok Angliára nézve, tenyésztetné, hogy az Anglusok épen azt a' hasznot vennék belőlök, a' mit az északi Amerikánusok a' küldött gonosztévőkből. — Valpol megilletődött, és a' gonosztévők' transportja megszűnt.

Midőn Anna Angoly Királyné a' trónusra lépett, a' több udvarlók között megjelent Normanby Gróf-is. Udvarlását olly válogatott szókkal tette, hogy a' Királyné tsudálná, de tsudálkozását nem akará kimutatni. Legyezőjével játszván azért, ezt mondá: „Ma igen meleg van.” „Nem lehet máskép”, Felséges Királyné! monda a' Gróf; mert miólta a' Világ áll, soha a' nap olly dicsőn nem süttött Anglia felett, mint ma.” A' lett a' következése, hogy a' Királyné a' Grófit Buckinghami Herczeggé tette.

Különös példája a' láng-észnek Dűvál Bécsben.

Ritkán lesz valamibe nagygyá, a' ki sokfélébe kap. Csak a' lelki erő' tellyessége, bizonyos czélra igazítva teszi az embert derékké, néha a' maga nemébe egyetlen-egygyé. Többször megesett már, hogy a' kik utóbb valamelly tudományba, vagy mesterségbe nevezetesekké lettek, gyermekkorokban ostobáknak tartattak. De még többször mások, gyenge korokba kimutatták már nagyra temetségöket. A' Szülők és Tanítók sokat tehetnek tagadhatatlan, a' nevendék' hajlandósága' kifejlődésén; de ritkán történik az meg, hogy az emberrel vele született indület minden táplálás nélkül, szinte ellene álhatatlanul

tudománnyá váljon 's tökéletességre lépjen. Így Angelo minden idegen út-mutatás nélkül tanuló a' rajzolás' mesterségét. Így lett Düvál-is nagygyá. Düvál, egy szegény paraszt fija Champagneből, mint gyermek Lotharingiába ment. Itt egy faluba juhokat őrzött, négy órányira Nánycyhoz. Természeti hajlandóságánál fogva csigákat, hernyókat és efféle állatokat szedett össze, 's ezeket vizsgálta figyelmetesen. A' faluban minden embertől kérdezősködött. Egykor egy paraszt gyermeknél Ezóp meséit rézmetszésekkel meglátta, ez igen felingerlette tanulni való kívánságát, de nem tudott még olvasni; más gyermekek tudtak ugyan, de nem volt mindég kedvök a' képeket megmagyarázni; feltette azért magába, nem nyugszik, míg olvasni meg nem tanul; erre való nézve mindent elkövetett, hogy pénze lehessen; pénzt adott a' paraszt gyermekeknek, hogy őt tanítanák, és így célját elérte. Nem sokára azután egy Kalendárium jutott kezébe, ebbe a' 12 állat kört lerajzolva látta; ezt kereste már most az égen, és azt hitte, meg-is találta. Így tévelygett számtalanszor, de sokat tanult még-is, a' mit sok más nyilvánvalóságos tanítás mellett se tudhatott. Egykor Nánycyba egy rézmetsző börtje előtt ment-el, itt látott egy Mappát, ezt megvette, és erről gondolkodott most sokat; e' végett a' magánosságot szerette, és ez a' paraszt gyermekektől elvonta. Egy fél órányira Lünevilléhez az ottan egy erdőben lakozó Remetékhez ment, ezeknek lett szolgájok és tehénpásztorjok. Keveset tudtak ugyan ezek a' Remeték, de volt még-is több könyvek, és külömbféle emberek megfordultak náluk; ezektől kért az ifjú Düvál sokba útmutatást, minden pénzét, a' mit szerezhett, könyvre és mappára fordította, nyulakat, rókákat és egyéb vadakat fogott, ezekből árulta a' pénzt. Jelen kellett néki lenni a' Remeték' imádságán, több ízbe elmaradt

nem tudták mit gondoljanak gondatlan buzgólkodásáról. Ímé egykor nyomorúlt kunyhójában találják, ott üll bodzafa csőí, mogyorósból fontt spherái és hármasszögletei közt, mellyeket papirosra rajzolt. A' jámbor Remeték már már büvölőnek gondolták, minden ékesszóllását elől kellett vennie, hogy eszközeit 's rajzolatit szét ne szaggatnák. — Egykor némelly mappákon a' nagy Urak' czimereit, kétfejű sasokat, sólyomokat, két farkú orosz lányokat és más ilyen csuda állatokat meglátta, ez birta őt a' Heraldika megtanulására. Illy foglalatosságai közt találta egykor tehenei mellett a' vadászaton egy fa alatt a' Lotharingiai Herczeg, az utóbbi Ferencz Császár. Különösnek tetszett néki és követőinek a' köz pásztor ifjú, lelóggó hosszú barna hajaival, vászon köntösében a' sok mappa körül. A' Fejedelem' több kérdésére bánúlásra méltó feleleteket adván, elakará magával vinni; de Dűvál könyvekből esmérvén az udvari életet, nem fogadta-el, hanem azt mondta, megelégednék ő, csak könyvei lennének és valaki tanítaná. A' Herczeg tehát a' Jesuiták' iskolájába adá, azután hogy kitanúlt, egész Franciaországba útaztatá. Ekkor Academiái Professorrá és Bibliothecariussá tevé. Itt tanítá az Ó és Új Históriát, föld leírást, a' régiséget és a' pénzek' ismertetét. Így lett Florentzbe Herczegi Bibliothecariussá, utóbb pedig Bécsben a' Pénz-Cabinét' felügyelőjává 1747-ben. Ez időtől fogva nagy hírral névvel élt Bécsben, és a' legtanultabb férjfiak voltak barátai. Meghólt 1775-be 81 esztendőskorában. Isteni félelme pedig feljül haladá tudományosságát. Nem szégyenlette paraszti eredetét, sőt több ízben elbeszélé azt. Sokszor meglátogatta a' Lünevilli Remetéket. Több nevezetes scenáit lerajzoltatá ifjúságának, és szüntelen való alázatos emlékezetül tanuló szobájába függeszté.

Sokrates és Kritiás.

Sokrates, Sophroniskus' bölts fija, egykor tanítványi körében az Istennek mindenekre kiterjedő gondviseléséről szóllott, hogy az Isten mindeneket lát, mindent hall, mindenütt jelen van, mindenre gondot visel; és hogy ezt az ember mindég jobban érzi és esméri, mennél jobban tiszteli az Istent. E' mellett a' bölts Tanító szívének meg-illetődésében, Homér énekéből egy hasonlatosságot vön, 's az Isteni gondviselést az édes Anyjával hasonlítá öszsze, ki édesdeden aluvó gyermekéről csendesen 's észrevehetetlenül elhajtja a' legyeket. Tanítványi közt volt pedig Kritiás-is, az áruló, ki őt halálra ítélte; ez nevette a' hasonlatosságot, mert nemtelennek 's közönségesnek tartotta, azért nevette és csúfolta szívében. Sokrates észrevévén ezt, hozzája fordúlt: érzed-é édes Kritiásom úgymond, melly igen atyafiságos minden nemes 's emberi dolog az Istenivel? erre Kritiás felháborodott szívvel ment-el tőle, Sokrates pedig folytatta tanítását. — Mikor azután Sokrates Kritiás gonoszsága által halálra ítéltetett, és a' mérget kellett volna nékie venni, megemlékeze a' tyrannus a' böltsnek hasonlításáról; hozzája ment és csúfolódva így szóllott: hát Sokrates, el-hajtják-é most-is az Istenek a' legyeket rólad? Sokrates elmosolyodva, az Isten úgymond, édes Kritiásom, most jól véghez vitt napszámom 's nappalom után édes álmra vezet, hogy kellene a' legyektől félnem?

A' hajó-törés.

A' tenger' felzúdult habjai közt süllyedni kezde egy hajó, a' próbáltabb evezők 's úszók szabadulni sietnek; hol van Don Alonso? kiáltják, (így hívták a' hajóbéli Papot.) Menjetek, útazzatok szerentsé-

sen kedves barátim, így felel a' hajó orráról; az én kötelességem most kezdődik, a' tiétek elvégződött. Erre lesiet a' hajó szobáiba a' haldoklókat vigasztalni, hallja bűneiket, gyónásokat, megmenti őket a' kétségbe-eséstől, nyúgosztalja és elsüllyed velek. — Ki volt nagyobb? Cátó-é, ki haragjában sebeit felszaggatja, vagy e' Pap, ki kötelességéhez való hűségében a' tengerbe süllyed.

A' rabszolga, és az arany-nyil.

A' Nilus partján egy pálma-fa alá vonta magát egykor egy rabszolga, mélyen gondolkodva. Bárcsak annyi aranyom volna, így tűnődik magában siránkozva, a' mennyin szabadságomat meg-vásárolhatnám. De híjjába való reménység! én már arra vagyok teremtve, hogy hordozzam a' rab-lántzot a' sírig. — Midőn így panaszkodik, egy arany nyil repül vállába, melly egy kitsinyt megsértette. A' nagy Szultán lőtte, azt vélvén hogy őzet löne, de a' melly előle elszaladt. A' rabszolga, mikor vállából az aranynyilat ki-rántja, óh átkozott értz! nem eleget szenvedek-é úgy-is, még te voltál hátra, hogy szenvedésemet nevelnéd. Így, a' mit a' jó Isten néki küldött, a' mivel szabadságát megvásárolhatta, 's kívánságát bétellyesíthette volna; felbosszonkodva, haragosan a' Nilusba hajtja. — A' szerencse után sóhajtoznak az emberek. El-jön, senki se ismer reá, el-fut, 's most esmerik-meg az eltűnt tündér-aszszonyt.

HORVÁTH JÁNOS.

11.

Bacó' Értekezései külömbféle tárgyakról.

(Folytatás.)

A' késedelmezésről.

A' jó szerencse vásárhoz hasonlít, mellyben a' portékák' ára némellykor alább száll, ha egy kevéssé várakozhatunk; de némellykor viszont úgy van vele a' dolog mint ama Sibylla könyvárulásával vólt, ki eleinten több könyveket kínálta a' Királyt, azután azoknak egy részét elégette, 's még-is a' kevesebbekért-is annyi pénzt kívánt, mint előbb a' többekért. Mert az esmeretes deák vers szerint az alkalom a' fejének hátulsó és kopasz részét fordítja felénk, ha az üstökével hijában kínált bennünket; vagy eleinten a' füles edénynek füles felét, azután pedig annak hasát mutatja, hol nehezebb megfogni. Sehol sem bizonyítunk nagyobb okosságot, mintsem ha valamelly dologhoz jókor tudunk fogni, midőn a' környülmények legjobban kedveznek. Nem minden veszedelmek csekélyek, mellyek csekélyeknek látszanak, 's többször lepnek-meg azok bennünket alattomban, mint a' hányszor erőszakosan megtámadnak. Sokszor tanácsosabb fele útra eleikbe menni, mint közelgetésöket nyomozni és lesni. Mert a' ki sokat viraszt, néha az-is aluszik.

Ellenben ha a veszedelmeket igen nagyoknak képzeljük, vagy ha igen korán eleiket akarván venni őket siettetjük, akkor az ellenkező félen hibázunk. Ha eljött-é a szembezállásnak alkalmas ideje vagy nem, azt kell a mint említém gondosan megvizsgálunk, 's kiszámlálnunk. Felette igen hasznos minden nagy dolgok elkezdéséhez Argusnak száz szemeit, 's véghez vitelökhöz Briarcusnak száz kezeit költsönöznünk, az-az eleinten mindent jól meggondolnunk 's azután mindent gyorsan tennünk. A szándéknak titokban tartása 's a szándék véghezvitelében való gyorsaság; ez a kettő az az Orkus sisakja, melly a Politikust láthatatlanná teszi. Mert mikor egyszer a végrehajtásra került a dolog, akkor minden eltitolásnál többet ér a gyorsaság, melly a kilőtt golyóbis módjára olly sebesen siet hogy a szem sem érheti-utól.

A' ravaszságról.

A' Ravaszsgon egy bizonyos ferde és hamis okoságot értünk, 's valóban a ravasz és okos ember között nagy különbség van, nem csak a szív' jóságára hanem az elmebeli talentomokra nézve-is. Vagynak ollyan emberek, kik a kártyákat igen mesterségesen tudják keverni, a nélkül hogy ügyes játszók vólnának. Vagynak ismét ollyanok, kik igen alkalmazosok a feleskedők, 's pártoskodók vezérlésére, különben pedig silány eszűek. Viszont egészen más az emberek természetét és erkölceit esmérni, 's más a polgári dolgok' folytatásá-

hoz érteni. Nem kevesen találatnak, kik igen tudják magokat az embereknél beszínleni 's a' környülményekhez szabni, 's mind a' mellett-is a' foglalatosságokra alkalmatlanok. Illyenek azok, kik inkább az emberekkel való társalkodást, mint a' könyvekből való tanúlast örvendik. Az efféle emberek nem annyira a' tanátskozásra mint a' véghez vitetésre használhatók, 's arra-is csak az olly esetekben, mellyek előttök már gyakrabban előfordultak. Ha szokatlan és új emberekkel van dolgok, akkor elhagyja őket mesterségök; reájok nem lehet alkalmaztatni ezt az eszest az esztelentől megkülömböztetni tanító regulát: *az esmeretlenek eránt való maga viseletéből esmerheted-meg mind az eszest, mind az esztelent.* Minthogy pedig az illyen ravaszok a' kurta kalmárokhoz hasonlítanak, nem lesz haszontalan az ő bóltjokat gondosan megvizsgálni 's portékáikkal megesmerkedni.

A' ravaszságok közé számláltathatik az, ha valaki annak a' kivel beszél arczvonásait élesen megnézi 's felfogja; a' mit a' Jesuiták Regulájokká-is tettek. Mert sokan vagynak kivált a' csinosúttabbak között, kik szívök' belsejét igen el-tudják rejteni, 's azt még-is sokszor elárúlják. De a' ravaszok közben közben illendő szerénységgel le-is szokták sütni szemeiket.

Egy másik ravaszság abban áll, ha valaki, midőn valamely czélt hamar és könnyen elakar érní, azt a' személyt kivel dolga van, valamely a' dologhoz nem tartozó tárgyal foglalatoskodtatja, hogy ellenvetésekről ne gondolkodhassék.

Hasonlóképen ravaszság az-is, ha valamely dolog akkor hozattatik elől, mikor az az ember, kivel azt elakarjuk végezni más foglalatosságokra siet, 's hogy minél előbb azokhoz juthasson környülményes vi'sgálódásba nem kíván bocsátkozni.

Ha valakinek az a' célja van, hogy valamely dolgot, mellyet egy másik helyesen és ügyesen adna elő, meggátoljon, ravaszan tselekszik, ha úgy tettet magát mintha ő-is ugyan azon dolgot akarná előmozdítani, 's azért ő maga terjeszti azt elől, de olyan móddal, melly annak szerencsés foganatját akadályoztatja.

Ravaszság néha az-is, ha ki beszédét hirtelen félben szakasztja, mintha hibáját sejdítené, 's magát visszatartóztatni akarná; mert a' másokban, kivel beszél, nagyobb kíváncsiságot gerjeszt, a' dologba mélyebben bérhatni.

Mint hogy az, a' mit kérdezés által csakunk, 's mintegy tsikarunk-ki, mélyebben hat a' szívre, mint a' mit keresés nélkül tudunk-meg, azért a' ravaszok, hogy mások' kíváncsiságát ingereljék, néha szokatlan ábrázatot mutatnak, hogy nekik alkalmat adjanak azt kérdezni, miért változott úgy meg ábrázatjok. Így tselekedett Nehemiás, ki ezt mondja magáról: nem voltam pedig a' Király előtt ez előtt olyan szomorú.

A' kedvetlen és szomorú dolgokról tanácsosnak tartják a' ravaszok az első tudósítást másra 's egy olyanra bízni, kinek szavai kevesebb fontossággal bírnak 's utóbb magok részéről a' tudósításnak nagyobb nyomatékot adni, mintha történetből jónének közbe 's történetből kérdeztetnének-meg azon dolognak, mellyet a' másik beszélt, valósága eránt.

A' ravaszok az olyan dolgoknál mellyeket magok nevekben nem örömetst akarnak mondani, a' hír mögött szoktak elrejtezni ilyenféle szóllásokkal élvén; azt beszélnek az emberek, az a' hír van.

Esmertem egy embert, ki leveleiben a' legfontosabbat mindenkor az utóíráshoz tette, mintha azt csaknem elfelejtette volna.

Esmertem egy másikat, ki ha valakihez azért ment, hogy vele valamely dolog eránt beszéljen, azt a' miről tulajdonképen beszélni akart, mindég elmellőzte, elbúcsúzott 's azután ismét visszament, 's még ekkor beszélt tulajdonkép való tárgyáról, mintha azt csaknem egészen elfelejtette volna.

Mások úgy intéznek-el mindent, hogy akkor, midőn az a' kit megakarnak ejteni őket meglátogatja, úgy lássék és úgy tessenek a' dolog, mintha hirtelenül lepettetnének-meg. Szántszándékkal tehát valamely köyvnek olvasásánál, vagy valamely más szokatlan tselekedetnél találtatják magokat, hogy kérdettesek tőlök az a' dolog, a' mit tulajdonképen magok kiakarnak beszélni.

Vétkes ravaszság az, ha valaki olyan szókat ejt, mellyeket a' másikkal felkapadni és mondatni kíván, hogy azokkal néki vermet ásson; valamint az-is, ha valaki azon szókat, mellyeket maga mondott a' másokra fogja, mintha az mondotta volna azokat.

Az a' fortély-is szokásban van, hogy némeltyek oldalaslág lövik-el másokra nyilaikat, midőn p. o. ilyen formán mentegetik magokat: én nem teszem azt a' mit Tigellinus tett, ki Burrhust kigúnyolta azért, hogy semmi egyéb jutalmat nem kívánt, hanem csak a'

Császár bóldogságát. Némellyeknek annyi apró históriátskáik és Anekdotaik vagynak készen, hogy mindent azokba tudnak öltöztetni a' mit mondani akarnak. Ez által magokat bátorságba helyheztetik, minthogy semmit sem vitatnak világos szókkal, 's egyszer'smind azt is véghez viszik hogy a' dolog a' gyönyörködtetés útján terjed-el az emberek között.

Az nem tilalmas ravaszság, ha valaki azt a' feleletet, mellyet hallani szeretne a' kérdés szavaiban észre veteti. Így a' másik nem marad bizonytalanságban, mit kelljen mondania.

Sokszor csudáljuk, melly soká várakozóknak némellyek annak a' mit mondani vagy tenni akarnak jó móddal és jó alkalommal való mondhatására és tehetésére, valamint azon-is, melly csavargó úton mennek 's melly sokféle eszközökkel élnek céljok' elérésére. Mind ez igaz, hogy nagy béketűrést kíván, de nagy hasznot-is hajt.

Egy váratlan és mérész kérdés néha meglepi és felfödözi az áll-orczás embert. Így járt az, a' ki elcserélt névvel sétálgatott Londonban Pál templomában. Egy utánna menő reákiáltott igaz nevén. Amaz azonnal megfordult, mihelyt nevét hallotta.

De a' ravaszságnak számtalan apró fortélyai vagynak, mellyeket jó volna mind együl egyig feljegyezni, minthogy semmi sem ártalmasabb mint az, hogy a' ravaszság rendszerént okosságnak tartatik.

Egyébberánt bizonyos az, hogy sokan a' polgári foglalatosságok' külső formáit és mintegy színét esmerik, kik azoknak velejét nem értik; valamint vagynak olyan házak, mellyekben a' grádicsok és tornácok alkalmas

csínosok de a' szobák nem. Az illyenek a' tanácskozásokban, 's midőn valamit végezni kell, tudnak rendszerint bizonyos kikerülő utakat javasolni, de a' fundamentomos vi'sgáláshoz nem értenek. Mind a' mellett-is sokszor ebben egy bizonyos dicsőséget keresnek, 's olly jeles elméknek akarnak tartatni, kiknek több talentomok vólna a' dolgok' elvégzésére mint az a' felett való vitálkodásra. Vagynak olyan emberek, kik több becset tesznek a' fortélyokra és ravaszságokra, mellyekkel másokat megszedíthetnek, mint az igaz józan észre. De Salamon azt mondja „az eszesnek bölcsessége vagyon az ő utának megtudásában; a' bolondoknak pedig bolondságok az álnokságra. Péld. 14: 8.”

A' tsak magának való okosságról.

A' hangya ollyan állatotska, melly a' maga hasznához igen ért, de a' kertnek árt. Hasonlóképen az ollyan emberek-is, kik magokat felettébb szeretik, ártanak az országnak. Tégy tehát illendő osztályt a' magad és az ország eránt való szeretet között, 's úgy hajolj magadhoz, hogy másokhoz kivált Fejedelmedhez és Hazádhoz igazságtalan ne légy. A' saját haszon keresés igen nemtelen középpontja az ember tselekedeteinek, 's egészen földi természetet árúl-el, mert csak a' föld vonódik a' középpontja felé, minden egyéb égi testek egy másik égi testnek, mellynek használnak, középpontja felé mozognak. A' Fejedelmeknek még előbb meglehet botsátani, ha tselekedede-

teikben a' magok hasznára czéloznak , mint-hogy az ő károk vagy hasznok nem csupán saját személyöket illeti , hanem az Országra néve-is kár vagy haszon. De a' Fejedelem szolgainak 's a' Haza polgárjainak ez megbocsáthatatlan vétek. Az ilyen emberek az Ország' közös dolgait csak magános céljaikhoz képest tekintik és intézik-el , 's ezek természet szerint sokszor ellenkeznek a' Fejedelemnek és az Orzágnak céljaival. A' Királyok és Országok olyan tisztviselőket választanak tehát, kik ezen rút vétektől mentesek , ha azt akarják , hogy az ő dolgaik mellyékeseknek ne tartassanak. Még veszedelmesebbé lesz ezen állapot az által , hogy miatta a' dolgoknak egymás között való egyerányúsága-is elenyészik. Már az-is elég rossz , ha a' szolgának haszna az uráénál fellyebb betsültetik , de még sokkal rosszabb az , ha a' szolga' csekély haszna az ura' nagy hasznának eleibe tétetik. 'S még-is gyakorta cselekszik ezt a' hűségtelen tisztviselők , p. o. a' Kincstárnokok , Követek , Hadi-vezérek és az Orzágnak egyéb rossz lelkiesméretű szolgálai , kik a' font' egyik serpenyőjébe saját nemtelen céljaikat teszik nyomatékul , mikor a' másikat fontos dolgokban a' Fejedelem' haszna akarja lenyomni. Azon feljül a' haszon , mellyet az ilyen tisztviselők keresnek , rend szerint saját középszerű szerencséjekhez , a' kár pedig , mellyen a' hasznot vásárolják , az urok' fényes szerencséjéhez van mérsékelve. Mert az ilyen csak magoknak való teremtések készek a' szomszédjok' házat csak azon csekély haszonért-is meggyújtani , hogy a' tűznél magoknak tojást süthessenek. Mind a' mellet-is az ilyen gondolkozású tiszt-

viselők gyakran igen nagy kegyelemben vagnak a' nagyoknál, minthogy midőn saját hasznokat keresik, egyszer'smind ezeknek gyönyörűségét-is előmozdítják. És hogy ezen kettős czélt elérhessék, készek az urok' bődögságát feláldozni.

A' csak magának való okosság minden ágazatjával együtt igen veszedelmes dolog; hasonló a' patkányok' böltességéhez, mellyek a' beomlani készülő házból kitakarodnak; a' róka' böltességéhez, melly a' borzot azon házból, mellyet ez magának 's nem amannak készített kikergeti, 's a' krokodill böltességéhez, melly könnyeket hullat midőn valakit el akar nyelni. De az még különös megjegyzést érdemel, hogy az efféle emberek, kik mint Cicero Pompéjuszról mondja: egyedül magokat szeretik a' nélkül, hogy a' szeretésben vételkedőjök vólna; gyakorta szerentsétlenek, 's minekutánna egész életökben magok' számára áldoztak, életök' végén az álhatatlan szerentsének lesznek áldozatjává, kinek szárnyait az ő szép böltességök által elnyirni vélték.

Sup. Kis János.

12.

A' jeles Hazafi.

A' ki élteben nem csak Familiájának, hanem Nemzetünknek-is hasznára 's díszére volt, annak halálát köz veszteségnek kell tartani, 's méltó érzékeny sajnálkodással követni. — Ez volt Tekintetes N. V. Faiszi Ányos Ignátz Úr, több T. N. Vármegyék' nagy érdemű Tábla-bírája, kit a' senkinek nem kegyelmező halál f. e. Mind-Szent Hava 20-án munkás életének 68-ik esztendejében az élők' sorából kitorölvén, leginkább Tettes Nemes Veszprém Vármegyét újra nagy szomorúság, 's hamarjában nem-is pótolható veszteség érte. A' megboldogútnak kitetsző elmebeli tehetségei, hathatós ékesen szóllása, 's kivált a' Hazai Törvényekben bő és mély tudománya, még-is a' Haza eránt sokszor bebizonyított tántoríthatatlan buzgósága nem csak a' Megyében, hanem az egész Országban esmeretesekek voltak, 's eránta olly bizodalmat gerjesztettek, hogy az ő külömben-is vendég-szerető háza, nem csak szegény árva, özvegy, el-nyomattatott, hanem fő Úri jó tanátsot kérőktől-is ritkán volt üres, kiknek minden ön haszon tekintet nélkül olly kész volt szolgálni, hogy nem egyszer szorgos házi foglalatosságait-is félretévén, ezen szövevényes ügyeinek kitanulására 's eligazíttására

még éjjeleket-is örömmel fordított. De különösen tündöklött ő mint tanult 's tudós ember, a' miről nyomtatásban megjelent, 's kéziratokban hátrahagyott következő Munkái (az igen számos apróbbaknak említését elmellőzvé) senkit kételkedni nem engednek. Ugyanis 1-ör: a' Veszprémi Egyházi értekezésekben olvasható, 's sokak előtt igen esméretes tudós fejtegetései, az ő találós termékeny nagy eszének, 's olvasottságának maradandó tanúi lesznek. 2-or: Minthogy az egész Veszprémi Bakonyságban alig van helység, mellyet az Istenben boldogult mint Úr-széki Elölülő nem regulázott volna, hogy tapasztalásainak a' maradék-is hasznát vehesse, az Urbariomot systematice kidolgozta, a' közre botsájtástól azonban több nyomos okok vissza tartóztatták. 3-or: Még utolsó nyavalyás esztendeiben sem szűnt-meg fáradozni, hanem az utolsó Országgyűlése Írásainak és Jegyzőkönyveinek mutató tábláját illy felírás alatt: „Index Diarii Comitialis Annorum 1825, 26 — 27 et provocatorum ibidem actorum Alphabetico-Chronologicus, in quo quaevis concatenatae materiaram species, sub generico suo objecto indagantis obtutui sistuntur” vas tőrödelemmel elkészítette, 's pedig jóval-is elébb, hogy sem a' Matkovits Úr Ő Nagysága által kidolgozott megjelent. Továbbá 4-er: fáradhatatlan iparkodásának emlékoszlopa az ezen Czim alatt írt megbecsülhetetlen munka-is: „Summarius Conspectus omnis resultati, quod Tractatus Diaetales Annorum 1825, 26 — 27 consecuti sunt. Végre 5-ör: igen tudományos készüllettel fogott e' folyó év' kezdetén azon alapoknak 's indító okoknak vizsgálásához, mellyekén épült a' legújabb jobbágyi

telkeken lakó Nemeseket illető Törvény-czikkely, ezt mindazáltal némelly szükséges okleveleknek késősen lett hozzáérkezése, 's a' közben jött halál miatt be-nem fejezhette. Menyi azonban belőle kész, az a' Szerzőnek mind a' Törvényhozás' történeteiben, mind pedig a' Diplomaticában való jártasságát eléggé bizonyítja. A' magyar nyelv eránt-is igen kitűnök a' boldogúlnak érdemei; mert hogy most a' N. Esztergári lakosok majd együl egyig magyarul-is beszélnek, egyedül az ő célreható munkálkodásának kell köszönni. Illy jeles volt az Úrban példásan elhúnytnak pálya-futása, 's azok előtt, kik a' nagy talentumokat, velős tudományt, igaz hazafiúi szeretetet, és a' közjó eránt való határtalan buzgóságát becsülni tudják, mindenkor dicső lesz emlékezete. — Örök áldás a' nagy férjfiúnak hamvaira!

B. M.

13.

Sappho,

a' lantos Dalszerzők között 9-ik, a' Mú'sák között pedig 10-ik híres Görög Dalszerzőné, a' hajdani Hellas' Lesbos szigetében, Mytylene Városában K. sz. előtt mintegy 560-ik évben, Scamandronymus nemzőjének, 's Cleide szülőjének köszöné létét.

Elmebéli tehetségére való nézve, a' versszerzésben, 's annak szívreható 's bájos tehetőségében a' milly' dicséretes, szerelmének telhetetlenségében szint olly gyalázatos hírt 's nevet hagyott maga után; mindazonáltal még-is mind a' mellett, hogy élte' korányában bújja szerelmének indulatival nem birt, korosabb idejében, ú. m. 25-ik, más Írók szerint 35-ik évében, magánál jóval-is ifjabb Phaon nevű ékes 's deli test állású ifjú eránt szerelme annyira felgyuladt, hogy azontúl általán fogva minden férjfit, még Alcaeust, az akkori legnevezetesebb Lantdalost-is, ki érette élni 's halni kész volt, megvetvén, e' háládatlan eránt pályafutása' végéig állhatatos szeretettel viseltetett, a' ki mi hamar reáúnván, őt megveté 's hajóra ülvén, cserbe hagyván Siciliába illantott; de e' szerelmes Dalosné indulatinak dühével nem birván, szinte hajóra üle, 's gyalázatosan megszökött, hívtelen mátkája' hajójának evező vitorláját erányba vévén, darab ideig, mint az árnyék a' testet nyomozva követte, 's végre fáradsága jutalmát immár többé nem reménylvén, kétségbe esett, 's a' Leucadiai kősziklás hegyek' szirtes meredek fokáról, Kr. sz. előtt 602-ik évben 42. esztendő korában, hogy tűrhetetlen szívbéli gyötrelmeitől végképen megmenckedhessen, magát a' tengerbe vetette. *)

Kár hogy daljai közzül kettőnél 's néhány töredék daraboknál több reánk nem hárámlott, mellyek közzül, e' következő egyik töredék darabja:

*) Fabrit. Bibliotheca graeca. Vol. II. pag. 137. 142.

Sappho Phaonhoz.

Hasonló bóldog az örök Istenekhez ,
 Ki veled által-ellenben ülvén ,
 Ajakidnak bájló hangjait magába
 Szívja , 's áh ! e' nyájas mosolygása
 a' szerelemnek.

'S ezt látván : dobog a' szívem kebelemben ,
 Felakad szózatom ajakim köz'tt ;
 Nyelvem leragad , 's némúlok szerelmemben ,
 Testemet általfutja hirtelen
 egy tűzi özön.

Szemeim sem látnak már , 's füleim zúgnak ;
 Hideg verejtek üt-ki testemen ;
 Tagjaim reszketnek , 's mint a' letarlott fű
 Hervadok , léleketem enyészik ;
 's ímé meghalok.

*Csemiczei CSEMICZKY SÁNDOR ,
 Cs. kir. Lovas-kapitány.*

14.

A' Lant' érdeme.

Bóldogabb nincs e' világon
 Senki sem mint én vagyok !
 Ró'sám terem minden ágon ,
 Bár nevem nem-is ragyog.
 Nem tusázik a' bajokkal
 Gyöngy magányba tölt napom ,
 'S új meg új zsvaj zajokkal
 Nem-is rémlik hólnapom , —
 Nem , — mivel Lantom körül ,
 Szebb Egem mindég derül.

Nem, — sőt újabb kellemeikkel
 Szórja rám reményeit
 Minden óra, melly többekkel
 Érezteti kényeit;
 Nem — sőt újabb boldogságok
 Patakozna körültem
 Minden perczel, mennyországok
 Nyíllanak-fel előttem.
 Mert szeléd Lantom körül
 Szebb Egem mindég derül!

Csak ma-is mint mosolyogta
 A' szerencse Lantomat?
 Míg hangozta egy Leánycsa
 Ünnepeinek dallomat; —
 Gerjedelmem gerjedelmet
 Lobbantott szűz szívébe,
 És viszonzlángú kegyelmet
 Nyert ez Angyal keblébe; —
 Így szeléd Lantom körül
 Szebb Egem mindég derül!

Nyert — és olly igen hatották
 Verseim szebb érzetét,
 Olly igen Mennyekbe vonták
 Győződelmes képzetét,
 Hogy selyem fűrtjeit adná
 Bérül 's emlínyül nekem;
 Illy derék jutalmát kapná
 Csak sanyargó énekem.
 Így kegyelt Lantom körül
 Szebb Egem mindég derül!

Ah! de még ez mind csekélység,
 Mind kevés, — haj kedvesebb!
 Végjutalma énekemnek —
 Jóval-is tündéresebb!
 Mert ezekre egymást érték
 Néki gyúladt karjaink;

'S karjaink közt egymást lepték
 Felocsúdott csókjaink.
 Nem csuda lantom körül
 Szebb Egem ha felderül!

Félre hát kalóz vígságok!
 Megútállak bennetek;
 Nem teremnek boldogságok —
 Nem! teremnek köztetek; —
 'S néked hódolok szünetlen
 Éltető Lant! egyedül, —
 Mert ajándékok végetlen
 'S hervadatlanul üdül; —
 Így tudom Lantom körül
 Szebb Egem majd kiderül!!

Némethy Pál.

15.

Epigrammák.

Szépen fest, 's jó verseket ad-ki Etelka: de van, ki
 Ezt-is, amazt-is igen kétli, ha ön míve-e?
 Versét, nem mondom, ki csinálja: de festeni jól tud; —
 Mert arczát, láttam, festeni szokta maga.

Tompafi a' Doctor-kalapért majd megvesz. „Akárhogy'
 Megveszem” így dördül; (pénze van, abba bízik.)
 Jó Kalapos! mértéked alúl füleit ki ne haggyad;
 Legfőkép' ezeket fedni kívánja vele.

Itt ott munkádban jót-is lelhetni: de arról
 Azt regelik, másé, nem pedig ön magadé.
 Nézze akárki minek: de szemem magadéra talál csak
 Benne; — előbbi díszét úgy lefaragta kezéd.

Árany Gergely.

16.

A' Játék, erkölcsi és orvosi tekintetben.

Et quando uberior vitiorum copia? Quando
 Major avaritiae patuit sinus? Alea quando
 Hos animos? Neque enim loculis comitantibus
 Ad casum tabulae, posita sed luditur arca.

Juven. I. v. 87.

Midőn valaki, valamely szokássá vált, 's uralkodó szenyvedelem ellen kél ki, 's annak káros következéseit hív ecsettel kívánja festeni, előre szoros esmeretséget kell néki kötnie azon gondolattal, hogy bár melly igazság, bár melly erő és ékesenszóllás legyenek-is szolgálatjában, szavai nagy részint siker nélkül fognak elhangozni, a' szokás hatalmas kötelékjei közt raboskodók' füleiben. Mindennapi példa, hogy a' leg lélekrázkódtatóbb, 's legszívrehatóbb feddő és tanító beszédeknek-is, egy rövid ideig való megrettenés és magábaszállás, 's a' gyengébb nemnél egy könnyzápor legközelebbvaló munkálatjok, 's már más nap, a' megrezzentett szenyvedelmek 's szokások, a' felébresztett érzelem sujtóveszszejét lerázva, család, ingerlő képeikkel tévedeznek a' lélek' tükörében. Alig van egy szenyvedelem, melly ellen a' legrégibb idők óta több panaszok voltak, melly ellen a' vallás-tanítók 's Filozófok hathatósbb intéseket intéztek volna, mint a' játék' szeretete; és még-is sem ezek, sem a'

törvényadónak büntető rendeletei, nem voltak képesek ennek kiírtására. Egyedül a valásbéli megtiltás felelt-meg ennek a célnak a Mahomet követőinél. Mi mások megelégedhetünk azzal, ha egynéhány könnyebb bilintsekben lévőknék figyelmüket felébreszthetjük.

Sokan azt tartják, hogy a játék feltalálói a Lidusok voltak, de már sokkal ezek előtt a Görögök, a Trójai ostrom alatt, ennek unalmait 's fáradságait, külömbkülömbféle játékokkal enyhítették. A Lacedemonbeliek egészen számkivetették Respublikájokból a játékot. Beszéli, hogy midőn ők egy polgárjokat Chilont, a Korinthusbeliekhez küldötték bizonyos szövetségkötés végett, ez annyira megbosszankodott, midőn ott a tanátsbelieket, vén és ifjú katonákat 's aszszonyokat, játékba merülve találta, hogy azonnal visszatért, azt mondván: hogy Lacedemon ditsősége, melly épen akkor Bizantium fundálása által új fényre derült, homályba dülne egy ilyen játékos néppel való szövetség által. A Római törvények megengedték ugyan a katonának, az unaloműzés végett a játékot, 's másoknak-is a katonákon kívül innepnapokon; de a pénzre való játszást keményen tiltották, noha ezen törvények a játék dühének kióltására alig tettek valamit, a mint Juvenalis' panaszából kitetszik. Egyébaránt a régiek, rendszerént koczkával éltek játékaikban. A Napkeletieknél, 's nevezetesen a Persáknál és Chinaiaknál, a legrégebb idők óta, ama nemes játékok, az ostábla és különösen a sakk voltak, 's vagynak most-is divatban, mellyekkel hihetőkép a keresztes háborúk' alkalmával az Európaiak-is megismerkedtek. A kár-

tyajátékot-is hihetőkép a' Napkeletiek 's nevezetesen némellyeknek vélekedésök szerint a' Czigányok találták-fel, kiktől azt az Arabok 's Saracenusok és később az Európaiak eltanúlták. Európába legrégebb nyomait az Olaszoknál találni, de a' kártyanyomtatás 1350 és 1360 közt a' Németek által találtatott-fel, kik általjában ezen játékot tökéletesítették, 's kiktől annak esmerete ragadónyavalyaként azzonnal egész Európába elterjedt. A' Németek eleitőlfogva nagy szeretői voltak a' játéknak, 's már a' régi Germanusok annyira gyönyörködtek a' hazardjátékokban, hogy *Tacitus* szerint, minekutánna mindenöket eljátszották volna, ön magokat tették-fel utóljára, 's így szerencsétlenné elvezeteni, novissimo jactu — hogy a' *Tacitus* szavaival éljek — ön személyeket 's szabadságokat. Azonban sok századok óta, alig van egy Nemzet mellynél a' játék' szeretete nem uralkodna. Csak ritka ember van, a' ki a' játékot szívből útálná. Senkinek sem jut eszébe a' játék által szerencsétlenné lettek, minden embert a' nyeresnek kedves reménye biztat, 's más részről az elmének könnyű foglalatosságára mulattat. A' fentebb kör egyedül a' játékban keresi mulatságát, 's nem győz azzal betelni. Hányszor látjuk a' legokosabb embereket-is örömet játszani, kik a' játéknak minden kedvetlen követkevéseiben mintegy elsimulván, 's annak lélek és testrontó tulajdonságairól elfelejtkezvén, azt csupa ártatlan mulatság gyanánt tekintik! Nem lehet egy el nem fogott 's ezen tekintetben szabadlelkű embernek nem bámúlni, midőn a' műveltség' magas fokán álló férfiak, 's a' természet minden becses adományai-

val ékeskedő aszszonyságok, kik ezerféle kellemetes és nemes mulatkozásokban tölthetnék idejüket, estvénként öszszegyűlnek, 's egy két szóváltás után, a' játszóasztal mellé ülven, lelkök' nemesbb gyakorlásairól mintegy készakarva lemondanak, 's életöket unalmas egyformaságba süllyeszti.

A' játék' szeretete olly csábító, hogy a' ki egyszer abba belémerült, csaknem elleneálthatatlanúl vitetik annak követésére. Ellenben valamint más egyéb szenvedelmekre, úgy erre-is el lehet mondani, hogy a' ki annak ingereit nem ismeri, könnyen ellene állhat annak. Ignoti nulla cupido. Természetes volt ama Töröknek mondása, ki midőn két keresztyént látott volna pénzre játszani, így szóla: Micsoda bolondság, kivenni 'sebéből' a' pénzt, 's koczkára tenni, hogy mellyiké legyen kettőjük közül! — Különös, hogy a' játszóknak nagy része, sokkal jobban szereti ama játékokat, hol nem az észnek felsőségétől, hanem egészen a' vak szerencsétől függ minden. Ezen különösségnek forrását sokan a' fösvenységben, 's a' hirtelen pénzhezjutásnak reményében keresik. *Montesquieu* nevezetesen ezen gondolatokat közli arról: „A' játék nekünk közönségesen tetszik — így szól — mivel felingerli fösvenységünket, az-az többnek bírásához való reményünket. Hízalkedik hiúságunknak, azon ideál által, hogy nekünk a' szerencse elsőséget ad kedvezéseiben, 's hogy mások a' mi szerencsénkire figyelemmel vannak. Kielégíti újságkívánásunkat, egy nézőjátékot nyújtván. Végre a' meglepésnek külömbkülömbféle gyönyörjeit adja nekünk. A' hazardjátékok bennünket különösen interesz-

szálnak, mivel szünetnélkül új, hirtelenvaló, és váratlan történeteket terjesztenek előnkbe. Tetszenek a' társaságbeli játékok-is, mivel azokban előre nem látott történetek követik egymást, mellyek a' vak szerencsével öszszekötött ügyességnek szüleményjei."

Legelső figyelmet érdemlő környülmény a' játéknál a' drága és kipótolhatatlan idő vesztese. Számtalanok az olly üres lelkűek, 's here módra élő kövezet-tapodók, kik nem tudnak idejökkel mit csinálni, kik alig várják az estvét, mellyben a' játszótársaság' körébe 's pipafüst fellegekbe mártva elfelejthessék az üres nappalnak unalmait. A' ki ezek lelkének más arányt kívánna adni, 's megfoghatóvá tenni velök, hogy ennél vagynak végzetlenülül nemesbb gyönyörúségek-is, mellyek egyedül éreztethetik az emberrel az életnek becsét, az nagyon hiú reményt táplálna keblében. A' nevelésnek, szokásnak, 's szenyvedelmeknek lerázhatatlan bilincseik ellentállanak itt, minden jó igyekezetnek.

Legkevésbbé megbotsátható az, midőn az ifjúság ezen kétséges következésű mulatkozásba merül. Ez által eltartóztatatik a' jobb dolgoktól, a' drága idő, mellyet testök 's lelkök' tökéletesítésére fordíthatnának, hasztalan pazérlódik-el, az elme a' nemesbb gyakorlásoktól elvonódik; a' lélek csak a' pénz nyeresén függ, a' szív a' haszonnak reménye, és a' vesztesnek félelme közt haboz. A' játék végre gyermeki szokássá válik, 's gyakran siralmas szenyvedelemmé a' nyereség' csalátke által; korhelység, minden más kötelességekről való elfelejtkezés, rossz társaságba vegyülés egymást követik, 's így minden vétkek-

nek tágas kapu nyitattik. Mennyivel cél-erányosabb, életidejéhez illőbb 's ártatlanabb mulatságokban töltheti idejét az ifjú, kinél a' test' és lélek' virgonczsága, olly sokféle módot nyújt ezen szerencsés életidőnek okos használására! Nincsen nevetségesebb mint mikor az ifjú, az öregek' körébe, egész gravitással ül a' játszóasztal mellett, 's a' körülte lévő ifjúi mulatságokat nem tartja magához méltóknak.

Ha a' kártyajáték szokása és szenyvedlemmé válik, akkor annak az ember lelkére 's erköltsi karakterére rendszerént nagy befolyása van. Azon szüntelenvaló hányattatás a' remény és félelem között, kivált az érzékeny idejűeknél szembetűnő változásokat hoz elő. Harag, irigység, boszszankodás, gyűlölség, öröm, félelem, egymást felváltva háborgatják a' lelket. Mily sokszor látni a' legszeledebb temperamentumú embereket-is, a' kártyajáték alatt, ezen szenyvedelmektől hányattatni! Hányszor ád ez alkalmat, az eleinte legtisztább lelkeknél-is a' csalárdságra 's más erköltsi vétkekre! mily irtóztató következesket szül az később ennek rabjainál! A' nyeres' reménye, a' játéknak folytatására ingerli az embert, a' szokás megbénítja a' léleknek jobb tehetségeit; az öneszmélés, 's önmagánvalóuralkodás meggyengülnek, a' lélek figyelmének fő tárgya a' játék lesz, az éjjeli nyugalom megtagadtatik a' testtől, 's a' szenyvedelmektől erőszakosan hányattatott lélek elfárad, az idegek örökös ingerlődésben vannak, az élőműves test functiói megháborodnak, a' nyughatatlan lélek idegen minden más mulatságok eránt. Ide járúl azon rossz szoká-

sok a játszóknak, hogy rendszerént szesz italokkal támogatják háborgó lelkeiket, melly nem múlatja-el a' maga módja szerént ártalmas munkálatjait a' testben kimutatni. Innen azon sokféle nem csak lelki, hanem testi betegségek-is, mellyekkel a' játszók gyakran küszködni szoktak, 's mellyek az ő életüket megkeserítik. Ezen lelki és testi elromlások, azon számtalan szerencsétlenségeknek okai, mellyek a' játékot követni szokták. Hány familiát, mellyet okos elődjeinek fáradhatatlan szorgalmok, 's gondos takarékoságok fényre hozott, virtusaik tiszteletre 's nagyságra emelt, borítá hirtelen homályba 's gyakran gyalázatba, egy későbbi játéknak eredett tag! Hány reménnyel telyes ifjaknak rontá-el a' játék örökre pályáját! hányaknak rontotta-el karakterét! mennyinek szívét mérgesíté-meg, 's fejtődzteté ki abba a' legalatsonyabb szenyvedelmeket 's vétkeket! Hányakat vezetett kétségbe esésre 's öngyilkosságra! Nemde nem telyesek-e igazsággal Mad. *Deshoulières*nek azon szép versei, mellyekkel a' játékot festi:

Les plaisirs sont amers sitôt qu'on en abuse :

Il est bon de jouer un peu ;

Mais il faut seulement que le jeu nous amuse.

Un joueur d'un commun aveu

N'a rien d'humain que l'apparence ,

Et d'ailleurs il n'est pas si facile qu'on pense ,

D'être fort honnête-homme , et de jouer gros jeu.

Le désir de gagner qui nuit et jour occupe ,

Est un dangereux aiguillon ;

Souvent quoique l'esprit , quoique le coeur soit bon ,

On commence par être dupe ,

On finit par être fripon.

Mind ezek kijelelt grádusba illenek a' hazardjátékokra, mellyek a' lelket mintegy sarkából kiforgatják, 's a' legerőszakosbb szenyvedelmeket ébresztik-fel. A' ki a' hazardjátékokba gyönyörködik, annak erkölcsi karakteréről rendszerint kételkedni lehet.

A' játékba merülteket senki olly elevenen nem rajzolta, mint *Lichtwer* a' Németeknek elmés mesélőjök: „Egy ember — így szól — ki magát a' világban jól körül nézte, hazatére végre útjából. Csoportostól futának barátjai, 's köszönték barátjokat. Így szokott e' mindig lenni. Csak ezt lehetet mindenfelől hallani: Örülünk egész lelkünk ből, hogy itt látunk téged, és most, beszélj! Mit nem beszélt ő mindent! Halljátok-e így szóla egykor, tudjátok mennyire laknak a' mi városunktól a' Hurónok. Ő tőlök tizenegyszáz mértföldnyire, különös emberek laknak, sokszor késő éjjig ülnek egy helyen veszteg egygyütt, 's nem gondolkoznak sem Istenről sem pokolról. Nem terítenek itt asztalt, senki sem nedvesíti száját meg. Mennykövek villoghatnak körülök; két sereg küzdhetne mellettök; 's ha szinte már recsegve beomlással fenyegetne is az Ég, ők békével ülnének veszteg, mert siketek ők 's némák; de még-is ottan ottan egy félig töredezett hang hallatszik szájokból, melly nem függ öszve, 's keveset jelenthet, noha szemök rajta sokszor felfordúl. Sokszor láttak engem bámúlva mellettök állani, mert ha illyes dolog történik, gyakran oda szoktak menni, hogy lássák ott ülni az embereket. Hidjétek rokonim! hogy soha sem mennek-ki elméből, azon irtózatoss kézhányások, mellyeket ezeknél láttam. Kétségbenesés, dü-

hösség, e' mellett gonosz öröm 's szorongattatás változgattak képeiken. Esküszöm néktek, nekem úgy tetszett, hogy dühökben a' furiákhoz, komolyságokban a' pokolbírákhoz, szorongásokban a' gonosztévőkhez hasonlítottak. De mi céljok van nékik? tudakozák itt a' barátok. Talán a' község' bódogságáról gondolkodnak? Ó nem! Nohát a' bölcsek' követ keresik? Hibáztok! Talám a' kör négy szögét akarják megtalálni? Nem! Úgy hát régi bűneiken bánkódnak? Mind ez nem! Megtébolyodtak hát, ha nem hallanak, nem beszélnek, nem érzenek és nem látnak, hát mit csinálnak? Játszanak." —

Ha a' játék a' mérték' és okosság' határai közt marad, ha annak egyedülvaló célja az elszóródás és ártatlan mulatkozás, akkor nem lehet azt átaljába kárhoztatni; sőt a' mély gondolkozásokkal 's komoly foglalatosságokban élőknel a' kártya, ostábla és sakk sokszor hasznos mulatságok, a' honnan *Kant* a' tudósoknak és Filozófoknak ajánlja a' kártyajátékot. Azonba mennyivel nemesbb, czélerányosbb, hasznosbb mulatságok vagynak ezekre nézve-is a' kártyajátéknál! Micsoda mulatság ér fel a' természet virító keblébe való mulatkozásnál? Egy virágos kert, egy zöld mező, egy erdővel fedett hegy, egy árnyékos völgy, egy szép kilátás, mennyi tárgyak a' lélek' kellemetes foglalatoskodására! 's ha a' tél ezeket eltemeti, egy vidám lelkes társaság, egy jó könyv, többféle ártatlan játékok, nevezetesen a' biliárd, 's mindenek felett a' muzsika, nem többet érnek-e minden kártyás mulatságnál?

A' játék természet-törvényi tekintetben nem foglal magába semi igazságtalanságot, mert minden a' ki játszik szabadon, önelhatározásból teszi azt, 's minden azt teheti a' magáéval a' mi tetszik; e' mellett mindegyik a' játszóközül egyforma veszedelemnek teszi - ki pénzét, 's egyik résznek sincs a' másik felett, különösen a' hazárdjátékokban elsősege, mindazáltal a' Fejedelem, kinek alattvalóinak jólléttök szívéen fekszik 's romlásra - jutások közömbös nem lehet, méltó jusson tehet e' részben rendeléseket, 's szoros határokat szabhat, hogy meddig terjedhet a' játéknak szabadsága; annyival inkább hogy igen sokszor a' szerencse kergető csalárdoknak és gazlelkűeknek játékszínjeik az ilyen játszóhelyek, hová a' vigyázatlanok 's tapasztalatlanok vesztökre lépnek-be, 's szétzúzott lelket és sokszor kétségbenesést hoznak - ki.

Ez előtt három esztendővel, egy értekezést olvasott fel ezen tárgyról *Gase Úr*, az Orvosi-tudományok Kir. Akademiájában Párisban, melly az Archives générales de Médecine nevű jeles francia folyóírásban közöltetett. Ez a' borzasztó hajlandóság, vagy-is szenyvedelem — így szól a' többek között — nem olly meszsze esik, a' gondolkozó orvos studiumának határain kívül, mint az ember első pillantatra gondolná. Mind az a' mi az emberi lélekben, az egymásba ütköző szenyvedelmek' vészét ébreszti-fel, szükségesképen, az élőműves functiókban-is! hasonló felháborodásokat okoz; 's erős rendetlenségekre, veszedelmes bajokra, 's gyakran elveszésre vezet. *Gase Úr* azon vélekedésben van, hogy a' játéokra való hajlandóság' forrása, az emberi

szív két leguralkodóbb szenyvedelmeiben van, 's ezek az *önszeretet* és az *önhaszonkeresés*. Innen magyarázza ő, minden népeknél, akár vad, akár civilizált legyen az, a' játék' uralkodó szokását, valamint azt-is hogy mind eddig sem a' vallástanító, sem a' filozóf, sem a' törvényadó igyekezete nem vólt elégséges ezen rosznak megakadályoztatására. Ezen két forrásokból legjobban ki lehet azt-is magyarázni, hogy a' kártyajátszók, mintegy kilépnek rendszerintvaló, mindennapi valójokból, a' szenyvedelmek többnyire a' legokosabb, mérséklettebb, 's erkölcsibb embernél-is ébredveznek. Az Egoismus, ha szinte egyébként hallgat-is, itt szembetűnőkép feltűnik. Innen közönséges tapasztalás, hogy alig lehet az embert egyébűtt úgy kiesmerni, mint a' kártyajátéknál. Sokszor azonban a' becsületézés-is, — melly a' magábabízói ügyességnek, a' vak sorsal való küzdése által ébresztetik-fel — oka ezen lelki változásnak, mert honnan lehetne külföldben megfogni, hogy sokszor a' csupa múltatkozás végett kezdett kártyajátékokban-is kifakadásokat 's felindulásokat szemlélünk? — A' játéknak az állati oeconomia'ra való munkálatját rajzolván, úgy terjeszti elő Gase Úr a' játszót, mint a' ki az örjögös örömmek, a' kétségbeesésnek és dühösségnek váltogatva prédája. Nem csuda ha azon erős megrázódások, mellyeket ezen paroxysmusok alatt az agyvelőnek 's idegrendszernek ki kell állniok, gyakran az értelmi tehetséget-is feldőlják, 's ez által, — mint az valósággal meg-is történik, — gyenge, tompaelméjűségre, órúltségre és tulajdonképen dühösködő eszeveszetségre vezetnek. Ezen állapotoknak kezdő perio-

dusaikba történnek a' sok öngyilkosságok. A' szenyvedelmeknek ezen erős viaskodásaiknál gyakran a' vérkerengés' rendszere-is szenyved, 's verőérdaganatok, (Aneurismák) és más szív-bajok, gyakran a' játszóasztaloknál kezdődnek. De egy része sem szenyved az élömi-vestestnek olly közbevetetlenül, 's olly kétség kívül, mint az emésztés' organjai, részszerént azon lelki rosz önérzés által, melly egyszer's-mind az appetitust elrontja, 's az emésztést félben szakasztja, — részszerént az ingerlő italoknál fogva, mellyekkel a' játszó rendszerént élni szokott, hogy kedvét feltartsa, vagy eszméletjét elkábítsa.

A' Gase Úr értekezéséhez Dr. *James Johnson*, az Angliába annyira felhágott speculatio dühére és a' Papios-szédelgésre való tekintetben, következő jegyzést köti: „Ezeket a' möglett dolgokat, az orvosi szemlélődő régen jóltudta, de nem olly közönségesen tudták azt az Orvosok, 's a' Publikum közönségesen véve, csak kevésbé, mennyire hasonlít a' speculatio' messzeterjedt systemája Angliában, a' testalkatra való káros munkálatjánál fogva a' játékhoz. Nem régiben láttunk egy nagy egyenességű, és mértékletességű, 's becsületre méltó embert, ki nekünk következő esetet beszélte-el, 's kívánta hallani, mikép magyarazzuk mi azt. Egy nap midőn a' bennföldi bankérosokról, 's a' külföldi nyughatatlanságokról való hírek, a' nyilvános fundusokban olly rendkívülvaló ingadozásokat okoztak, hogy az ő egész értéke minden pillantatban kockán állott a' kereskedőházban, olly nagy ideges felingerlettségben vólt, hogy kéntelen vólt kimenni, 's magát borral nyug-

tatni-meg, noha az asztalnál csak egy vagy két pohárhoz vólt szokva. Bámulására a' bornak semmi munkálatját nem érzette, 's egyik pohárt a' másik után ürítette-ki, míg az egész palaczkot ki nem itta. Ezen szokatlan mennyiségnek asztal előtt, legkisebb részegítő munkálatja sem vólt reá nézve. Azonban felingerlettsége lecsilapodott, 's visszament a' kereskedőházba, hol dolgait nagy lelki nyugalommal végezé. Azon pillantatban a' bornak rendszeréntvaló munkálatjai közül egy sem jött elő, de több napokkal azután a' vólt a' következés, hogy nagy emésztetlenség lépé-meg, mellynek az előtt nem vólt alávetve. Ezen nevezetes eset, úgy vélem, megmutatja, hogy noha az indúlat, a' bor, 's más ingerlőszerek' felvidító munkálatját, azon pillantatban maszkirozza, vagy-is elnyomja, és így az embert ráviszi, 's valósággal olly állapotba helyheztetí, hogy többet vegyen magához, mint a' rendszeréntvaló környűlményekben; ellenben azoknak utóbbi munkálatjaik a' testalkatra nézve ártalmasabbak, mintha rendszeréntvaló felingerlésöket, a' gyomorba való felvételök első pillantatjában végbevitték vólna. Illy móddal dúlatik-fel Angliában ezereknek idegrendszerök 's emésztő organjaik, a' nélkül, hogy az áldozatok tudnák önmagok, micsoda úton veszik magokba a' mérget." — (Medico-Chirurgical Journal. London, April. 1828. p. 338.)

A' betegek diaetetikájában a' játék fontos helyet foglal-el. A' czélerányos, és ártatlan játékok, 's a' betegnek elszóródását tárgyázó múlatkozások, igen szükségesek. Ellenben azon játék' nemei, mellyek az indú-

latokat felébresztik, átaljában megnem engedhetők. Az új orvosi oskola, a' Homoeopathia, a' kártyajátékot nem engedi-meg betegeinek, bizonyos dolog lévén, hogy a' lélek nyugalma elmúlhatatlanul szükséges arra, hogy az orvosszereknek kívánt munkálatjok legyen. Nincsen megbocsáthatatlanabb, mint mikor a' ferdős és érczvizes helyeken, a' gyógyulás végett oda gyűlt emberek, a' kártya és hazard-játékokban keresik mulatságokat, melly által nem csak gyógyulásokat tetemesen hátráltatják, hanem a' lélek és testrontó időtöltések által betegségüket jóval megnehezítik, 's gyógyíthatatlanabbakká teszik.

A. Balogh Pál.

17.

Válogatott Darabok az Ánglus Szemlélőből. Időnkre 's Hazánkra alkalmaztatva egy Társaság által.

(Folytatás.)

XIX.

A' Pedántoknak külömbféle nemeiről.

— — — — Id arbitror

Adprime in vita esse utile; ne quid nimis.

Ter. Andr.

Egy barátom igen sokat tart maga felől abból a' tekintetből, hogy magát igen járatosnak hiszi a' tőle

úgy nevezett ember isméletben, melly neki ifjúságában igen sok apró szerentsétlenségeket okozott. Ő legalább mind azon szerencsétlenségeket, mellyek a 'fejérszemélyek' társaságában, 's egyéb férfiakkal való vereségeiben rajta történtek, nevelésének nevezetes részei közé számlálja; 's elhitei magával, hogy ő nem vólna ilyen ember, ha csak ifjúságában az ablakokat be nem hajgálta, az éjjeli öröket meg nem verte, a' becsületes embereknek nyugodalmát éjféli kóborlásaival nem háborította, 's a' tisztátalan aszszonyszemélyek' házait nem ostromolta vólna. Az ilyen történetekben való részesülést nevezi ő az emberismélet' tanulásának, 's a' városnak ilyen isméletét a' világ isméletének. Nyilván megvallja, hogy életének fele idejében reggelenként rettenetes főfájásokat szenvedett, mivel éjszakákon az embereknek isméletét igen nagy szorgalommal tanulta, 's azzal vigasztalja most magát azon fájdalmaiban, mellyek most-is időről időre kinozzák, hogy ezek nélkül nem ismerkedett vólna meg a' mai időnek szerelembéli szokásaival. Ezt tartja ő egy nemes emberhez méltó tudósságnak, 's a' tudományoknak minden más nemeit olyanoknak engedi által, kik a' könyvekben elmerülve magokat tanult embereknek és Philozophusoknak nevezik.

Ezen okból ő csak kevert társaságokban jeleskedik, mellyekben felette vigyáz arra, hogy a' maga köréből ki ne lépjen, 's hogy valóságos tudatlansága csak szinletnek láttassék. Mind a' mellett a' mi társaságunk gyakorta találja hibákban 's ollyankor nem kiméeljük őt; 's ha ő minket a' városnak ismeretével boszont, mi-is megtudjuk magunkat boszúlni ollyan ismérteinkkel, mellyeket könyvekből szereztünk.

A' múlt héten két vagy három leveleket mutatott, mellyeket ifjúságában egy kaczer aszszonynak

írt. Az azokban előforduló tréfák olyan emberre nézve, ki a városnál egyebet nem ismér, eléggé elváltak találva, hanem szerencsétlenségre némelly szavak nem voltak a helyesírás törvényei szerént írva. Ezen ő először jót nevetett, de minekutána mindenikünk, különösen törvénytudó barátunk, ellene igen kikelt, néminémű felhevüléssel azt monda, hogy ő néki soha sem tetszett a helyesírásban a Pedantismus, és ő olyan helyesírást követ, mint a nemes emberek, nem, mint a tudósok. Végre egy régi állításban keresett menedéket, 's annyira kikelt a pedantoknak kicsinylelkűsége, kevélysége 's tudatlansága ellen, hogy haza menetelem után nem tartóztathattam-meg magamat az itt következő gondolatoknak, mellyek akkor eszembe jutottak, összeírásától.

Az olyan ember, ki csak könyvek között neveltetett-fel, 's más dologról nem tud beszélni, nem kellemetes a társalkodásban, és ő az, kit pedántnak nevezünk. De úgy látszik, hogy ezen nevezetet szélesebb kiterjedésben kellene venni, és mind azokra adni, kik mindennapi foglalatosságaikon 's életök módján kívül semmihez sem értenek, 's semmiről másról nem tudnak helyesen beszélni.

Hol találhatunk nagyobb pedantot az olyan embernél, ki csak a várost ismeri? Vegyük-el tőle a szinjátékokat, a híres szépségeknek lajstromát, 's némelly módi nyavalyáknak, mellyeken általment, elbeszélését: azonnal kéntelen elnémúlni. Hány eféle nemes urak vagynak, kiknek ismerete csak az udvar határai közé vagyon szorítva? Elszámálják ők a legnagyobb kedvességben állóknak neveit, ismétlik némelly jeles személyeknek elmés mondásait, susognak valamely új fortélyos cselekedetről, melly még nincsen tudva a közönség előtt; vagy ha észrevételeiknek határai a közönségesnél mesz-

szebb terjednek, talán hírt tudnak mondani, egy módiban lévő kártyajátéknak történeteiről, fordulásairól 's folyamatjairól. De ha ennyire mentek, már akkor minden tudományokat kimerítették; beszédjek a' további mulattatásra száraz 's alkalmatlan. Ki nem látja által, hogy ezek igazán pedántok? És még-is ezek tartanak magok felől olyan sokat, 's örülnek szerencséjeken, hogy szabadok az oskolák' pedantismusától.

Mit mondjunk a' katonai pedántokról, kik szüntelen úgy beszélnek, mintha a' táborban vólnának, kik egyik esztendő' végétől a' másikig mindég városokat ostromolnak, erősegeket építenek 's ütközeteket tartanak, kiknek minden beszédjek a' puskapor' szagát érezteti. Vegyük-el tőlök ágyúikat, azonnal semmit sem tudnak szóllani. Lehet még itt említeni a' törvénytudói pedántokat-is, kik minduntalan eseteket formálnak, előszámlálják a' panaszosokat, kik a' Királyi Táblánál folytatják pöreiket, 's az élet' legközönségesebb körülállásairól vetélkednek, és semmiről, még valamely helynek a' másiktól való távolságáról, 's a' legközönségesebb kérdéstről sem győződnek-meg erős megbizonyítás és okoknak előhordása nélkül. Az ország' dolgaiban elmerülő pedántok az újabb újságlevelekben 's a' politicában buvárkodnak. Ha a' Spanyol vagy Portugallus Királynak nevét említed; igen helyesen beszélgetnek, de ha őket az újságleveleken túl viszed, nem találják-fel többé magokat. Egy szóval csupa udvari ember, csupa katona, csupa tudós lenni, izetlen-ség, pedántság, és nevetséges tulajdonság.

Mind ezen pedántok között, kiket előszámláltam, legszenvedbetőbb a' könyvbéli pedánt. Ez legalább gyakorlott észszel, és képzetek által megtölt fővel bír, csak hogy ezen képzetek zavartak; úgy, hogy a' véle társalkodó gyakorta tőle tudásra méltó

dolgok felől felvilágosítást nyerhet, 's azokat hasznára fordíthatja, ha bár azok az elébbi birtokosnak kevés hasznot szereztek-is. A' tudósok között legneveztésebb pedántok azok, kiknek a' természet-től kevés józan ész jutott, és kik halom-könyveket olvastak-öszsze minden ízlés és külömbőség nélkül.

Ha egy felől a' tudomány, szintúgy mint az úttazás és minden egyéb eszköz, mellyet ismereteink' nagyobbítására fordítunk, az értelem' tökéletesedését előmozdítja is; bizonyos más részről, hogy az esztelent ezerszer szenvedhetetlenebbé teszi, mint-hogy ízetlenségének tárgyat szolgáltat, 's alkalmas-ságot ad néki képtelenségekkel bővelkedni.

A' Criticus és Grammaticus pedántok sokkal inkább dicsérik magokat 's társaikat, mint a' valódi tudósok, kik hasznos és fundamentomos tudomány után törekednek. Midőn azon dítéreteket olvassuk, mellyeket ők némelly régi költő kiadójának, vagy egyik társoknak, ki több kéziratokat összehasonlított, osztogatnak; könnyen elhihetnénk, hogy a' dítéért személy a' tudós világnak egyetlen ékessége 's századjának csudája, holott talán nagy fáradságai csak egy görög szócskának megigazításáig, vagy egyes kerekmondás' igazi értelmének kitalálásáig 's meghatározásáig terjednek. Ők valójában kéntelenek tömjéneiket egymásra pazérlani, hogy tekinteteket fenntarthassák, és nem lehet csudálni, ha a' nagy tudomány, melly nem képes egyy úttal bölcsé és szerénnyé-is tenni, hiúságra és kevélységre vezet.

XX.

A' kíváncsi tudakozódókról és tsatsogókról.

Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.

Horat.

Találhatni olyan embereket, kik a' nyelvnek minden eszközeivel bírnak, kik mind azt, a' mi nékik mondatik, könnyen megfogják, és kik az illendőséget a' közönséges életnek minden környülállásaiban megtudják tartani, de mind e' mellett magoktól olly keveset gondolkodnak, hogy magok' mulatására idegen segítség nélkül szükölködnek. Ide tartoznak az olyanok, kik minden dolgokról örömet tudakozódnak. Jóllehet ezek az előtök esméretes dolgokról szint olly okosan ítélnék, mint akárki más, mindazáltal tulajdon erejekkel semmi dolgot fel nem találhatnak, 's azért szüntelen kéntelemittetnek másoktól kérdezősködni. Így ők ámbár alkalmasok vólnának a' legcsinosabb társaságokban megjelenni; még-is gyakorta szemlélhetjük, mikép' hallgatják egész figyelemmel egy lócsászár' beszédét, ki előszámlálja lovainak nyavalyáját, azoknak minden változásait, minémű italokat adott-be nékik, minémű hasznokat tapasztalta ezeknek, miképen javúltak-meg lovat az orvosság után, és más illyen hijábanvalóságokat; 's egyéberánt ezekben olly nagy gyönyörűségeket találják, mintha nékik a' legfontosabb igazságokat hirdetnéd. Ezen gyengeség nevetségessé teszi ugyan az embert, de szerencsétlenné nem; mert az illyenek közönségesen egy másikhoz szövotkeznek, ki érttek látszik születve lenni, értem a' fetsegőt. Ezen két természetűek között egy titkos hajlandóság vagyon egymás eránt, melly a' költsönös fogyat-

kozásokat kipótolja, és olyan természetes, mint az, melly a' két Nem között vagon. A' napokban egy közönséges helyen valék, hol ilyen tudakozódót találtam, ki nem tudta örömét mérsékelni egy fecsegőnek érkezésén. Ezen fecsegní szerető melléje ült, megdörgölte homlokát, karjára támaszkodott, keserűre vonta ábrázatját, 's végre elkezdett beszélni: „Ma semmi újság nincsen; nem tudom, hogyan vagyok: de az éjjel igen roszył aludtam. Aligha náthát nem kapok, mellynek vékony lábbelijim lesznek okai; már az egész héten hurutom vólt. De nem-is lehet máskép; mert szokásom télen nyáron fejemet hideg vízzel mosni, a' mi a' levegőnek ezen az úton történhető ártalmas befolyását megakadályoztatja; tehát szükségképen lábaimban kell nyavalyámnak okát keresnem. Mindazáltal nem sokat törődöm vele: a' mint támadt, úgy el-is múlik: Legtöbb betegségek szerfelett való elkényeztetésből veszik eredetököt, és ábrázatunk természet szerént szint olly kevésbé állhatná-ki a' hideget, mint testünknek egyéb részei. Azon Indus, kitől egy Európai azt kérdezte: miképen járhat egészen mezitelenen? helyesen felelte azt: hogy ő egészen ábrázat.”

Úgy vettem-észre, hogy ezen beszéd szint olly kellemes vólt a' tudakozódó előtt, mintha a' legfontosabb tárgyról folyt vólna. De minekutána a' fecsegőt a' szobának egy másik szegletébe hívták: azonnal elbeszélte a' tudakozódó a' mellete lévőnek, hogy azon úr, ki épen most hagyta ott őket, fejét minden reggel hideg vízzel mossa, és csaknem szórá szóra ismételte mind azt, a' mit tőle hallott. Megkell vallani, hogy a' tudakozódók a' társaságuk töltésére, magok' számára semmit sem tartanak-meg, hanem mindent általeresztenek magokon, a' mit bévesznek; ezek azon csatornák, melyek által minden jó, és minden roszył, a' mit a' városban mondanak,

szélyelterjed. Azok, kik benne megbotránkoznak 's azt állítják, hogy az ilyeneknek magok viselete által sok kárt szenvednek, könnyen meggyógyíthatják sérelmeiket, mihelyt akarják; mert ezek nem rossz szívű emberek, és ha rajtok segíteni akarunk, ugyan azon dolgot, mellyet elébb állítottak, tulajdon vallástételök által meglehet velök czáfoltatni. Ha valamelly dologról bővebb tudósítást adhatnak, az előttök a' legkellemesebb szerencse, mivel szert tehetnek; és soha sem beszélnek valami dologról másképp, hanem mindég ezen szavakkal: „az a' hír van a' városban” vagy „bizonyos kútfőből tudom;” úgy hogy annak, a' mit ők bizonyos kútfőből állítanak tudni, mindenkor ellene lehet mondani, mint-hogy a' város a' dolgot környülállásosabban megtudhatta, vagy ez az újabb hír még bizonyosabb kútfőből merítettethetett.

Ezen hajlandóságot senkinél sem találtam olly nevetségesnek, mint egy atyánál, a' ki nagy gondal tudakozódott arról, miképen tölti fija üres óráját, 's ámbár hallotta, hogy haszontalan dolgokkal foglalatoskodik, mindazáltal igen örült azon, hogy nagyreménységű fija az ő nyomdokait olly híven követi. De még mulatságosabb látni, midőn két ilyen tulajdonságú emberek egymásközött ollyan titkosan beszélgetnek, hogy senki őket meg ne hallhassa, bár a' dolog semmi titkot nem foglal magában. Minap egy csinos ruházatú ifjú ember jött a' kávéházba, 's mindjárt elkezdett két ilyen úr annak nemzetségéről susogni. Én csak némelly részeit halhattam beszélgetéseiknek. „Az az ő nénje vólt,” szólla az egyik, „igenis, felele a' másik, de az anyjáról.” Utóbb monda az első: „az ő atyja közönségesen barnább parókat viselt.” Felelet: „Nem sokkal barnábbat; hanem ennek az úrnak magassabb sarkai vagynak a' csizmájin.”

Veszedelmes, az én ítéletem szerint, az ilyen emberekre valami titkot bízni, mivel az ő újságkívánások agyvelejöknek ürességéből származik; és ugyan ezen újságkívánás által ismét mindent közölnék másokkal. Hanem ha társaságokat nem kerülhetjük-is el, nem szükség velek valami fontos dolgokról beszélni, mert ők minden tsekéllyel megelégszenek, 's nem kívánják azt a' mit hallanak, vizsgálat alá venni. Elolvassák ők az ilyen kitételeket, mellyek némelly újabb újságleveleknek végén állanak: „Ez még nagyobb megbizonyosodást kíván; ez sok political okoskodásoknak szolgál tárgyúl; az idő az a' nagy mester mindent fel fog fedezni,“ 's azokat nem tekintik csupa pótolék-állításoknak.

Gyakorta látjuk, hogy az ilyen tulajdonságú emberek telhetetlen kívánsággal vitettetnek azoknak, a' mik történnék, megismérésére, a' nélkül hogy ismereteiket valami másra használnák, mint múlatságokra. Az ilyen elmék tréfára és vigságra láttatnak rendeltetve lenni, hanem ők nem egyebek érzéketlen 's egyszerű szemlélőknél, mint én vagyok. Ezen újságkívánás, melly távol van minden rossz szívűségtől 's önhaszon kereséstől, olyan külömbféle környülállásokról tud hirt adni, mellyek gyönyörködtetnek bennünket, ha a' társaságokban előhozattatnak. Ha az ember azon külömbféle ravaszságokat, vélekedéseket, gyönyörködéseket és haszonkeresést, mellyek a' világot a' legelső rangú úrtól fogva a' legcsekélyebb szolgálíg igazgatják, megismerhetné; nem volna-e a' leggyönyörűbb múltság láthatni, hogy az emberek gondolataikra 's tselekedeteikre nézve sokkal inkább külömböznek egymástól, mint hálósüvegeikre 's hosszú parókájikra nézve? Akármint legyen a' dolog, itt közlök egy levelet, mellyet egyik levelezőm irt ezen tárgyban hozzám.

Szemlélő Uram!

Plutarchus a' Római Cajus Gracchusról azt írja, hogy gyakorta indulatba jövéen olly hangosan és hevesen beszéllet, hogy lélekzete elfogyván beszédét abban hagyni kéntelenítettett. Ezen hibájának orvoslására egy elmés Licinius nevű szolgát tartott, ki őt egy sippal vagy egy más éneklés' elősegítésére alkalmas muzsikai szerszámmal mindenütt kíséerte, 's mihelyt látta, hogy ura hevességbe kezd jönni, azonnal egy szelid megindító darabot játszott, a' mire Gracchus azonnal alább hagyott 's lecsendesedett.

Valahányszor ezen történetre emlékeztem, mind annyiszor csudáltam, hogy ezen muzsikai eszköznek használatát elmúlasztották; annyival-is inkább, mivel Liciniusnak ezen jó szolgálatja az ő emlékezetét illy sok századokig fenntartotta; 's az én vélekedésem szerént ez a' környülmény maga-is felbátoríthatott volna valakit arra, hogy azt, ha nem a' köz-jónak, legalább tulajdon hírének és hasznának tekintetéből ismét szokásba hozza. Itt talán azt lehetne ellenvetésül felhozni, hogy a' mi hangos fecsegőink annyira gyönyörködnek szózatjokban, hogy nem jó szívvel vennék, midőn azt egyik szolgájok félbe szakasztani mérészelné. Megengedem; de nincs-e vallyon mindenik halgatójoknak jussok tulajdon védelmezésökre egy szelid melódiát játszani. Egy szóval, minthogy egy Licinius sem áll-elő, 's a' fecsegőknek lármájok mindúntalan nevelkedik; én határoztam-el magamban a' legutólsó időmet hazámnak hasznára fordítani. 'S valóban egy elmés művésznak segedelme által már-is csaknem végrehajtottam szándékomat, 's rövid idő alatt a' közönségnek annyi darabokat szerezhetek ezen szerszámból, valamennyit kíván, hogy azokat akár a' kávéházakba vites-

se, akár magával hordozhassa. De mivel tudom, hogy sok olyan urak vagynak, kik ezen muzsikai szerszám által megsértethetnének, ezeknek, a' mennyire tehetségemben áll, kíméllésökre, rövid levelekben fogok tudósítást adni, mellyekre csak ezen szavakat fogom írni: *Vegyetek egy Liciniust.*

Utóljára azon kérésemmel alkalmatlankodom, fogadja-el az Úr azon sípocskáknak egyikét, mellyeket az Úr' könyvárosától ezennel küldök. Ez annyival több hasznára fog az Úrnak lenni, mivel az Úr szeret hallgatni, 's a' fecsegők lármájának leginkább ki van tétetve.

Majd elfeledtem megírni, hogy már találtam fel egy nótát, mellyet azon a' sípon el lehet játszani, 's mellyet *csendesítőnek* nevezek. Ennek akkor lehet hasznát venni, midőn unalmas beszédeket, esküvéseket, káromlásokat 's hasonló dolgokat kéntelenítettünk hallani. Maradok 's a't.

18.

Zwingli' szíve.

Zürchben, az új-évre szolgált és az Ifjúság' számára intézett ajándékul, egy rézre írott Képjöttki, 4-ed rétből és hét lapnyi magyarázattal; melly ama korabeli jeles Hit-tudóst Bazileában, Myconiust ábrázolja, ki kertjének korlátjánál állva, valamelly barátjának kezéből vett zacskót a' Rajnába dob. Vólt ez Zwingli' szíve. Az ő holt-teste a' csata-mezőn négy részre vagdaltatott és megégettetett: egyedül szíve találtatott-meg néhány nap múlva a' hamuban, azon épenn. Myconius attól tartván, ne-

hogy véle babonát úzzenek még valaha, fogá a szívét — melly érette egykor olly melegen vert, — 's a Rajnába veté. Élő szellemének, nem pedig a holt betűnek örököse akara ő lenni.

E' cselekmény, igaz, hogy dícséretre méltó. Myconius' elővigyázása-is helyben hagyható; de a megtörténhető visszaélés, az emberiségnek azon bizonyos kötelessége alól, mellyel Szerelmeseink' holt-testeik eránt tartozunk, még sem oldozhat-fel. Vallyon Olvasóink olly barátokat, mint Myconius, magoknak kívánnak-e; vallyon ilyeneket valaha szívök' depozitáriusaikká tennének-e: beküldő ugyan nem tudja; de tud annyit, hogy Zwingli' szívét ő ugyan el nem hajította; hanem, — a' jövődőben megeshető bűnökkel nem gondolván, — azt, mint drágalátos maradványt egy Urnába eltette, és neki illy felírást adott volna: „*Cor flammis, superstes et irae.*“

A' legelső piros rózsa.

Éva, az emberi Nem' első Anyja, éjszakánként egy rózsa-bokor alatt aluvék. (Akkor még minden rózsa fejéren virágzék, és tövise sem vala.) De az ő első bűne után következett éjszakán Éva legelőször fekvék alvás nélkül, szinte közel virradtáig. Egy kis rövid és nyugtalan álom után felébrede; és ímé! arczáinak ifjusági pirhologja a' rózsa' leveleibe szívódott által. Most már ez a' virág viseli a' szemérmesség' színét; Éva ellenben halavány lón és kebele tövisektől özszesértett.

E. I. P.

19.

L É K A V Á R.

Eredeti hazai Román.

Nem lehet a' szemnek 's szívnek olvasztóbb, dicsőbb látvány, mint mikor egy régi várat abban a' pillanatban nézeget az érezni tudó földi vándor, mellyben a' felséges nap lemerülni készülvén a' lát-határ' tengerébe, végső sugárait csak az előkor' mohosult művén, a' vár' töredező falain mutatja még. Illy varázsjelet az, midőn egünkről a' nap lehajol-ván, Lékavár' hajdan erős falaira töri-vissza gyenge sugárait. Ekkor itt a' nézőnek egész valója csupa érzetté válva, csak gondolatiban él ő; szólna de nem tud; képzele visszabájlja magának az előkor' annyi bús történeteit, mellyeket majd minden egy vár kén-telen volt érezni, mint Lékavár-is. Végre kesergve sóhajt-fel:

Isten adja: szép honunkban
 Várainknak romjai,
 Mellyeket búsan mutatnak
 Szírteink' hegyormai, —
 Keljenek-fel hamvaikból
 Díszesíteni a' hazát,
 És ragyogva felderíteni
 Tűnt reménye' csillagát!

Sok egyéb régi várak' sorsával Lékavár-is le-fizeté az idő' viszontagságinak az elkerülhetlen adót,

az elpusztulás' örök adóját; régi fényje oda van a' régi időkkel, mellyeknek hazájok a' semmiség. Ezen várnak ura hajdan Gróf Lékavári volt, kit nagy lélek, szelid indulat bélyegze, még ama' hőskorban is, mikor az ízlés durvább, az érzés vadabb volt. Nevezetes próbákon ment ő által, 's nemes indulatja mindég úgy küzde, hogy tiszta szíve 's állhatatos lelke, azon korban mindeneket felülhaladott, mindeneket bámúlásra gerjesztett. Volt egy szeretetre méltó leánya 's egy bajnok lelkű fija-is. Ennek hollétét senki sem tudta; mert minekutánna egy csatában jelen volt, többé senki sem hallá hírét. Leánya pedig az akkori hőskör környülményihez képest, zaj nélkül való magányban nőtt-fel, mert atyjának várát némelly dúló csapatok több ízben ostromlák ugyan, de minden siker nélkül. Társalkodásának kicsiny volt köre; még-is a' finom érzést és nemes indulatot tette magának tulajdonává, 's a' szüléi szorgalom *Ida'* (ez volt neve) nevelésében a' legédesebb gyümölcsöket hozá. Nem a' nagy birtok egyedül, hanem a' lyányi tökély-is okozta tehát azt, hogy *Ida'* szerelmét olly igen sok ifjak óhajtották. De nagyobb részént elhibázták imádóji a' szerencsének azon útját, mellyen a' derék lyány' hajlandóságát meglehetett volna nyerni. Egyik azzal kívánta *Idát* kecsegtetni, hogy ő nagy bajnok lévén, majd a' szüntelen csatázó népet úgy a' maga részére fogja hódítani, hogy őt Fővezérré teendik, 's végre koronát-is fog nyerhetni: A' másik azzal dicsekedett a' tiszta szívű lyány előtt, hogy ő már sok várakat dúla-fel 's juttata birtokába; temérdek vér folyt azokban, 's többnyire az ő karja által. Egy harmadik azt mondá *Idának*: Ha a' Gróf Kisasszony szívét 's kezét nekem adja, csak parancsoljon velem, minden embert kiteszítok e' világból buzogányommal, valakiket gyűlöl a' Gróf Kisasszony, és valakik megbántották, vagy ezután megfognák sérteni. Ezt

pedig részrehajlás nélkül teljesítem, ha barátimat, testvéreimet, rokonimat, sőt szüléimet fogná-is érni a' sors.

E' beszédekre a' szép lelkű *Ida* remege, borzad. Az elsőnek ezt a' feleletet adta: Tessék az Úrnak elhinni azt, hogy én sokkal jobban megtanulám, mi teheti az embert ez életben igazán boldoggá, mint hogy ezt csak koronában kívánnám 's tudnám fellelni. Az Úr' feje tele van ábrándozó göggel és nagyravágyással, 's az ilyen indulatú — ha ezer koronát nyerne, sem lenne soha tökéletesen boldog. — A' másodiknak ezt mondá: Miként gondolhatja az Úr azt, hogy én a' másoktól vérontással elidegenített 's elrablott várakban gyönyörködném? csupa kegyetlenség az, midőn valaki jó kedvéből dül, öl és pusztít földi hiú vagyonért; ilyen emberben nincs szánakozás, nincs érzés, 's a' kiben ez nincs, abban legkisebb szikrája sincs semmi jónak-is. — A' harmadik ifjúnak pedig ezt válaszolá *Ida*: Rettenetesen megcsalja képzelete az Urat, ha azt véli, hogy én valakit gyűlölnék; 's ha volna-is, a' ki magát velem meggyűlöltetné, mint megbántómat sem akarnám őt életétől megfosztatni. Én egyébberánt a' rossz emberben-is csak a' rosszszaságot gyűlölöm, nem magát az embert. A' rossz lelkűekre nézve legnagyobb büntetés az élet, mert emberek között élnek, még sem látnak és bírnak egy jó barátot-is, kivéven olyanokat, kik magokhoz hasonló gonosz lelkűek; nyugtalanok, meglegedetlenek ők, 's ez nagyobb kín, mint a' halál. Azzal-is legyadabb indulatot, legalatsnyabb lelket árúl-el az Úr, hogy kész volna testvérit, barátit, rokonit sőt szülőjit-is meggyilkolni; megvallom, én illy beszédektől irtózom, még inkább magától a' cselekedettől. Ott próbáljon az Úr illy elsőséggel szívet nyerni, hol afféléket örömet hallanak.

Ezek így lévén, *Ida* megmaradott édes atyja mellett; 's az a' gondolat, hogy szíve csak a' nemesben tud gyönyörködni, megnyugodottá 's boldoggá tévé virágkorát. A' kik *Ida*' szerelme után esengének, elmaradtak ugyan, de hogy annak szívére 's kezére közülök egyik sem vala méltó, bizonyos tanúja lett az, hogy az érdemlett kosárnyerés miatt mind a' hárman bosszút esküvének *Ida* ellen, melly dühös ármányt titkon forralának magok között.

Azalatt a' jeles Gróf Kisasszonyt más két jó nevelésű ifjak-is gyakran meglátogták. A' ritka kelemmel ragyogó lánykát mindegyik annyira imádta, a' mennyire csak egy lányalakban létező földi Istenét imádni szabad. Ezernyi hódolatok' jelentésével kívánták előtte bebizonyítani azt, hogy őt egyik úgy mint a' másik, olly egyetlen tárgy gyanánt tekintik, mellyhez földi boldogságok csatolva van. De a' józan gondolkozású 's előre látó lányka, a' két egyeránt szeretetre méltó ifjak között való választást még most nem-is akarta 's nehezen-is tudta volna magában elhatározni. Minthogy az ifjak *Idánál* igen gyakran ösztetalálkoztak, egymást ezek-is jól megismervén, — a' helyett, hogy szerelemföltők lettek volna, — a' titkos ösztelkezés őket különös jó barátokká tévé; 's ezt az a' környülállás-is eléggé valószínűsította, hogy mint versenytársak, utóbb sem adának egymásnak soha legkisebb okot-is az irigység' gyanujára. Egyiknek *Vasvári*, másiknak *Benkő* volt neve, 's a' hon' védelmében osztozni már mind a' kettőnek vala szerencséje.

A' bosszútlehelő három ifjak: *Kereszti*, *Bodó*, *Vender*, úgy elkészíték a' bosszúállás' útját, hogy már csak az elkezdés vala hátra. Midőn utólszor együtt tanácskoznának, elkezdé *Bodó*: Legyen tehát barátium, minden úgy, mint magunkban elvégezőnk. Igaz, hogy szerencsétől kell várunk; de itt a' sze-

rencse-is csak önbátorságunktól és áldozattételünktől fog függeni. Keménynek látszik ugyan a' feltörendő dió, de még-is mi az a' vad tigrisfogaknak? Erőnk fog nekünk diadalmat, erőnk — várat, erőnk — lyányt és kincseket adni. Nekem a' győzelem és *Ida'* kezemre-jutása elég jutalom leend. — Haha! — kiálta *Vender*; — én inkább a' kincseket vagy a' várat kívánom tulajdonommá tenni. — Nem-is tudom — így szólla *Kereszti*, mit kap *Bodó* azon az érzékeny és puha természetű lyányon; nem csatázó férjfiúnak való az olyan nő; láthatád, minő halvány színt adott gyöngéd artzúlatának, a' vár' falainak örök árnyat tartó ürege; 's mit-is ér bár angyalt szeretni, 's tőle nem szerettetni? — Barátim! felele *Bodó*; — keblünkben gonosz célravágyás rejtőzik ugyan, 's *Ida* ellen boszszút esküvénk; valljuk-meg azonban még-is az igazat: hogy az ő bájaival e' föld' kerekén talám tiz lyány sem szerencsés birni. Láttatok e az ő habkebelére 's vállaira művésztelenül omló szőke selyem hajfürjtjeit? Láttatok e valaha szemekben annyi kecsset, annyi méltóságot, mint az ő kék szemeiben? Láttatok e valaha olly bájalkatú kis ajkakát, mint az övéji? Hidjétek társim, ha ezek az én artzomon egy tüzes csókot pattantnának-el, boldog lennék, ha bár a' csókcsattanás' utolsó perczenete után engem legott egy villám' halálos csattanása érne-is. Hát az ő kezeit 's újjait láttatok e jól? Én láttam, égve láttam, hogy midőn azok a' Lánton fel 's alá szökdelének, újjait 's kezeckéjít a' sima fejr elefánt csonttól megválasztani nem lehet. Hát az ő páratlan szívét 's nyájos indulatját esmeritek e? — Valóban, még azt sem tudtam, — így szólla *Kereszti*; — hogy illy szerelmes ábrándképekkel van agyvelőd tele; neked is olly érzékeny lyányszived van, mint *Idának*. — Nem tudjátok ti még — monda *Bodó*; — milly érzettel van az igaz szerelem egybekapcsolva. Nem-is

ér a' szerelem semmit, lágy érzelem' híjával. Tiltja szenvedelem azt rejtenem 's tagadnom, hogy őt tiszta szívből kegyelem, inkább nyilván-is be fogom ezt bizonyítani. Felmásznak a' vár' bástyájin, 's ha százszor letaszítanak onnét, szerelmi tüzem százszor erőt fog nekem adni a' viszonti felmenetelre, 's ha még sem boldogúlok czélomban, legalább fenn a' bástyán folyjon-ki vérem; mert boldogabb leszek azáltal-is, ha *Ida'* szép alkatú lábai olly helyet nyomnak, midőn sétál, mellyet értte lángoló vérem áztata 's pirosíta-meg. — Az illy beszédnek most hely nincs — úgymond *Vender*; — hanem tegyük az eránt bizonyos rendelést, hogy fegyveresink álljanak készen, 's holnap után előbb körülvegyük a' várt, mint a' nap az ő első súgarait fogja odalövelleni. — Jól mondod, jól, — felele *Bodó*; — nyugtalan a' szívem-is dolgunk' bizonytalan kimenetele miatt. Holnap után ostromolni fogunk. Ha minden vagyonomat 's kincseimet pártosinkra költöm, még sem hagyom a' csatát siker nélkül abban. Ha *Idát* meg nem nyerem, úgy sem lesz vagyonomra szükségem; ha pedig ő bírásomba jut, nem fog a' sors rajtam olly csapást tehetni, melly engem boldogságom' köréből ki tudna tolni. — Nekünk csak a' vár és a' kincsek kellene; — így szólla *Vender* és *Kereszti*.

Minden dolgot úgy intéztek már most a' három boszszuállók, hogy fegyvereseik, kiket részökre hódítottak, a' rendelt napon pontosan előállának, eltelve a' harczolás' dühével, minthogy őket *Bodó* a' nyereendő gazdag zsákmány' reményével felgyúlasztotta. A' mintegy háromszáz emberből álló vívócsapat minden parancsot, minden rendelést *Bodótól* vett, ki legjobbnak vélte pártosait úgy kormányozni, hogy a' várat egyszerre körülfofnák. Még csak halványon kezdett a' hajnal pirúlni, minden a' legnémább csendben volt, csupán a' vár alatt körülfekvő kis erdőben

hallatá zengzetét, a' nője' fészkrétől távozni nem szerető hangos csalogány. Lármátlanul közelitének ekkor a' dűlni vágyó vitézek a' várhoz, úgy, hogy már mindnyájan elszéledve vonúltak a' várhegyet koszorú formán kerítő sűrű kis erdőben. Lassú zörej vala most az egész erdőcskében; a' vár felé elszórtan nyomuló vitézek okozák ezt a' fiatal nyíres lombjai közt, hol a' még pihenő madarak édes nyugalomból felrémülének, 's a' már zengő csalogány szeszélyes dala megzavartatván félbeszakadott; de a' várban még csend uralkodék. Egészen a' várhegy alá jutának már a' fegyveresek, hol egy vitéz, a' még homályos hajnalon véletlenül egy elavúlt kútba botolva lerohant. Ijedtében sikoltván ez; *Bodó* legott tudakozódék a' láрма' holléte felől, de megnyugtató választ senki sem adhata. Menének tehát a' történt láрма felé, 's épen maga *Bodó* ért legelőbb ama' helyre, hol a' kútba esett katona' jajgatásait meghallotta, nézegete maga körül, 's azalatt észrevé a' nagy füvel benőtt partú régi kútat. — Ki vagy? — így szólla *Bodó* lassudan; — szólj! micsoda teremtés vagy? — Vitézed és szolgád Uram! — felele a' kút' zsellére; — most pedig koldusod. Belérohantam ebbe a' kútba, pedig olly mély, hogy hirtelen szabadulásomra reményem sincs; egy lábam és kezem ki-is törött, vajha több víz volna benne, hogy beléfűlván, kinomat halálom félbeszakasztaná! — Csak maradj békével — úgymond *Bodó*; — 's ne tégy lármát, mert köveket hányatok reád; ellenben ha türsz, kiszabadítlak, mihelyt a' várat feldőljük. — Ekkor *Bodó* előbbre méne, gondolva magában, hogy ama' szegény vitéz hamar elvév a' bosszúlni vágyás' keserű jutalmát. Szerencsétlen előjelnek tartotta ő ezt, de nem tudta csüggedni. Búsongott a' kútba rohant legény-is, elképzelvén magában, hogy ha csak a' vár' bevétele után lehet ki-

szabadúlnia, bizonyosabb az ő ott veszte, mint nem; pedig — oh! kedves az élet, kedves még a' szenvedés és nyomorúság mellett-is!

Bodó jelt ada már most, hogy a' várat vívnák, igen nagy jutalmat ígervén azoknak, kik oda felmászának. Zörej nélkül tettek sokan próbát, de haszontalanúl, míg azonban a' várőr az ostromot észrevevé, 's a' felől az egész őrizet tudósítatván, Gróf *Lékavári* elkezdeté a' nyilazást. A' várhegy' oldalán feltolakodni vágyó vívókra üvöltve hullott a' nyilazópor, az ott meglövöttek' vérével pirosra lett azon a' rezgő epheu festve, 's a' kemény fal még sikamlóbbá lett a' vér miatt a' felmászókra nézve. A' Gróf az ablakból nézegeté az erőszakos, de várához képest gyáva vívókat, 's látta, hogy azok közt három vitéz álarczosan forgatja magát, serkentve az ostromlókat, t. i. *Bodó*, *Vender* és *Kereszti*; de a' kiket ő meg nem ismerhete. Folyt a' csatazaj szinte délestig, de csak azzal a' következással, hogy az ostromlók' dühös csapatja fogyni kezdé. Kivánta volna tudni a' Gróf, kik legyenek a' dúló-csapat' vezérei, 's mi volna céljuk, de azt senkitől sem tudhatámeg; azonban azt akarák vele elhíttetni, hogy az ifjú Gróf érkezett volna-meg, 's atyját erőszakkal igyekeznék a' várból elűzni, hogy azt maga függetlenül bírhasssa. — Nem hihetem! — úgymond ekkor a' Gróf; — azt ugyan soha nem hihetem! Minekutána tökéletesen tudom, hogy a' jó nevelés teszi a' gyermeket jó erköltsű, szüléjit becsülő, 's halandó társait szerető emberré, fiamnak úgy elvadulnia nem lehele. Nints az atyai példánál ihletőbb, foganatosabb; 's hogy én őt a' nemes erkölcsre 's józan gongolkozásra kicsiny kora ólta miudég oktattva buzdítván, neki tükör-is voltam egyszer'smind azokban; ez vígasztal engem most-is, midőn fiam tőlem távol, vagy talám elhamvadva van, ez a' gondolat nem en-

gedi fiam felől feltennem ama' durva tettet, melyet most hallék. Nem! fiam én ellenem karját felemelni nem fogja, 's reám dúló csapatot nem hoz; az én atyai munkálkodásom illy szomorú gyümölcsöket nem fog teremni. Szerencsés sors jutott önéki osztályrészlül, hogy szívét az Istenség érezni tudóvá, szépre, jóra 's nagyra törekedővé alkotá, ezzel ő boldog, ha tengereken túl szakadott-is, boldog, ha teteteit valahol idegen hantok fedik-is, mivel a' jó ember mindenütt áldottá teszi a' kört, mellyben él, 's a' földet, mellyben nyugszik; a' rossz pedig mindenütt átkozottá.

Míg azonban a' várat ostromolták volna, hírül ment ez a' dolog *Vasvári*nak és *Benkő*nek-is, kik magok közt egygetértve hirtelen magok mellé gyűjtének egy kis fegyveres csapatot, 's ezt Lékavár felé vezették. Azt-is meghallák ők, hogy az ostromlók három vezérei álarczosan teszik katonájik közt rendeléseiket. Javallá tehát errenézve *Benkő*, hogy ő és *Vasvári*-is álarczot tegyen, de a' mellyre barátjának így felele *Vasvári*: Ne, édes barátom! mi álarczosan ne menjünk, mi az igaz ügy' felforgatóji ellen fogunk fegyvert, 's a' tisztalelkűnek álarcz nem kell. Mi akárkinek szemébe nézünk, 's nekünk hasonlóan akárki szemünkbe nézhet. Egy jó ember' lakhelyét ok nélkül feldúlni, kirabolni, 's leányát elragadni, — borzasztó czél, rémitő gonoszság. Igaz, hogy a' Gróf nem igen féltethi várát, de míg a' vívók el nem távoznak onnét, nyugalma még-is zavarthatik; pedig tudod, én a' jó ember' nyugalma't olly boldogságnak tartom, mellynek háborgatóját kész volnék a' büntetés' legirtózatossabb nemével meglakoltatni. Menjünk barátom, menjünk; az emberi tartozás és *Ida* eránt lángoló tiszteletünk hív minket csatára. Boldog, ezerszer boldog lenne akkor az ember e' világban, ha az illy ügy mindég önkényes pártfo-

gókra lelne! de fájdalom! nem úgy tapasztaljuk ezt; mert balesetinken mutatnak embertársaink olly indulatot, minőt jó szerencsénkben kellene mutatniok. Most menjünk! menjünk legázolni ama' gonosz czéliakat! lásd barátom, ők *Idát* nem tudván megérdemelni, dúlással igyekeznek őt elrabolni. Oh vajha tudnám, hogy van a' magyar ifjak közt, ki *Ida'* szívére méltóbb volna mint én, hüvelyében hagynám kardomat, nyilamat elvetném, mejjemet kitárnám, úgy rohannék az ellenség' legvadabb érzetű bajnokai közzé, 's annak kegyelmét nem kérném, nem fogadnám-el, hogy életemet e' világból törőlnék-ki! Menjünk barátom sietve. Hidd-el, soha nem érze talám szívem olly örömet, mint e' pillantatban, 's úgy vélem azért, mivel ártatlanok' védelmére, szabadítására megyünk.

Ekkor megindult *Benkő* és *Vasvári* a' védcsapattal együtt. Elérvén *Lékavár*hoz, megtámadák az ostromlókat, ezek közül sokat földre terítvén. Az állhatatosság', 's ennek következtében a' bizonyos diadal' ösztönével, annyira felbuzdíták most a' két nemes ifjak vitézeit, hogy az ellenfél a' csatahelyen tovább-is megmaradni képtelen vála. *Benkő* elfogta *Keresztit*, *Vasvári* hamar azután *Bodót*, *Vender* pedig a' földön elterülve haldoklott, 's több már nem kelle. A' dülók közzül több mások-is fogva lettek, a' többiek pedig futással kívánták éltöket és szabadságokat megmenteni.

Felizene most *Vasvári* és *Benkő* a' várba, hogy a' dülőkat elfogván, eloszlatván és megölvén, a' fogottakat a' Gróf' kezére kívánják adni. Lenem írható örömmel vette a' Gróf' ezt a' hirt, 's azt izenészsza, hogy a' nemesszívü két ifjak az egész védcsoporttal együtt mennének-fel a' várba. Most a' Gróf' különös bajnokinnepi alkalomra készült győzelem-kaput állított a' bástyára, melly alatt beméne

Vasvári és *Benkő*, 's nyomaikban a' többi vitézek a' pártos foglyokkal együtt. A' védcapat' két hős vezetõji bemutaták a' pártos felek' bosszúálló lelkü vezéreit, *Bodót* és *Keresztit*, a' mikor *Benkő* így szólt a' Grófhhoz: Íme. Uram! itt vannak, kik váradat fel akarák dúlni; hatalmadban állnak õk most, és úgy tehetsz velök, mint tetszik; akár e' várnak örök szikla tömlöztére kárhoztatod õket, akár mindjárti halálra, most õk a' te foglyaid. — Erre Gróf *Lékavári Vasvárit* és *Benkőt* megcsókolván, így válaszola nekik: Nagylelküségteket édes barátim tiszta szivbõl köszönöm; hanem én e' gyáva bosszúállókön nemes hatalmat kívánok gyakorolni. A' mennyiben engem megbántottak, megbocsátok nekik; így e' most elkövetett gonoszságért, mellyel úgy sem érték el céljokat, talám elszégyenlik magokat, és máskor illy alávaló tette nem fognak vetemedni. — Kár ilyeneknek a' kegyelem, édes Gróf! — így szólla *Vasvári*; — 's tudom, nem-is érdemökért hagyod ezt tapasztalniok, hanem azért, hogy a' szerencsétlent, ha maga tette-is magát azzá, lehet és kell szánni. De mivel ezen alacsony lelküek a' Gróf Kisasszonyt akarák elrabolni, õneki-is hatalma legyen rajtok. (*Idához fordúlva*), örömmel adom édes Gróf Kisasszony e' foglyokat kezére, kik e' várat édes nyugalmaiban megzavarván, ebbõl a' Gróf Kisasszonyt elrabolni akarták; méltóztassék e' gonoszokra ítéletet hozni, 's parancsa legott teljesíteni fog. — Érdemetlen vagyok, így szóllt *Ida*, — valóban érdemetlen vagyok arra, hogy az urak ezen áldozatot részént miattam-is tenni méltóztattak. Vájha mindég úgy történnék az, hogy a' gonoszlelkü legott jutalmát venné tilalmas tettének! Azonban, én e' vad szándékú urakat sokkal kisebbeknek tartom, mint hogy õket megbosszulni kívánám, jóllehet most kezemen volnának. Tanuljanak õk e' példán, hogy többszer illy durva tett-

re ne hevüljenek. Uraságtokat pedig szíves indulattal kérem, ha ezúttal e' foglyokat elbocsátani terhökre nem lenne; majd így talám még jó emberek fognak belőlök válni. — Adná Isten! — úgymond *Vasvári*; igaz ugyan, hogy legalább *Keresztit* és *Bodót*, mint lázzasztókat szabadon bocsátani nem méltó, de érezzék a' Gróf Kisasszony' nagy kegyelmét, 's tanulják-meg ebből, millyen a' nemes lélek.

Elereszték ekkor a' foglyokat, 's bosszús pironkodással ment mindenike haza. *Kereszti* és *Bodó* inkább szégyenlék a' kegyelmet, mint hogy annak örülni tudtak volna, 's azt mondták: miért nem vették-el inkább életünket, mint bennünket így gyáláztak-meg, azok adván nekünk kegyelmet, kiknek mi, ha erőnk engedé, adni nem akartunk.

Bodó új bosszúra gyúladván, *Keresztit* viszont reábirta, hogy a' várat még erősebb ostrommal támadná-meg; de nagyon kezdének hanyatlani reményökben, midőn gonosz czéljokra melléjük állani már most senki nem akarván, nem tudtak dülőse-reget összeállítani. Végre *Bodó* dühös haraggal eltelve azt hirtel, hogy a' kik az ő részére állani 's fegyverrel Lékavárra ütni fognak, irást ad nekik arról, hogy minden ő vagyonaikat eloszthatják magok között. Elfutván ez a' hír, *Bodónak* legott kétszáz személyből álló fegyveres csoportja lett. Megtámadák tehát újlag a' várat, 's fegyvereseit *Bodó* lelkesíteni vágyván, így szólla: Szép számmal vagyunk Vitézeim! csak hangyaboly lesz nekünk a' vár. Csak egyszer néhányan mehetünk-fel a' sziklabástyán, 's juthatnánk a' kerítésen belől, azonnal bizonyos lenne győzödelmünk. Rajta Vitézek! rajta! fényes jutalom lesz érdemdija, ki a' várba titkosan feljut. — Elkezdék az ostromot, 's a' próbát szinte hat óráig folytatták szakadatlanúl: Ez a' hír-is tudtára ment *Vasvárinak* és *Benkönek*, kik haladék nélkül össze-

hívák embereiket, 's útjokat sietve folytaták Lékavár felé, hova hamar eljutván, öszszecsaptak a' vívókkal. Észreuvé ezt a' Gróf-is, 's midőn várából a' csatázókra kinézett, azonnal szemébe tűnt a' vitézül küszdő *Vasvári*, ki sudár termetű lévén, úgy kilátszott a' többiek közzül, mint a' pyramis-topoly az ángol-kertek' fáji közzül. A' Grófort elragadván ekkor a' háladás' legforróbb érzete, kinyittatá most a' várkaput, 's őrizetéből néhány vitézeket választva maga-is kirohant a' dúló-csapatra. Mihelyt a' Grófort észreuvé *Vasvári*, még tüzeesebben folytatá küszdését; azonközben áltnyilazák őt, félholtan esék-le lováról, 's azután hamar kiröpült végső lehellete. Látván ezt vitézei, a' szép lélek' holt sátorát biztos helyre vivék. — Így múlt-ki *Vasvári* élte' viritó korányában, mint olly ifjú, ki a' szeretett *Idáért* tevéki magát nemes áldozatnak. Ama nyilak, mellyeket szívére *Ida'* szemei pattautának, okozták azt, hogy dühös dúlók' nyilai miatt esett-el akkor, midőn a' lángoló szerelem' indulatja másodsor hívta őt *Idáért* csatára.

Fájdalmas indulattal néze *Benkő* az ő elhúnyt hív barátjára, 's e' szomorú csapás új boszszút önte beléje az ostromlók ellen. Omolva hullának egymásra az ostromlók, de *Bodó* 's *Kereszti* nem lankadva vívták még-is a' várat, míg azonban őket a' védkatonák földreterítvén, mind a' ketten halva feküdtek Lékavár alatt. A' vizsonti győzödelmet a' várablakból nézte *Ida*, 's *Vasvárinak* és *Benkőnek*, mint nemesszívű védőjinek most egy-egy koszorút füze, gondolván, hogy őket az atyja bizonyosan felfogná hívni a' várba. Széteszolván a' még életben maradt dúlók, *Vasvári*' testét közszomorúság' érzetével kísérte Gróf *Lékavári* és *Benkő* a' várba. Megpillantván a' felmenő vitézeket *Ida*, szaladott a' koszorúkért, hogy egyiket *Vasvárinak*, a' másikat *Ben-*

kőnek ajándékozna szíves hálája' jeléül. A' várőrizet nem tudván semmit-is a' szomorú történet felől, vig örömjajt indított, midőn a' győző bajnokok a' várba felmentek, 's e' zajra soha nem kóstolt örömméret hatotta-meg *Ida'* szívét. Feljutván azonban a' hősek a' várba, szörnyű változást szenvedett *Ida'* érzete, a' holtan felvitetett *Vasvári'*-megpillantásakor; némán állott a' meghidegült bajnok előtt, bánatjában olly nagyon elmerülve, hogy létét alig tudá; kezeit az ég felé kulcsolá, mellyekben még most-is a' koszorúkat tartotta. — Megcsala reményed, édes leányom — úgymond ekkor a' Gróf; — megcsala reményed! Nincs *Vasvári'* többé! — Nincs! — rebegé zokogva *Benkő'*; — fekete fátyolra leve szükségünk a' reményszínű koszorú helyett. — Oh kedves Atyám! — így szólt *Ida'*; — most látjuk, minő kár volt ama' dúlók' vezéreit elbocsátanunk, midőn hatalmunkban voltak! Így most e' csapás nem történt volna. — Helyesen mondog, édes leányom, — felelé a' Gróf; — helyesen mondog; de már késő bánkódunk azon, hogy erántok könnyörülők valánk. Így van az! igen sokszor megcsalatik a' jólelkű ember midőn valakivel jót tesz. A' helyett, hogy tanúságot venne magának a' rosszlelkű, ha jótévője találkozik, inkább épen a' könnyörülő kezű maga lesz annak áldozatjává. — Bizonyos, hogy az igen gyakran úgy történik, — monda *Benkő'*; — 's ennek szomorú következése, az én szeretett barátom' halála.

Pompás temetése lön három nap múlva a' kedvelt *Vasvári'*nak, kinek holt testét a' Gróf az ő várbeli sírboltjába téteté. Nagy volt a' bánat mindenkénel, kik az elhunyt ifjat mint bajnokot; mint jóerkölcsű, kellemes magaviseletű embert ismerték.

Lenyugovék már most *Ida'* egéről-is az örömderület' tisztán ragyogó napja, 's az a' gondolat, hogy ama' jeles ifjú miatta tevé-ki magát veszélynek

's miatta múlt-ki, szíve' nyugalmát örökre elrabolá. Szívepesztő sohajtásokban 's a' múlt örömóráknak a' képzelet által való visszatűntetésökben haladának virágéveinek borongó pillantatai.

Benkőnek volt reménye, hogy *Ida'* szívét 's kezét meg fogná nyerni, tudván azonban, hogy az a' seb, melly *Vasvári* halála miatt *Idát* érte, még nagyon új, tehát illőnek tartá szándéka' kijelentését utóbbra hagyni. Meglátogatá ugyan *Idát* több ízben is, ki őhöz zá nyíltszívű hajlandóságot mutatott, a' mennyire bánatos indúlatja engedé, hanem az ifjú még nem nyilatkoztatá-ki szíve' titkos szándékát.

Így folyt-el majd egy egész év, akkor eltökélé magában *Benkő*, hogy czélját *Idának* és a' Grófnak kijelenti. Ez megtörténvén, maga a' Gróf nyilván megvallá az ifjú eránt való szíves hajlandóságát, hozzátévén azt, hogy leánya' szándékát még nem tudná. Megkérdezvén az atyja *Idát*-is, ez így válaszola: Meggyőzheti magát *Benkő* úr tökéletesen a' felől, hogy ha férjhez menni valaha szándékom volna, bizonyosan egyedül ő lenne, kinek kosarat adni nem tudnék; de minthogy az előttünk tudvalévő tavali bús történet' gyászemléke most és holtomig-is marczangolja szívemet, a' férjhezmenésről azolta végképen lemondottam. — Erre így szólt a' Gróf: Magadon függ az, édes leányom; úgy tehetsz, a' mint tetszik. Azt az egyet azonban mint édes atyád megvallom, hogy noha elfelejthetetlen *Vasvárinak'* érettünk hamvadó porait illő tisztelnünk, még-is oda adhatod szívedet 's kezedet annak, kit becsülni 's szeretni tudsz. Hallottad, édes leányom, ama' közmondást: élőknek élő, holtak holt a' barátja. Bár miként tiszteljük sírbaszállt kedveseinket, csakugyan igaz, hogy élő földi halandónak mindég kedvesebb a' magához hasonló földi valóság, mint az elüzion' legszebb angyalai. — Nem tehetek róla, — viszon-

zá *Ida*; — mások akárminth gondolkozzanak, én, a' már érintett okból férjhez menni soha nem fogok. Miért nem mutathatnánk hívséget poraihoz-is annak, ki magát életében tiszteletre 's szeretetre méltóvá tudta előttünk tenni? — Valóban igazad van ebben, édes leányom, — felelé az atyja; — nem-is foglak téged soha kényszeríteni; hajólj bizvást ahoz, a' mit jó szíved javall. Házassági lépésre valakit erőltetni annyi, mint öngyilkosságra biztatni azt, a' ki még örömet kíván élni. — Ha úgy van, hogy a' Gróf Kisasszony hív tud maradni koporsóban hamvadó szívhez-is, úgymond *Benkő*; — annyival inkább hív lehetek én a' Gróf Kisasszonyhoz, mint olly földi angyalhoz, kinek nemes tulajdonait mindég nagyobb mértékben lehet tapasztalnom 's kell csudálnom.

Meg is tartotta szavát *Benkő*-is, *Ida*-is, mindenik magányos állapotban töltvén életét, csendes nyugalomban. *Benkő* meglegedett azzal, hogy *Idával* néha szerencséje vala múlatni. Gróf *Lékavárinak* utóbb az a' nem várt öröme-is lett, hogy fija szerencsésen hazajutott, kiszabadulván az ellenség' kezeiből, hol ő mint hadifogoly volt. *Idát* anyyira hervasztá titkos epedése *Vasvári*' eleste miatt, hogy fiatal viruló színe kellemes arczairól örökre búcsút vévén, más szerencsésebb karzatú lány' arczaira költözék. Ollyan lett ő, mint a' megsértett gyökerű rózsza, melly már bimbójában-is halvány és hervatag, míg sebje lassanként úgy lelkasztja, hogy minden díszeitől megfosztva, puszta kóró lészen. Maga még annyival-is jobban nevelé szíve' gyászos keservét, hogy *Vasvári*' koporsóját — midőn az atyja vagy a' testvér bátyja észre nem vevé, — gyakran meglátogató, 's így a' mindenkor mozgásban lévő bánat' érzete illy alkalommal szívében a' legfőbb pontra emelkedvén, ott leve halála is. Egykor nem találják őt sehol-is, míg azouban szorgalmas keresés

után fellelik a' sirbóltban, megfásultan a' kedves bajnok' hamvedrére borúlva. Az atyja egyébiránt-is hanyatló korában lévén, a' szomorú történet az ő gyengült testalkatját erősen megzavarta, 's nem sokára ő-is kimúlt. Az ifjú Gróf vett ugyan hölgyet, hanem magzatokkal nem áldá-meg őket az ég; 's ez volt ama' legnagyobb csapás, melly tőlök a' földi öröm' egyik legszebb virágát megtagadá; mivel más részről tökéletes nyugalom és megelégedés koronázta életöket. Így múlt-ki ezek' elhúnytával a' *Lékavári* nemzetség. A' pusztulás útján lévő mostani Lékavár-is szent lehet azonban most-is azok előtt, kik az olly lyányszívet, mint *Idáé* vala, méltóképen tudják becsülni.

N. A. KRISZ SÁMUEL.

20.

Titus' szunyogja.

Jeruzsálemnek Titus Császár által lett elpusztítása után, ezen Fejedelem' agyvelőjébe egy réz-füláncos szunyog furakozott, 's attól fogva azt szünet nélkül kínoztá. Történetből egykor valamelly kováts-műhely előtt elmenvén, a' szunyog a' kalapáts-ütésekre megrezzent és szurdalását azon pillantatban félben-hagyta. A' Császár, ellenségének ezen viszont-ellenségén megörülve, palotája' közeletében szünet nélkül való kalapáts-zörgést csináltatott; de a' szunyog csak hamar ahoz-is hozzászokott, és szurdalásait folytatta. Innét eredt a' Zsidóknak az a' közmondása: „a' szunyog megszokja a' kalapáts-ütést.” Melly noha mesén épül; ennek költésére pedig bosszú-vágy szolgált alapul; mindazáltal külömbféle tanuságos magyarázatra alkalmat ad.

E. I. P.

21.

A' MEGHOLT UNOKA.

Vígjáték 1. felvonásban.

*Kotzebue után.**Személyek:*

Ortál, Hajóskapitány.

Móritz, Unokája.

Zsiga, Móritz' inassa.

Faládi asszony, Vendégfogadósné.

Egy Örtiszt, poroszlókkal.

(A' játék hely egy kartsma.)

Első jelenet.

(Tágas szoba két ajtóval. Asztal írószközzel. Móritz szobája jobbról; a' kimenetel balról.)

Móritz. (belőlről csenget és kiált) **Zsiga! Zsiga!** (fellép) **Hol marad a' semmire kellő? — Zsiga!**

Zsiga. (kivülről) **Itt vagyok.**

Móritz. **Hol vannak füleid?**

Zsiga. **Füleim? Faládiné asszonyomnál voltak. Mert ha az a' gyöngyadta Vendégfogadósné egyszer lo-csogásnak ered, az ember úgy van, mintha a' Kőhalmi vízrohanásnál vólna. Egy fertály alatt egész város' krónikáját előmbe zuhogta. A' doctor örökséget kapott; a' polgármester feleségétől elválik; a' hűgának férjhez kell menni nyakrafőre. Oh csak engem az úr huszon-négy óráig itt hagyjon, én se' hagyom többé szenderge-ni a' magam nagy elméjét. Hamisságra 's cselekvésre**

születtem én; de az úrnál, uram, az embernek ritkán van alkalma a' maga nagy tehetségét használni. Az úrnál az ember öszszerozsdásodik.

Móricz. Hallgass. Menj, rendelj lovakat.

Zsiga. Micsoda? Hát az úr el akar utazni?

Móricz. Mindjárt ebéd után.

Zsiga. Hiszen holnapig akart maradni.

Móricz. Most pedig menni akarok. Úgy rémlik elöttem — csak egy nagy városban fogok nyugtot találni.

Zsiga. Valóban az ember azt gondolná, tudja Isten micsoda nagy vétek furdallja lelkiismeretét. Pedig mitől félhet utóljára-is? nagyattyával öszszejönni?

Móricz. Ki előtt magamat mélyen elvesztettem.

Zsiga. Eh, az még nem olly nagy baj.

Móricz. Nem neki köszönhetek-e mindent? Nyólcz esztendőslárva voltam 's ő engem felnevelt, és szeretett, mint tulajdon fiját. Rég óta kívánczozott nyugalom után; de hogy nekem kincset gyűjthessen elállott szándékától a' veszedelmes tengeri szolgálatról lemondani. Tizenkét esztendeig áldozta-fel értem Indiában nyugalmát 's egészségét, leveleinek mindenike atyai szeretettel telyes, 's új meg új bizonyága jótékony szívének — és én hálául szíves gondjaiért — én megházasodom az ő jóvá hagyása nélkül.

Zsiga. De azt kívánni sok-is ám, hogy egy szerelmes Indiából várjon választ. 'S vallyon az úrnak nője nem ifjú, nem szép, nem szerelemre méltó-e? Ön-maga se tudott volna az úr' számára jobban választani.

Móricz. Ah épen midőn hozzá írni, 's bocsánatért esdekleni akartam, veszem a' levelet, melly egészen földhöz sújt.

Zsiga. Most értem hát mért hagyta-el az úr olly sitve falusi jószágát, 's mért bolyong szerte mint az örök zsidó? Valami átkozott levélnek kell lenni.

Móricz. Halljad (olvas) „Hála Istennek! ismét a' német földön vagyok. Tizennégy nap alatt, reménylem, öszszeölellek 's tizenkét esztendei fáradságom' gyümölcsét neked meghozhatom. Igen-is kedves Móriczom, minden teéretted van azon egyetlenegy feltétel alatt, ha egy derék pajtásomnak lányát feleségül veszed. Vigyázz, netalán valamelly ugrást tégy. Mert az ördögbe, ez az egyetlenegy pont az, hol semmi tréfát nem tűr nagyatyád Ortál.“ — — No 's hát? — Mi maradt egyéb nekem hátra mint a' futás?

Zsiga. Az úr' dolga valóban nem a' legjobb lábon áll; de futni? — pfuj! — Lett volna csak az úr erántam több bizodalommal.

Móricz. 'S mi történt volna?

Zsiga. Azt fogtam volna tanácsolni, hogy nagyattya megjöttét bátran várja-be, 's kedves hitvesével együtt borúljon lábaihoz. Ő neki jó szíve van, szereti az urat, 's megfogott volna bocsátani.

Móricz. Valóban ő jó szívű, de heves, tekintetére sokat tart — az első pillantatban talán elűzött volna.

Zsiga. És a' másodikban visszahívta volna.

Móricz. Nyilván egyenesen Diósfalvára fog menni. Én feleségemet a' maga nénjéhez vittem 's csupán egy bánnattal tellyes érzékeny levelet hagytam neki. A' magánlét lefogja őt csillapítani, érzeni fogja azoknak hiányjokat, kik gyermekilég szeretik, kívánni fogja őket szívéhez szoríthatni, — valóban, az idő dolgaimon orvosolni fog.

Zsiga. Minden bizonnal az idő derék prokátor. Hanem ezen levél után ő még csak tizennégy nappal jön.

Móricz. Lehet, hogy útját sietteti 's én reszketek véle találkozni.

Zsiga. 'S ha eljönne-is, fogná ő az urat ismerni? Tizenkét esztendő alatt csak változik az ember egy kicsinyt.

Móricz. Ah én magamat önnön el fognám árúlni. Csak lovakat, Zsiga, mindgyárt ebéd után.

Zsiga. Isten' hírével.

Móricz. Az alatt én írni fogok hitvesemnek. (el a' szobába)

Zsiga. Tehát én csak megént a' kocsi' bakján lógáz-zam fejemet? Melly örömet maradtam volna itt! Jól enni és sokat öszszefecsegni, az előttem az élet! —

Második jelenet.

Ortál. (künn csenget és kiált) Hé, hé! Senkit sem lehet találni?

Zsiga. Ahá! itt egy nyughatatlan útas lármáz.

Ortál. (fellép) Ez ugyan megbomlott vendégház! Inkább a' csengetyűt hagyják elszakasztani mintsem feleljenek. — Kend a' házhoz tartozik?

Zsiga. Nem, uram, de ha szolgálhatok —

Faládiné. (sietve) Uram Isten! ugyan ki zörömböl olyan nagyon?

Ortál. Én csengetek és kiabálok szinte két órától.

Faládiné. Mit parancsol az uram!

Ortál. Enni akarok, pedig minél előbb, 's aztán —

Faládiné. Talán vadhust? Oh én nálam finom vadhus van; olly illatos, hogy az ember három lépésnyire-is megérzi.

Ortál. Ki ördög szöll itt vadhúsról? Én —

Faládiné. Tán halat? Azzal-is szolgálhatok. Sügér, pisztráng, ponty, csuka —

Ortál. Átkozott locsogó tarisznya! Hát hallgasson-ki.

Faládiné. Ah az úr nyilván csemegéket kíván? Metélt-húst? Fínom mártást? Vagy —

Ortál. Nem azt sátán! Postalovakat akarok —

Faládiné. Postalovakat? — miért nem mondta az úr mindjárt? Én nálam Isten ments-meg, egy dologért kétszer szöllani.

Ortál. És én ételért-is két órától fogva beszélek.

Faládiné. Az én vendégfogadómban szájnyításra sincs idő, azonnal asztalon áll a' kívánt. Itt ezen derék legyenykét kell megkérdeni, ez meg fogja mondani, hogyan van az én konyhám felkészülve. Minden ragyogó, az én czínedényeimben az ember megláthatja magát, és a' pincze — a' pincze némelly bibliocátéban nem találni olyan rendet. Sert és bort és mindent magam csapolok, a' palaczkok tisztán kimosatnak, seréttel kiöblítetnek, a' napon kiszáritatnak, új dugaszok 's gyönyörűen beszurkolva, itt van ám sör! az angol uraknak itt lehet felpakolni. Tizenegy nap előtt-is itt ebédelt a' tisztartó úr 's a' tisztartóné aszszony és lyánaszszonyka, 's a' város' íródeákja velök, azok ebédelték ám jóízüt. —

Ortál. Ők hát szerencsésebbek voltak mint én; mert nekem, a' mint veszem észre, ismét éhesen kell elmenem.

Faládiné. Oh az Isten ments' meg. Ez volna a' legelső becsületes vendég, ki az aranyszőlőtől éhesen menne-el. Tehát tisztelettel legyen mondva olly igen kergettetik az uram?

Ortál. Az ördögbe'! bizony kergettetem. Én még Diósfalvára szándékozom, melly hat mértföld ide, unokámat akarom meglepni.

Zsiga. (tétre) Hüh lánczos lobogó! hát itt van a' nagyatyánk.

Faládiné. Tehát azonnal teríték asztalt. Mellyik szobában parancsolja az úr?

Ortál. Akár hol, csak minél elébb megtörténjék.

Faládiné. Ott lenn a' kis kék szobában jobbra, ott jó hús van.

Ortál. Igen jól, igen jól. Én megyek.

Faládiné. Aláz szolgálója! Fél percz alatt a' leves asztalon fog füstölni. (mindketten el.)

Zsiga. Ej ej, ej ej! — Tehát? tehát? a' Hajóskapitány úr bennünket meg akar lepni? Úgy épen nincs szüksége, hogy tovább menjen, az már tökéletesen el-sült. Sietnem kell uramnak — ah épen itt van.

Harmadik jelenet.

Zsiga. Egy újdön újság —

Móricz. No? hogyan nézsz te ki? Talán rémet láttál?

Zsiga. Az úr nagyattya itt van.

Móricz. Itt van?

Zsiga. Láttam őt, szóltam vele. Egyenesen az úr' jószágába hajóz, 's az urat megakarja lepni.

Móricz. Oda vagyok.

Zsiga. Épen ellenkezőleg, az úr ment. Vagy rövideden megmagyarázva: az öreg úr megbocsát 's egy óra múlva együtt útnak Diósfalvára.

Móricz. Nem. *Zsiga*, nekem lehetetlen szemei elébe lépnem.

Zsiga. Tehát hagyja az úr rám. Én mindent rendbe fogok hozni.

Móricz. Te?

Zsiga. Igen, ha az úr telyes szabadságot ad.

Móricz. Gondold-meg, hogy egész szerencsém ezen játéokra van feltéve.

Zsiga. Haha! Terno van nyerve. — De lármát hallok. Nagyatyja. Húzódjék szobájába. (*Móricz* el)

Negyedik jelenet.

Zsiga. (hátra húzódva)

Ortál. Aranyszőlő e' korcsma' neve? Ez után *Csigá*-nak hívassék, mert minden olly ördögös csigalábon vándorol. — Az örömet, még ma meglephetni unokámat, miatta el kell szalasztanom.

Zsiga. (halkal) Ő már elég jól meg van lepve.

Ortál. Hogy fog ő majd nyakamba repülni.

Zsiga. (halkal) Ahoz időt fog magának választani.

Ortál. 'S akkor első szavam legyen: házasodj-meg.

Zsiga. (halkal) Óh az már meg-is történt.

Ortál. Én számodra választottam.

Zsiga. (halkal) Késő. Rajta, Zsiga, a' pillantat kedvező, ostromold az ellenséget. (fenn hangon mély tisztelettel) Uram', szerencsém vagyon az úrnak legalázatosabb szolgálója lenni.

Ortál. Egy nyájas ember — mit akar?

Zsiga. Ha nem csalatkozom, az imént Uraságod által a' Diósfalva nevet hallottam említeni.

Ortál. Igen.

Zsiga. Bátorkodhatom kérdeni —

Ortál. Mi szándékom ott. Az jószága az én unokámnak.

Zsiga. Ah tehát Móricz úr uraságod' unokája?

Ortál. Ismeri őt?

Zsiga. Nem rég-is láttam.

Ortál. Oh hát mondja-meg nekem, jól megnőtt-e szép ifjú-e?

Zsiga. Uraságod' valódi mássa.

Ortál. Annak igen örülök.

Zsiga. Nyájas, leereszkedő, épen mint kegyed édes úr!

Ortál. Ej az ördögbe! hagyjon-fel a' tréfával és szőljön unokámról.

Zsiga. Minden lyánykáknek elbódítja fejüket.

Ortál. Annál jobb, csak azok-is viszont el ne bódítsák az övét.

Zsiga. Természet szerént, ő sincs márványból. Egy szép, egy erkölcsel telyes lyánka le is lánczolta szívét.

Ortál. Úgy? csak nem reményleném —

Zsiga. 'S mivel ő egy becsületes, jámbor ifjú úr —

Ortál. No 's hát mit cselekedett?

Zsiga. Tehát — a' lánykát elvette.

Ortál. Elvette?

Zsiga. (félre) Csattan a' bomba! (fenn) Igen uram 's az egész világ' jóvá hagytaival.

Ortál. De nem az enyémmel-is, ezer mennydörgő vilám! — Megházasodni az én megegyezésem nélkül?

Zsiga. Azt ő előre remélhette.

Ortál. Nekem egy szót sem jelentve.

Zsiga. Levele útban vólt.

Ortál. Nem magam határoztam-e meg házasságát?

Zsiga. Azt nem tudta.

Ortál. Ha! a' hálátlant meg fogom büntetni.

Zsiga. Bocsánat legyen a' büntetés.

Ortál. Soha nem!

Zsiga. Kegyelmes uram! —

Ortál. Diósfalváról takarodjék — az az én tulajdonom. Szemeim elébe ne mérészeljen lépni.

Zsiga. Kegyelmes uram! — (félre) Olyan mint a' szikrázó salétrom.

Ortál. Kitagadom az örökségből.

Zsiga. (félre) Az ügyet én hát gyönyörűen vittem.

Ortál. Egy szót sem akarok többé róla hallani.

Zsiga. (félre) Úgy a' dolgot megint a' maga útjára téritem vissza.

Ortál. Jaj neki, ha szemem elébe lép!

Zsiga. (siránkozva) Ah kegyelmes uram! Az a' szegény Ifjú őrizkedni fog, hogy az úrral ne találkozzék.

Ortál. Ördög és pokol! Azt okosan-is fogja cselekedni.

Zsiga. Mert fájdalom, azt tennie lehetetlen.

Ortál. (nyúghatatlanúl) Lehetetlen? hogyan? talán beteg?

Zsiga. Ah én jó uram!

Ortál. Az ördögbe! tehat beszéljen.

Zsiga. Neki egy vágtyársa támadt — 's az kardra hívta.

Ortál. 'S az én unokám megleczkézte?

Zsiga. Öszszeváltak.

Ortál. Jó.

Zsiga. 'S az úr unokája —

Ortál. (részvétellel) Megsebesítettett.

Zsiga. Halva maradt.

Ortál. Halva? — Az én Móriczom! az én kedves Móriczom! az én egyetlenegy örömem a' földön.

Zsiga. (félre) Ez már fogatosabb.

Ortál. 'S azt minden biztonnyal tudja, földi?

Zsiga. Ah igen-is nagyon — hiszen magam-is jelen voltam.

Ortál. (mejjét megragadva) Te jelen vóltál, gaz ember!

Zsiga. Lassan, lassan, hiszen megfojt az úr!

Ortál. Nevezd-meg nekem gyilkosát!

Zsiga. A' mennyköbe! mit feleljek most?

Ortál. Szólj, vagy agyon ütlek.

Zsiga. Soha se bajlódják az úr — ő

Ortál. Hát? ki?

Zsiga. Ő — az én uram.

Ortál. (elereszti ellökve magától) A' te urad? hol van ő?

Zsiga. Itt a' korcsmában.

Ortál. Vezess hozzá.

Zsiga. (félre) Hogyan mentsem - ki magamat most?
(fenn) — Nincs itthon.

Ortál. Hol van? ördög és pokol! hát hol van?

Zsiga. Úgy gondolom sétálni ment — a' fák alatt ott a' kapunál. —

Ortál. Felkeresem.

Zsiga. Ah Nagyságos uram, mit akar cselekedni?

Ortál. Hallgass, és ezen helyről meg ne mozdúlj. (el)

Zsiga. (egyedül) Ez egy ördögfiú! Egész szövénényemet öszszeavarta. Isten engem egyik alkalmat a' másik után szalasztottam-el. Bezzeg a' szekéj fennakadt a' ká-

tyúban, de hogyan húzom -ki onnét? Csak egy eszköz lehet — mindenek előtt hogy uramnak tudtára ne essék; az a' félenk Ifjú meghalna bűvában. Csak béketűréssel tengeri ördög uram! Kelmed a' maga zörgésivel az én nagy árboczomat letörte: de mibe fogadjunk —

Ötödik jelenet.

Móricz. No 's hát, Zsiga, hogy állnak a' dolgok?

Zsiga. Felségesen.

Móricz. Nagyatyám megbocsát?

Zsiga. Természetszerént.

Móricz. Hah! mint éledek-fel ismét.

Zsiga. Az úr azonban meg van halva.

Móricz. Meghalva? én?

Zsiga. Egészen meghalva.

Móricz. Mit jelent ez? te öltél-meg?

Zsiga. Ej, a' mennykőbe! azt én nem bátorkodnám. Az úr önnön magának gyilkosa.

Móricz. Hagyd abban a' tréfát 's mond-meg komolyan: tudja nagyatyám —

Zsiga. Hogy az úr nős? Igen.

Móricz. Hát? mit mond reá?

Zsiga. Elkergeti az urat pokolba 's kitagadja az örökségből.

Móricz. Oda vagyok.

Zsiga. Épen nem, ügye felségesen megy.

Móricz. Ah! hogyan engesztelhetem én meg haragját.

Zsiga. Holtakra többé nem szokás haragunni. Az úrnak egy vágytársa vólt, az viadalra hívta, özszevágta, 's az urat agyonszúrta.

Móricz. Engem?

Zsiga. Igen, uram, ő az urat agyonszúrta — agyon! Ennek a' nagyatyja sem álhatott-ellent. Ő szereti az u-

rat, elfeledi minden pajkosságait, egyedül csak veszteségét érzi, megindúlt, és sír — már a' diadalom majdnem a' miénk vólt, midőn megindulása hirtelen dühösségé válik. Tudni kívánja az úr gyilkosát, megragad mejjemnél 's matróz-ökleivel annyira viszen, hogy végtére kénytelen vagyok kinyögni — hogy a' gyilkos az én uram.

Móricz. Én?

Zsiga. Igen az úr. Épen keresi az urat. Ez ugyan mennykö egy baj!

Móricz. Mindjárt gondoltam, hogy a' számár —

Zsiga. A' mint tetszik. Azonban én szeretném tudni mit tsinált volna az én helyemben. — 'S végtére mégsem vagyunk rosszabbúl, mint előbb. Az úr elakart utazni azt még most-is teheti.

Móricz. Igen, azt kell tennem.

Zsiga. Ha az én láng elmém a' dolgot el nem símitja.

Móricz. Van még-is egy sületlen találmányod?

Zsiga. Csendesen, nagyatyját hallom közelgetni. Maradjon-el, de az Isten' szerelméért el ne árúlja magát. Az úr az ő unokáját agyon szúrta, 's ezzel remekül!

Móricz. De hát mit aztán ezzel?

Zsiga. Az úr szerencsáját. Csak bátran bizza reám magát.

Móricz. Valóban kellene-is bátorság, tekintetét kiállanom.

Hatodik jelenet.

Ortál. Semmirekellő! te engem rá szedtél. A' fák alatt senki sincsen.

Zsiga. Engedelmet, én megtévedtem.

Ortál. Ez az urad?

Zsiga. Ez.

Ortál. Uram, nekem magányos beszédem van az úrral.

Móricz. Magányos? 's velem?

Ortál. Igen uram, hagyja eltávozni szolgáját.

Móricz. (Zsigának int's az eltávozik) Bátorkodhatom kérdeni, ki légyen?

Ortál. Én Ortál János Hajóskapitány vagyok. — (*Móricz* akaratra ellen egy félénk mozdulatot árul-el) A' név az úr előtt ismeretes, nem-e?

Móricz. Óh igen; jól ismeretes.

Ortál. (felindúlva) Azt hiszem. Az úr az én unokámat meggyilkolta, az én unokámat, kit szerettem 's kiben minden reményeim helyhezve voltak.

Móricz. Akaratom ellen. —

Ortál. Már igen-is jól tudok mindent. Nem jöttem az úrnak üres szemrehányásokat tenni. Elégtétel az én kívánatom.

Móricz. Hogyan? én?

Ortál. Igen az úr. 'S hát ki az ördög-is más? Ha becsület-érzés van szívében kövessen engem.' Az úr az én éltémnek egész boldogságát szét roncsolta — — valóban uram, csak unokám kötött engem ezen élethez.

Móricz. Ah nemes szívű nagyatyá!

Ortál. Az úr megindúl?

Móricz. Ha az úr tudná mit érzek én ezen pillanatban.

Ortál. Egy embernek ki érzéssel bír, az úr helyhetése valóban kínos.

Móricz. Ah! hogy igen-is kínos.

Ortál. Az enyim sokkal inkább az, 's szerzője minden fájdalomnak — az úr.

Móricz. Az úrért meg vagyok boszúlva ön megbánásom által.

Ortál. Az nekem nem elég. Unokám' vére boszszúért kiált.

Móricz. Légyen az úr irgalmas. Ne kényszerítsen, én egyébként-is eléggé szerencsétlen vagyok.

Ortál. Szánom az urat — az úr egy talpra esett embernek látszik — de én gyűlölöm az urat.

Móricz. Nem tartóztathatom magamat tovább.

Ortál. Határozzon helyet és időt. Minél előbb, annál jobb.

Móricz. Hallgasson-meg engem.

Ortál. Egy szót sem. Én megyek a' fák alá a' kapuhoz. Érti az úr?

Móricz. Kérem —

Ortál. Sokáig ne várakoztasson — Óh én Móriczom, én kedves jó Móriczom!

Móricz. Lábainál —

Ortál. Pfuj! Karddal álljon az úr előmbe. Hozza fegyverét. Elvárom. Oh fiam, kedves fiam! (el)

Móricz. (egyedül) Az ő gyengédsége kettősen érezteti velem, milly igen megbúsítottam. Mi tévő legyek? Kettősviadal a' nagyatyámmal, hogy segítsem-ki magamat.

Hetedik jelenet.

Zsiga. Hát miként vagyunk?

Móricz. Bár ne is láttam volna.

Zsiga. De még-is el nem árulta magát az úr.

Móricz. Nem.

Zsiga. Hát minden igen jól van. Ő talán unokája' gyilkosának keserű szemrehányásokat tett. —

Móricz. Ah sokkal többet.

Zsiga. Mit? Talán tsak nem épen — (az ütés jeleit mimeli)

Móricz. Olly szívből szeret engem, özsze akar velem vágni, hogy halálomat megboszúlja. Semmi sem csillapíthatta-le. Elment, hogy reám várakozzék.

Zsiga. Az egy kétségbe esett méregzsák.

Móricz. Mihez fogjak most?

Zsiga. A' dolog valóban szövevényes, mint a' hollófészek. Én csak egy módot látok.

Móricz. Mit?

Zsiga. Az úr' első gondolatja szerint elillanni.

Móricz. De azt észre fogja venni.

Zsiga. Arról könnyü tenni. (gondolkodva) Üljön az úr ide hamar az asztalhoz, 's írjon.

Móricz. 'S mit írjak?

Zsiga. Fogadja szavamat 's kihúzom a' pocsolyából.

Móricz. Jó; tehát legyen! (leül)

Zsiga. Reszkettesse az úr a' kezét.

Móricz. Mire azt?

Zsiga. Mint egy olly ember, ki a' végső szempillantatok közt van.

Móricz. Megbolondúltál?

Zsiga. Gondolja-meg, hogy a' sebek és sok vérvesztéség igen elgyengítették, alig van egy gyűszűnyi élet tagjaiban.

Móricz. Aha, most értem.

Zsiga. Tehát írjon. „Kedves atyám, (Zsiga lassan ismétli a' szavakat) Midőn a' levelet veendi — akkor már én nem vagyok többé az élők között — egy irigy vágytárs — kardra hívott — halálosan megsebesítettem általa — ellenségem önmaga adja kézhez ezen végbúcsúmat — ő egy becsületes ember — én neki megbocsátottam — és haldokolva kérem: tegyen atyám-is hasonlót. — Jótéményire emlékezése kíséri sírjába — szerető Móriczát.“ — Így, most ide vele. E' levél épen alkalmas időben fogja szolgálatját tenni. Miben fogadjunk, hogy ha vasrágó nagyatyám uram elolvasta, nem fog többé vagdalkozásról gondolkodni. Az alatt pedig rendelést teszünk, hogy elillanthassunk.

Nyólczadik jelenet.

Zsiga. Igen jó, hogy jön édes gyönyörű Faládiné asszonykám.

Faládiné. Mivel szolgálhatok uraim?

Zsiga. Egy titokban akarjuk megbízni.

Faládiné. Titokban? óh hadd halljam!

Zsiga. Az aszszonynak egy nagy szolgálatot kell tennie.

Faládiné. Hogyan? mit? mivel?

Zsiga. Úgy-e hogy az aszszonynak van kertje?

Faládiné. Persze hogy van! Kertem magas és alacson gyümölcsfákkal, törpefákkal, virágokkal minden nemből, zöldséggel minden fajból, ciprusi kartifíolla, olaszországi brokkolival —

Zsiga. Hollandi kolompérral, Angol kolompérral, Német kolompérral.

Faládiné. Igen uram, és teltauai czékla, bodtfeldi czékla, veres czékla. —

Zsiga. Et caetera et caetera, arról most nincs szó. Úgy-e a' kertnek egy kis hátul-ajtaja-is van, mellyen a' mezőre lehet menni?

Faládiné. Hogy ne, hogy ne. Az ember balkézre megyen a' sirén-lúgason keresztül, hol az ákások állnak. Azokat három esztendő előtt ültettem, és már olly magasak, olly igen magasak! —

Zsiga. Majd máskor mérjük-meg őket. Most legyen olly jó az aszszony, 's hagyjon olly sietséggel mint csak lehet titkon egy posta csészát ama kis hátul-ajtóhoz jőni.

Faládiné. Titkon? miért?

Zsiga. Mert alatonban akarunk elútatni.

Faládiné. Alatonban? Mit jelentsen ez? Az Arany-szőlőtől nem útat az ember alatonban, az arany-szőlő egy becsületes vendégfogadó, van egy nagy széles kapuja, mellyen az ember bemegy, 's mellyen ismét ki is mehet.

Zsiga. De nekünk okunk van.

Faládiné. Mitsoda ok? alatonban? Nézze-meg az ember ezt a' Mosje alatonost. Az én házam nyilvános

's én magam egy becsületes személy vagyok, ki mindent nyilvánosan cselekszek, és nincs szükségem alatonra. Nem, abból ugyan semmi sem lesz.

Móricz. (Zsigához) Ez egy esztelen.

Zsiga. (halkal) Majd gyenge oldalánál fogom én meg. (fenn) Ne induljon-fel édes Faládiné aszszonykám. Jól tudom én, hogy kegyed egy jó aszszonyka, kire magát az ember egészen rá bízhatja.

Faládiné. Oh igen! bennem lehet bízni, dicsekedés nélkül mondva: az én ajkaimon semmi ki nem jön, inkább magamat halálra hagynám verni. Ez előtt nyolcz nappal-is p. o. szomszéd aszszonyom hozzám jött, sírt, ritt, és nekem négy szem közt elmondá, hogy a' férje megverte; de hogyan verte-meg! és még-is egy léleknek sem szólltam felőle, 's tőlem nem-is fogja egy halandó-is megtudni. De hallja tsak miért verte-meg őt az a' rosz ember.

Zsiga. Édes lelkem gyönyörű Faládiné aszszonykám! itt még sokkal nagyobb dolgról van szó. Mi alatonban akarunk elútni, hogy azt az átkozott Hajóskapitányt kikerülhessük, ki éppen most szállott-be, mert az uramnak szerencsétlensége volt az ő unokáját agyon szúrni.

Faládiné. Agyon szúrni? Halál, gyilkosság! szerelmes Istenem! egy gyilkos az én házamnál!

Zsiga. Ne lármázzék hát olly nagyon, hiszen csak kettős viadal volt.

Faládiné. Mit? kettősviadal? Az én házam oda van; az aranyszőlő elveszti hitelét; minden jó hírem elenyész!

Zsiga. De tsak hallgasson-meg hát —

Faládiné. Mit hallgassak én még? Már a' nélkül-is elég sohat hattottam. Gyilkos! haramia! delinquens! segítség! segítség! (el)

Zsiga. Faládiné aszszonyom! Faládiné aszszonyom! Vigye-el a' poklok ördöge!

Móricz. Az az aszszony megbőszült! Mi tévők legyünk most?

Zsiga. A' sátán csinál nékem ma merő fonákságokat legszebb feltételimben. De adja csak ide az úr, azon levelet minden esetre. — Első dolog most ezen boszorkány után futni, nehogy valamely bolond lépést tegyen. (megyen az ajtóig) Pfuj az ördögbe! Itt a' kapitány megint. No most léssen ördögtáncz.

Móricz. Én el vagyok veszve.

Kilentzedik jelenet.

Ortál. Hát, uram, meddig fog még magára várakoztatni?

Móricz. Engedelmet uram —

Zsiga. Ha nyakát szándékozik az ember kitörni, csak egy kisség el kell rendelnie a' maga dolgait.

Ortál. Kend fogja-bé a' száját. — (*Móriczhoz*) Uram! én nem tudom mit véljek az úr' maga viseletéről. Ha az úr becsületes ember, miért késik azt olly sokáig bebizonyítani?

Móricz. Mit feleljek neki?

Zsiga. Semmit se feleljen. Húzzon kardot.

Faládiné. (känn) Csak ide, csak ide, be!

Ortál. Melly látvány ez?

Zsiga. Mennydörgő villám! Az örök!

Tizedik jelenet.

Ortál. Mit akarnak ezen emberek?

Móricz. Azt nem tudom.

Faládiné. Amott az az, uraim, az!

Örtiszt. Ezen Ifjú ember?

Faládiné. Igen, ez a' gyilkos, ki amaz úrnak tulajdon unokáját agyon szúrta.

Zsiga. Pokolbéli boszorkány!

Faládiné. Én nem szenvedek gyilkost házamnál; te-
gyék vasra.

Tiszt. Uram, az úr önmaga hallja mivel vádoltatik.
Nekem bizonyossá kell lennem az úr' személye iránt.

Móricz. Én ki fogom nyilatkoztatni.

Faládiné. Mit kinyilatkoztatni? Ezen úrnak van jusa
magát kinyilatkoztatni. Kapitány úr, egy szót sem szól?
Nekem köszönheti az úr, hogy az őt megcsípte.

Ortál. Pfuj, aszszonyom, az nem illendő.

Faládiné. Micsoda? hát még ez a' köszönet?

Tiszt. Kövessen engem az úr!

Zsiga. (halkal) Az úr tömlöczbe fog vitettetni, mivel hogy
önmagát kettős viadalban meggyilkolta.

Móricz. (halkal) Tréfának van most ideje?

Tiszt. Menjen.

Faládiné. Menjen, takarodjék!

Móricz. Meg kell magamat neveznem.

Zsiga. Még egy szempillantatiig. (Ortál fülibe) Hogyan u-
ram, el fogja túrni, hogy a' politia álljon az úrért boszút?

Ortál. Megfojt a' méreg miatta; de mit tegyek?

Tiszt. Az úr-is, Kapitány úr, velem fog jönni a' ma-
ga vallomását megtenni.

Zsiga. (halkal) Egyetlen egy szóval fordíthat a' dolgon.

Ortál. Hogyan?

Zsiga. Mondja hogy csalfaság minden, az úr unoká-
ját nem ölték-meg, 's ez maga az úr unokája.

Ortál. Mit! — ő! — Gyilkosa Móriczomnak. (magában)
De a' becsület parancsolja azt.

Tiszt. Uraim nekem nincs időm tovább várakozni.

Ortál. Uram, én sajnálom hogy ide híjában fáradott,
ez a' locsogótarisznya megcsalta.

Faládiné. Kicsoda? én? — locsogótarisznya!

Tiszt. Nem ölte-meg ezen ifjú ember az úr unokáját?

Ortál. (magán erőt véve) Ha mondom az úrnak — hogy
ez maga az én unokám.

Tiszt. Ez?

Faládiné. Unokája?

Móricz. (ölebe szökve) Kedves jó atyám!

Zsiga. Úgyan megmarkolta.

Ortál. Igen, az én unokám Móricz.

Móricz. Tehát valósággal.

Ortál. (Zsigához) Milly szemtelenül tud hazudni.

Zsiga. Ah, ő nem ostoba.

Tiszt. Mit jelentsen ez Faládiné aszszony? hát balgata-
tag meséket kohol-e ki?

Faládiné. Én bizonyossá teszem az urat. —

Tiszt. Egy politia-hivatalt bolondnak akar-e tartani?

Faládiné. Az inas nekem maga-is mondta.

Zsiga. Én egy kis tréfát akartam elkövetni.

Faládiné. Az igen bohó tréfa; egy becsületes asszonyt,
mint én, csacskaság' hírébe keverni.

Tiszt. Engedjenek-meg uraim, hogy nyúgtalanságot
okoztam, mindenben ez az aszszony vétkes. (el.)

Móricz. A' haszontalan locsogó!

Zsiga. A' bolond.

Ortál. A' szemtelen.

Faládiné. Ki vagyok én? mi vagyok? locsogó, bolond?
Meggódulok, kilél a' hideg! a' forró hideg! a' sárga
hideg! — Az aranyszőlői vendégfogadósné bolond? Én
beárulom mindnyájokat! Az én öcsém prokátor, az az
uraknak írásban fogja bebizonyítani hogy nekem több
eszem van mint mindnyájoknak la! (el.)

Tizenegyedik jelenet.

Ortál. Az úr látja, hogy én nagylelkű ellenség vagyok.

Móricz. Köszönetemet —

Ortál. Attól meg-kérnélhet, mert nem az úr miatt tet-
tem ezt. Az urat a' politianak által-adni egy nemtelen egy
félboszú fogott vala lenni.

Móricz. Mit? tehát az úr még mindég —

Ortál. Úgy hinném. A' szempillantat kedvező, mi együtt megyünk 's a' szolga távolról fog utánnunk jönni, egyiknek közzülünk segédre lészen szüksége. (Zsigához) Eredj hozd-el uradnak fegyverét.

Zsiga. Én? fegyvert hozzak? Vérontani? Nem, azt ugyan nem fogom megtselekedni. (halkal Móriczhoz) Hagyjon engem vele magányoson.

Móricz. Elfogom önmagam hozni.

Ortál. Itt fogom megvárni.

Zsiga. (halkal) Leskődjék. Én a' vasat verni fogom 's vigyázzon mikor meleg lészen.

Tizenkettődik jelenet.

Ortál. Úgy látszik, hogy a' kend ura igen megindúlt.

Zsiga. Ah kapitány uram, ha az úr tudná mint hat az szívébe — neki tellyes lehetetlen az úrra kardot húzni. Ő valósággal nem mehet viadalra.

Ortál. Neki kell azt tennie.

Zsiga. Talán meg fogja az úr a' maga szándékát változtatni, ha e' levelet olvasta.

Ortál. Nem akarok semmit olvasni.

Zsiga. Unokájától van.

Ortál. (utánna kapva) Unokámtól?

Zsiga. Haldokló pillantatiban bízta uramra, hogy adja kézhez.

Ortál. Szegény gyermek! valóban ez az ő írása.

Zsiga. Hogy valósággal az, arról jót állok.

Ortál. (olvas, érdekelve van, szemeit kitérli) Ebből-is megismerem az ő szívét.

Zsiga. (félre) Ő sír. Megnyertük a' játékot. (fenn) Tehát, uram, akar az úr még viadalt?

Ortál. (hevesen) Minden bizonnal, életemre 's halálomra.

Zsiga. (félre) Az ördög jó vele tisztára.

Ortál. Minél nemesebb tetteit látom unokámnak, annál fájdalmasabban érzem vesztét, annál inkább elkeseredem gyilkosa ellen.

Zsiga. (félre) Isten bizony! minden mesterségem kiszorbúlt rajta.

Ortál. A' kendura megint késik. (egy lépést teszen Móricz szobája felé.)

Zsiga. (újtába áll) Uram én kétségbe esem! — Az úr tehát átaljában azzal akar viadálra kelni, ki unokáját agyon szúrta?

Ortál. Egyátaljában.

Zsiga. No tehát uram vágjon velem özsze, én öltem öt meg.

Ortál. Te? nyomorék?

Zsiga. Senki egyéb, mint én.

Ortál. Te vóltál volna orgyilkosa?

Zsiga. Ah olvassa csak ön levelét. Nem írja, hogy az ő ellensége egy becsületes ember?

Ortál. Lészsz olly jó, hogy nekem felvilágosítod?

Zsiga. Oh igen szívesen, és a' legeggyűbb módon. Mit az úr' unokájáról mondtam, egy szóig hazugság, kivévén a' házasságot.

Ortál. (elragadtatva) Ő él?

Zsiga. Ép. egészségben.

Ortál. (hidegen) 'S megházasodott?

Zsiga. (félénken) Igen, kegyelmes uram!

Ortál. A' háládatlan! Azt soha meg nem botsátom néki.

Zsiga. Ah kapitány uram! hát nem jobb az élőnek megbocsátani, mint a' holtat siratni? Ha tudná milly végtelenül szereti ő az urat.

Tizenharmadik jelenet.

Móricz. (háttól halgatózva)

Ortál. A' szófogadatlan.

Zsiga. Mint édes atyját tiszteli ő az urat.

Ortál. Kedvencz feltételemet füstbe oszlatta.

Zsiga. És felesége —

Ortál. (nagy részvéttel, melyet igyekezik elnyomni) 's jól élnek együtt?

Zsiga. Ah Kapitány úr, nincs galambpár a' világon, melly annyira szeretné egymást. Százszor hallottam őket mondani, hogy bóldogságoknak semmi hija nincs, csak szeretett nagyatyjok' távolléte.

Ortál. Miért kételkedett ő az én szívemben. Kellet volna nékie —

Zsiga. Magát lábaihoz vetnie.

Móricz. (Ierohan elébe) Itt van lábai előtt.

Ortál. Hogyan uram, az úr? —

Móricz. Szomorodott unokája.

Ortál. Te mérészlesz-e szemem elébe lépni?

Móricz. Kedves nagyatyám nem hihetem-el többé haragját, én láttam könnyeit folyni.

Ortál. Egy valóságos bohó voltam, hogy sirattalak. Kellj-fel — nézz szemembe — (nyakába borúl nagyatyjának) Oh Móricz! Móricz! te nekem sok bút okoztál. — Gaz gyermek, azért játszottad olly jól unokámnak személyét? Jer hitvesedhez az a' szegény aszszony aggodalmak között sínlődik. Mondtad-e néki, hogy nagyatyád egy valódi tengeri medve? Jer én kitagadlak örökségemből — fujaid kapják pénzemet — te — nem kapsz egyebet mint a' mennyire — szükséged léssen.

Móricz. Szeretetét, édes nagyatyám, szeretetét 's aztán bóldog vagyok.

Ortál. Kezet rá! Szeretet, szeretetért.

Zsiga. Ha a' vég jó minden jó.

(A' kárpit leháll.)

Rejtényi László.

22.

A' különböző tárgyakra fordított figyelem elfáraszt 's megújít.

Az ember, valahányszor csak akarja, elvonhatja minden egyéb értelmi vagy érzéki tárgytól gondolkozását, hogy azokat egyedül egyre függeszsze, még pedig akár jelen legyen az, akár nem. Lelkünk ezen tulajdona figyelemnek neveztetik, melly ha tartósabb, unalmat szerez nekünk, kimeríti erőnkét, meglankasztja tehetségünket; szóval: elfáraszt bennünket. De miért? értekezésem folytából kitetszik valamennyire. — A' különböző tárgyakra fordított figyelmünk pedig el-is fáraszt, megis újít; az egyik tárgytól okoztatott unalmunk, lankadásunk 's fáradásunk helyrehoztatik 's egyarányúságba tétetik előbbeni mulattató, vidor és pihent alkatunkal másika által, melly csak hamar vólt erőnkre segít.

Hogyan eshetik? hogyan fejtethetik-meg ez a' magában ellenkezőnek látszó tünete lelkünknek? — Hogy valóban így legyen a' dolog, mindennapi 's ezer tapasztalásaink bizonyítják 's ösmértetik velünk, ha valamennyire leszünk-is belsőnkre figyelmesek 's változásaink búvárai. — De mi szeren? Minden érzékeink ellankadnak 's fáradnak a' tartós egy-

alakú (uniformis) benyomásoknál, hatásoknál; bár mi kellemetesek és kedvesek legyenek-is azok először magokra nézve; sőt az egyalakú behatásoknak húzamosabb következtések épen elfáradásunk. Így p. o. a' virágok, bokrok, fák, fűvek, források, csermelyek, vízrohanások, szóval minden egyéb tárgyak nélkül szűkölködő, bár egekig emelkedő kopárhegy' szemlélése meghatná ugyan 's elragadná igen első látásra érzésünket, de hamar el-is fárasztaná; a' halmok, virágok, kertek, erdők, vizek, szántóföldek 's emberi lakhelyek nélkül való belátatlan tér csudálkozásra ösztönözne ugyan bennünket első pillantatra, de hamar meg-is únatna; a' csendes tónak vagy tengernek felséges tekintetét sem tűrhetnék sokáig unalom nélkül, bár első benyomása bámúlást 's borzadást öntsön belsónkbe.

Ellenben örömmel 's rebeső megleléssel viselhetnék, folytathatnék tartósabban felséges bérceink szemléléseket, ha ékes virágokkal, egybeszővött bokrokkal, kevélykedő fákkal, illatozó fűvekkel, buzogó forrásokkal, susogó csermelyekkel, harsogó vízrohanásokkal lennének felruházva 's piperézve azok; — sokkal tovább szemlélhetnék, vizsgálhatnék unalom nélkül a' habozó halmokkal, díszes virágokkal, kies kertekkel, árnyékos ernyőkkel, setét berkekkel, cseregő patakokkal, buja szántóföldekkel 's füstölgő lakhelyekkel megrakott tereket; — sokkal húzamosabban mulattatná végre vizsga szemünket a' szigetekkel tarkított, hegysziklával környékezett 's habuczkoló csajkával fedett tenger, vagy a' tajtékozó, hullámos 's még inkább a' nádasokkal benőtt, csónakoktól keresztül kasúl hasgatott és a' min-

denféle tollasok színes táboroktól megszállott Balaton.

A' benyomásoknak egymást felváltódások még mulattatóbb. — Ha valamelyikének húzamosága meglankasztotta figyelmünket 's elfárasztotta érzekeinket; feléleszti amazt 's megpihenteti ezeket másikának, kivált előbbeni foglalatosságunk ellenkezőjének elővétele, úgy, hogy a' lelki munkálódásokban izzadott a' testiekbe, a' testi művekben fáradott a' lelkiekbe keresheti 's lelheti bizonyos enyhelyét; — a' könyveiben 's elmélkedéseiben meglankadott tudós új erőre kap, ha sétál, fát vág, vagy más testi munkához nyúl; a' kézi munkától erejében csökkent pedig könyveibe találja pihentét. Sőt, a' mi különösebbnek tetszhetik, az ugyan azon nemű foglalatosságoknak változtatások-is újult állapotot szerezhethet nekünk. — Így, a' ki Teremtőnk jóságát érintő elmélkedéseiben kimerítődött erejébe, megfrissül egészen, mihelyt annak bölcsességét, szentségét, vagy munkáját, vagy előbbeni vizsgálódásaitól még jobban különböző tárgyát választja foglalatosságainak; a' ki bölcselkedési nyomozásait történeteknek olvasásokkal, ezeket földírásbeli ösméretekkal, a' földírásbeli ösméreteket nyelv vagy természeti tudományok' rendszabásaival változtatgatja, a' ki ülve folytatott kézimunkáit állva végezhetőekkel, ezeket ismét más mérsékletű dolgozásaival cserélgeti; az megfárad ugyan a' húzamosabb ideig folytatott egy osztálya munkájánál, de meg-is újul amabból más rendűbe 's szerkeztetőbe való léptével és menetelével.

Ezen lehetetlennek látszó tüneményt, hogy t. i. a' különböző tárgyak elfárasztják 's meg-

újítsák az embert, két feltételek világosíthatják 's fejthetik-meg előttünk.

Eggyike a' következő: *Én munkálódó vagyok és átaljányos eggyezést keresek minden munkálódásaimban.* Ez első eredetű és eredeti alapja életünknek, melly szükséges foglalatosskodatásunkat foglalja és tartja magában, ugyan azon erők belső nógatásaik 's ingereik által, mellyeknek az élet valódosítására nézve szükségesképen nyilatkoztatniok kell magokat.

Ezért munkálódunk olly gyakran arány nélkül, ezért hatunk a' külvilágra olly sokszor szándékunk és akaratumk ellen, csak hogy munkálódjunk, csak mivel nem tartóztathatjuk vissza magunkat eredeti alkottatásunk után a' munkától.

Ha tehát foglalatosságunk nintsen, vagy szűnik, vagy könnyebb 's csekélyebb, mint sem eléggé gyakorolhatná a' szünteleni munka után rébzó tehetségeinket; akkor a' munkátlan-ság 's merevedtség kedvetlen és lelkünk természetlen állapotjába tétetünk által, az az: megúnatkozunk, megfáradunk. Ha ellenben foglalatosskodatásunk van, vagy kezdődik vagy elég fontos belső 's eredeti tehetségeinknek gyakoroltatásokra a' munkásság, a' kihatás kedves és természeti érzéseibe ragadtatunk; akkor megújulunk, megfrissülünk.

Vagynak valóban elég számmal olly férjfiak, kik a' középszerű könyveknél többnyire elszunyadnak, vagy legalább egészen mást gondolnak, mint olvasnak; ha pedig mély belátású könyveket vesznek kezeikbe, vagy illyeneken elmélkednek, teljesen vidámak és vídorok; vagynak, a' kik ugyan csak megfáradnak 's unatkoznak előbb kidolgozott munkáik másod-

szori vagy többszöri leírásoknál; új tárgyak felett ellenben húzamosabb időket tölthetnek izzadás és elgyengülés nélkül az írásban. Mert az elsőbb esetekben nem foglalatoskodtatik eléggé tehetségük; az utóbbakban elég, szüntelen új 's fontos anyagok van szükséges és egyedül természeti munkálódásaiknak.

Innen lehet már megfejtünk, miért fárasztanak-el csak hamar a kopasz hegyek, pusztta mezők 's csendes térségű tavak. Az első pillanat ezeknél nagy, elragadó, de kimeríti egyszerre az egész tárgyat és semmit sem szolgáltat többé, a' mi erőnket mozgásba és foglalatoskodásba hozhatná. Az öszszetétel ellenben 's külömbféleség rajtok, ébren 's frissülve tartják a' figyelmet, mert mindég új anyagot (materia) nyújthatnak tehetségeink gyakorlásokra.

Ezen alapból fejtethetik az-is meg, miért viseltetünk hideg vérrel a' mindennap látott legfelségesebb 's válogatottabb dolgok eránt. A' született Pesti, ha csak nem gyakorlott művészi szemmel bír, semmit sem lát a' fényes palotákon, egekig emelkedő tornyokon, pompás minden kívánatainknak megfelelő dolgokkal tömött piatzokon, 's remek házakon 's útszákön. A' gyakorlott, csupán elmélkedése után találja azokat szépeknak, nem csudálja, hidegen nézegeti; az idegen pedig bámúlja. Amaz első gyermekségétől látott mindeneket, nem talál semmi újat rajtok, nem a' mi erejét foglalatoskodtathatná; ez ellenben mindent újnak, mindent különösnek, mindent munkáltatónak tapasztal.

A' második feltétel: Bonnet, Platner 's más Lelkészeknek (Psychologus) ereink képzé-

tinkel 's érzetinkel való játékaikról szóló rendszerek. Ők t. i. azt vélik, hogy agyvelőnk minden képzetekre, 's érzékeink a' tárgyak minden nemeire nézve, különös erekekkel, idegekkel 's szálakkal bírnak, mellyeknek mozgatók 's külömbféle alkatások határozzák-meg benyomásainkat 's képzetünket.

Ezen feltételt sem igaznak nem árúlom, sem aplotalansággal nem vádolólok; hanem feltételnek (hypothesis) veszem-fel, 's mint illyet alkalmaztatom vizsgálódásaimra.

Ha minden érzet tulajdon szálakkal, vagy legalább az érzetek' minden neme tulajdon szálak 's idegek csomójokkal bír; akkor az egy tárgy felett való tartósabb maga erőltetés mellett a' következendőknek szükség történniek:

1. Az erőltetett szálak megfáradnak, mivel sokáig voltak felhúzva 's tartattak mozgásban.

2. A' többiek, mellyek nem foglalatoskodtattak, megmerevednek 's a' kedvetlenség bizonyos állapotjába tesznek által bennünket.

3. Az erők a' mozgás egyetlen pontjába, az az: a' munkálódó szálakba gyűlnek özsze; még jobban megerőltetik ezeket és siettetik a' nedvek' felhúzásokat 's kiszáradásokat, következőképen elfáradásunkat.

Innen szükségesképen az eldöntött egyarányúság kedvetlen állapotjának kell erednie; egyik résznek igen sok a' dolga, többinek épen semmi sem.

Könnyen meglehet már most fognunk, miért megújulás ránk nézve a' tárgyak' 's foglalatosságnak felváltódások. Az előbb megerőltetett szálak ez által pihenésbe tételnek, az előbb munkátlanságban veszteglők gyakorlást 's táplálékot nyernek, a' nedvek egyenlő-

en osztatnak-fel, az egyarányúság bennünk helyreállítatik.

Csak nem régen kérdezett, így ír a' tudós Villaume, engem egy Dáma, miként történhetik az, hogy néha írás, vagy más ilyen munka mellett való tartósabb megerőltetése után, éhséget érez, 's hogy éhsége ismét elmúlik, ha eledel nélkül kísétál? én hamarjába, mivel gondolkozásra időt nem engedte, a' következő okból származtattam helyes észrevételét. Még munkára erőlteti magát, addig minden tápláló nedv oda húz, hol az erőltetés történik, a' test' többi részei üresen maradnak, úgy, hogy szükségét 's fogyatkozást szenvednek. A' sétálás ellenben, melly az egész testet mozgásba hozza, kívánt 's természeti rendbe teszen újra mindent és az egész testben egyenlően osztja-fel a' tápláló nedvet.

Az egyalakú tárgyak mellett való elfáradásunk tüneményjének feljebbi megfejtéséhez, más ezen utolsó feltételtől költsönözött világo-sítást-is adhatunk tehát már. A' mezítelen hegyek, csupasz mezők 's mindentől megfosztott tavak és tengerek egyedül néhány szálait hozzák mozgásba érzékeinknek, következésképen azokat igen megerőltetik a' nélkül, hogy más idegeknek foglalatoskodtatásokkal pihe-nésre vonhatnák a' kifáradtakat; a' több alakú tárgyak szemléléseinel észrevehető lankadásunk 's ismétli újulásunk a' mondottakból nehézség nélkül következtethetik, és épen azért kinek-kinek figyelmére hagyathatik.

Az első feltétel szerint tehát erőnk meg-restűl, merevűl, unatkozik; innen megfárad, ha annyira foglalatoskodott valamelly tárgyal, hogy ezt egészen kimerítette, megösmérte,

hogy vele semmi dolga 's foglalatoskodása sem lehet, 's a' nem természeti nyúgalmába 's munkátlanságába tétetett. — Ellenben megfrissül, megújúl, 's új életre kap, mihelyt más tárgy által új körét nyeri munkálódhatásának, mihelyt van mivel foglalatoskodnia, mihelyt eleget tehet eredeti rébzéseinek. Vallyon nem kedvetlen, unatkozott 's fáradt-é az, ki arányát el nem érte? Vallyon nem jó kedvű, vídám 's újult-é az ellenben, ki aránya' hajnalát láthatja feléje szürkülni? erőnknek pedig tagadhatatlan aránya a' kihatás, a' munka, a' foglalatosság, úgy hogy ebben álljon élete, a' munkátlanságba betegsége 's halála.

Bonnet alkotmányja (theoria) testiképen fejti-meg felvett tárgyunkat 's belőle következtetett felvilágosításunk, hogy t. i. az előbb megerőltetett szálak 's testrészek pihenésre lépnek; a' kipihentek pedig munkára vonatnak 's ez által mindég újul vizsgálódó erőnk a' tárgyainak változtatásokkal, ebbeli felvilágosításunk mondám, egy cseppet sem ütközik össze az előbbenivel. Amott lelki erőnk vétetett szemügyre, belső munkátlanságunk, innen eredett unatkozásunk 's elfáradásunk okozta testünk' merevedését, és viszont belső munkálódásunk, újulásunk vontá maga után testünk' kipihentségét. Itt ellenben külső testi foglalatosságunk, megerőltetésünk 's elfáradásunk oka lelkünk lankadtságának, és külső testi, az által szolgáltatott újulásunk, hogy pihent, eddig veszteglett testrészt 's szálakat fogunk járomba, teszi lelki erőnket alkalmatossá újabb vizsgálódásokra 's kinyúgodtá. Eddig szemünkkel munkálódhattunk p. o. valamelly tárgy körül, már most az új tárgynál előbb pihent ke-

zeinket vagy füleinket foglalatoskodtathassuk; így amazok pihennek, ezek pedig új erővel munkálódnak.

Az első feltétel tehát akkori fáradásunkat 's újulásunkat fejtí-meg, ha belőlről kívűlre; a' második pedig, ha kívűlről belőlre, vagy lelkűnkűről testűnkűre, testűnkűről lelkűnkűre tétett a' behatás. Mind a' két esetben egyik részűnk kórmányozza 's vonja magával a' változásokban másikat, megmagyarázhatatlan őszszekűttetése által.

A' mi a' tárgyak felváltódásoknál nedvűnk egyenlő eloszlásától 's visszanyert egyarányűságától származtatott megűjűlásunkat illeti, minthogy teljesen a' második feltételből ered 's igen visszanos, (relativum) úgy, hogy gyakran helye sem lehet a' tárgyak változtatásainál, midőn a' nedvek újra a' munkás részbe húznak, 's egyarányűságokat vissza nem nyerhetik, szabad legyen minden bővebb előterjesztés nélkül el-mellőznöm.

Némethy Pál.

23.

Ki a' pallérozott ember?

Töbnyire minden társaságot, mellyben tartozó tiszteletadással és kíméléssel bánunk egymással, és mellyben illetlenségeket egymás szemibe nem mondunk, pallérozottnak nevez

az ember. A' külső kiköszörültséget, néha eszméletlenséget, gyakran egy néma magaviseletet pallérozott kimíveltségnek nézünk, azt nevezzük jól neveltnek, ki mind attól tartóztatja magát, a' mi az illendőség' szabásit megsérti, a' nélkül; hogy az értelmét 's erkölcsi becsét további tekintetre méltatnánk, holott a' szokásban lévő udvariság, módosság, a' jeles magaviselet alakjaihoz alkalmazott síma külső, koránt sem a' valódi műveltség.

A' pallérozott, művelt ember nem csak az emberek', egyéb dolgok' 's a' kifinomított ízlésnek kiterjesztett ismérteivel bír, hanem belsőképen tiszteli az igazságot és az igazságosságot. Karakterje állhatatosságot mutat, valamint az indulatja humanitást; ő nem rabja holmi hiú gyermekeskedéseknek, hanem azt, a' mi az embernek méltóságot ad, komolysággal és erőlködéssel űzi. Az ő magaviselete mindenütt az emberiséghez viseltető legtisztább és legbelsőbb nagybecsülésnek helyegét viseli magán, az ő ítéletei mindenkor helyesek, észrevételei élesek és talpra esettek, az ízlése pedig finom. Ő nem csak hogy senkit meg nem sért, sőt a' legszelídebb kíméléssel 's jámborsággal bánik mindennel, a' mi csak környülményjéhez közelít.

Ollyan társaságnak, mellyben másokat megszóllnak és rágalmaznak, szokott mindennapi új hírekről beszélgetnek, mellyben az időt kártya játékkal ölik, nem szabad és nem is lehet pallérozottnak nevezni magát, mert benne egy szikrája sem ragyog azon geniosznak, melly a' művelt tökéletesedés' és jó nevelésnek gyümölcse. A' mi az embert mint embert interesszálhatja és reá nézve becses lehet,

— egyedül ez szokott tárgya lenni a' művelt társaságok beszélgetéseiknek. A' mit az emberi ész-szesz dicsőt és szépet előhoz, a' mit a' mesterség teremt, a' tudomány szül, a' munkásság és az ízlés tökélesítnek; ezek a' palérozott társaságok' szokott mulatságaik. Az olyan társaságok ellenben, mellyekben az emberek holmi aprólékosságokon rágódnak, és a' legfontosabbat, az emberiség' tiszteletét, az ízlést és a' tudományos ismereteket csekélységeknek nézik, nem érdemesek a' művelt társaságok' nevezetére.

*Mező-Szepeiben Kassa mellett,
Bójt' más hav. 1830.*

STAUT JÓSEF, Főhadnagy.

24.

Epigrammák.

Szódsi kihalt, 's az egész tájék azt vallja felőle,
Éltében nem szólt rosszat akárki felől.
Meghiszem. — Óh kérlek, hogy' tudta megállani? — Könnyen;
Tárgya beszédjének szüntelen ő maga volt.

Könyvesi értékét könyvekbe temette, 's Tudósnak
Véli magát, mert lám! tudja azok' neveit.
Nosza! szerezz kaptát, bicskét, árrt, 's melléje szattyánt
Könyvesi! — 's holnap után czéhbeli Varga leszel.

Tág Balaton' partján szemeid' valamerre lövelled;
Számos bor-termő hegyre találnek azok. —
Így Thetys és Bacchus (két ellenes Isten egyébként)
E' tájon példás egyesülésre hajólt.

Árvay Gergely.

J E L E N T É S.

Dr. Sartori Ferencz, Cs. K. Kormányshéki Titoknok, 's a' Könyvvizsgáló Fő-Hivatalnak Igazgatója Bécsben, a' Felsőség' engedelmével egy könyvet ad-ki ezen cím alatt: *Wiens Tage der Gefahr, und die Retter aus der Noth*, (Bécsnek veszedelem napjai, és a' Szabadítók az Inségből), melly a' vízáradás által szerencsétlenné lett külsővárosi és falusi lakosok felsegállításokra fordíttatik. Magában foglalja ez, hiteles kútfőkből merített leírását azon hallatlan vízáradásnak, melly Bécs' külsővárosaiban és a' dunántúli lapályos térségen fekvő helységekben szörnyű pusztításokat tett. Igazán lefogja írni mind azt, a' mit a' veszedelemben forgottaknak megszabadításokra, a' legnagyobb inséget szenvedteknek felsegállításokra a' Felsőség Császári Háznak Tagjai, a' Főrangú Nemesség, a' Káronaság, a' Tisztikarok; 's általjában a' Bécsiek munkás ember-szerető emlékezetre méltót tettek.

A' mi a' Munkából Előfizetés' útján, vagy annak eladásából bejő, mind a' vízáradás által nyomorúságra jutottaknak felsegállításokra fordíttatik. A' Munka 10—12 árkusnyi lesz, 's legfeljebb-is Május' végéig megjelen két rajzolatral együtt, melly a' Leopoldvárosi 's Rossau vízaradást ábrázolja. Előfizetési ára szép nyomtató papirosra 1 for. Velinre 2 for. Conv. pénz. A' Titl. Előfizetők' neveik a' Munka mellett kiadatnak, 's e' végre neveiket tisztán leírva méltóztassanak beküldeni. — Kassán az Előfizetést elfogadja a' Munka kijöveteléig, kiadandó nyomtatott Nyugtató mellett

a' *Minerva*' Kiadója.

A' M É H

nevezett alatt Hazánkban Német nyelven megjelenő Folyó-írásnak Magyar Minervánkban leendő kihirdetése 's közönséges tétele végett, annak rendes Redactora által megkérettetvén: örömmel jelentjük 's megjelenését az itt következő Német hirdetés szerént közönségesé teszszük; óhajtván, hogy a' Kiadó' nemes törekedései, méltó részvételre 's lehető pártfogásra érdemesíttessenek.

A n k ü n d i g u n g

einer neuen Zeitschrift

genannt:

„Die Biene.“

(Utile dulci. Nützlich und anmuthig.)

Die Natur beginnt aus ihrem — diesmal ziemlich langen und schweren — Winterschlaf zu erwachen, und auf der Flur wie im Haine melden sich die ersten Vorboten des Frühlings, um die schlummernden Kräfte zu wecken. Mit dem physischen Leben fühlt sich auch das geistige im Ganzen wie im Einzelnen angeregt, und darum dürfte es wohl an der Zeit seyn, wenigstens mit der Idee einer neuen Zeitschrift ans Licht zu treten, welche durch ihren Namen es ausspricht, daß sie mit Unbeginn der mildern Jahreszeit zur Sammlung des Nützlichen und Unangenehmen ihren ersten Ausflug machen werde.

Der durch das Motto ausgesprochene Zweck dieser Zeitschrift ist:

„nützliche und anmuthige Unterhaltung“

und macht es somit deren Redaktion zur Pflicht, an folgenden Vorschriften fest zu halten:

I. Die Zeitschrift soll das Gute, Edle, Schöne, Wahre, was in ihrem Bereiche vorkommt, zeigen, oder doch darauf hindeuten, und es aus dem Dunkel, worin es oft aus Bescheidenheit und Schüchternheit, oft auch durch den Zufall verborgen wird, zu Tage fördern: — eine Pflicht, welche in und für Ungarn zu erfüllen, den dasigen Schriftnern, und besonders der Redaktion eines heimischen Zeitblatts näher liegt, als

irgendwo. Denn in diesem alleorts gesegneten Lande bleibt so manches Treffliche, theils seines Werthes unbewußt, theils sich selbst genügend und anspruchlos, oft lange Zeit unbekannt, oder wird doch nicht gebühlich anerkannt, — und darum geht oft der Segen des Genius spurlos verloren. Um dieses zu verhüten, wird die Berichtigung irriger Angaben und falscher Daten, die Bekämpfung unseliger Vorurtheile, die Beleuchtung und Ehrenrettung verkannter oder vergessener Verdienste, ja selbst die Heraushebung solcher Vorzüge, welche Land und Volk der Natur und dem Zufalle verdanken, und welche weder innen noch aussen ins rechte Licht gestellt worden sind, — hauptsächliches Augenmerk der Redaktion seyn.

II. Die Zeitschrift soll — frey von anmaßlicher Überschätzung der Segnungen des Vaterlandes, alles Gute, Treffliche und eben anwendbare und Brauchbare, was das Ausland, — das kultivirte wie das unkultivirte — darbietet, mittheilen, und hiesiger Verhältnissen und Bedürfnissen gemäß darlegen und vorschlagen. Dahin gehören alle interessanten ausländischen Notizen, bei deren Mittheilung der Grundsatz festzuhalten ist, — daß das Neue gut, das Gute neu sey.

Mit diesen beyden Punkten ist die Sphäre abgeschlossen, in welcher sich diese für das gebildete Publikum bestimmte Zeitschrift bewegen soll — jedoch bleibt noch einiges wegen der gewählten Sprache und wegen der zu gebenden Form zu erörtern.

Die deutsche Sprache ist aus folgenden Gründen gewählt worden:

In keinem fremden Lande hat die deutsche Sprache so gastfreundliche und ehrenvolle Aufnahme gefunden als in Ungarn. Man kann mit Gewisheit annehmen, daß jeder gebildete Ungar, — er gehöre dem magyarischen, oder dem slawischen Stamm oder irgend einer der da eingebürgerten Nationen an —, es für einen wesentlichen Theil seiner Bildung erachtet, der deutschen Sprache wenigstens in so weit mächtig zu seyn, daß er im Stande ist, der in solcher dargebotenen Gaben sich durch Lektüre mit Nutzen zu erfreuen. Solches ist durch die ältere Geschichte, wie durch die Ordnung des Tages und selbst durch die bestehenden Verhältnisse unwidersprechlich bedingt. — Hierzu kommt, daß deutsches Wort und Schrift in Ungarn von allen idiotischen Einflüssen frey seyn kann und soll, weil die Gebildeten, welche da deutsch reden und schreiben, Kenntniß und Fertigkeit in der deutschen Sprache, theils schulgerechtem Unterrichte, theils klassischer Lektüre verdanken, — und weil es zu den National-Vorzügen der Un-

garn gehört, sich fremde Sprachen bestens anzueignen.

Was die Form anbetrifft, so hofft man die Zubilligung folgender Ideen:

Möglichste Freyheit der Form — ist das Palladium der Zeitschrift für gebildete Leser so gewiß, als Wechsel und Ueberraschung die Talismane der Unterhaltung sind; jedoch darf diese Freyheit nie gegen den Charakter des Anständigen, Humanen und Edlen verstossen, nie sich Persönlichkeiten verzeihen, nie die Schranken verlegen, welche der gute Ton des geselligen Lebens unter gebildeten Menschen festgestellt hat. Diese Normen hat vorzüglich die Kritik zu beachten, sie mag nun die wichtigen und triftigen Ergebnisse in- und ausländischer Literatur oder die flüchtigen und lustigen Erscheinungen an den Theaterhimmeln betreffen; — sie darf weder schmeichlerisch lobhübeln, noch hämisch bekritteln, sondern ihre ernstestn Urtheile im Geist und in der Wahrheit offenbaren und soll vor allem nach dem Ruhme der Gerechtigkeit trachten, damit jegliche Muse sich es zur Ehre schätze, wenn ein ihr dargebrachtes Opfer besprochen wird. Kein Fach menschlicher Kenntnisse, kein Gegenstand genialer und merkwürdiger Betriebsamkeit soll vom Bereiche dieser Zeitschrift ausgeschlossen seyn. Alles was nützt und erfreut, — gehöre es dem Vaterland oder dem Ausland an — *Tros Rutulusve fuat, nullo discrimine habentor!* — dem verständigen Publikum verständlich bekannt zu machen, hat man sich so fest vorgenommen, als zur Ausführung dieses Vorsazes auf die Mitwirkung einsichtsvoller und wohlwollender Männer und Behörden des Vaterlandes vertrauensvoll gerechnet, und darum ehrerbietigst gebeten wird. Denjenigen Mitarbeitern, welche auf ein baares Minerval Anspruch machen, wird nächst Zusendung eines Frey-Exemplars ein durch Qualität der Lieferungen und Gedeihen des Unternehmens zu bemessendes und mit jedem Quartalschluß zu berechnendes Honorar zugesichert.

Alle poetischen und prosaischen Formen, wie nur solche der Genius schafft und weiht, sind für diese Zeitschrift ersprießlich, wie alle gesunden und lieblichen Blumen und Blüten der Flur und des Hains für die fleißige Biene, welche zum Titel und Emblem gewählt worden ist; — eine Wahl, welche man so wenig verdenken wird, als daß der Bienenkorb in der königl. Freystadt Pesth aufgestellt werden soll, welche durch ihre centrale Lage und blühende Industrie, dem Unternehmen vor allen Städten des Reiches zusagt, und, obgleich in Rücksicht aller Cultur-Anstalten mit ihnen wetteifernd und die mehrsten übertref-

send, doch jetzt eines deutschen gemeinnützigen Zeitschrift größern Umfangs enträth. Ohne auf die Ursachen, welche das Gedeihen mehrer dergleichen frühern Unternehmungen gehindert haben, egoistische Rückblicke zu werfen, hofft man doch auf dem dadurch mitgebahnten Wege geuehlicher fortzuschreiten und den Anstoss an veroffenbarten Klippen mit Hülfe der guten Genien zu vermeiden, auf deren Schutz sicher zu rechnen ist.

Was die geschäftliche Modalität der Zeitschrift betrifft, so wird dem verehrlichen Publikum folgendes angezeigt:

Erstens: Die Zeitschrift soll mit erstem April d. J. und zwar allwöchentlich davon zwey Numern in großen Octav-Bogen, jede Mittwoch und jeden Sonnabend erscheinen.

Zweytens: Sie erscheint auf Pränumeration nach folgendem Tarif:

5 fl. C. M. jährlich,	)	wofür sie den Abonneten
2 fl. 30 kr. C. M. halbjährlich,	)	in Pest und Ofen ins Haus
1 fl. 15 kr. C. M. vierteljährlich,	)	geschickt werden wird.

Portofreye Versendung durch die k. k. Postämter wird gegen

5 fl. 15 kr. Conv. Münz dreyvierteljährlich,	)
3 fl. 30 kr. — — halbjährlich,	)

zugeseuert und gebeten, sich desfalls an diese Behörden zu wenden.

Drittens: Pränumeration nehmen an

Die k. k. Postämter aller Orten. — Die k. k. priv. Buchdruckerey der Herren J. M. Trattner v. Petroza und Stephan v. Karolyi zu Pesth, und das k. priv. allg. Auktions-, Anfrage- und Auskunfts-Amt daselbst.

Viertens: Zusendungen von Beiträgen aller Art werden unter der Adresse der Redaktion der Biene, oder des k. allg. Auktions-, Anfrage- und Auskunfts-Amtes zu Pesth (Sebastiani-Platz No. 392.) richtig an die Behörde gelangen.

Schließlich betheuert Endesunterzeichneter, daß er, ohne sich sanguinischen Hoffnungen hinzugeben, und ohne sich aller der Besorgnisse zu entschlagen, welche in unsern Tagen jeder Unternehmer einer neuen deutschen Zeitschrift — sey es wo es wolle — hegen muß, doch sein Werk mit freudiger Zuversicht zu den guten Sternen des ungarischen Himmels und mit dem festen Vorsatze beginnt, das Seinige dabei redlich zu leisten, und daß er keinesweges fürchtet, von den Segnungen der in Ungarn heimischen deutschen Musen verlassen zu bleiben.

Pesth, im März 1830.

Joseph Weber,

verantwortlicher Redakteur der Biene.

Hatodik évi Folyamat.

KASSÁN,

Ellinger István' Cs. kir. priv. Typographiájából.